

NASLOV: SUKCESIJA U MEĐUNARODNOM PRAVU

AUTOR: prof. dr. Sakib Softić

IZDAVAČ: Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu,
Zmaja od Bosne 8, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina

ZA IZDAVAČA: Dekan, prof. dr. Nedžad Korajlić

RECEZENTI: prof. dr. Ćazim Sadiković i prof. dr. Zenaid Đelmo

ELEKTRONSKO IZDANJE: <https://www.fkn.unsa.ba/ostala-izdanja>

DTP: Eldin Hodžić

DIZAJN KORICA: Eldin Hodžić

JEZIK: BHS

FORMAT: B5

GODINA IZDANJA: 2020

CIP

Magistarski rad odbranjen 21. decembra 1997. godine na Pravnom fakultetu u Sarajevu pred komisijom koju su sačinjavali:

Prof. dr. Ibrahim Festić, predsjednik

prof. dr. Ćazim Sadiković, član

prof. dr. Zdravko Grebo, član

Prijatna mi je dužnost sjetiti se dobrodošlih primjedbi prof. dr. Ćazima Sadikovića koji mi je bio mentor pri izradi rada kao i primjedbi predsjednika i članova komisije na samoj odbrani. Članovima komisije i mentoru ostajem zahvalan za nesebičnu pomoć.

Sakib SOFTIĆ

SUKCESIJA U MEĐUNARODNOM PRAVU
SUKCESIJA SFRJ

Sarajevo, 2020. godina

Predgovor

Magistarski rad na temu: Sukcesija u međunarodnom pravu odbranio sam 1997. godine na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Dugo vremena bavio sam se mišlju da rad doradim i prilagodim za objavljivanje u formi monografije. U uvjerenju sam da su pitanja sukcesije još uvijek značajna i interesantna kako za one koji se bave pravnom teorijom i praksom tako i za one koji se bave donošenjem političkih odluka.

Raspadom bivše SFRJ otvoren je ostavinski postupak između država sljednica koji će kako zbog ogromne aktive i pasive stvarane više od 70 godina zajedničkog postojanja tako i zbog želje pojedinih nasljednica da dobiju ili zadrže što veći dio njene imovine biti aktuelan tokom niza godina pa i decenija.

Raspad SFRJ otvorio je niz teorijskih pitanja sa praktičnim posljedicama koja su dugo vremena opterećivala javni i politički život na prostorima bivše SFRJ. Tako na primjer od odgovora na teorijsko pitanje da li se zbila disolucija SFRJ ili secesija od SFRJ zavisilo je koja će se pravila međunarodnog prava primijeniti. Da li pravila o sukcesiji ili ona o kontinuitetu država. Odgovor na ovo pitanje povlačio je znatne praktične posljedice.

Skoro u isto vrijeme došlo je do raspada tri mnogonacionalne federacije: SSSR-a, Čehoslovačke i SFRJ što je otvorilo mogućnosti uporednog proučavanja. Zbog obimnosti teme odnosno brojnosti pitanja koja ona otvara bilo je nužno ograničiti istraživanje na suštinu instituta i pojava bez upuštanja u iznošenje svih različitih mišljenja i bez izlaganja različitih teorija o svakom pojedinom pitanju.

U januaru 1997. godine stupila je na snagu Bečka konvencija o sukcesiji država u odnosu na ugovore usvojena još 1978. godine koja uvodi međunarodno konvencijsko pravo u materiju koja je do tad bila regulisana isključivo međunarodnim običajnim pravom.

U Bosanskohercegovačkoj pravnoj literaturi nemamo radova koji bi se na sveobuhvatan način bavili pitanjem sukcesije uopšte kao ni sukcesijom SFRJ.

Sarajevo, oktobra 2012. godine

Autor

Sadržaj

Predgovor	III
I Uvod	1
II POJAM I VRSTE SUKCESIJE DRŽAVA.....	7
1.Pojam sukcesije	7
1.1.Uvod	7
1.2. Tipovi teritorijalnih promjena i elementi sukcesije država	12
2. Vrste sukcesije država.....	14
2.1.Uvod	14
2.2. Univerzalna i parcijalna sukcesija	16
2.2.1.Univerzalna sukcesija	16
2.2.2.Parcijalna sukcesija.....	17
2.3.Faktička i pravna sukcesija.....	18
2.3.1 Faktička sukcesija.....	18
2.3.2.Pravna sukcesija.....	19
2.3.2.1.Teorija univerzalne (apsolutne) sukcesije.....	19
2.3.2.2.Teorija čiste prošlosti	20
2.3.2.3.Mješovite teorije	20
2.4.Ugovorna i zakonska sukcesija	21
2.5.Konvencijska shvatanja	21
III ODNOS SUKCESIJE DRŽAVA PREMA SLIČNIM POJAVAMA.....	23
1.Sukcesija država i sukcesija vlada	23
2. Sukcesija država i kontinuitet država	24
3.Disolucija sa Kontinuitetom u praksi država	27
3.1.Sovjetski Savez	27
3.2 Ranija praksa država.....	29
4. Disolucija sa sukcesijom u praksi država	30

4.1 Disolucija Čehoslovačke	30
4.2. Ranija praksa država	31
IV PREDMET SUKCESIJE	33
1. SUKCESIJA U UGOVORE	33
1.1. Izuzeci od sukcesije.....	35
1.2. Pitanja na koja se ne odnosi Bečka konvencija o sukcesiji država u odnosu na ugovore.....	36
1.3. Pitanja na koja se odnosi Bečka konvencija o sukcesiji država u odnosu na ugovore.....	37
1.4. Vrste ugovora prema Bečkoj konvenciji.....	38
1.4.1. Ugovori na snazi na dan sukcesije država	38
1.4.2. Ugovori koji nisu obvezivali državu prednicu	41
1.4.3. Druga pitanja	42
1.5. Praksa država u pogledu sukcesije u ugovore	43
1.5.1. Praksa država u slučajevima kontinuiteta.....	43
1.5.2. Praksa država u pogledu disolucije	45
2. DRŽAVNA IMOVINA.....	48
2.1. Pojam državne imovine države sukcesora	48
2.2. Nepokretna državna imovina	51
2.2.1. Nepokretna državna imovina na teritoriji države prednice	51
2.2.1.1. Konvencijska rješenja.....	51
2.2.1.2. Praksa država	52
2.2.2. Nepokretna državna imovina u inozemstvu.....	53
2.2.2.1. Konvencijska rješenja.....	53
2.2.2.2. Praksa država	54
2.3. Pokretna državna imovina.....	54
2.3.1. Pokretna državna imovina vezana za određenu teritoriju.....	54
2.3.1.1. Konvencijska rješenja.....	54
2.3.1.2. Praksa država.....	55

2.3.2. Ostala pokretna državna imovina.....	55
2.3.2.1. Konvencijska rješenja	55
2.3.2.2. Praksa država.....	56
3. DRŽAVNI ARHIVI.....	58
3.1. Pojam državnog arhiva	58
3.2. Konvencijska definicija	60
3.3. Secesija i disolucija države u odnosu na državni arhiv.....	62
3.4. Praksa država.....	63
4. DRŽAVNI DUGOVI	64
4.1. Pojam državnog duga	64
4.1.1. Opći državni dugovi.....	65
4.1.1.1. Definicija	65
4.1.1.2. Državna praksa.....	66
4.1.2. Lokalni državni dugovi.....	67
4.1.2.1. Definicija	67
4.1.2.2. Državna praksa.....	68
4.1.3. Lokalizirani dug.....	68
4.1.4. Javni privatni dugovi.....	69
4.1.5. Odiozni dugovi.....	69
4.1.6. Politički dugovi.....	69
4.2. Konvencijska rješenja.....	69
4.3. Praksa država.....	71
5. STANOVNIŠTVO	72
6. DRUGA PITANJA	75
6.1. Međunarodne organizacije.....	75
6.2. Unutrašnje zakonodavstvo.....	77
6.3. Stečena prava	80
6.4. Sukcesija država u pogledu ratne štete	82
6.5. Deliktne obaveze	83
V. IZVORI PRAVA U SUKCESIJI DRŽAVA	85

1. Običajno pravo sukcesije	86
2. Međunarodne konvencije	88
3. Drugi izvori.....	89
VI. SUKCESIJA SFRJ.....	91
1. Disolucija SFRJ	91
1. 1. Uvod	91
1.2. Tok disolucije.....	93
1.3. Sticanje međunarodnopravnog subjektiviteta država sukcesora SFRJ	100
1.4. Datumi sukcesije	107
2. Državnost Republike Bosne i Hercegovine	109
3. Okolnosti i tok međunarodnog priznanja Republike Bosne i Hercegovine	113
4. Sukcesija SFRJ.....	119
5. Principi sukcesije SFRJ.....	123
VII. PREDMET SUKCESIJE BIVŠE SFRJ	127
1. MEĐUNARODNI UGOVORI.....	128
2. DRŽAVNA IMOVINA.....	131
3. DRŽAVNI DUGOVI.....	141
3.1. Sukcesija u pogledu državnih dugova.	141
4. DRŽAVNI ARHIVI	147
5. DRŽAVLJANSTVO	151
6. STEČENA PRAVA.....	154
7. SUKCESIJA U ČLANSTVO MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA .	156
8. ZAKONODAVSTVO.....	157
Z A K L J U Č A K	161
CONCLUSION	165
PRILOG I.....	171
MEĐUNARODNI MULTILATERALNI UGOVORI KOJE JE BOSNA i HERCEGOVINA PREUZELA SUKCESIJOM, PRIHVATANJEM ILI PRISTUPANJEM	171

I Ugovori, ustavi i statuti za koje je izvršena notifikacija o sukcesiji, prihvatanju ili pristupanju u postupku regulisanja članstva Republike Bosne i Hercegovine u međunarodnim organizacijama.....	171
II Ugovori za koje je depozitar Generalni sekretar Ujedinjenih Nacija (sukcesija).....	175
III Ugovori čiji je depozitar Generalni direktor UNESCO-a (sukcesija).....	179
IV Ugovori za koje je depozitar Vlada Holandije (sukcesija) ..	180
V Ugovori za koje je depozitar Vlada Švajcarske (sukcesija) ..	180
VI Ugovori za koje je depozitar Vlada SAD-a (sukcesija)	181
VII Ugovori za koje je depozitar Generalni sekretar Savjeta Evrope (pristupanje ugovorima čija je članica bila bivša SFRJ)	182
Uredba sa zakonskom snagom o ratifikaciji međunarodnih konvencija.....	183
PRILOG 2.....	185
Savezni zakoni koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni.....	185
I OBLAST PRIVREDE.....	185
1. Privreda i finansije	185
2. Poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda.....	188
3. Saobraćaj i veze	188
4. Ekonomski odnosi sa inostranstvom i inostrani poslovi	189
II OBLAST DRŽAVNE UPRAVE I PRAVOSUĐA	189
1. Državna uprava	189
2. Unutrašnji poslovi	190
3. Pravosuđe	190
III OBLAST ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE ZAŠTITE.....	191
1. Zdravstvo	191
2. Radni odnosi	191
3. Penzijsko-invalidsko osiguranje.....	192

4. Socijalna i dječija zaštita.....	192
IV OBLAST BORAČKE I INVALIDSKE ZAŠTITE	192
V OBLAST OBRAZOVANJA,NAUKE,KULTURE I FIZIČKE KULTURE	193
VI OSTALI PROPISI	193
PRILOG 3 UGOVOR O PITANJIMA SUKCESIJE.....	195
BIBLIOGRAFIJA.....	215
Knjige i članci	215
Drugi izvori	218

I Uvod

1. Raspad mnogonacionalnih evropskih federacija SSSR-a, Čehoslovačke i SFRJ koji se zbio u poslednjoj deceniji dvadesetog vijeka izbacio je sukcesiju u sam vrh interesovanja pravnika i političara tako da je ona postala jedno od nadiskutovanijih pitanja međunarodnog prava. Ona ima poseban značaj za Bosnu i Hercegovinu kao jednu od država sukcesora bivše SFRJ obzirom da od teorijskih i praktičnih rješenja pojedinih pitanja zavisi stepen ostvarenja njenih prava i interesa.

Radi zadovoljenja teorijskih i praktičnih potreba, neophodno je postaviti pitanje šta je sukcesija, koji su njeni uzroci i posljedice kao i na što se sve odnosi.

Tragajući za odgovorom na ova pitanja doći ćemo do spoznaje da je sukcesija izvorni pojam unutrašnjeg privatnog prava, a da je u međunarodno pravo i međunarodne odnose unesena relativno kasno.

Škola prirodnog prava koja je počivala na premisi podjele prava na prirodno i pozitivno, preuzela je sukcesiju iz rimskog privatnog prava objašnjavajući i opravdavajući je pravnofilozofskim premisama. Polazište teorija zasnovanih na prirodnom pravu je besmrtni i trajni personalitet države prednice koji je kao takav prenosiv na državu sukcesora, koja se analogno kao pojedinac u privatnom pravu smatra produžetkom ostaviočevog pravnog personaliteta. Pravne teorije stvorene na ovoj osnovi problem sukcesije država stavljale su u kontekst teorija o državi i pravu uopšte. Tek u 19. vijeku sukcesija država počinje se tretirati i kao međunarodnopravni problem. Ipak, makar po brojnosti, još uvijek preovladavaju teorije koje sukcesiju tretiraju kao pravnofilozofski problem i izlažu je u sklopu teorija o državi i pravu.

Sukcesija kao ambivalentan pojam sublinira u sebi mnoge pravnofilozofske, ustavnopravne, međunarodnopravne i druge srodne elemente.

Sve teorije o sukcesiji mogu se svrstati u dvije osnovne grupe.

Prvu grupu čine one teorije koje počivaju na kontinuitetu prava i obaveza u procesu prenosa suvereniteta sa jednog subjekta međunarodnog prava na drugi bez obzira na svoj poseban naziv (te-

orije univerzalne sukcesije, teorije kontinuiteta, teorije samoobezi-
vanja i sl.) i bez obzira na osnov kontinuiteta.

Drugu grupu čine teorije koje poriču mogućnost sukcesije. Ovakav stav je posljedica shvatanja da je suverenitet države neprenosiv i da država koja stiže neko područje zasniva na njemu svoj vlastiti suverenitet ne nasleđujući ga od države prednice. Između časa gubitka suvereniteta države prednice i časa sticanja suvereniteta od države sukcesora postoji jedna pukotina, vakum, koji sprečava prenos suvereniteta.

Umjerene varijante obiju spomenutih osnovnih grupa, po kojima se nasleđuju samo neka prava i obaveze neovisno o tome da li ih izdvojiti u posebnu treću grupu, izražavaju realnost te pružaju pogodan osnov za zadovoljenje prava i interesa ne samo država sukcesora nego i međunarodne zajednice u cjelini.

Sukcesija nije samo teorijsko nego je i praktično pitanje. Osnovni značaj sukcesije je da izaziva praktične međunarodnopravne posljedice koje se tiču ne samo država sukcesora nego i drugih subjekata međunarodnog prava: država, međunarodnih organizacija i pojedinaca. Radi se o tome da li će i u kojoj mjeri država sukcesor prihvatiti prava i obaveze države prednice.

2. Uzroci koji dovode do sukcesije država su različiti. Može se raditi o prenosu jednog dijela državne teritorije novoj nezavisnoj državi, ujedinjenu država, otcjepljenju dijela ili dijelova teritorije jedne države ili o raspadu države. Uzroci koji dovode do sukcesije mogu se klasificirati u one koji su vezani sa nestankom države prednice i one koji su vezani sa teritorijalnim promjenama.

Sa pitanjima sukcesije tijesno su povezana pitanja nestanka države, identiteta i kontinuiteta države kao i pitanja protivustavne promjene vlada. Nestanak države je faktičko a ne pravno pitanje pošto je postojanje države vezano za faktičko postojanje sva tri njena spoljna obilježja: teritorije, stanovništva i suverene vlasti. Gubitkom bilo kojeg od pomenutih spoljnih obilježja država faktički prestaje da postoji.

Identitet država cijeni se prema istovjetnosti spoljnih obilježja države u dva različita vremenska perioda. Ako su ona ista onda se radi o istoj državi. Pri tome se ne traži potpuna istovjetnost s obzirom da se radi o faktorima koji su podložni promjenama.

Kontinuitet države počiva na njenom identitetu, a podrazumijeva postojanje pravne veze u pravima i obavezama prema drugim subjektima međunarodnog prava. Pitanje kontinuiteta postavlja se poslije događanja koja bi taj kontinuitet mogla dovesti u pitanje.

Sukcesija i kontinuitet su srodni pojmovi. Ponekad se jedan isti preobražaj države može okvalifikovati i kao sukcesija i kao kontinuitet. Na primjer u slučaju otcjepljenja državne teritorije preostali i otcijepljeni dio imaju različit pravni položaj. Dok se na preostali dio državne teritorije primjenjuju pravila o kontinuitetu na otcijepljeni dio primjenjuju se pravila o sukcesiji. Kontinuitet se jedanput može posmatrati kroz pravnu sudbinu dijela državne teritorije preostalog nakon separacije dijela ili dijelova državne teritorije, a drugi put sa aspekta stepena supstitucije države sukcesora u pravne odnose države prednice.

Promjene vlada, naročito one uzrokovane protivustavnim promjenama vlasti i revolucionarnim događajima, promjenama državnog i društvenog uređenja, mogu dovesti u pitanje identitet i kontinuitet država i postaviti pitanje sukcesije vlada. To se naročito dešava kad grupa koja je protivustavno došla na vlast počne osporavati vlastiti kontinuitet u odnosu na predhodnu "reakcionarnu" vladu i slično.

3. Sukcesija se odnosi na prenos prava i obaveza sa države prednice na državu sukcesora. Sadržinu sukcesije čine prava i obaveze države prednice povodom kojih dolazi do sukcesije. Bez transfera prava i obaveza države prednice koja su predmet različitih oblika sukcesije, nema pravne sukcesije. Postojala bi samo faktička sukcesija odnosno faktička promjena suvereniteta na nekoj teritoriji. Prava i obaveze povodom kojih se vrši sukcesija zadiru u različite interese država, međunarodnih organizacija i građana.

4. U međunarodnom pravu pojam sukcesije odnosi se na države i međunarodne organizacije.

U odnosu na međunarodne organizacije sukcesija može biti univerzalna ili singularna zavisno od toga da li se međunarodna organizacija supstituira u sva ili samo neka prava i obaveze druge međunarodne organizacije. Osnov za sukcesiju međunarodnih organizacija može biti međunarodni ugovor bez obzira na naziv, a obim sukcesije može biti uređen i osnivačkim aktom međunarodne organizacije. Primjer sukcesije međunarodne organizacije nalazimo u sukcesiji Lige naroda od strane Organizacije ujedinjenih nacija. Prema tome pojam sukcesije u međunarodnom pravu ne možemo ograničiti samo na sukcesiju država i ako se on najčešće upotrebljava u ovom značenju.

Sukcesija međunarodnih organizacija odnosi se na supstituciju jedne međunarodne organizacije drugom u pogledu prava i obaveza koje su pripadale međunarodnoj organizaciji prednici.

5. Nasuprot opštem pravilu međunarodnog prava da za svaku državu mogu nastati prava i obaveze samo njenim slobodnim i dobrovoljnim pristankom stoji interes međunarodne zajednice da se osigura kontinuitet u izvršavanju prava i obaveza. SAD-e su uslovile uspostavljenje diplomatskih odnosa sa novostvorenim državama nastalim raspadom SSSR-a, SFRJ i Čehoslovačke, davanjem garancija da će ove nastaviti izvršavati prava i obaveze države prednice.

Isto tako postoje razmimoilaženja pravnih pisaca u pogledu prenošenja prava i obaveza s jedne države na drugu. Prema jednom shvatanju država sukcesor preuzima sva prava i obaveze države prednice. Ovo shvatanje poznato je pod imenom univerzalna ili apsolutna sukcesija i nastoji osigurati kontinuitet u izvršavanju prava i obaveza. Sukcesija predstavlja osnov za prelaz svih prava i obaveza države prednice na državu sukcesora budući da uprkos promjenama koje su se dogodile, pravni personalitet se produžava i prema tome nema promjena državnog identiteta.

6. Činjenice nestanka jednog i pojave drugih subjekata međunarodnog prava odnosno transfer teritorija proizvode posljedice koje se ne tiču samo ovih subjekata. Države kao subjekti međunarodnih odnosa stupaju u različite vrste ugovornih i vanugovornih odnosa u kojima su nosioci najrazličitijih prava i dužnosti. Nestanak ili teritorijalna promjena jedne države nužno zadiru u pravne interese drugih država što je uzrokovalo potrebu da se ova oblast uredi pravilima međunarodnog prava. Pitanje prava sukcesije se aktuelizira s vremena na vrijeme naročito poslije velikih ratova koji uzrokuju znatnije teritorijalne promjene ili čak nestanak nekih država i pojavu novih. Zbog različitih okolnosti pod kojima se dešava svaki pojedinačni slučaj sukcesije, ali i zbog različitih interesa pojedinih država nije došlo do formiranja obimnog međunarodnog običajnog prava sukcesije.

Upravo ova činjenica praćena talasom stvaranja novih država kao posljedicom dekolonizacije dovela je do stavljanja na dnevni red Generalne skupštine UN-a pitanje sukcesije država i vlada. Tako je na 14. zasjedanju 1962. godine Komisija za međunarodno pravo UN-a postupajući shodno rezoluciji 1686 Generalne skupštine UN-a odlučila da ova pitanja uvrsti u svoj program rada. Tom prilikom je istaknuto da u ovom slučaju težište rada ne može biti na kodifikaciji nego na progresivnom razvoju međunarodnog prava. Dotadašnja praksa sukcesije nije pružala mogućnost da se utvrde pravila i principi koja su rezultat međunarodnog običajnog prava obzirom da se

svaki slučaj sukcesije ispoljavao na različit način što je uslovljeno drukčijim okolnostima.

Rad na kodifikaciji materije koja se odnosi na sukcesiju samo je djelimično okončan. Naime, 1978. godine usvojen je tekst Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na ugovore nakon čega je ona otvorena za potpisivanje, ratifikaciju i pristupanje. Kako je za njeno stupanje na pravnu snagu bilo neophodno deponovanje 15 instrumenata o ratifikaciji ili pristupanju, ona je stupila na snagu tek u januaru 1997. godine. Bečka konvencija o sukcesiji država u oblasti državne imovine arhiva i dugova usvojena je 1983. godine i još uvijek nije stupila na snagu. Ove konvencije ne predstavljaju prostu kodifikaciju međunarodnog običajnog prava s obzirom da se ono teško stvara u ovoj oblasti. One znače korak naprijed u progresivnom razvoju međunarodnog prava u materiji sukcesije. Uslovi svake sukcesije su različiti što otežava ustaljivanje međunarodnih običaja i predstavlja osnovni uzrok da Konvencije nisu prihvaćene od najznačajnijih država članica UN. Stoga su sspomenute konvencije samo jedan od mogućih izvora prava u ovoj oblasti.

Većina članica Evropske unije kao ni SAD-e nisu ratifikovale sspomenute bečke konvencije o sukcesiji tako da one uistinu ne predstavljaju univerzalno međunarodno pravo u oblastima koje regulišu. Ove konvencije samom činjenicom svog postojanja ukazuju na mogući način uređenja ovih pitanja ali i svojom otvorenošću za pristup pružaju mogućnost proširenja broja država vezanih ovim konvencijama.

II POJAM I VRSTE SUKCESIJE DRŽAVA

1. Pojam sukcesije

1.1. Uvod

Riječ sukcesija ima korijen u latinskoj riječi "successio" što znači nasljeđivanje ili nasljedstvo. Pod sukcesijom se u pravu podrazumjeva stupanje jednog subjekta u prava i obaveze koje je imao drugi subjekt. Javlja se kao institut privatnog prava u vidu univerzalne ili singularne sukcesije zavisno od toga da li se stupa u sva prava i obaveze drugog subjekta ili u samo neka. Univerzalna sukcesija je u privatnom pravu najčešće posljedica smrti fizičke osobe (zakonsko nasljeđivanje) ili prestanka odnosno pripajanja pravne osobe, dok je singularna sukcesija posljedica pojedinačnog pravnog akta, najčešće pravnog posla.

Sukcesija kao pravno teorijski pojam predmet je nesmanjenog interesovanja ne samo pravne nauke nego i pravne prakse. Čak šta više interesovanje za sukcesiju naglo se povećalo u zadnjoj deceniji prošlog vijeka. To je posljedica raspada SSSR-a, SFRJ i Čehoslovačke s jedne i početka stupanja na pravnu snagu međunarodnih konvencija kojim se ova pitanja nastoje riješiti primjenom kodifikovanog međunarodnog prava s druge strane.

U pravnoj nauci ne postoji suglasnost niti o definiciji niti o sadržini pojma sukcesije. Nesporno je samo da se sukcesija država pojavljuje u vezi sa prenošenjem prava i obaveza jedne države na drugu. Različiti stavovi su posljedica različitog odnosa prema uslovu koji mora biti ispunjen da bi došlo do sukcesije.

Jedna grupa teoretičara smatra da do sukcesije uvijek dolazi kad postoji promjena suvereniteta nad određenom teritorijom bez obzira na dalje postojanje ili nepostojanje ranijeg nosioca suvereniteta kao subjekta međunarodnog prava.¹ Raniji nosilac suvereniteta

¹ Tako na primjer:

"Sukcesija kao ustanova međunarodnog prava jest ulazjenje neke države u pravne odnose druge države, koje nadolazi kao posljedica osnivanja vlasti ili proširenja vlasti te države na području koje je dotad pripadalo drugoj državi"; J. Andrassy, Međunarodno pravo, Školska knjiga. Zagreb, 1984. str. 217 ;

"Ako prihvatimo šire određivanje pojma sukcesije, onda bi se ona pojavljivala kod slučajeva kada se u vezi teritorijalnih izmjena na mjesto suvereniteta jedne dr-

nad odnosnim područjem može nastaviti postojanje (tada govorimo o kontinuitetu) ili da nestane.

Druga grupa pravnih pisaca nalazi postojanje sukcesije samo u slučajevima potpunog nestanka države prednice kao subjekta međunarodnog prava. U ovu grupu pisaca spadaju: Bustamante, D. P. O'Connell i drugi ²

Pod sukcesijom bi se mogle smatrati ne samo situacije u kojima jedna država supstituira drugu u pravima i obavezama vezanim za prenos teritorijalnog suvereniteta nego i sve situacije supstitucije u bilo koje pravo ili obavezu neovisno o prenosu teritorijalnog suvereniteta. Ipak uobičajno je da se pojam sukcesije država odnosi na situacije vezane za promjenu teritorijalnog suvereniteta,³ što je u stvari sukcesija u tehničkom smislu.

Sukcesiju kao filozofski problem prvi je istakao Aristotel. U svom djelu *Politika* postavio je pitanje kada treba smatrati da država ostaje ista, a kada da se promijenila. Odgovor na ovo pitanje vezao je za mjesto i ljude odnosno za teritoriju i stanovništvo. Teritorija države može se podijeliti, stanovništvo razdvojiti, ustav promijeniti. Isto tako svaka zajednica i sistem postaju drugačiji ako se promijeni način spajanja. Odgovor na pitanje da li je država ista ili se promijenila dobiva se posmatranjem njenog ustava.⁴

"Hugo Grotius u svom djelu *De Jure Belli ac pacis* (1625) prvi unio ideju univerzalne sukcesije u međunarodno pravo preuzevši je iz Rimske jurisprudencije, koja se primjenjivala na sukcesiju pojedinaca glede imovine umrle osobe."⁵ Pitanja vezana za sukcesiju Grotius je rješavao primjenom prirodnopravnih načela koja su prev-

žave pojavljuje nad izvjesnom teritorijom suverenitet druge države." M. Bartoš, *Međunarodno javno pravo*, I knjiga, Beograd, 1954. str. 323;

"Pod sukcesijom država podrazumijevamo stanje vezano za promjenu teritorijalnog suvereniteta, posredstvom kojeg država, koja stiče teritoriju (država sukcesor), ulazi u izvjesne pravne odnose države kojoj je ta teritorija ranije pripadala." S. Avramov, *Međunarodno javno pravo*, Beograd, 1963. str. 77.

²Vidi više: A. Đorđević, (1965). str. 8.

³ Tako na primjer: "Sukcesija država je nasljeđivanje jedne države u pravima i dužnostima druge države kao posljedica proširenja njezine (pune ili suverene) državne vlasti na područja koja su do sad bila podređena državnoj vlasti druge države" W.Schonborn, *S.Taatensukzessionen, Di.Lehre von den Volkerrechtssubjekten*, Dritte Abtejlung, Handbuch das Volkerrechts (Waltz-Breslau,) Stuttgart, 1913 str. 1 do 7. Preuzeto iz: J. Metelko, *Pravičnost u sukcesiji država*, drugo izdanje, Zagreb, 1995. str. 89-90.

⁴ Aristotel, *Politika*, Beograd, 1970. str. 70 do 75

⁵ J. Metelko, *Teorija države i prava i sukcesija država*, Zbornik PFZ, 42 (4). str. 372.

ladavala u svim pitanjima vezanim za međunarodno pravo.⁶ Primjenom ovih načela sva prava i obaveze države prednice prelazila su na državu sljednicu koja se smatrala na izvjestan način produžetkom ostaviočevog pravnog subjektiviteta. Sukcesija kao međunarodnopravni problem do najnovijih vremena rješavana je na pravnofilozofskim osnovama da bi tek u 19 stoljeću bila postavljena kao pitanje međunarodnog prava.

Pojam sukcesije onakav kakvim ga mi shvatamo u međunarodnom pravu izrastao je "iz misaonog kruga prirodnog prava, iz neprovjerenog, nekritičkog prenošenja civilnopravnih pojmova na područje međunarodnog prava, i konačno, baš ukoliko je u pitanju sukcesija država u užem smislu, iz idejnog svijeta patrimonijalne države."⁷

U drugoj polovini prošlog stoljeća teoriju univerzalne sukcesije zamijenila je teorija popularnog kontinuiteta po kojoj država ima dvije osobenosti. Političku i društvenu. Ovo mišljenje zastupali su Mazzini, Appleton i Gidel. "Kad se događa sukcesija dirnuta je samo politička osobenost države, dok društvena ostaje netaknuta."⁸ Društvenu osobenost čine kategorije kao teritorija i stanovništvo dok političku čini suverenitet. Promjenom političkog suvereniteta pravni položaj stanovništva koji i dalje živi na predmetnoj teritoriji ostaje nepromijenjen. Promjena suvereniteta povlači promjenu u političkoj organizaciji. Prenos prava i obaveza sa države prednice na državu sukcesora odnosi se na elemente vezane za političku organizaciju i za elemente nastale djelovanjem države kao političke organizacije.

Pod uticajem Darwinove teorije o evoluciji dolazi do nastanka različitih bioloških teorija u društvenim naukama koje su zaključke o različitim društvenim pojavama izvlačili biološkom, organskom analizom. Ove teorije imale su svoj odraz i na pitanje sukcesije. U ovu oblast unijeli su je *O. von Gierke* i *M. Huber* koji su razvili teoriju kontinuiteta organskom supstancijom unoseći u društveni život činjenice rođena i smrti društvenih organizama.⁹

⁶ The Law of War and Peace (1625) [De Jure Belli ac Pacis]. Dostupno na: <http://www.lonang.com/exlibris/grotius/> 25. 4. 2012.

⁷ "G. Jellinek, Das Recht Des moderne Staates, Erster Band. Allgemeine-Sttaelehre, Zweite, durchgesehene und vermehrte Auflage, Berlin, O. Haring, 1905, str 192-194.", preuzeto iz J. Metelko, (1995). Pravičnost u sukcesiji država, drugo izdanje, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu i Sveučilišna tiskara u Zagrebu. str. 95.

⁸ J. Metelko. Ibid. (1995). str. 96.

⁹ "Po Huberu kod državne sukcesije činjenični elementi pučanstva i teritorija integriraju se u novo organsko biće; promjene nastaju u juridičkom elementu organizacije, a posljedica toga je da država gubi svoj identitet, ali organske snage koje

G. Jellinek je u svom poznatom djelu "Allgemeine Staatslehre" (1900) izrazio svoj stav o sukcesiji država koji je u pravnoj nauci poznat kao Jelinekova teorija samoobvezivanja i koja počiva na postavci da je pravo suverena volja države.¹⁰ Država na osnovu svoje vlastite volje pristaje na poštivanje međunarodnog prava i na ispunjavanje prava i obaveza države prednice prema trećim državama. Nasuprot formalnoj slobodi da prihvati ili neprihvati prava i obaveze države prednice stoji stvarni suštinski interes države sukcesora da vodeći se vlastitim interesima integrira u vlastiti poredak pravni poredak države prednice na koji način se dolazi do kontinuiteta u pravima i obavezama sa državom prednicom.

Drugo shvatanje je potpuno suprotno od prethodnog i po njemu država sukcesor ne bi trebala prihvatiti prava i obaveze države prednice. Ova teorija poznata je kao doktrina "tabulae rasae" ili "clean slate", a proizvod je shvatanja o neprenosivosti suvereniteta. Naime, država sukcesor ne nasleđuje suverenitet nego suverena prava na stečenoj teritoriji vrši na osnovu vlastitog suvereniteta.

Ove teorije nastale su u drugoj polovini 19. i početkom 20. vijeka, a uzrokovane su međunarodnopravnim činjenicama i doktrinom koje su preuzimanje međunarodnopravnih obaveza stavljale u zavisnost od volje države sukcesora. Unutar ovog shvatanja razvile su se različite teorije.

U drugoj polovini prošlog vijeka pojavila se teorija poznata pod nazivom klasična teorija "tabulae rasae" (clean slate) koja je polazila od postavke da je suverenitet države prednice nad teritorijom koja je predmet sukcesije napušten te "stvora se raspuklina između časa isključenja jednog suvereniteta i časa proširenja drugog."¹¹ Država sukcesor ne nasleđuje, odnosno ne preuzima suverenitet države prednice na predmetnom teritoriju nego na isti proširuje vlastiti suverenitet. Stoga ona preuzima ili odbija preuzimanje prava i obaveza prema vlastitoj volji. Teorije "tabulae rasae" (clean slate) prevladavale su kako u teoriji tako i u praksi do kraja Drugog svjetskog rata kada usljed promjene okolnosti dolazi do oživljavanja teorija o univerzalnoj sukcesiji.

su prije vladale njome ostaju nedinutima." J. Metelko, Teorija države i prava i sukcesija država, Zbornik PFZ, 42 (4). (1992). str. 375.

¹⁰ G. Jellinek, Allgemeine Staatslehre, Dritte Auflage, Unter Verwertung Des handschriftlichen Nach Lasses durchgesehen und erganzt Von W. Jellinek, Berlin, O. Haring 1914. Preuzeto iz J. Metelko, (1995). Pravičnost... str. 99.

¹¹ Vidi više u: J. Metelko. (1992). Teorija..., str.379.

Treće shvatanje polazi od toga da se ni jedno od predhodna dva ne može sprovesti u svome čistom obliku. Istina je negdje između. Niti je moguća čista univerzalna sukcesija niti je moguće preuzeti jednu teritoriju a da se istovremeno ne preuzmu određena prava i obaveze vezane za tu teritoriju.¹²

U ovu grupu teorija spadaju tzv. umjereni pristaše kontinuiteta koji pitanje kontinuiteta zasnivaju na međunarodnom pravu koje obavezuje državu sukcesora da preuzme izvjesna prava i obaveze države prednice. Ni ovo shvatanje nije jedinstveno nego je uslovljeno pravnim školama koje prevladavaju u pojedinim državama. U ovu grupu bi spadala i teorija presumpiranog kontinuiteta na temelju općih načela prava koja polazi od shvatanja da država sljednica treba zbog pravičnosti ili pravde preuzeti obaveze svoje prednice i da u praksi ona gotovo uvijek tako postupa.¹³

Prava i obaveze prenose se odmah čim se za to stvore pretpostavke. Čim jedna državna vlast zamijeni drugu na nekom području ona istovremeno preuzima i sva prava i obaveze vezane za to područje. Nevažno je pri tome da li zatečena aktiva po veličini odgovara zatečenim obavezama.

Sukcesija kao pravna pojava vezana je za preuzimanje ili nepreuzimanje svih ili samo nekih prava i obaveza vezanih za teritoriju na kojoj se uspostavlja vlast države sukcesora. Sukcesija u ovom smislu se ne tiče samog preuzimanja teritorije koje može biti posljedica pravnih ili izvanpravnih akata ili događaja. Tako na primjer, teritorija može biti pribavljena cesijom što je čest slučaj pri zaključenju mirovnih ugovora ili potpunim uništenjem države prednice i faktičkim zaposjedanjem njenog teritorija izvan slučaja ratne okupacije.

¹² Tako npr. M. Bartoš Međunarodno javno pravo, 3 sveska, 1954/58. str. 324 "Između ovih ekstremnih gledišta danas prevladuje srednje gledište, prema kome se pravna sukcesija vrši samo djelimično tj. prenosi se samo izvjesna prava i obaveze ."; Isto tako i S. Avramo, M. Kreča, Međunarodno javno pravo, Beograd, 1990, str. 92, "Savremena praksa i doktrina odlučno odbacuju univerzalnu sukcesiju i pravne posljedice teritorijalnih izmjena različito rješava kada je riječ o međunarodnim ugovorima, javnim dobrima, javnim dugovima, različito u odnosu na stanovništvo, unutrašnji pravni poredak ili konačno u odnosu na privatno pravne obaveze države".

¹³ Vidi više: J. Metelko. (1992). Teorija..., str. 385-386.

1.2. Tipovi teritorijalnih promjena i elementi sukcesije država

Sukcesija država odnosi se na preuzimanje prava i obaveza države prednice od država sukcesora. Bečke konvencije koje regulišu sukcesiju država u materiji ugovora, imovine, arhiva i dugova definišu izraz "sukcesija država" kao "zamjenu jedne države drugom u pogledu odgovornosti za međunarodne odnose jedne teritorije."¹⁴

Postoji šest glavnih tipova teritorijalnih promjena na koja se primjenjuju pravila o sukcesiji država:

Ustup (cesija)–postojeća država prednica ustupa dio svog područja postojećoj državi sljednici. Taj tip teritorijalnih promjena ne dovodi ni do nestanka postojeće, niti do nastanka neke nove države;¹⁵

Prisjedinjenje (pripajanje, asimilacija)–država prednica u cjelosti postaje dio druge već postojeće države sljednice. Dakle, država prednica prestaje postojati, a država sljednica proširuje svoje područje;¹⁶

Ujedinjenje–dvije ili više država prednica se ujedinjaju u novu državu sljednicu i time gube svoju državnost;¹⁷

Odvajanje (secesija)–kad na dijelu ili dijelovima područja države prednice nastaju jedna ili više država sljednica. Dakle, država prednica i dalje postoji, ali na umanjenom području, a istovremeno nastaju jedna ili više država;¹⁸

Raspad (disolucija)– država prednica prestaje postojati, a na njenom području nastaju dvije ili više država sljednica;¹⁹

Podjela (partition)–više susjednih država sljednica međusobno podijele područje države prednice koja prestaje postojati.²⁰

Analizom pojma sukcesije očigledno je da su njegovi nužni elementi:

¹⁴ Član 2. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na ugovore iz 1978. godine, i član 2. Bečke konvencija o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhiv i dugove iz 1983. godine.

¹⁵ Na primjer: Ustupanje bivšoj Jugoslaviji od Italije na osnovu Mirovnog ugovora sačinjenog u Parizu 1947. godine Slovenskog primorja, Istre, rijeke, Zadra, Cresa, Lošinja i Lastova.

¹⁶ Pripajanje DDR od strane Savezne Republike Njemačke 1990. godine.

¹⁷ Ujedinjenje Arapske Republike Jemen i Demokratske Narodne Republike Jemen u Republiku Jemen 1990. godine.

¹⁸ Na primjer: Secesija Singapura od Malezijske federacije 1965. godine, i Bangladeša od Pakistana 1971. godine.

¹⁹ Na primjer: Raspad Austrogarske monarhije, Sovjetskog Saveza ili SFRJ.

²⁰ Na primjer: Nacistička Njemačka i SSSR podijelili su Poljsku 1939. godine.

- a) država prednica odnosno teritorija koja je predmet transfera;
- b) država sukcesor (jedna ili više) koja uspostavlja svoj suverenitet na predmetnoj teritoriji;
- c) prava i obaveze vezane za teritoriju koja je predmet transfera.

Mi ćemo se ovim pitanjima baviti u sljedećim poglavljima.

2. Vrste sukcesije država

2.1. Uvod

Sukcesija kao međunarodnopravni pojam može se klasificirati prema različitim kriterijima. Najčešće, klasifikacija se vrši prema činjenicama vezanim za državu prednicu, odnosno za pitanje da li ona i dalje egzistira kao subjekt međunarodnog prava ili nestaje. Pored toga postoji mogućnost klasifikacije sukcesije prema činjenicama vezanim za državu sukcesora odnosno prema mjeri vezanosti ove države za prava i obaveze države prednice.²¹

Prije nego izvršimo klasifikaciju sukcesije prema navedenim kriterijima pomenut ćemo i neke primjere klasifikacije sukcesije u uporednom pravu. Na primjer, u SAD-e među pravnim teoretičarima koji su se bavili ovim pitanjem raspadi država klasificiraju se kao kontinuitet, separacija i disolucija.²²

Kontinuitet se dešava kad se jedan ili više državnih entiteta odvoji ili otcijepi od države prednice i formira nezavisnu državu. Ostatak države prednice se smatra državom nastavljacem kontinuiteta. U principu ove države zadržavaju prava i obaveze države prednice. Odvojene odnosno otcijepljene države smatraju se državama sukcesorima.²³

“Separacija se odnosi na raspad nezavisnih država koje su se predhodno dobrovoljno ujedinile u cilju formiranja unije država.”²⁴ Kod separacije sve države se smatraju državama sukcesorima i sve preuzimaju njihova prava i obaveze koje su imale kao posebne države prije formiranja unije. Također svaka od država sukcesora može prisvojiti neka prava i obaveza nastale tokom trajanja unije. Najčešći primjer separacije uzima se formiranje a zatim razvrgnuće unije između Egipta i Sirije poznate pod nazivom Ujedinjena Arapska Republika.

²¹ Vidi: Lapaš, D. Raspad države u suvremenom međunarodnom pravu. UDK. 2004.

²² Vidi više Paul R. Williams. The Treaty Obligations of the Successor States of the Former Soviet Union, Yugoslavia, and Czechoslovakia: Do They Continue in Force?, *Denver Journal of International Law and Policy*, Volume 23, number 1, fall 1994.

²³ Ibid, str. 11-13.

²⁴ Ibid, str. 2.

Kod disolucije država predhodnica se raspada na više nezavisnih država s tim da se ni jedna od ovih država ne smatra državom nastavljačem kontinuiteta države prednice.

Drugi vrše klasifikaciju teritorijalnih promjena prema uzrocima koji su do njih doveli. Prema ovom kriteriju teritorijalne promjene mogu biti rezultat spajanja više država u jednu jedinstvenu, razdvajanja država koje može prinudno ili dobrovoljno i najzad može se raditi o pripajanju samo jednog dijela državne teritorije drugoj državi.²⁵

Treći smatraju da je nestanak države prednice faktičko, a ne pravno pitanje. Nestanak države mora biti stvaran.

Postojanje jedne odluke ili akta o nestanku države samo po sebi još ne znači da država više ne postoji. Teorijski je ispravno smatrati da je neka država nestala ako ne postoji jedno od njena tri spoljna obilježja: teritorija, stanovništvo i suverena vlast. Kako je u praksi teško zamisliti slučajeve nestanka teritorije i stanovništva to se nestanak države vezuje za gubitak suvereniteta države prednice na nekoj teritoriji. Gubitkom suvereniteta jedne države i uspostavljanjem suvereniteta druge države nestaje država prednica na tom području.

Veoma su česti slučajevi u prošlosti da je neka država izgubila suverenitet i nestala kao rezultat kolonijalne podjele svijeta od strane velikih sila.

Također država može nestati pošto je uništena od druge države. Tu se radi o debelaciji. Država može biti anektirana od druge države što može biti posljedica rata kao i na osnovu ugovora.

Dobrovoljnim ujedinjenjem dviju ili više država nestaje međunarodno pravni subjektivitet ranijih država.

Raspadom ili mirnom podjelom neke države kojom se stvaraju nove države nestaje država prednica. U istoriji su poznati slučajevi nasilne podjele teritorije neke države od susjednih zemalja na koji način nestaje podijeljena država. Kao primjer nestanka države na ovaj način uzimaju se česte podjele Poljske između susjednih država Rusije, Austrije i Pruske.²⁶

U teoriji i praksi međunarodnog prava pored potpunog gubitka suvereniteta na nekoj teritoriji postoje slučajevi da se suverenitet gubi samo djelimično. Djelimični nestanak države postoji kad se država ne uništava potpuno, već se samo smanjuje njena međunarodnopravni subjektivitet. Tako bi se moglo okarakterisati stupanje

²⁵ Vidi više S. Avramov – M. Kreća, (2003). Međunarodno javno pravo. Beograd: Savremena administracija . str. 121.

²⁶ O nestanku države vidi više u M. Bartoš, cit. djelo , str.313-321.

jedne države u konfederaciju ili federaciju, prelazak na položaj polusuverene države (protektorat, kolonija sa pravom djelimičnog samostalnog istupanja u međunarodnim odnosima i sl.).²⁷

U istoriji međunarodnog prava i međunarodnih odnosa postoje brojni slučajevi djelimičnog gubitka suvereniteta koji mogu počivati na dobrovoljnoj osnovi ili kao rezultat prikrivenog ili očitog pritiska ili upotrebe sile.

2.2. Univerzalna i parcijalna sukcesija

S obzirom na činjenice vezane za državu prednicu najprikladnija je klasifikacija sukcesije na slučajeve u kojima dolazi do potpunog nestanka države prednice (univerzalna sukcesija) i slučajeve u kojima dio teritorije države prednice zadržava suverenitet i pored činjenice odvajanja ili otcjepljenja dijela ili dijelova državne teritorije (parcijalna sukcesija).

2.2.1. Univerzalna sukcesija

Pod univerzalnom sukcesijom podrazumijevamo situaciju kad država kao subjekt međunarodnog prava prestane postojati. Cjelokupna teritorija ove države dijeli se između već postojećih ili novih država stvorenih na njenoj teritoriji u procesu njenog raspada. Sva prava i obaveze države prednice prenose se na države sukcesore.

U novijoj historiji Poljska pruža primjer nestanka države kao subjekta međunarodnog prava i diobe njene teritorije između susjednih država. Ako zanemarimo njenu faktičku podjelu između Njemačke i SSSR-a 1939. godine, ona je prestajala postojati 1772, 1793. i 1795. godine, a njenu teritoriju dijelile su Rusija, Austrija i Pruska.²⁸ U ovu grupu spadaju i slučajevi ujedinjenja sa drugim državama praćenim gubitkom suvereniteta, kao i slučajevi podjarmljivanja neke države silom oružja.²⁹

²⁷ Isto, str. 319.

²⁸ Vidi više u J. Andarssy et al, (1995). Međunarodno pravo 1, Zagreb. str. 262.

²⁹ Primjer ujedinjenja Teksasa sa SAD (1845.), debelacija Hanovera, debelacija Austrije 1938. i baltičkih država 1940. i ako su to Njemačka odnosno SSSR prikazivali kao ujedinjenje.

U XIX i XX vijeku, imali smo više primjera potpunog nestanka nekih država. To se zbivalo bilo raspadom (disolucijom) države prednice, bilo ujedinjenjem suverenih država u novu državu.³⁰

Karakteristični su sljedeći primjeri univerzalne sukcesije, odnosno primjeri koje ministarstvo vanjskih poslova SAD uzima kao modele disolucije, u kojima su države sljednice bile u cjelosti vezane ugovornim pravima i obavezama države prednice:

1. Velika Kolumbijska unija 1820-1830 raspala se kasnije na Kolumbiju, Ekvador i Venecuelu;
2. Unija Norveške i Švedske raspala se 1905. godine;
3. Raspad Austro-Ugarskog carstva kreirao je nezavisne države Austriju i Mađarsku
4. Rapad Ujedinjenje Arapske republike.³¹

U svim ovim primjerima kao i u najnovijim gdje se zbila disolucija SSSR-a, Čehoslovačke i SFRJ, disolucija je bila praćena kontinuitetom u izvršavanju međunarodnih prava i obaveza države prednice. Interesi međunarodne zajednice u cjelini su da se ispunjavaju međunarodne obaveze koje proističu iz međunarodnih ugovora.

Ne postoje primarni slučajevi disolucije gdje se država prednica raspala na veći broj nezavisnih država, a da ni jedna od njih nije smatrana državom nastavljačem kontinuiteta u ispunjavanju međunarodnih obaveza.

2.2.2. Parcijalna sukcesija

Parcijalna sukcesija postoji kad se dio države, koja i dalje egzistira kao subjekt međunarodnog prava odvoji ili otcijepi i pripoji drugoj državi ili se konstituiše kao novi subjekt međunarodnog prava.³² Kod parcijalne sukcesije za razliku od univerzalne sukcesije kod

³⁰ J. Andrassy et al. Ibid, slučajevi a) raspad države - Austrougarska (1918), SFRJ (1991), SSSR (1991), Čehoslovačka (1992), b) ujedinjenje u novu državu (bez obzira na okolnosti) uključujući pretvaranje saveznih država (konfederacija) u saveznu državu (npr. Švicarska 1848) - Italija (1870), Kraljevina SHS (1918), SSSR (1922), Tanzanija (1964), Njemačka (1990).

³¹ Vidi više: P. R. Williams. *The Treaty...*, str. 20-21.

³² Npr.: A) oba subjekta međunarodnog prava između kojih se zbiva prijenos već su od prije postojala i dalje postoje: mnogi primjeri cesije. B) Dotadašnji držalac područja ne propada (ne nestaje) kao subjekt međunarodnog prava, ali se na dijelu njegovog područja stvorio novi subjekt međunarodnog prava. Riječ je uglavnom o odvajanju odnosno ocjepljenju (mirovnom ili nasilnom): a) SAD (1776), Države Latinske Amerike (od 1810 na dalje), Balkanske države (počevši s Grčkom 1829), Belgija (1830), Panama (1903), Island (1918), Irska (1922),

koje kao što smo vidjeli dolazi do raspada (disolucije) države prednice, dolazi do secesije ili separacije dijela državne teritorije s tim da preostali dio države prednice nastavlja njen kontinuitet. Razlikovanje parcijalne od univerzalne sukcesije nije samo teorijske prirode. Dok je kod univerzalne sukcesije interes međunarodne zajednice da sve države sukcesori zadržavaju kontinuitet u izvršavanju prava i obaveza države prednice, otcijepljene ili odvojene teritorije kod parcijalne sukcesije najčešće nisu vezane pravima i obavezama države s kojom su raskinule državnopravne veze.

Najčešće pominjani primjeri parcijalne sukcesije su:

1. Secesija Paname od Kolumbije 1903. godine;
2. Secesija Belgije od Nizozemske 1830. godine;
3. Secesija Rusije od Finske poslije Prvog svjetskog rata;
4. Secesija Poljske i Čehoslovačke od Austrougarske poslije Prvog svjetskog rata;
5. Secesija Pakistana od Indije 1947. godine;
6. Secesija Singapura od Federacije Malezije 1965. godine.³³

2.3.Faktička i pravna sukcesija

U upotrebi su i pojmovi faktička i pravna sukcesija.

2.3.1 Faktička sukcesija

Faktička sukcesija kao pojam mnogo je rjeđe u upotrebi od pomenu-tih pojmova univerzalne i parcijalne sukcesije. Ona se tiče same činjenice faktičke promjene suvereniteta na određenoj teritoriji.

Tu nije odlučno da li se sukcesija zbila u skladu sa pravilima međunarodnog prava. Važan je samo odgovor na pitanje da li je uistinu došlo do promjene državnog suvereniteta na predmetnom području. Za faktičku sukcesiju nije od uticaja da li je zajedno sa prenosom suvereniteta došlo i do prenosa prava i obaveza vezanih za pre-

Pakistan (1947), Bangladeš (1971), Eritreja (1993), b) novo nastale države u procesu dekolonizacije u vrijeme Ujedinjenih naroda, c) države nastale na području koje je imalo jače izražen individualitet makar je njime upravljala druga država, kao što je Indija (1947) te prvi Britanski dominioni (Australija, Kanada, Novi Zeland). J. Andrassy et al, (1995) *Međunarodno ...*, str. 261-262.

³³ Vidi P.R.Williams, *The Treaty...*; D.P. O'Connell: *State Succession in Municipal and International Law*, Cambridge 1967, vol. I-II; J. Metelko, *Pravičnost u sukcesiji država*, drugo izdanje, Zagreb 1995.

dmetnu teritoriju i u kojoj mjeri. Do faktičke sukcesije dolazi na sve sspomenute načine prenosa teritorije od jednog subjekta prava na drugi.

2.3.2.Pravna sukcesija

Nasuprot faktičkoj pravna sukcesija se tiče prenosa prava i obaveza sa države prednice na državu sukcesora. Faktička sukcesija je uslov za pravnu sukcesije. Da bi se uopšte postavilo pitanje prenosa kao i mjere prenosa prava i obaveza neophodno je da do sukcesije uopšte dođe. Odnosno, neophodan je prenos suvereniteta sa jedne države na drugu. Nakon toga postavljaju se pitanja da li su i u kojoj mjeri države sukcesori vezane pravima i obavezama države prednice o čemu postoje različiti stavovi. Dok je svaka sukcesija faktička ona ne mora biti istovremeno i pravna. Nemoguće je postojanje pravne sukcesije koja nije istovremeno i faktička.

Unutar pravne sukcesije moguće je izvršiti diobu sukcesije prema mjeri vezanosti države sukcesora pravima i obavezama države prednice. O ovom pitanju postoje različita gledišta koja bi se mogla svrstati u tri osnovne grupe.

2.3.2.1.Teorija univerzalne (apsolutne) sukcesije

Teorija univerzalne (apsolutne) sukcesije počiva na kontinuitetu međunarodnih prava i obaveza između države prednice i država sukcesora. Države sukcesori se apsolutno supstituiraju u sva prava i obaveze države prednice, bez ostatka. Ove teorije počinju sa *Hugom Grotiusom* i zasnivaju se na teoriji prirodnog prava da bi tek u najnovije vrijeme počele da se zasnivaju na međunarodnopravnim razlozima. Kontinuitet prava i obaveza kako ga shvaća teorija univerzalne sukcesije, obvezatan je i uređen djelovanjem pravnih pravila bez obzira na pristanak država.³⁴ Predmet sukcesije je cjelokupna aktiva i pasiva što znači da država sukcesor ne može ograničiti svoje obaveze do nivoa nasleđene aktive. Ona odgovara za obaveze države prednice i preko iznosa naslijeđene aktive.

³⁴ Vidi više: J. Metelko, Teorija... , str. 372-374; J. Metelko, Pravičnost u sukcesiji država, drugo izdanje, Zagreb 1995. str. 93.

2.3.2.2. Teorija čiste prošlosti

Ove teorije su poznate i pod nazivom Teorije *tabulae rasae* (*clean slate*).

One polaze sa stanovišta da država sukcesor ne nasleđuje bilo koja prava i obaveze države prednice. Ove teorije razvile su se u 19. i početkom 20. vijeka. Njihovo polazište je shvatanje o neprenosivosti državnog suvereniteta. Jedna država gubi svoj suverenitet na predmetnom teritoriju. Država sukcesor uspostavlja ili proširuje svoj suverenitet na isti teritorij. Znači država sukcesor ne nasleđuje suverenitet od države prednice nego zasniva svoj vlastiti suverenitet. Postoji pukotina između trenutka gubitka i trenutka uspostave suvereniteta. Iz pojma apsolutne neovisnosti svake suverene vlasti dokazuje se da ne postoji pravilo međunarodnog običajnog prava koje obavezuje državu koja je izvršila aneksiju da preuzme na sebe pravne posljedice čina ugasle države. "Nema pravne sveze između tih dviju država i zato prava i obaveze ugasle države nemaju više subjekta, njezini vjerovnici izgubili su svog dužnika."³⁵

2.3.2.3. Mješovite teorije

Očigledno je da se ni jedna od pomenutih teorija ne može realizovati u čistom obliku. Niti je moguće preuzeti sva prava i obaveze države prednice niti u cjelosti isključiti njihovu sukcesiju. Zastupnike ove teorije treba tražiti u umjerenim varijantama obiju predhodnih.

U praksi se sukcesija država odvija uz usvajanje elemenata obiju predhodnih suprostavljenih teorija.

Opšte je pravilo međunarodnog prava da za svaku državu nastaju prava i obaveze samo njenim vlastitim djelovanjem. Promjena suvereniteta na nekom području otvara niz pitanja koja ograničavaju primjenu ovog načela. Ona se različito rješavaju zavisno od toga da li se radi o međunarodnim ugovorima, državnoj imovini, arhivu, dugovima, stanovništvu i slično. Ova pitanja rješavaju se primjenom međunarodnog običajnog prava koje se vrlo teško stvara i ustaljuje u ovoj materiji kao i u novije vrijeme primjenom pomenutih bečkih konvencija.

³⁵ J. Metelko, Teorija ..., str. 378

2.4. Ugovorna i zakonska sukcesija

Svaka pravna sukcesija država je u isto vrijeme ugovorna ili zakonska. Ona podliježe pravnom reguliranju, bilo da je riječ o zaključenju ugovora između država sljednica o uređenju pitanja proizašlih iz činjenice raspada države prednice ili iz primjene konvencijskog ili ugovornog prava koje važi u svakoj pojedinoj oblasti na koje se sukcesija odnosi.

Sukcesija se može sprovesti na osnovu ugovora (sporazuma) između zainteresovanih strana kojim se rješavaju sva sporna pitanja koja se mogu pojaviti u postupku sukcesije.

Zakonska sukcesija se oslanja na opšte norme međunarodnog prava i to na međunarodno običajno pravo koje postoji u ovoj oblasti iako se vrlo teško stvara kao i na međunarodno konvencijsko pravo.

Prilikom uređenja pitanja sukcesije proizašlih iz raspada SSSR-a, Čehoslovačke i SFRJ, primijenjena su oba modela: ugovorna i zakonska. Postignuti su sporazumi između država sljednica uz istovremeno poštovanje pravila međunarodnog prava o sukcesiji država.

2.5. Konvencijska shvatanja

U materiji sukcesije usvojene su dvije međunarodne konvencije i to: *Bečka konvencija o sukcesiji država u odnosu na ugovore* iz 1978. godine koja je stupila na pravnu snagu u januaru 1997. godine pošto ju je retificiralo ili joj pristupilo 15 država,³⁶ i *Bečka konvencija o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhiv i dugove* iz 1983. godine koja još uvijek nije stupila na pravnu snagu.³⁷

Ove konvencije definišu sukcesiju država kao zamjenu jedne države drugom u odgovornosti za međunarodne odnose jedne teritorije te razlikuju slijedeće posebne kategorije sukcesije:

- a) Prenos jednog dijela državne teritorije³⁸
- b) Nova nezavisna država³⁹

³⁶ U ovom trenutku ima 22 države članice. Bosna i Hercegovina je postala članica ove Konvencije notifikacijom o sukcesiji ("Službeni list R BiH", broj 25/93).

³⁷ Još uvijek nije stupila na pravnu snagu. Potrebno je 15 a do sada ju je ratificiralo 7 država.

³⁸ Član 14. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhiv i dugove iz 1983. godine i član 15. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na ugovore iz 1978. godine.

- c) Ujedinjenje država⁴⁰
 - d) Otcjepljenje dijela ili dijelova teritorije jedne države⁴¹
 - e) Raspadanje države⁴²
- O njima će biti više riječi u daljem tekstu.

³⁹ Član 15. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhiv i dugove iz 1983. godine i član 16. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na ugovore iz 1978. godine.

⁴⁰ Član 16. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhiv i dugove iz 1983. godine i član 30. i 31. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na ugovore iz 1978. godine.

⁴¹ Član 17. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhiv i dugove iz 1983. godine i član 34. i 35. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na ugovore iz 1978. godine.

⁴² Član 18. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhiv i dugove iz 1983. godine.

III ODNOS SUKCESIJE DRŽAVA PREMA SLIČNIM POJAVAMA

1. Sukcesija država i sukcesija vlada

Srodno sa pitanjem sukcesije država je i pitanje sukcesije vlada. Problem sukcesije vlada svodi se na pitanje da li protivustavna promjena vlada, promjena oblika vladavine, promjena državnog uređenja ili političkog sistema, znači nestanak jedne i pojavu druge države. Ovo pitanje zajedno sa ostalim koja se odnose na sukcesiju stavljeno je među 14 pitanja kojima će se baviti Komisija za međunarodno pravo UN-a ali je tokom rada na kodifikaciji i progresivnom razvoju međunarodnog prava zauzet stav da je pitanje sukcesije vlada ustvari problem kontinuiteta pa će mu i ovdje biti posvećeno više pažnje u sklopu tog pitanja.⁴³

⁴³ Vidi više: J. Metelko, Pravičnost ..., str. 15 do 18; A. Đorđević, cit.djelo , str. 10 do 13; J. Andrassy et. al., cit. djelo, str.263-264.

2. Sukcesija država i kontinuitet država

Sukcesija država i kontinuitet država su dva vrlo bliska, ali ipak potpuno samostalna pojma. Dok se sukcesija država odnosi na prenos prava i obaveza države prednice na državu sukcesora, kod kontinuiteta država radi se o istom subjektu međunarodnog prava gdje se može eventualno utvrđivati identitet države. Kod kontinuiteta država nema prenosa prava i obaveza sa jedne države na drugu jer se radi o istom subjektu međunarodnog prava.⁴⁴

Kontinuitet države temelji se na njenom identitetu.

Pitanje kontinuiteta nije samo teorijski nego je i praktični problem koji se postavlja kod različitog vida preobražaja država. Kako jednu državu karakterišu tri njena spoljna obilježja: teritorija, stanovništvo i suverena vlast, promjene se mogu odnositi na svako od pomenutih obilježja.

Teritorija jedne države može se uvećati ili se smanjiti. Svjetska historija puna je primjera povećanja, smanjenja pa i gubitka državne teritorije. Povećanje ili smanjenje državne teritorije ne utiče presudno na identitet države.

Stanovništvo jedne države također je podložno promjenama. Promjene broja stanovnika jedne države ne dovode u pitanje identitet države.

Također i međunarodnopravni subjektivitet jedne države može da bude smanjen ili uvećan. Do smanjenja međunarodnog subjektiviteta države dolazi sa ili bez njene volje. To se zbiva ulaskom jedne države u različite državno pravne veze sa drugim državama kao što su stvaranje konfederacije, federacije ili unije država. Isto tako država može zapasti u različite oblike zavisnosti kao što su protektorat ili kolonija. Suprotno, država može da se oslobodi pomenutih oblika zavisnosti ili da raskine državno pravne veze za drugim državama.

Isto tako jedna država može da promijeni oblik vladavine, oblik političkog režima, oblik državnog uređenja kao i oblik državne vlasti.

⁴⁴ Više o kontinuitetu i identitetu međunarodnopravnih subjekata vidi J. Metelko, Pravičnost u sukcesiji država, drugo izdanje, Zagreb, 1995; J. Metelko, Teorija države i prava i sukcesija država, Zbornik PFZ, 42(4); S. Đorđević, O Kontinuitetu država, država s posebnim osvrtom na međunarodno pravni kontinuitet kraljevine Jugoslavije i FNRJ, Naučna knjiga, Beograd 1967.

Najzad u jednoj državi može da dođe do ustavne ili protivustavne promjene vlade koja, je posljedica dubokih socijalnih potresa i revolucionarnih promjena kao i promjena "društvenog uređenja". Tako je SSSR poslije Oktobarske revolucije pokušao da ospori kontinuitet sa carskom Rusijom da bi izbjegao plaćanje njenih dugova, što mu nije pošlo za rukom.⁴⁵

"Pod međunarodnim kontinuitetom država podrazumijevamo pravnu vezu u pravima i obavezama iste države prema drugim subjektima međunarodnog prava prije i poslije promjena kao što su ustavne promjene, revolucije i drugi društveni potresi, ratovi, okupacije, teritorijalne promjene i slične društvene promjene, zbog kojih se može postaviti pitanje kontinuiteta države."⁴⁶

Da bi pristupili utvrđivanju međunarodnopravnog kontinuiteta jedne države potrebno je da on na bilo koji od pomenutih načina bude doveden u pitanje. Nakon toga se utvrđuje da li se radi o jednoj istoj državi prije i poslije promjena. Znači utvrđuje se istovjetnost odnosno identitet država. Ukoliko nađemo da se radi o istoj državi sa aspekta njenih spoljnih obilježja koja smo već naveli onda ćemo zaključiti da postoji identitet države.⁴⁷ Ukoliko nađemo da postoji identitet države onda možemo konstatovati i da postoji međunarodno pravni kontinuitet države, pošto pojmovi identitet i kontinuitet označavaju istu sadržinu. Oba se odnose na istovjetnost pomenutih spoljnih obilježja države, odnosno identitet je pretpostavka kontinuiteta.

Dakle, i u slučaju sukcesije i u slučaju kontinuiteta država radi se o prihvatanju prava i obaveza. Ali dok je kod sukcesije riječ o promjeni suvereniteta i prenosu prava i obaveza kao posljedici ove promjene, kod kontinuiteta se radi o istom suverenitetu. Država je

⁴⁵ Različita su gledišta u doktrini da li unutrašnje izmjene oblika vladavine i državnog i društvenog uređenja znače nestanak stare i pojavu nove države. Većina pisaca smatra da su to samo izmjene, ali ne i nestanak države. Durdenski - Krilov, međutim govore o nestanku države "Kada dolazi do smjene države jednog historijskog tipa drugim, kad dolazi do smjene država u smislu smjene društveno ekonomskih formacija", M. Bartoš cit. djelo, str.317; "SSSR, poslije Oktobarske revolucije istupio je s tezom da SSSR predstavlja novu državu i na toj osnovi odbio da prizna dugove carske Rusije. Velika Britanija i Francuska energično su odbile ovaj stav; pitanje je konačno riješeno kompromisom" S. Avramov-M. Kreča, cit. djelo, str. 91.

⁴⁶ S. Đorđević, O kontinuitetu država s posebnim osvrtom na međunarodno pravni kontinuitet kraljevine Jugoslavije i FNRJ, Beograd: Naučna knjiga. 1967, str. 9.

⁴⁷ "Ako utvrdimo u dva različita vremenska perioda stalnost spoljnih obilježja država kažemo da postoji identitet države. Pri tome se ne ide toliko daleko da se traži potpuna istovjetnost, jer je ona nemoguća." S. Đorđević, cit djelo, str.16.

pretprpjela neke promjene što je povod utvđivanja postojanja kontinuiteta. Kod sukcesije se radi o odnosu između dvije države, a kod kontinuiteta se radi o jednoj istoj državi prije i poslije promjena.

Kontinuitet država ne treba miješati sa pitanjima kontinuiteta u izvršavanju prava i obaveza države prednice koje se postavlja u vezi sa sukcesijom.

U svakom slučaju sukcesije nakon Drugog svjetskog rata jedna od država sukcesora bila je označena kao nosilac kontinuiteta države prednice u ispunjenju njenih prava i obaveza. Ovakve tvrdnje i stavovi uslovljeni su interesima međunarodne zajednice da zadrži stabilnost međunarodnih ugovornih odnosa, i da zaštiti, prije svega interese međunarodnih kreditora. To se najbolje vidi na primjeru preobražaja SSSR-a u kom slučaju je State department SAD-a zaključio da slučaj bivšeg SSSR-a spada u slučajeve disolucije sa kontinuitetom.⁴⁸

Raspad države prednice kao način nestanka države ima svoje međunarodnopravne posljedice koje se sastoje u tome da se nijedna od država sukcesora ne smatra nosiocem kontinuiteta države prednice.

Priznanje kontinuiteta Rusije u odnosu na bivši SSSR posljedica je opšteg konsenzusa SAD-a, ostalih članova Savjeta bezbjednosti UN-a, Evropske unije i ostalih država sukcesora bivšeg SSSR-a. U prilog takve odluke išla je i činjenica da je Rusija unutar bivšeg SSSR-a zauzimala većinu teritorije, stanovništva, resursa i vojne snage. Rusiji je priznat kontinuitet u ispunjavanju prava i obaveza bivšeg SSSR-a koji podrazumijeva i članstvo u međunarodnim organizacijama.

Za razliku od SSSR-a SFRJ se raspala onog trenutka kada su njeni federalni (centralni) organi prestajali zadovoljavati federativnu strukturu države koja se sastojala od 6 republika i 2 autonomne pokrajine. Tog trenutka bivša SFRJ je prestala postojati. Raspad (disolucija) jedne države ima već spomenute posljedice da se ni jedna od država sukcesora ne smatra nosiocem kontinuiteta. Srbija i Crna Gora pod nazivom SR Jugoslavija pokušale su da u postupku sukcesije za sebe obezbjede mjesto države kontinuiteta SFRJ. Takva nastojanja ostala su bez rezultata jer su svi spomenuti faktori koji su se izjasnili za kontinuitet Rusije u odnosu na SSSR u ovom slučaju bili protiv, uključujući i ostale države sukcesore bivše SFRJ.

⁴⁸ P. R. Williams, *The Treati...*, str. 21.

Kako u Međunarodnoj zajednici preovladava stav o kontinuitetu u vršenju međunarodnih prava i obaveza sve države sukcesori bivše SFRJ jednake su u tom pogledu.

3. Disolucija sa Kontinuitetom u praksi država

3.1. Sovjetski Savez

Raspad Sovjetskog saveza započeo je "perestrojkom" koja je oslabila vojnopolicijske i političke stege koje su ovu mnogonacionalnu federaciju čvrsto držale na okupu. Sam čin raspada desio se 1991. godine, skoro istovremeno sa raspadom druge dvije mnogonacionalne federacije Čehoslovačke i SFRJ. Formalnom raspadu predhodi- lo je istupanje baltičkih država: Estonije, Letonije i Litvanije iz Sovjetske federacije koja je uprkos tome imala priliku za opstanak.

Preostalih 12 Sovjetskih republika tražilo je modus zajedničkog življenja. Tvrda komunistička linija koja je zagovarala korak unazad u odnosu na ostvarene ekonomske i političke reforme povukla je u avgustu 1991. godine nekoliko pogrešnih poteza koji su učinili nemogućim opstanak bilo kojeg vida federativnog uređenja države.

Pokušaj restauracije totalitarnog režima doveo je do proglašenja nezavisnosti od strane svih Sovjetskih republika izuzev Rusije i Kazahstana. To je činjeno donošenjem deklaracija o nezavisnosti. U isto vrijeme pod pritiskom međunarodne zajednice Sovjetska vlada je i formalno priznala nezavisnost baltičkim državama. Baltičke države i Gruzija proglasile su nezavisnost 9. 4. 1991. godine a Sovjetska vlada je priznala nezavisnost Baltičkih država 6. 9. 1991. godine.

Svim snagama se nastojalo održati na okupu preostalih 12 Sovjetskih republika. U tom smislu treba spomenuti pokušaj formiranja unije suverenih država. Ovaj oblik državnog uređenja podrazumijevao je postojanje međunarodnog suvereniteta republika, ali i unije. Ovaj pokušaj nije prošao iz razloga što je Ukrajina održala referendum o nezavisnosti na kojem je preko 90% birača glasalo za punu nezavisnost Ukrajine na koji način je eliminiran pokušaj stvaranja unije nezavisnih država.⁴⁹

⁴⁹ "Preostale Sovjetske republike proglasile su nezavisnost slijedećim redom: Bjelorusija 25.08.1991.; Moldova 27.08.1991.; Azerbejdžan 30.08.1991.; Uzbekistan 31.08.1991.; Kirgistan 31.08.1991.; Tadžikistan 09.09.1991.; Arme-

Nakon toga su Rusija, Ukrajina i Bjelorusija 8. 12. 1991. godine proglasile raspad Sovjetski saveza i nastojale formirati komonvelt nezavisnih država. Sve republike izuzev Gruzije prihvatile su članstvo u komonveltu. Deklaracija o obrazovanju komonvelta nezavisnih država usvojena je 21. 12. 1991. godine u Alma Ati.⁵⁰

Nestankom Sovjestkog Saveza kao države otvorila su se brojna pitanja između država sukcesora počevši od zauzimanja mjesta SSSR-a u Savjetu sigurnosti UN-a do sukcesije u ugovore. Zemlje Evropske unije, SAD-e i Kina priznale su Rusiji kontinuitet u odnosu na SSSR što se posebno ogleda u priznavanju članstva u Savjetu sigurnosti kao i u mnogobrojnim multilateralnim ugovorima.

Tako je na primjer Švicarska izjavila da smatra Rusiju nosiocem kontinuiteta bivšeg SSSR-a tako da je na multilateralnim ugovorima čiji je depozitar oznaku Sovjetski Savez zamijenila sa oznakom Rusija.⁵¹

Sovjetski Savez je bio federacija u kojoj su centralni organi odražavali federativnu strukturu države, a raspao se istupanjem federalnih jedinica iz federacije, odnosno njihovih predstavnika iz centralnih (federalnih) organa vlasti. Posmatrano sa aspekta sukcesije, Rusija je zadržala kontinuitet u odnosu na Sovjetski Savez iz sledećih razloga:

Poslije raspada Sovjetskog Saveza Rusija je zadržala preko 55% stanovništva, 77% teritorije i značajan dio resursa.⁵² Rusija je istorijsko središte Sovjetskog Saveza koji je nastao preuređenjem Rusije odnosno promjenom njenog državnog i društvenog uređenja. U Rusi-

nija 23.09.1991.; Turkmestan 27.10.1991.; Billkeller, Soviet Turmoil: Soviets Prepare to Design a new System, N.Y.Times, Sept.1, 1991, at 1; Serge Schemann, Soviet Turmoil: The Questions Gather Like Falling Leaves And Answers Are as Scarce as Essentials, N.Y.Times, Sept.10, 1991, at A1; Bill Keller, Armenia Yielding Claim on Enclave, N.Y.Times, sept.23,1991. At A! (Armenia); and Independence OD Turkmenia Declared After a Referendum, N.Y. Times, Oct.28.1991, at A5." P. R. Williams. The Treati..., str. 3.

⁵⁰ Isto

⁵¹ "SAD-e su rezonovale na sledeći način: Rusija je jasno dominantan dio bivšeg Sovjetskog Saveza u svakom pogledu, u pogledu površine, stanovništva, resursa, vojne sile i sl., naročito ako se izuzmu Ukrajina i Bjelorusija koje su bile posebni članovi UN-a, a ne kao dijelovi SSSR-a. Rusija je mogla podnijeti zahtjev da joj bude priznat kontinuitet u odnosu na SSSR u pogledu članstva u UN-u imajući također u vidu njeno stalno mjesto u Savjetu sigurnosti." P. R. Williams, The Treaty ...

⁵² Keesing's, supra, n. 20. vol. 38, nos. 7-8, at R130 (aug.1992). Preuzeto iz: P. R. Williams, State Succession and The International Financial Institutions: Political Criteria v. Protection Of Outstanding Financial Obligations, The International And Comparative Law Quarterly, volume 43, 1994, str. 785.

ji se nalazi sjedište bivše države.⁵³ Rusija je zadržala pretežan dio Sovjetske oružane sile uključujući kontrolu nuklearnog arsenala. Ostale države sukcesori Sovjetskog Saveza priznaju Rusiji kontinuitet. Također i međunarodna zajednica priznaje Rusiji kontinuitet i mjesto koje je zauzimaio Sovjetski Savez u međunarodnoj zajednici.

3.2 Ranija praksa država⁵⁴

Puno jasniji primjer kontinuiteta pruža secesija Paname od Kolumbije. Pod uticajem SAD-a Panama se 1903. godine otcijepila od Kolumbije i formirala nezavisnu državu. Kolumbija je zadržala vlastiti kontinuitet i nije se postavljalo pitanje njenog identiteta prije i poslije gubitka teritorija.

Belgija se 1830. godine odvojila od Holandije i formirala nezavisnu državu. Holandija je zadržala svoj raniji kontinuitet koji ovim otcjepljenjem nije bio doveden u pitanje.

U toku teritorijalne ekspanzije Rusija je zauzela područje današnje Finske. Finska je iskoristila događaje vezane za "Oktobarsku revoluciju" i odnose snaga nastale poslije Prvog svjetskog rata te se proglasila nezavisnom državom. Preostali dio Rusije transformisao se u SSSR.

Nakon poraza Austrougarske monarhije u Prvom svjetskom ratu njeni dijelovi su se otcijepili i zajedno sa drugim teritorijama obrazovali Poljsku. Trijanonskim ugovorom Češka i Slovačka otcijepile su se od Austrougarske i formirale državu Čehoslovačku.

Nijedna od pomenutih država nije naslijedila kontinuitet Austrougarske monarhije.

U toku procesa raspada Britanske imperije i sticanja nezavisnosti Indijskog podkontinenta na području koje je obuhvatala ranija Britanska kolonija Indija formirane su dvije nezavisne države: Indija i Pakistan. Indiji je pripao kontinuitet u odnosu na Britansku Indiju dok je Pakistan dobio status otcijepljene države.

U skladu sa interesima velikih sila, Singapur se 1965. godine otcijepio od Malezijske federacije. Pripao mu je status otcijepljene države dok je Malezijska federacija zadržala svoj subjektivitet i raniji kontinuitet.

⁵³ "Faktori koji odlučuju da li jedna država sukcesor nasljeđuje zakonski identitet države prednice uključuju zadržavanje:1. Znatnog dijela teritorije (uključujući istorijsko teritorijalno središte) 2. Većinu stanovništva, resursa i oružane sile, 3. Sjedište vlade, 4. Ime države prednice." P. R. Williams, *The Treaty ...*, str. 22.

⁵⁴ Vidi više: P. R. Williams, *The Treaty ...* str. 11-13.

4. Disolucija sa sukcesijom u praksi država

4.1 Disolucija Čehoslovačke

Mirovnim ugovorom u Trijanonu 1920. godine stvorena je Čehoslovačka. Češka i Slovačka konstituišu se kao sastavni dijelovi ove nove države. Federalne skupštine Češke i Slovačke 25. 11. 1992. godine usvojile su Ustavni zakon po kojem od ponoći 1. 1. 1993. godine Čehoslovačka prestaje postojati i razdvaja se na dvije nezavisne države Češku Republiku i Republiku Slovačku.⁵⁵ Evropska unija i SAD-e odmah su priznale ove dvije države. Prije raspada Čehoslovačke ove dvije države sklopile su ugovor o prenosu prava uključujući i pitanje članstva u međunarodnim organizacijama. Ovaj sporazum je predvidio da će i Češka i Slovačka imati kontinuitet Čehoslovačke u pogledu članstva u međunarodnim organizacijama. Uprkos postojanju ovog sporazuma nijedna od ovih država nije nastavila članstvo Čehoslovačke u UN. Obje države su morale podnijeti molbu za prijem u članstvo i primljene su u UN kao nove članice 19. 1. 1993. godine.

Što se tiče članstva u ostalim međunarodnim organizacijama Češka i Slovačka su dobile članstvo u skladu sa spomenutim ugovorom.⁵⁶

Raspad Čehoslovačke federacije predstavlja jasan i nesporan primjer disolucije sa modelom sukcesije. Nesporno je da nijedna od dvije novonastale države ne nastavlja kontinuitet u odnosu na bivšu Čehoslovačku i da su obje države njeni jednakopravni nasljednici. U skladu sa vlastitim interesima međunarodne zajednice one su obje, sporazumno pokušale zadržati kontinuitet u pravima i obavezama države prednice što im je od slučaja do slučaja i polazilo za rukom.

⁵⁵ 17. Jula 1992. Slovačka je usvojila Deklaraciju o nezavisnosti. 13. novembra federalna skupština je donijela Ustavni zakon 541 koji je riješio pitanje diobe imovine a 25. novembra usvojen je Ustavni zakon 542 kojim je dogovorena disolucija Čehoslovačke 31. decembra 1992. Ibid., str. 7.

⁵⁶ Isto, str. 7.

4.2. Ranija praksa država⁵⁷

U prvoj polovini 19. vijeka raspala se velika Kolumbijska unija na dvije nove države Venecuelu i Ekvador. Nijedna od njih nije zadržala kontinuitet u odnosu na državu prednicu. Obje su imale status novostvorenih država na koje su se primjenila pravila koja su važila za slučaj disolucije.

Unija između Norveške i Švedske raspala se 1905. godine i nijedna od spomenutih država nije zadržala kontinuitet države prednice. Obje su imale status novostvorenih država.

Nakon poraza u Prvom svjetskom ratu Austroguarska monarhija se raspala. Na njenoj teritoriji stvoreno je nekoliko novih država, a izvjesne teritorije ušle su u sastav drugih već postojećih država. Na njenoj teritoriji su stvorene nezavisne države Austrija, Mađarska i Čehoslovačka, a na račun Austrougarske monarhije proširile su se Poljska, Rumunija, Kraljevina SHS i Italija. Sa izuzetkom međunarodnih ugovora nijedna novostvorena država nije zadržala kontinuitet u odnosu na Austroguarsku monarhiju.

U želji za formiranjem jedne moćne Arapske države koja bi mogla da odgovori izazovima vremena 1958. godine Egipat i Sirija su se formalno ujedinile u Ujedinjenu Arapsku Republiku. Kako nije bilo teritorijalne veze između ove dvije države, ali i iz drugih razloga ova država se raspala. Nijedna od ovih dviju država nije zadržala kontinuitet u odnosu na UAR premda je Egipat zadržao neko vrijeme njeno ime.

⁵⁷ isto, str. 13-16.

IV PREDMET SUKCESIJE

1. SUKCESIJA U UGOVORE

Sukcesija država u pogledu Međunarodnih ugovora zasniva se na principima Međunarodnog ugovornog prava koji su kodifikovani u Bečkoj konvenciji o sukcesiji država u odnosu na ugovore iz 1978. godine ili važe kao principi međunarodnog običajnog prava. U materiji sukcesije u ugovore mogu se izvesti izvjesni opšti principi bez obzira da li se radi o bilateralnim ili multilateralnim ugovorima. To su:

- a) država sukcesor ne nasleđuje automatski ugovore ukoliko je njihov predmet tijesno povezan sa posebnim odnosima prednice sa drugim državama (npr. ugovor o savezništvu ili odbrani),
- b) država sukcesor automatski nasleđuje izvjesne ugovore (npr. ugovori o granicama, teritoriji ili navigaciji);
- c) ukoliko je jedna država absorbirana od druge države kao npr. DDR od SR Njemačke njeni ugovori ili prestaju važiti ili moraju biti ponovo predmet dogovora;
- d) država sukcesor ne nasleđuje automatski multilateralne ugovore države prednice;
- e) transfer teritorije ne povlači automatski sukcesiju ugovora;
- f) država sukcesor ne nasleđuje članstvo u međunarodnim organizacijama ukoliko država prednica još postoji.⁵⁸

U uvodu Bečke konvencije izričito je navedeno da će se pravilima međunarodnog običajnog prava i dalje regulisati pitanja koja nisu uređena ovom Konvencijom. Pravni pisci odredbe sadržane u Bečkoj konvenciji radije smatraju primjerom progresivnog razvoja nego kodifikacije međunarodnog običajnog prava.⁵⁹ Razlog tome je između ostalog mali broj država koje su je ratificirale. Stoga pravila o sukcesiji radije izvlače iz međunarodnog običajnog prava nego iz Konvencije.

U pogledu sukcesije država u međunarodne ugovore države prednice prisutna su dva suprotna stava. Po prvom ugovori su neprenosivi, obzirom da su principi slobodnog pristanka, dobra volja i

⁵⁸ Vidi više: A. Aust. (2000). *Modern Treaty Law and Practice*. Cambridge: University Press. str. 307-309.

⁵⁹ Vidi: Aust, A. (2000). str. 306.

pacta sunt servanta opše priznati. Po drugom, postoji kontinuitet važenja međunarodnih ugovora. Oba ova načela sa različitim domašnjem prisutna su i u Bečkoj konvenciji.

Stav da su međunarodni ugovori države prednice neprenosivi na državu sukcesora zasniva se na ideji da država sukcesor ima položaj trećeg u odnosu na ugovore sklopljene od strane države prednice, pa prema tome ne može imati koristi od takvih ugovora. Prema članu 34. Bečke konvencije o pravu ugovora iz 1969. godine ugovor ne stvara ni obaveze ni prava za treću državu bez njenog pristanka što je opšte pravilo u vezi sa trećim državama. Isto tako odredbe ove Konvencije ne prejudiciraju nikakvo pitanje koje bi se moglo postaviti u vezi sa ugovorom zbog sukcesije država (čl.73.). Bilateralnim ugovorima na mjesto jedne države ugovornice stupa druga što u principu dovodi do automatskog raskida ugovora sem izvjesnih izuzetaka. "Pritom se najčešće spominje da postoje određene kategorije međunarodnih ugovora kojima je država sukcesor ipak vezana, kao što su u prvom redu ugovori o granicama i ugovori koji sadrže običajno međunarodno pravo."⁶⁰ Međutim, države imaju interes da se izvjesni ugovori nastavljaju izvršavati kako bi se izbjegao pravi vakum. Često rukovođene političkim razlozima države sukcesori ponekad deklarativno prihvataju izvršavanje ugovora države prednice zadržavajući na taj način kontinuitet u izvršenju međunarodnih prava i obaveza, dajući čak prvenstvo međunarodnim ugovorima u odnosu na interno zakonodavstvo.⁶¹

Tako član 2. Ustava Bosne i Hercegovine propisuje da će BiH ostati ili postati strana u međunarodnim sporazumima nabrojanim u aneksu 1. Ustava kao i da će se u BiH izravno primjenjivati prava i slobode izložene u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kao i njenim protokolima. Ona će imati prioritet u odnosu na interno zakonodavstvo Bosne i Hercegovine.

⁶⁰ N. Vajić, Neki problemi sukcesije država, *Zakonitost* (46), 1992., br.4., str. 572.

⁶¹ "Pitanje sukcesije u pogledu međunarodnih ugovora dobija, međutim, posebnu važnost u svjetlu odredaba novog Ustava Republike Hrvatske kojim se načelom monizma s primatom međunarodnog prava uvodi u unutrašnji pravni sustav (čl.134). To znači da su međunarodni ugovori dio unutrašnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona te su protuustavni svi akti suprotni međunarodnim ugovorima koje Hrvatska zaključi. Time se odustalo od prijašnjeg dualističkog pristupa koji je u praksi izjednačavao međunarodne ugovore sa internim aktima ..." , N. Vajić, Neki ..., str. 573.

1.1. Izuzeci od sukcesije

Država sukcesor ne nasleđuje sve ugovore države prednice. Postoje neke vrste ugovora koje su izuzete od sukcesije. Postoji podjela ugovora na personalne koje ne prelaze na državu sukcesora i dispozitivne koji se nasleđuju.

Ovakvu podjelu ugovora susrećemo kod *O' Connella* koji je podijelio dvostrane ugovore na personalne i dispozitivne. Dispozitivni ugovori su oni čiji se pravni učinak očituje u davanju istog stalnog statusa području, neovisno od personaliteta države koja na tom području ima suverenost.⁶² Što se tiče prve vrste tj. personalnih ugovora njihova dalja sudbina zavisi od svrhe koju je ugovor htio postići. U višestranim ugovorima i ugovorima međunarodnih organizacija razlikuju se tri vrste ugovora: legislativni, administrativni i konstitutivni. Sukcesija kod zadnje dvije vrste ugovora ovisila bi o sporazumu stranaka i nikad se ne bi pretpostavila.⁶³

Također, *Lord Mc. Neir* polazi sa stanovišta da postoje izuzeci od načela da ugovori prestaju važiti promjenom suvereniteta na nekoj teritoriji. To su oni ugovori koji stvaraju čisto lokalne obaveze.⁶⁴ To su prije svega ugovori koji se odnose na granice, ugovorne odredbe koje drugoj državi daju pravo plovidbe, ribolova, prolaza, ugovorne odredbe koje imaju značaj međunarodnog uređenja u javnom interesu od strane velikog broja država, ugovori kojima se daje povlašteni položaj u trgovini, kapitulacije kao i ugovori o jurisdikciji.⁶⁵

Isto tako moglo bi se postaviti pitanje sukcesije u ugovore prilikom stvaranja različitih vrsta državnih saveza odnosno saveznih država. U slučaju da stvoreni savez ne predstavlja državu ne dolazi do primjene pravila o sukcesiji. Kako se na svim stranama svijeta stvaraju različite asocijacije država postavlja se pitanje primjene sukcesije na takve asocijacije. Postavlja se pitanje da li jedna takva zajednica koja ima svoje organe i svoju nadležnost u poslovima iz svoje nadležnosti, nasleđuje ugovore udruženih država koji se odnose na materiju koja se našla u nadležnosti zajednice, odnosno šta se dešava ukoliko zajednica u istoj materiji zaključi ugovor kojim se na drugi način reguliše materija u odnosu na ranije zaključen ugovor od

⁶² Vidi: D. P. O'Connell. (1956). *The Law of State Succession*, Cambridge: University Press. str. 15.

⁶³ D. P. O'Connell. (1967). *State Succession in Municipal Law and International Law*, vol.1. Cambridge: Universiti Press, 1967., str.50-64.

⁶⁴ Lord Mc Neir, *The Law of Traties*, London 1961, str. 655.

⁶⁵ Isto.

strane neke druge države članice. "Ugovorima o osnivanju propisan je način regulisanja ovih pitanja, s tim da se može izvući jasan zaključak da i ne dolazi do sukcesije zajednice u ugovore svojih članica."⁶⁶

1.2. Pitanja na koja se ne odnosi Bečka konvencija o sukcesiji država u odnosu na ugovore

Bečka konvencija o sukcesiji država u odnosu na ugovore ne primjenjuje se na dejstvo sukcesije država u odnosu na međunarodne sporazume zaključene između država i drugih subjekata međunarodnog prava ili na međunarodne sporazume koji nisu zaključeni u pismenoj formi.⁶⁷ Ova konvencija sadrži pravila kojima se rješavaju praktični problemi koji mogu nastati prilikom sukcesije država. Ona ne sadrži nikakva pravna pravila koja bi se odnosila na prava i dužnosti fizičkih i pravnih lica u postupku sukcesije.

Što se tiče režima granica sukcesija država ne utiče na pitanja: a) granice utvrđene ugovorom, b) prava i obaveze utvrđene ugovorom koja se odnose na režim granica (čl. 11 Bečke konvencije).⁶⁸

U pogledu ostalih teritorijalnih režima čl. 12. Bečke konvencije propisuje:

1. Sukcesija država ne utiče na:

- a) obaveze o korišćenju ili ograničenju korišćenja neke teritorije, koje su utvrđene ugovorom u korist bilo koje teritorije neke strane države, a smatraju se vezanim za dotične teritorije;
- b) prava ustanovljena ugovorom u korist neke teritorije, koja se odnose na korišćenje ili ograničenje korišćenja bilo koje teritorije neke strane države, a smatraju se vezanim za dotičnu teritoriju,

2. Sukcesija država ne utiče na:

⁶⁶ V. Crnić - Grotić, Sukcesija država s obzirom na ugovore u slučaju raspada federacije, *Zakornost* (46), 1992., br.6-7, str. 860.

⁶⁷ To je posljedica stava zauzetog u čl. 3. Bečke konvencije o pravu ugovora iz 1969. godine čiji je smisao da se ona ne primjenjuje na međunarodne sporazume zaključene između država i drugih subjekata međunarodnog prava ili između tih drugih subjekata međunarodnog prava, kao ni na međunarodne sporazume koji nisu zaključeni u pismenom obliku.

⁶⁸ Postoji jedan jedini izuzetak, koji se lako objašnjava, on se tiče ugovora koji se odnose na primjer na razgraničenje odnosno ispravljanje granice. "Tako je Francuska pre 1871. godine zaključila ugovore sa Velikim Vojvodstvom Badenskim u cilju razgraničenja na izvjesnim mjestima zajedničke granice; ovi ugovori su i dalje automatski primjenjivani na Alzas i Loren koji su pripali Njemačkoj." Luj Le Fir, *Međunarodno javno pravo*, Beograd 1934. str. 399.

- a) Obaveze o korišćenju ili ograničenju korišćenja neke teritorije, koje su utvrđene ugovorom u korist grupe država ili svih država, a smatraju se vezanim za dotičnu teritoriju;
- b) prava utvrđena ugovorom u korist grupe država ili svih država, koja se odnose na korišćenje ili ograničenja korišćenja neke teritorije, a smatraju se vezanim za dotičnu teritoriju.

3. Odredbe ovog člana ne primjenjuju se na ugovorne obaveze države prethodnice kojima se predviđa uspostavljanje stranih vojnih baza na teritoriji na koju se odnosi sukcesija država.

Kao što vidimo stav 3. propisuje izuzimanje od opšteg pravila sadržanog u ovom članu. "Ali u svemu ostalom, ugovori koji ustanovljavaju granicu i granične režime te oni koji, između ostalog, predviđaju međunarodne služnosti u korist treće susjedne države ili grupe država ili *erga omnes*, nisu pogođeni sukcesijom država. Ti ugovorni propisi nadživljuju sve teritorijalne promjene i stoga neki od njih stvaraju tzv. 'objektivne režime' ".⁶⁹

Bečka konvencija nijednom svojom odredbom ne narušava principe međunarodnog prava na osnovu kojih se priznaje stalni suverenitet svakog naroda i svake države nad njihovim prirodnim bogastvima i resursima (čl.13).

Također nijedna odredba Bečke konvencije ne treba da bude protumačena tako da na bilo koji način prejudicira pitanja u vezi sa važnošću nekog ugovora (čl.14).

1.3. Pitanja na koja se odnosi Bečka konvencija o sukcesiji država u odnosu na ugovore

Ova konvencija primjenjuje se na dejstvo sukcesije država u odnosu na ugovore između država, koja se ostvaruje u skladu sa međunarodnim pravom, a posebno sa principima međunarodnog prava sadržanim u Povelji UN-a (čl. 1 i 6).

Ona se isključivo primjenjuje na slučajeve sukcesije država do kojih je došlo nakon njenog stupanja na snagu, s tim da država sukcesor može u trenutku kada izražava pristanak da bude vezana Konvencijom ili u svakom trenutku kasnije, izjaviti da će primjenjivati odredbe Konvencije na svoju sopstvenu sukcesiju država do koje je došlo prije stupanja na snagu spomenute Konvencije i to u odnosu na neku drugu državu ugovornicu ili državu koja je članica

⁶⁹ V. Đ. Degan, Primjenjiva pravila o sukcesiji država, Zakonitost (46), br.6-7, str. 833-834.

Konvencije, a koja bude izjavila da prihvata izjavu države sukcesora. U tom slučaju Konvencija bi se primjenjivala na dejstvo sukcesije država počevši od dana sukcesije (čl. 7.2.). Isto tako država sukcesor može izjaviti da će privremeno primjenjivati odredbe Konvencije na svoju vlastitu sukcesiju država do koje je došlo prije stupanja na snagu ove Konvencije, u odnosu na svaku drugu državu potpisnicu ili ugovornicu koja bude dala izjavu kojom prihvata izjavu države sukcesora. U tom slučaju odmah poslije davanja izjave o prihvatanju, privremeno se primjenjuju odredbe ove konvencije na dejstvo sukcesije država između te dvije države, počev od dana spomenute sukcesije (čl. 7.2.).

Ova konvencija primjenjuje se na pismene ugovore (bilateralne i multilaterarne) između država kao subjekata međunarodnog prava.⁷⁰

Također, konvencija se primjenjuje i na ugovore o osnivanju međunarodnih organizacija i ugovore koje usvoji jedna međunarodna organizacija.

"Jedno od općih pravila koja važe za svaki slučaj sukcesije jesto ono koje određuje da sama jednostrana izjava neke države da prihvaća ugovor u pravilu nije dostatna, već je potrebno da se ispune i ostali uvjeti koje predviđa Konvencija."⁷¹

1.4. Vrste ugovora prema Bečkoj konvenciji

1.4.1. Ugovori na snazi na dan sukcesije država

U pogledu pitanja da li ugovori koji su bili na snazi na dan sukcesije država i koji su vezivali državu prednicu vezuju *ipso iure* državu sukcesora odlučujuća je činjenica o kojoj se promjeni teritorijalnog suvereniteta radi.

U slučaju novonastalih država u procesu dekolonizacije (države koje su stekle nezavisnost)⁷², bez obzira da li su obrazovane od jedne, dvije ili više teritorija zastupljeno je načelo čiste prošlosti na

⁷⁰ "Ugovor označava međunarodni sporazum zaključen pismenim putem između država, koji je reguisan međunarodnim pravom, bilo da je sadržan u jednom jedinom instrumentu ili dva i više povezanih instrumenata i bez obzira na njegov poseban naziv" čl. 2. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na ugovore iz 1978. i čl. 2. Bečke konvencije o pravu ugovora iz 1969. godine.

⁷¹ V. Crnić - Grotić, Sukcesija ..., str. 863.

⁷² Izraz "država koja je stekla nezavisnost" označava državu sukcesora, čija je teritorija, neposredno prije datuma sukcesije država, bila zavisna teritorija za čije je međunarodne odnose bila odgovorna država prednica (čl. 2) Bečke konvencije.

koji način se ove države stavljaju u privilegovan položaj u odnosu na ostale države sukcesore. Država koja je stekla nezavisnost nije obavezna da održava na snazi neki ugovor zbog činjenice da je na dan sukcesije država ugovor bio na snazi u pogledu teritorije na koju se odnosi sukcesija država (čl.16). Da bi država koja je stekla nezavisnost postala članicom jednog višestranog ugovora ona je ovlaštena da pismenim putem notificira svoju namjeru da bude članica tog ugovora. Ovo je moguće samo u slučaju da je taj ugovor bio na snazi i u odnosu na teritoriju na koju se odnosi sukcesija država.

Što se tiče bilateralnih ugovora oni prestaju važiti sem u slučaju da se država koja je stekla nezavisnost i druga država ugovornica izričito sporazume da ugovor ostaje na snazi ili ako se na osnovu njihovog ponašanja na indirekatan način može utvrditi njihova namjera da produže važenje bilateralnog ugovora.

Što se tiče preobražaja država uzrokovanog ujedinjenjem ili otcjepljenjem država uključujući i raspad države prednice prevladava načelo kontinuiteta u izvršavanju ugovornih obaveza.

Kad se dvije ili više država ujedine, obrazujući tako državu sukcesora, svaki ugovor koji je na dan sukcesije država na snazi u odnosu na bilo koju od tih država ostaje na snazi i u odnosu na državu sukcesora sem izvjesnih izuzetaka do kojih dolazi u slučaju dogovora države sukcesora i drugih ugovornih strana (čl.31).

Isto tako kad se jedan ili više dijelova teritorije jedne države otcijepi da bi obrazovali jednu ili više država, bez obzira da li država prednica i dalje postoji ili ne produžava se važnost dvostranih i višestranih ugovora ako se država sukcesor i druga ugovorna strana drukčije ne dogovore (čl.34).

Konvencija ne pravi razliku između secesije i disolucije propisujući istovjetne pravne posljedice na oba slučaja sukcesije.

Ako se ugovorne strane drukčije ne dogovore ili ako se ugovor ne odnosi samo na teritoriju koja se otcijepila, svaki ugovor koji je bio na snazi na dan sukcesije država u pogledu države prednice ostaje na snazi i za ostatak njene teritorije koji zadržava kontinuitet u odnosu na državu prednicu (čl.35.).

Ugovori koji su bili na snazi za čitavo područje države prednice ostaju na snazi za sve nove države u slučaju raspada, odnosno ako se prije ujedinjenja ugovor primjenjivao na sve ujedinjene države primjenjivat će se na cjelokupno područje novostvorene države (čl.34.).

Ukoliko su ugovori bili na snazi samo na dijelu državne teritorije, ostaju na snazi samo za taj dio odnosno ako su bili na snazi

samo u nekim dijelovima ujedinjene države ostaju na snazi samo u odnosu na taj dio (čl. 34.). "U slučaju raspada federalne države to se čini pravednim rješenjem, kako s obzirom na činjenicu da su federalne jedinice učestvovala u stvaranju ugovornih obaveza, tako i na pravilo da se zbog sukcesije ne može širiti polje primjene lokalizirano ugovora."⁷³

Načelo kontinuiteta u primjeni međunarodnih ugovora ograničeno je kriterijem kompatibilnosti s predmetom, ciljem i uslovima izvršenja ugovora. Učešće u ugovorima na snazi na dan sukcesije država neovisno o tome da li se radi o državi koja je stekla nezavisnost, ujedinjenju ili otcjepljenju isključeno je ukoliko iz ugovora proizilazi ili se na drugi način utvrdi da bi primjena ugovora na države sukcesore bila nespojiva sa predmetom i ciljem ugovora ili bi bitno izmijenila uslove izvršenja ugovora (čl.17.,31. I 34.).

Ova tri uslova postavljena su alterativno tako da je dovoljno da samo jedan od njih bude ispunjen, u kojem slučaju nema produženja važnosti ugovora.

"Komisija (za međunarodno pravo p.a.) namjerava, postaviti međunarodni objektivni pravni test kompatibilnosti koji bi trebao, primijenjen u doboroj vjeri, omogućiti razumno, prilagodljivo i praktično pravilo. 'Nespojivost s predmetom i ciljem ugovora' i 'korjenita promjena uvjeta za izvršenje ugovora' upotrijebljeni u drugim kontekstima Bečke konvencije o pravu ugovora, prema mišljenju komisije, prikladni su kriteriji u sadašnjem slučaju koji će uzeti u obzir interese svih zainteresovanih država i pokriti sve moguće situacije i sve vrste ugovora."⁷⁴

Pored razlikovanja višestranih i dvostranih, Konvencija razlikuje otvorene i zatvorene međunarodne ugovore.⁷⁵

Ako se na osnovu ugovora ili zbog ograničenog broja država koje su učestvovala u pregovorima, kao i zbog predmeta i cilja ugovora, smatra da učešće u ugovoru svake druge države zahtijeva saglasnost svih članica, država sukcesor može uspostaviti svojstvo članice ugovora samo na osnovu takve saglasnosti (čl.17.st.3.).

⁷³ V. Crnić - Grotić, Sukcesija ..., str. 865.

⁷⁴ YBILC, vol.2. 1972.,str. 292. preuzeto iz V. Crnić-Grotić, Sukcesija..., str. 865.

⁷⁵ "Ugovori mogu biti otvoreni i zatvoreni, zavisno od toga da li postoji ili ne mogućnost da ugovorima pristupe i države koje nisu učestvovala u njegovom zaključenju. Tipičan primjer zatvorenog tipa ugovora predstavljaju ugovori o podjeli interesnih svera." S. Avramov - M. Kreča, Međunarodno ..., str.373.

1.4.2. Ugovori koji nisu obvezivali državu prednicu

Bečka konvencija razlikuje dvije vrste ugovora koji nisu obvezivali državu prednicu na dan sukcesije država. To su prvo ugovori koje je država prednica potpisala, ali oni nisu bili na snazi na dan sukcesije država i drugo, ugovori koje je država prednica potpisala pod rezervom ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja.

Značajka obiju grupa ugovora je da oni nisu bili na snazi na dan sukcesije država za državu prednicu. Sudbina ovih ugovora zavisi od volje države sukcesora. Ona može notifikacijom o sukcesiji uspostaviti svojstvo države ugovornice u višestranom ugovoru koji nije na snazi, odnosno svojstvo članice višestranog ugovora koji stupa na snagu poslije dana sukcesije država, ako je u oba slučaja država prednica bila država ugovornica u pogledu teritorije na koju se odnosi sukcesija.⁷⁶

Isto tako ako je država prednica potpisala višestrani ugovor pod rezervom ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja i ako je pri tome pokazala namjeru da se ugovorom obuhvati teritorija na koju se odnosi sukcesija država, država sukcesor (država koja je stekla nezavisnost, ujedinjene ili otcjepljene) može ratificirati, prihvatiti ili odobriti ugovor kao da ga je ona potpisala na koji način postaje država ugovornica ili članica ugovora.⁷⁷

Kriterij kompatibilnosti sa predmetom i ciljem ugovora kao i bitnom izmjenom uslova izvršenja ugovora primjenjuje se i na ove kategorije ugovora što znači da nema mjesta notifikaciji, ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju ugovora, ako iz ugovora proističe ili se na drugi način utvrdi da bi primjena ugovora na državu sukcesora (državu koja je stekla nezavisnost, ujedinjenu ili otcijepljenu državu) bila nespojiva sa predmetom i ciljem ugovora ili bi bitno izmijenila uslove njegovog izvršenja.⁷⁸

Isto tako kod zatvorenih ugovora, koji se takvim smatraju zbog predmeta i cilja ugovora ili nekih drugih razloga, učešće u ugovoru svake druge države zahtijeva saglasnost svih članica ili svih država ugovornica tako da država sukcesor može postati državom ugovornicom ili članicom ako obezbijedi takvu saglasnost.⁷⁹

Što se tiče rezervi na višestrane ugovore od strane države prednice smatra se da država sukcesor zadržava sve rezerve na ugo-

⁷⁶ Član 18. Konvencije o sukcesiji država u odnosu na ugovore.

⁷⁷ Ibid, član 19.

⁷⁸ Ibid, član 19 (3).

⁷⁹ Ibid, član 18 (4).

vor koje su se na dan sukcesije država primjenjivale odnosno primjenjivale bi se da je ugovor bio na snazi, osim ako prilikom upućivanja notifikacije o sukcesiji ne izrazi suprotnu namjeru ili ne stavi rezervu na istu stvar na koju se odnosila i rezerva države prednice.⁸⁰

1.4.3. Druga pitanja

Neovisno o tome da li su u pitanju ugovori koji su obvezivali ili oni koji nisu obvezivali državu prednicu, država sukcesor može prilikom upućivanja notifikacije o sukcesiji kojom prihvata svojstvo države ugovornice ili članice višestranog ugovora, dati svoj pristanak da bude vezana jednim dijelom ugovora ili da izvrši izbor između različitih odredaba pod uslovom predviđenim u ugovoru za davanje tog pristanka ili vršenje takvog izbora.⁸¹

Isto tako država sukcesor može da povuče ili izmijeni pristanak ili izbor koji je izvršila ona ili država prednica u pogledu teritorije na koju se odnosi sukcesija država.⁸²

Na osnovu izričitog sporazuma između države sukcesora i drugih država ili ako se na osnovu njihovog ponašanja može zaključiti da su se o tome sporazumjele, dvostrani i višestrani međunarodni ugovori mogu se privremeno primjenjivati na teritoriji države sukcesora, s tim da je predhodno obavještanje uslov za prestanak privremene primjene.⁸³

Notifikacija o sukcesiji proizvodi pravno dejstvo samo ako je izvršena pismenim putem. Notifikacija se podnosi diplomatskim putem s tim da mora biti potpisana od ovlaštenog kruga lica izvan kojeg se traži punomoć od potpisnika.⁸⁴

Sam ugovor sadrži odredbe o notifikaciji. Ukoliko to ugovorom nije regulisano država sukcesor dostavlja notifikaciju depozitaru ili ako nema depozitara, članicama ili državama ugovornicama, a smatra se da je notifikacija izvršena na dan kad je depozitar ili članica ili država ugovornica primila notifikaciju. Država sukcesor koja je izvršila notifikaciju, ako šta drugo nije dogovoreno, smatra se članicom ugovora počev od dana sukcesije država ili počev od dana stupanja na snagu, ako je taj datum kasnije.⁸⁵

⁸⁰ Ibid, član 20.

⁸¹ Ibid, član 21 (1).

⁸² Ibid, član 21 (2).

⁸³ Ibid, Odjeljak 4.

⁸⁴ Ibid, član 23.

⁸⁵ Ibid, član 22.

Konvencija podliježe ratifikaciji. Ratifikacioni instrumenti deponuju se kod Generalnog sekretara OUN-a (čl. 47), a konvencija ostaje otvorena za pristupanje svim državama, a instrumenti o pristupanju deponuju se također kod Generalnog sekretara OUN-a.

Konvencija sadrži odredbe za rješavanje sporova nastalih u vezi sa njenim tumačenjem i primjenom.⁸⁶

1.5. Praksa država u pogledu sukcesije u ugovore

Praksa država u pogledu sukcesije u ugovore je različita i kreće se gotovo od potpunog prihvatanja prava i obaveza države prednice do njihovog potpunog osporavanja. U ovom stoljeću prisutna je tendencija da se različitim metodama pritiska na novostvorene države one obavežu na poštivanje prava i obaveza države prednice, što je, kao što smo vidjeli našlo mjesta i u spomenutoj Bečkoj konvenciji. Pri razmatranju prakse država treba razlikovati slučajeve kontinuiteta država od slučajeva disolucije država.

1.5.1. Praksa država u slučajevima kontinuiteta

Nakon raspada Sovjetskog Saveza Rusija je izrazila želju da zadrži kontinuitet u odnosu na bivši Sovjetski Savez. Zbog razloga koji su već navedeni ovo pravo su priznale ostale novostvorene države bivšeg Svojetskog Saveza i svi relevantni faktori u međunarodnoj zajednici.

Rusija je preuzela sve ugovorne obaveze bivše države dok su ostale novostvorene države imale različit pristup ovom pitanju. Što se tiče međunarodne zajednice, Švicarska je na primjer zauzela stav da smatra Rusiju nastavkom bivšeg SSSR-a tako da je na multilateralnim ugovorima čiji je bila depozitar riječ Sovjetski Savez zamijenila riječju Rusija.⁸⁷ Sjedinjene Američke Države, su prvo, informisale sve države sukcesore bivšeg SSSR-a da su u skladu sa međunarodnim pravom obavezne nastaviti izvršenje ugovornih obaveza bivšeg SSSR-a i drugo, uključile su njihovo obavezivanje da budu vezane ugovorima države prednice u uslove za uspostavu diplomatskih odnosa.⁸⁸

Kad se Panama 1903. godine odvojila od Kolumbije i proglasila kao nezavisna država zahtijevala je da se ne smatra obavezanom

⁸⁶ Ibid, Dio VI.

⁸⁷ P. R. Williams, *The Treaty ...*, str. 18.

⁸⁸ Isto.

ugovorima države prednice. SAD-e i Velika Britanija su prihvatile ovaj proglas ali je Francuska insistirala da bilateralni ugovori između Francuske i Kolumbije nastavljaju da vežu i Panamu. Kolumbija, koja je zadržala kontinuitet, ostala je vezana ranijim bilateralnim ugovorima.⁸⁹

Belgija se odvojila od Nizozemske 1830. godine. Holandija je nastavila biti vezana svojim ranijim ugovornim obavezama .

Nakon Prvog svjetskog rata Finska se otcijepila od Rusije. Velika Britanija i SAD smatrale su da Finska nije vezana ugovornim obavezama Rusije ali je Rusija i dalje vezana tim ugovorima. Kasnije su Velika Britanija i SAD pregovarale o novim ugovorima sa Finskom dok je Švedska pristala na izmjenu notifikacija koje su označavale da posebni ugovori između Rusije i Švedske ostaju na snazi i u pogledu Finske.⁹⁰ Velika Britanija je saopštila da ugovorne obaveze koje po prirodi znače dobrovoljno podčinjavanje ostaju na snazi.⁹¹

Nakon sloma Austrougarske monarhije države sukcesori: Poljska i Čehoslovačka bile su obavezane da ispune njene obaveze po izvjesnim multilateralnim ugovorima kao preduslov za njihovo priznanje kao nezavisnih država. Što se tiče bilatelarnih ugovora Poljska i Čehoslovačka nisu smatrane vezanim ugovornim obavezama carstva niti su dobrovoljno pristale da budu vezane ugovorima bivše imperije.⁹²

Irska se odvojila od Ujedinjenog Kraljevstva 1922. godine ali je zadržala položaj dominiona. Velika Britanija je zauzela stanovište da bilateralni ugovori ostaju na snazi i u pogledu Irske. Irska je međutim, zahtjevala da ne bude automatski vezana ovim ugovornim obavezama i da je produženje ugovora stvar odluke države sukcesora. Irska je mogla odbiti kontinuitet ugovornih obaveza ili se složiti da izvjesni ugovori ostanu na snazi.⁹³ Obzirom na multilateralne ugovore Irska je radije izabrala pristupanja kao nova država nego kao sukcesor. Važno je istaći da je Švicarska smatrala ovaj akt o pristupu kao pokazatelj da Irska ima pravo na pristup *clean slate*.

Pakistan se 1947. godine otcijepio od Britanske Indije. Sporazumom o razdvajanju Pakistana i Britanske Indije koja je nastavila

⁸⁹ Report of The International Law Commission to The General Assembly, U.N. Doc.A/9610/ rev.1. in Yearbook of The International Law Commission 1974. Vol .2. part one at 263. Cit. prema P. R.Williams, The Treaty..., str. 11.

⁹⁰ Vidi: P. R. Williams, The Treaty ... str. 11-12.

⁹¹ Isto. str. 11-12.

⁹² Isto. str. 12.

⁹³ Isto. str. 12.

postojati kao Indija, Pakistan je bio obavezan nastaviti članstvo u ugovorima Britanske Indije. Pakistan je kasnije zahtijevao da ima pravo na čistu prošlost u pogledu multilateralnih ugovora Britanske Indije.⁹⁴ Za bilatelarne ugovore je također zahtijevao čistu prošlost ali je sa mnogim državama preduzeo postupak potvrđivanja posebnih ugovora Britanske Indije.

Od Pakistana je zahtijevano podnošenje zahtjeva za prijem u članstvo UN-a, dok je Indija imala pravo preuzeti članstvo Britanske Indije. Indija je nastavila biti vezana ugovornim pravima i obavezama Britanske Indije.⁹⁵

Singapur se 1965. godine otcijepio od Federacije Malezije. Uprkos postojanju ugovora o odvajanju sačinjenog radi kontinuiteta bilateralnih ugovora, Singapur je kasnije zahtijevao da ne bude vezan ugovorima Malezijske Federacije. Singapur je tražio da kontinuitet ugovornih obaveza bude stvar uzajamnog pristanka Singapura i druge ugovorne strane te posebnih bilateralnih sporazuma.⁹⁶ Neke države su se usprotivile ovom pristupu i prigovorile da je Singapur obavezan ugovorima Malezijske Federacije. Singapur nije popustio pred ovim argumentima i odbio je da bude vezan bilateralnim ugovorima za koje nije obezbijeđen nezavisan pristanak.⁹⁷

1.5.2. Praksa država u pogledu disolucije

Unija između Norveške i Švedske raspala se 1905. godine. Tokom trajanja Unije obje države, Norveška i Švedska zadržale su odvojen međunarodni personalitet. SAD je naprimjer zaključila odvojene ugovore o estradiciji sa obje vlade, Norveškom i Švedskom. U pojedinim primjerima međutim, vlada Unije je zaključivala ugovore u korist Unije, u drugim je zaključivala ugovore u korist jedne od posebnih država članica.⁹⁸

Nakon separacije Unije Norveška i Švedska, izdale su identične deklaracije izjavljujući da one smatraju da ugovori Unije produžavaju važnost u pogledu svake države sukcesora i da ugovori zaključeni sa pojedinim zemljama u toku trajanja unije produžavaju

⁹⁴ Succession of States (a) Succession in Respect of Treaties U.N. doc. A/C.N. N/243 in Yearbook of The International Law Commission 1971. at 121-122 (1972), P. R. Williams, *The Treaty...* str. 12.

⁹⁵ Isto. str. 12-13.

⁹⁶ Vidi: P. R. Williams, *The Treaty ...* str. 13.

⁹⁷ Isto. str. 13.

⁹⁸ Isto., str. 14.

važiti u pogledu te države.⁹⁹ U odgovoru na ovu deklaraciju Velika Britanija je tražila da kao rezultat separacije unije Velika Britanija ima pravo da preispita ugovorne obaveze sa unijom predhodnicom i utvrdi da li ona želi produžiti važenje ovih ugovora između Velike Britanije i države sukcesora. SAD i Francuska su prihvatile deklaraciju država sukcesora i složile se da tretiraju Norvešku i Švedsku vezanim ugovorima zaključenim sa Unijom.¹⁰⁰

Nakon disolucije Austrougarske monarhije poslije Prvog svjetskog rata, Austrija je tražila da ne bude vezana bilo kojim ugovorom bivšeg carstva i da produžavanje posebnih ugovora bivšeg carstva sa pojedinim državama zahtijeva ugovor između Austrije i odnosne države.¹⁰¹ Austrija je kasnije potvrdila kontinuitet posebnih ugovora sa susjednim zemljama.¹⁰² Mađarska je međutim generalnom deklaracijom potvrdila njenu obavezu da bude vezana svim ugovorima ranije države.¹⁰³

Obje države Austrija i Mađarska zauzele su slične pozicije u pogledu multilateralnih ugovora. Austrija je zahtijevala da ne bude vezana partikularnim međunarodnim ugovorima ukoliko ona ne prihvata te ugovore. Mađarska je smatrala da je naslijedila sve međunarodne obaveze imperije.¹⁰⁴

Egipat i Sirija udružile su se 1958. i formirale Ujedinjenu Arapsku Republiku. Unija se raspala 1961. Sirija je proglasila da slijedi separaciju, i da će produžiti da bude vezana multilateralnim i bilateralnim ugovorima Ujedinjene Arapske Republike kao i ugovorima koje je zaključila Sirija prije formiranja unije.¹⁰⁵ Međunarodna zajednica nije prigovorila ovoj deklaraciji.

Egipat nije sačinio deklaraciju, ali je nastavio koristiti ime Ujedinjene Arapske Republike izvjesno vrijeme i smatrao je da je automatski vezan ugovorima Republike. Egipat se također smatrao vezanim bilateralnim ugovorima koje je zaključio prije formiranja unije. Ista praksa je bila primijenjena na multilateralne ugovore.¹⁰⁶

⁹⁹ Isto. str. 14.

¹⁰⁰ Isto. str. 14.

¹⁰¹ Isto. str. 14.

¹⁰² ILC, Yearbook... 1971, supra, note 64. At 172-73, cit prema P. R. Williams, *The Treaty...*, str. 15

¹⁰³ ILC, Yearbook... 1974, supra, note 56, at 261, ILC Yearbook... 1970, ILC Yearbook ...1968, cit prema P.R. Williams, *The Treaty...*, str. 15

¹⁰⁴ Isto. str. 15.

¹⁰⁵ Isto.

¹⁰⁶ ILC, Yearbook ...1974. Supra note 56, at 262, preuzeto iz: P.R.Williams, str. 15. Fus nota 77.

Države Island i Danska udružile su se u Uniju Islanda i Danske 1918. do 1944. godine. Tokom trajanja Unije ugovori zaključeni od vlade Unije nisu smatrani da vežu Island bez njegovog izričitog pristanka. U brojnim slučajevima ugovori su se zaključivali odvojeno sa Islandom i Danskom bez participacije vlade Unije.¹⁰⁷ Nakon disolucije obzirom na ugovore zaključene tokom trajanja Unije, Island se smatrao vezanim samo ugovorima na koje je izričito pristao. Danska se smatrala vezanim ugovorima Unije i njenim ugovorima prije nastanka Unije.¹⁰⁸

¹⁰⁷ P. R. Williams , str. 15.

¹⁰⁸ ILC , Yearbook... 1974. Supra, note 56, at 261, preuzeto iz: P. R. Williams, str 16.

2. DRŽAVNA IMOVINA

Sukceija država proizvodi posljedice u oblasti državne imovine. Države sukcesori nasleđuju u skladu sa određenim pravilima imovinu države prednice. Pravila međunarodnog prava koja se odnose na ovu oblast kodifikovana su u Bečkoj konvenciji o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhive i dugove iz 1983. godine. Bivša SFRJ bila je jedna od potpisnica ove konvencije, ali je nije ratifikovala.

2.1. Pojam državne imovine države sukcesora

Pojam državne imovine sadržan je u čl. 8. Bečke konvencije koji glasi:

Za svrhe članova ovog dijela, izraz 'državna imovina' države prednice podrazumijeva imovinu, prava i interese koji, na dan sukcesije država i u skladu sa unutrašnjim pravom države prednice, pripadaju ovoj državi.

Imovina, prava i interesi moraju pripadati državi prednici po njenom unutrašnjem pravu. Prava i interesi moraju biti pravne prirode. "Tu se dakle, isključuju očekivanja bez uporišta u pravu, koja se nisu ostvarila; ili zahtjevi koji datumom sukcesije nisu prerasli u stečena prava."¹⁰⁹

"U svom radu na kodifikaciji posebni izvjestitelj i Komisija pokušali su u početku primjeniti metod koji se sastojao u tome da se za svaku vrstu državne imovine dirnute sukcesijom, kao što su valuta, riznica, državni fondovi, usvajaju posebne odredbe, što bi dovelo do kasnije tehničkog obilježja odredaba za takvo kompliciranu materiju."¹¹⁰ Ali od toga se odustalo i primjenjena je "metoda po kojoj se za svaku kategoriju sukcesije stvorilo općenitije odredbe, koje se ne odnose *in concreto* na svaku od tih vrsta imovine, već su primjenjive na sve vrste državne imovine."¹¹¹

Kako se i nepokretna i pokretna imovina države prednice mogu nalaziti na njenoj teritoriji ili na teritoriji trećih država, onda

¹⁰⁹ V. Đ. Degan. (1992). Sukcesija država u pogledu nepokretne i pokretne imovine. Zakonitost (46). 1992. broj 6-7, str. 905.

¹¹⁰ J. Metelko, Važnost pravičnosti u sukcesiji država u pogledu državne nepokretne i pokretne imovine, Zakonitost (46) ,1992.,br. 6-7, str. 936.

¹¹¹ Isto, str. 936.

se može postaviti pitanje mogućnosti primjene internog prava države prednice na svaku situaciju. Ponekad je također sporno razlikovanje između pokretnih i nepokretnih stvari. "U međunarodnom privatnom pravu općenito je prihvaćeno pravilo da se nekretnine kvalificiraju po *lex rei sitae*, a to se pravilo primjenjuje i na razlikovanje između nekretnina i pokretnina."¹¹² Tu bi se mogao izvući jedan generalni zaključak da je za sticanje kako pokretnina tako i nekretnina mjerodavno pravo države gdje se pokretnine odnosno nekretnine nalaze. Stoga ova pravila na izvjestan način modifikuju odredbe čl. 8. Bečke konvencije o mjerodavnosti unutrašnjih prava države prednice.

Predmet sukcesije je imovina, prava i interesi države prednice pri čemu je iz sukcesije isključena imovina koja u federalno uređenim državama pripada federalnim jedinicama.

Datum kad državna imovina, prava i interesi prelaze sa države prednice na državu sukcesora je datum sukcesije država. Ova odredba je dispozitivne prirode, što znači da prije njene primjene postoji mogućnost da se zainteresovane države drukčije dogovore. "Ali kad se radi o podjeli prijašnje zajedničke pokretne državne imovine, ili ako je pokretna imovina drave prednice bila odnešena s područja države sljednice i ona je predmet spora, tada se taj datum prelaska određuje sporazumom država koje su u pitanju, ili odlukom međunarodnog arbitražnog ili drugog tijela."¹¹³ Prelaz državne imovine države prednice na državu sukcesora ima za posljedicu gašenje prava države prednice i uspostavu prava države sukcesora na predmetnoj imovini. Državna imovina prelazi sa države prednice na državu sukcesora bez naknade.

Član 11 Konvencije utvrđuje načelo prelaska državne imovine države prednice na sledeći način:

Pod rezervom odredbi članova ovog dijela i ukoliko se države u pitanju drukčije ne dogovore, ili međunarodno tijelo ne odluči, državna imovina države prednice prelazi na državu sukcesora bez naknade

Ova odredba je također dispozitivne prirode i omogućava drukčije rješenje. Otvorena je mogućnost da se država prednica, ukoliko i dalje postoji, i država sukcesor eventualno dogovore o pravičnoj kompenzaciji.

¹¹² K. Saiko, *Sukcesija država i međunarodno privatno pravo-Miscelanea*, Zakonitost(46), 1992., br. 6-7, str. 982. Fus nota izostavljena.

¹¹³ V. Đ. Degan, *Sukcesija države u pogledu nepokretne i pokretne državne imovine*, Zakonitost (46), 1992., br. 6-7, str. 907.

Što se tiče zaštite državne imovine koja je predmet sukcesije Bečka konvencija u čl. 13 propisuje:

Za svrhe primjene odredaba članova ovog dijela, država prednica će poduzeti sve mjere radi sprečavanja da ne bude oštećena ili uništena državna imovina koja prelazi na državu sukcesora u skladu sa ovim odredbama.

Primjena ovog člana također ovisi o postojanju države prednice. Ova odredba bi se mogla odnositi također i na treće države u kojima se zatekne takva imovina kao i na svaku državu sukcesora kod koje bi se ova imovina zatekla prije diobe. Namjerno uništavanje ili oštećenje takve imovine dovodi do međunarodne odgovornosti svake države koja bi se ogriješila o odredbe ovog člana.

Bečka konvencija poštuje stečena prava fizičkih i pravnih lica. Ona ne reguliše ovu materiju o kojoj sadrži samo jednu i to negativnu odredbu. Član 6. Konvencije glasi:

Ništa u ovoj konvenciji neće se smatrati da prejudicira bilo u čemu svako pitanje koje se odnosi na prava i obaveze fizičkih ili pravnih lica.

Također sukcesija treba da što manje zadire u prava i interese trećih država. Član 12. Bečke konvencije koji se odnosi na imovinu trećih država glasi:

Sukcesija država kao takva ne dira u imovinu, prava i interese, koji se, na dan sukcesije država, nalaze na teritoriji države prednice i koji, tog dana, pripadaju trećoj državi u skladu sa unutrašnjim pravom države prednice.

Treće države bile bi sve ostale države izvan kruga države prednice i države sukcesora. Država prednica ako je ima, odnosno država sukcesor kod koje se na dan sukcesije država zatekne imovina treće države, dužna je da preduzme sve mjere radi sprečavanja da ta imovina bude uništena ili oštećena.

Bečka konvencija razlikuje sledeće kategorije sukcesije država: prenos jednog dijela državne teritorije, nova nezavisna država, ujedinjenje država, otcjepljenje dijela ili dijelova teritorije jedne države i raspadanje države.¹¹⁴

Za sve kategorije sukcesije država karakteristično je da se zasnivaju na podjeli imovine na nepokretnu i pokretnu. "Sukcesija država u pogledu državne imovine određena je jednim ključnim materijalnim kriterijem koji se primjenjuje na sve posebne kategorije sukcesije, a to je sveza takve imovine s teritorijem, po kojoj se opće-

¹¹⁴ Izraz "nova nezavisna država" podrazumijeva državu sukcesora čija je teritorija, neposredno pred datum sukcesije država, bila zavisna teritorija za čije je međunarodne odnose bila odgovorna država prednica, član 2. Bečke konvencije ...

nito državna imovina prenosi od države prednice na državu sljednicu."¹¹⁵

2.2. Nepokretna državna imovina

Kad se radi o nepokretnoj državnoj imovini onda razlikujemo dvije situacije. Prva je kad se nepokretna državna imovina nalazi na teritoriji države prednice, a druga, kad se nepokretna državna imovina nalazi na teritoriji treće države.

2.2.1. Nepokretna državna imovina na teritoriji države prednice

2.2.1.1. Konvencijska rješenja

Član 14. navodi:

Prijenos jednog dijela državne teritorije

1. Kada je jedan dio državne teritorije prenet od ove države na drugu državu, prelaz državne imovine države prednice na državu sukcesora reguliše se sporazumom između njih.

2. U odustvu takvog sporazuma:

a) nepokretna državna imovina države prednice koja se nalazi na teritoriji na koju se odnosi sukcesija država prelazi na državu sukcesora...

Član 17 navodi:

Otcjepljenje dijela ili dijelova teritorije jedne države

1. Kada se jedan ili više dijelova teritorije jedne države odvoje i obrazuju državu sukcesora, a ukoliko se država prednica i država sukcesor drukčije ne dogovore:

a) Nepokretna državna imovina države prednice, koja se nalazi na teritoriji na koju se odnosi sukcesija država, prelazi na državu sukcesora...

Član 18 navodi:

Raspadanje države

1. Kad se država raspadne i prestane da postoji i kada dijelovi teritorije države prednice obrazuju dvije ili više država sukcesora, a ukoliko se odnosne države sukcesori drukčije ne dogovore:

¹¹⁵ J. Metelko, Važnost pravičnosti ..., str. 936.

a) nepokretna državna imovina države prednice prelazi na državu sukcesora na čijoj se teritoriji ona nalazi...¹¹⁶

Iz navedenih 1. (a) stavova članova 14. 17. i 18. se može utvrditi zajedničko pravilo da se o svakom pitanju sukcesije zainteresovane države mogu dogovoriti i u skladu sa načelom dispozicije stranaka urediti ga prema vlastitoj volji. Ukoliko takvog dogovora nema primjenjuje se princip *locus in quo* što znači da nepokretna imovina pripada državi sukcesoru na čijoj teritoriji se nalazi. Ovo važi u sva tri navedena primjera.

Primjena principa *locus in quo* može dovesti do nepravičnog ishoda sukcesije te ga je neophodno modifikovati odredbama stava 3. člana 17. i stava 2. člana 18 koji ističu princip pravičnosti odnosno pravičnu kompenzaciju između država sukcesora koja bi se mogla postaviti nakon sukcesije država.

Nepokretna imovina može biti vrlo neravnomjerno raspoređena što je posljedica različite ekonomske razvijenosti pojedinih dijelova države prednice, različitog nivoa i rasporeda infrastrukturnih objekata, regionalnih i državnog središta.

Konvencija razlikuje secesiju i disoluciju mada bez praktičnih posljedica u ovom dijelu.

2.2.1.2. Praksa država

U pogledu prakse država razlikujemo slučajeve vezane za secesiju i slučajeve vezane za disoluciju. Secesija se najčešće vezuje za slučajeve otcjepljenja bivših kolonija od svojih metropola. Nakon osnivanja Organizacije UN-a bilo je više slučajeva otcjepljenja koji ne podpadaju pod kategoriju novostvorene odnosno nova nezavisna država. To su odvajanje Pakistana od Indije, Singapura od Malezije, Bangladeša od Pakistana, Baltičkih Država od SSSR-a.

Rapodjela imovine između Indije i Pakistana bila je povjerenja odboru eksperata. Njihovo polazište bilo je da će Indija zadržati međunarodni personalitet Britanske Indije dok će Pakistan biti država sukcesor. Nakon rada odbora koji je trajao od 18. juna do 1. decembra 1947. godine zaključen je sporazum između Indije i Pakistana kojim je prihvaćen princip *locus in quo* po kojem je sva nepokre-

¹¹⁶ Rješenja koja konvencija predviđa za slučaj "nove nezavisne države" slična su navedenim a čl. 16. koji tretira ujedinjenje država glasi: "Kada se dvije ili više država ujedine i tako formiraju državu sukcesora, državna imovina države prednice prelazi na državu sukcesora.

tna imovina koja se zatekla na teritoriji jedne od potpisnica pripala toj državi. Tu se prije svega radi o javnom zemljištu, željeznici, poštanskim uredima, drugim javnim zgradama i fabrikama. Kako je primjenom ovog načela Pakistan bio oštećen obzirom da su se sve tvornice oružja nalazile u Indiji, ova se obavezala da Pakistanu isplati novčani iznos dovoljan da napravi određen broj tvornica oružja.¹¹⁷

Disolucijom Nizozemskog kraljevstva kojim su stvorene dvije odvojene države pojavila se potreba za uređenjem uzajamnih imovinskih odnosa između Nizozemske i Belgije. U tom smislu je među njima zaključen ugovor iz 1839 godine. Član 15 ovog ugovora navodi:

“Javna ili privatna komunalna infrastruktura poput kanala, cesta ili drugoga slične naravi sagrađena u cjelosti ili djelimično, na račun kraljevstva Nizozemske spadat će s koristima i teretima s njima pripojenima, zemlji u kojoj se ona nalazi.”¹¹⁸

Isti princip primjenjen je 1963 godine u slučaju raspada Federacije između Rodezije i Njase.¹¹⁹

2.2.2. Nepokretna državna imovina u inozemstvu

2.2.2.1. Konvencijska rješenja

Bečka konvencija čl. 18. st. 1. pod b. predviđa situaciju kada se jedna država raspadne i prestane postojati i kada dijelovi teritorije države prednice obrazuju dvije ili više država sukcesora okoliko se one drukčije ne dogovore: “Nepokretna državna imovina države prednice, koja se nalazi van njene teritorije prelazi na države sukcesore u pravičnoj srazmjeri.”¹²⁰

Ovakvo različito konvencijsko rješenje posljedica je činjenice da u prvom slučaju država prednica ne nestaje dok se to dešava u drugom, pa je neophodno raspodijeliti cjelokupnu državnu imovinu. Ovu raspodjelu treba izvršiti vodeći računa o principu pravičnosti odnosno u pravičnim razmjerama. “To je upućivanje na pravičnost kao ključni element u stvarnom sadržaju odredaba, koje se odnose

¹¹⁷ D. P. O’Connell, *State Succession ...*, str. 220-223; *Yearbook...*, 1981., vol. II, part 2, str. 45.

¹¹⁸ *Yearbook...* 1981., vol II, part 2, str. 45.

¹¹⁹ D. P. O’Connell, *State Succession...*, str. 230.

¹²⁰ Isto tako Bečka konvencija u čl. 15.(1) pod b, za slučaj nove nezavisne države navodi: “Nepokretna imovina budući da je pripadala teritoriji na koju se odnosi sukcesija država, a nalazi se van ove teritorije i pošto je postala državna imovina države prednice u toku perioda zavisnosti, prelazi na državu sukcesora.”

na raspodjelu imovine i koje tako ima obilježje pravila pozitivnog međunarodnog prava."¹²¹

2.2.2.2. Praksa država

U praktičnoj raspodjeli nepokretne državne imovine koja se nalazi u inozemstvu ona se raspodjeljuje na osnovu posebnih sporazuma među državama sukcesorima.

U članu 7. Sporazuma između Norveške i Švedske zaključen 23. 3. 1906 . godine kojim su razriješena ekonomska pitanja između ovih dviju država navedeno je: "pavo držanja u posjedu konzularnih nekretnina u Londonu, koje je stečeno u ime zajedničkog fonda za konzulate godine 1877., s učinkom do 1945. a koje sada posjeduje Švedski generalni konzulat u Londonu, prodat će Švedski generalni konzulat... Iznos ostvaren prodajom raspodijelit će se ravnomjerno između Švedske i Norveške."¹²²

U "memorandumu " o sukcesiji bivše SFRJ međunarodni posrednik Artur Watts ponudit će diobu po dvije zgrade veleposlanstava ili konzulata svakoj državi sukcesoru.¹²³

2.3. Pokretna državna imovina

Bečka konvencija razlikuje pokretnu državnu imovinu koja je u vezi sa određenom teritorijom i onu koja to nije.

2.3.1. Pokretna državna imovina vezana za određenu teritoriju

2.3.1.1. Konvencijska rješenja

Član 17. tačka 1. (b) i član 18. tačka 1. /c/ zajednički propisuju u istovjetnom tekstu: "pokretna državna imovina državne prednice, vezana uz djelatnost države prednice u vezi s područjima na koja se odnosi sukcesija država, prelazi na tu državu sukcesora."

Konvencija ovdje ne pravi razliku između secesije i disolucije. Pokretna državna imovina zbog svoje prirode pogodna je za premještanje što je opredjelilo Komisiju za međunarodno pravo da odusta-

¹²¹ J. Metelko, Važnost pravičnosti., str. 940.

¹²² Yearbook... 1981.,vol. II, part 2. str 4.

¹²³ Vidi: Vjesnik, 16. 5. 1997., str. 7. (Beograd ne popušta oko sukcesije).

ne od teritorijalnog i prihvati funkcionalni princip. Nije bitno gdje se pokretna imovina zatekne na dan sukcesije država. Odlučna je funkcionalna veza između predmeta i teritorije. Traži se da pokretna stvar bude u funkciji određene teritorije. Ovo je naročito važno zbog otklanjanja mogućnosti manipulacije.

Odredba o pripadnosti pokretne državne imovine državi sukcesoru za čiju teritorijalnu aktivnost je vezana važi samo u slučaju da se države sukcesori drukčije ne dogovore. To znači da države sukcesori mogu dogovoriti neko drukčije rješenje odnosno utvrditi drukčije kriterije za diobu.

Ovo načelo funkcionalne vezanosti može uzrokovati nepravdu. Stoga ga je neophodno korigovati principom pravičnosti odnosno pravičnom kompenzacijom kako bi se postigao ukupan pravičan rezultat.

2.3.1.2. Praksa država

Praksa država u raspodjeli pokretne državne imovine funkcionalno vezane za određenju teritoriju do donošenja spomenute Bečke konvencije nije bila ujednačena. Ona se zasnivala na posebnim sporazumima između država.

Prilikom odvajanja Pakistana od Indije 1947. godine sve fabrike oružja i municije pripale su Indiji po njihovoj knjigovodstvenoj vrijednosti, s tim da se Indija obavezala da plati Pakistanu određeni iznos novca na ime doprinosa za izgradnju fabrika oružja i municije. "Konačno je usvojena formula: 82,5% za Indiju i 17,5% za Pakistan u odnosu na cjelokupnu pokretnu imovinu, uz česte izraze u službenim ispravama o "pravednom i pravičnom".¹²⁴

Prilikom raspada federacije između Rodezije i Njase koja se zbila 1963. godine pokretne stvari bile su raspoređene na slijedeći način: "gotovina, zajedničke ustanove, emisije, zlato i devizne rezerve, bili su raspoređeni u srazmjeri spram volumena valute koja je kružila ili je držana na svakom pojedinom teritoriju države prednice, koji je postao državom sljednicom."¹²⁵

2.3.2. Ostala pokretna državna imovina

2.3.2.1. Konvencijska rješenja

¹²⁴ D. P. O'Connell, *State Succession ...* str. 220-222. Preuzeto iz J. Metelko, *Važnost pravičnosti ...*, str. 942.

¹²⁵ J. Metelko, *Važnost pravičnosti ...*, str. 943.

Član 17 tačka 1. /c/ i član 18. Tačka 1 (d) glase:

“Pokretna državna imovina države prednice koja nije pomenuta u predhodnoj tački prelazi na državu sukcesora u pravičnoj razmjeri.”

Pored pokretne imovine koja se nalazi u funkcionalnoj vezi sa određenom teritorijom postoji i pokretna državna imovina koja je pripadala državi prednici i ne može se dovesti u funkcionalnu vezu sa bilo kojim njenim dijelom. Ova imovina može biti neravnomjerno raspoređena na njenoj teritoriji tako da bi svaka druga raspodjela sem "u pravičnoj srazmjeri" dovela do nepravde i do neosnovanog obogaćenja država sukcesora. Stoga je konvencijski princip “pravična srazmjera” upravo onaj ključ koji omogućava poštnu raspodjelu imovine.

U ovu imovinu spada pokretna državna imovina koja se ne može dovesti u funkcionalnu vezu sa nekom teritorijom države prednice bez obzira gdje se nalazila. Ona se može nalaziti na teritoriji države prednice, ali i u inostranstvu.

Naravno države sukcesori mogu sporazumno utvrditi neke druge kriterije za raspodjelu ove imovine pošto je konvencijski princip dispozitivne naravi.

2.3.2.2. Praksa država

Član 6. Sporazuma između Norveške i Švedske koji se odnosi na uređenje ekonomskih odnosa između ovih dviju država glasi:

a)"Švedska će ponovo kupiti od Norveške ... njenu imovinu u pokretnoj imovinu u diplomatskim predstavništvima u inostranstvu, koja je kupljena na zajednički račun, vještak će službeno protcijeniti takvu imovinu i procjesnu će podnijeti na odobrenje Švedskom i Norveškom ministru inostranih poslova.

b)Pokretna imovina u konzulatima, koja je kupljena za zajednički račun, bit će raspoređena između Švedske i Norveške , bez ranije procjene, kako slijedi:

- dodijelit će se Švedskoj imovina generalnih konzulata u ...
- dodijelit će se Norveškoj imovina generalnih konzulata u ..."126

Nakon Prvog svjetskog rata Poljska koja je stvorena od teritorija Njemačke, Rusije i Austrougarske zahtijevala je imovinu u svo-

¹²⁶ Yearbook ..., vol. II, part 2, str.46. Preuzeto iz J. Metelko, Važnost pravičnosti ..., str. 94-4.

jim novim granicama i u inozemstvu koja je pripadala tim teritorijama.

Nakon Prvog svjetskog rata Čehoslovačka koja je nastala raspadom Austrougarske monarhije tražila je vlasništvo dijela cjelokupne imovine određenih brodarskih kompanija koje su pripadale Austrougarskoj monarhiji. Zahtjev je utemeljila na činjenici da su brodovi kupljeni sredstvima svih država koje su činile tadašnju Austrougarsku monarhiju i da su sve države srazmjerno porezima učestvovala u kupovini ovih brodova. Austrija i Mađarska su se tome usprotivile, tvrdeći da su privatne korporacije vlasnici ovih brodova. Kako se arbitar oglasio nenadležnim ovaj spor je ostao bez odluke.¹²⁷

¹²⁷ Vidi više: J. Metelko, *Važnost pravičnosti ...*, str. 944.

3. DRŽAVNI ARHIVI

Dugo vremena arhivi su predstavljali periferno pitanje o kojem se prilikom sukcesije država raspravljalo usputno. Međutim, u drugoj polovini 20. vijeka shvatio se značaj arhiva za administraciju, povijest i kulturu jednog naroda i države. Stoga se pojavila potreba da se ova materija kodifikuje. Dugo vremena je bilo sporno da li državne arhive izjednačiti sa pokretnom državnom imovinom u kom slučaju ne bi bilo potrebno unostiti neka odvojena pravila koja bi se odnosila na državne arhive. Tokom rada Komisije UN-a za međunarodno pravo došlo je do zaključka da su arhivi ipak nešto odvojeno od pokretne državne imovine pa im je u Bečkoj konvenciji o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhiv i dugove iz 1983. godine dato posebno mjesto.

3.1. Pojam državnog arhiva

"Iz odgovora na pitanje koje je sastavila Međunarodna konferencija okruglog stola o arhivama može se izvesti zaključak da se u arhivskoj znanosti općenito uzima da arhivi znače: a) dokumentarni materijal koji su skupile ustanove ili fizičke ili pravne osobe tijekom njihove djelatnosti, a koji je namjerno sačuvan, b) ustanove koje se brinu za taj dokumentarni materijal, c) prostorije u kojima je taj materijal smješten."¹²⁸ Ova definicija razlikuje arhive koji su po prirodi pokretne stvari (dokumentarni materijal) i arhive koji su po prirodi nepokretne stvari (prostorije). Sukcesija država u pogledu arhiva odnosi se samo na onaj dio koje arhive tretira kao pokretne stvari. Što se tiče drugog dijela definicije koji se odnosi na prostorije kao nepokretne stvari koje su po prirodi nepokretna državna imovina primjenjuju se odredbe onog dijela konvencije koje se odnose na imovinu.

Arhivi bi se obzirom na svrhu kojoj služe mogli podijeliti na administrativne i historijske i ako je ova podjela vještačka. Administrativni arhivi vremenom ostare i kao takvi predmet su izučavanja povijesti. Prema tome ova podjela arhiva zavisi od toga da li su u pitanju novi ili stari arhivi.

¹²⁸ J. Metelko, (1995). Pravičnost ..., str.143.

Prilikom prakse sukcesije država pojavljivala se potreba za definicijom državnih arhiva, obzirom da se ova materija regulisala sporazumom između država. Kako ne bi bilo teškoća u sprovođenju sporazuma bilo je neophodno tačno utvrditi šta se podrazumijeva pod državnim arhivom. U takvim sporazumima definicija arhiva varirala je od slučaja do slučaja, a i upotrebljavanje formulacije često su bile različite.

"Međutim, najiscrpnija definicija arhiva u praksi država u materiji sukcesije država nalazi se u Sporazumu od 23. prosinca 1950. između Italije i bivše Jugoslavije, potpisanom u Rimu u pogledu raspodjele arhiva i isprava upravnog obilježja ili od povjesnog interesa koji se odnose na teritorije cedirane prema uvjetima Ugovora o miru, od 10. veljače. 1947."¹²⁹

Član 2. ovog sporazuma glasi:

"Izraz 'arhivi' 'isprave upravnog obilježja' tumačit će se tako da obuhvaća isprave centralne uprave i one lokalnih javnih upravnih vlasti.

Slijedeće (osobito će biti obuhvaćeno) ...

Isprave ... kao što su katastarski registri, zemljovid i planovi, detaljni nacrti, crteži, nacrti, statističke i druge slične isprave tehničke uprave koje se tiču naročito javnih radova, željeznica, rudnika, javnih vodenih puteva, morskih luka, mornaričkih brodogradilišta.

Isprave od interesa za pučanstvo, kao cjelinu ili za dio pučanstva, kao što su one koje se bave rođenjima, vjenčanjima i smrtnima, statistikom, registrima i drugim dokazima, diplome i svjedodžbe koje posvjedočuju sposobnost obavljanja određenih zanimanja;

Isprave koje se odnose na određene kategorije imovine, stanja ili privatne pravne odnose, kao što su ovjerovljeni akti, sudbeni dosijei, uključujući sudske depozite u novcu ili drugim vrijednosnim papirima... ;

Izraz 'povjesni arhivi i isprave' tumačit će se tako da obuhvaća ne samo materijal iz arhiva od povjesnog interesa u užem, pavom smislu, nego isto tako isprave, akte, planove i nacрте koji se tiču spomenika od povjesnog i kulturnog interesa."¹³⁰

Ovakvim enumerativnim nabrojanjem predmeta, dokumenta i isprava postignuta je dovoljna preciznost, tako da su izbjegnute sve teškoće koje su se mogle pojaviti pri tumačenju ovog pojma. Ovakva enumerativna definicija pokazala je praktične prednosti u odnosu na tzv. sintetičke definicije koje upotrebljavaju uopštene pojmove kao

¹²⁹ J. Metelko, (1995). Pravičnost ..., str.146. (fus note izostavljene).

¹³⁰ Preuzeto iz: J. Metelko, (1995). Pravičnost ..., str.146-147.

što su na primjer izrazi: "dokumenti kulturne, povjesne, naučne i slične prirode."

3.2. Konvencijska definicija

Bečka konvencija o sukcesiji država u oblasti državne imovine, arhiva i dugova u čl. 20. definiše pojam državnog arhiva:

Za svrhe članova ovog djela, izraz 'državne arhive države prednice' podrazumijeva sva dokumenta, ma kakav bio njihov datum, njihova priroda, izdata ili primljena od države prednice u obavljanju njenih funkcija, koje su na dan sukcesije država pripadale državi prednici u skladu s njenim unutrašnjim pravom, a bila su od nje sačuvana neposredno ili pod njenim nadzorom kao arhive u bilo koje svrhe.

Ova definicija postavlja dva uslova da bi se nešto moglo smatrati državnim arhivom. Prvi je da se radi o dokumentu, pri čemu nije važno da li ga je izdala odnosno proizvela država prednica ili neka treća država, koji je pripadao državi prednici na dan sukcesije država prema njenom unutrašnjem pravu. I drugi, da je od države prednice smatran i čuvan kao arhiv u bilo koje svrhe pri čemu nije važno da li ga je država prednica čuvala neposredno ili je čuvan pod njenim nadzorom.

"Izraz 'sva dokumenta odnosno sve isprave bilo kojeg datuma ili bilo koje vrste' znači isprave bilo kakvog sadržaja (tipa) - diplomatskog, političkog, upravnog, vojnog, građanskog, crkvenog, povjesnog, geografskog, zakonodavnog, sudbenog, finansijskog, fiskalnog, katastarskog itd.; bilo kakve naravi - rukom pisane, ili tiskane isprave, crteži, fotokopije, njihove originale ili kopije itd.; OD bilo kakvog materijala - papira, fragmenta, kamena, drva, taknine, slonove kosti, filma, voska itd.; kojeg mu drago vlasništva; činile dio kolekcije ili ne i bilo kakvog obilježja (kako tajne tako i one dostupne javnosti)."¹³¹

"Međutim, ovaj izraz ne obuhvata umjetničke predmete kao takve ako nisu arhivski predmeti, a koji također mogu imati kulturnu ili povjesnu vrijednost. Njihov prijenos regulisan je sukcesijom država u pogledu državne imovine ili je to pitanje njihove restitucije."¹³²

Članom 2. Zakona o arhivskoj građi federacije bivše SFRJ definisana je arhivska građa federacije na slijedeći način:

¹³¹ Yearbook ..., 1979., vol II, part one, str. 74. I Yearbook ..., 1981. Vol II, part 2, str. 551, preuzeto iz: J. Metelko, (1995). Pravičnost ..., str. 148.

¹³² Isto, str. 149.

“Arhivskom građom federacije smatra se arhivska građa koja je nastala u radu saveznih organa, društvenih političkih organa federacije, ustanova koje obavljaju poslove od interesa za ostvarivanje funkcija federacije, zajednica osnovanih saveznim zakonom, te društvenih organizacija i udruženja građana i njihovih saveza i samoupravnih organizacija i zajednica kojima je saveznim zakonom povjereno vršenje javnih ovlašćenja. To se naročito odnosi na arhivsku građu Arhiva Jugoslavije, Memorijalnog centra “Josip Broz Tito” i Arhiva “Oružanih snaga SFRJ”.¹³³

U najnovije doba porastao je značaj arhiva. Arhivi nisu više primarno samo dio kulturnog nasleđa jedne države i jednog naroda već i značajno pomoćno sredstvo za upravljanje državom i vođenje politike. Stoga postoji interes država sukcesora da ovladaju arhivima države prednice. Pri tome se postavlja pitanje datuma prelaska državnih arhiva sa države prednice na državu sukcesora. Član 23. Bečke konvencije određuje:

“Ukoliko se odnosne države nisu drukčije dogovorile ili odlučio odgovarajući međunarodni organ, prelazak državnih arhiva države prednice je datum sukcesije država.”

Pravilo koje određuje datum prelaska arhiva sa države prednice na državu sukcesora navedeno u Konvenciji je dispozitivne prirode, što znači da se zainteresovane države mogu drukčije dogovoriti ili odluku o datumu prelaska državnog arhiva prepustiti nekom međunarodnom organu, prije svega arbitraži.

Državni arhiv prelazi sa države prednice na državu sukcesora bez kompenzacije. U tom smislu čl. 22. Bečke konvencije propisuje:

“Pod rezervom odredaba članova ovog dijela (poglavlja) i ukoliko se odnosne države nisu drukčije dogovorile ili odlučio međunarodni organ, prelazak državnih arhiva države prednice na državu sukcesora vrši se bez kompenzacije.”

Prelazak državnih arhiva sa države prednice na državu sukcesora na dan sukcesije država ima za posljedicu gašenje prava na tom arhivu države prednice i zasnivanje prava države sukcesora. U tom smislu čl. 21. navodi:

“Prelazak državnih arhiva države prednice povlači gašenje prava ove države i rađanje prava države sukcesora nad državnim arhivima koje prelaze na državu sukcesora, pod uslovima predviđenim odredbama ovog člana.”

Bečka konvencija sadrži jedno značajno načelo koje ima za cilj očuvanje integriteta fondova državnih arhiva. U tom smislu čl. 25. propisuje:

¹³³ Zakon o arhivskoj građi federacije (Sl. List. SFRJ, br. 11 iz 1986.).

“U svrhu primjene odredaba članova ovog dijela (poglavlja), država prednica preduzet će sve mjere radi sprečavanja da ne budu oštećene ili uništene državne arhive koje prelaze na državu sukcesora u skladu sa ovim odredbama.”

Također Bečka konvencija ide za tim da zaštiti interese trećih od posljedica sukcesije država. I na ovaj dio konvencije odnosi se odredba člana 6 koja je usmjerena na zaštitu prava i obaveza fizičkih i pravnih lica na koje se sukcesija država ne može negativno odraziti. Također radi sprečavanja štetnih posljedica sukcesije država na arhive treće države član 24. Konvencije propisuje:

“Sukcesija država kao takva ne dira u arhive koji se na dan sukcesije država nalaze na teritoriji države prednice i koje su, na taj dan, pripadale trećoj državi u skladu sa unutrašnjim pravom države prednice.”

3.3. Secesija i disolucija države u odnosu na državni arhiv

Bečka konvencija o sukcesiji država u pogledu državne imovine arhiva i dugova odvojeno reguliše slučajeve kad se dio ili dijelovi teritorije jedne države otcijepi od slučajeva raspada države. U prvom slučaju jedan dio teritorije države prednice zadržava kontinuitet u odnosu na državu prednicu dok se drugi dio ili dijelovi otcjepuju i obrazuju državu.¹³⁴ U drugom slučaju država prednica se raspada i prestaje postojati, a od njenih dijelova se obrazuju nove države, njeni sukcesori. Pored ovih, Bečka konvencija sadrži i odredbe o transferu dijela teritorije jedne države, novoj nezavisnoj državi i ujedinjenju država.

Odredbe o sukcesiji država u pogledu državnog arhiva koje su posljedica secesije ili disolucije država sadržane su u članovima 30 i 31. Bečke konvencije.

Za oba slučaja zajedničko je da su odredbe sadržane u ovim članovima dispozitivne prirode i da se primjenjuju samo u slučaju da se država prednica i države sukcesori drukčije ne dogovore.

Što se tiče dijela državnog arhiva države prednice koji radi normalne administracije jedne teritorije na koju se sukcesija odnosi, treba da se nalazi na ovoj teritoriji, prelazi na državu sukcesora.

¹³⁴ Ovaj slučaj treba razlikovati od transfera dijela teritorije jedne države koji je regulisan čl. 27. Bečke konvencije. U ovom slučaju se radi o ustupu (cesiji) teritorije jedne države drugoj državi što je najčešće regulisano mirovnim ugovorima koji sadrži između ostalog sporazum o transferu državnog arhiva vezanog za ceditranu teritoriju.

Dio državnih arhiva izvan onih koji su neophodni za normalnu administraciju jedne teritorije, a direktno se odnose na teritoriju na koju se odnosi sukcesija država, prelazi na državu sukcesora (tačka b, st. 1. članova 30 i 31). U ostalom se dijelu odredbe koje se odnose na sukcesiju i disoluciju razlikuju.

3.4. Praksa država

U pogledu raspodjele državnih arhiva države prednice između država sukcesora obilje podataka nalazimo u primjerima raspada personalne unije između Norveške i Švedske 1905. godine i raspada Austrougarske monarhije nakon Prvog svjetskog rata.

U prvom primjeru radi se o sporazumu od 27. aprila 1906. godine u pogledu raspodjele arhiva ranije zajedničkih diplomatskih i konzularnih predstavništava. Ovaj sporazum sadrži odredbe po kojima će se: "Isprave koje se odnose isključivo na Norveške poslove i kompilacije Norveških zakona i drugih Norveških publikacija predati Norveškom diplomatskom agentu akreditovanom u odnosnoj zemlji."¹³⁵ Također na osnovu ovog sporazuma Norveška je izdejsvovala prenos iz Švedske određenih arhiva koji su bili od posebnog interesa za Norvešku.

Što se tiče raspada Austrougarske monarhije problem arhiva riješen je između ostalog ugovorom sklopljenim 10. Avgusta 1920. godine odine između Čehoslovačke, Italije, Poljske, Rumunjske i Kraljevine SHS u Sevresu koji u članu 1. propisuje:

"Savezničke države na koje je prenesen ili će biti prenesen teritorij nekadašnje Austrougarske monarhije, ili koje su ustanovljene kao rezultat komadanja te monarhije, obavezuju se vratiti jedna drugoj ove predmete koji mogu biti na njihovim teritorijama:

1. Arhive, registre, planove, pravne akte koji su pravni naslovi za pravo vlasništva i isprave svake vrste, civilne, vojne, finansijske, sudbene ili ostale uprave prenesenih teritorija."¹³⁶

¹³⁵ Yearbook..., 1981., vol II, part 2, str. 68. Preuzeto iz J. Metelko. Pravičnost u sukcesiji država. Zagreb. Pravni fakultet Zagreb. 1992. Str. 173.

¹³⁶ isto, str. 174-5.

4. DRŽAVNI DUGOVI

4.1. Pojam državnog duga

Definicija državnog duga data je u čl. 33. Bečke konvencije o sukcesiji država u pogledu državne imovine, arhiva i dugova iz 1983. godine, koji glasi:

U svrhe članova ovog dijela (poglavlja) izraz "Državni dugovi" podrazumijeva svaku finansijsku obavezu države prednice u pogledu druge države, međunarodne organizacije ili svakog drugog subjekta međunarodnog prava, nastalog u skladu sa međunarodnim pravom.

Članom 32. Konvencije određen je domašaj odredaba sadržanih u dijelu IV Konvencije gdje je navedeno da se članovi ovog dijela primjenjuju na posljedice sukcesije država u oblasti državnih dugova. Posljedice prelaska državnih dugova sa države prednice na državu sukcesora sastoje se u tome da se gase dugovi države prednice koji prelaze na državu sukcesora na način i pod uslovima sadržanim u Konvenciji. Član 35. Konvencije propisuje da ukoliko se odnose države nisu o tome drukčije sporazumjele ili odlučio odgovarajući međunarodni organ datum prelaska državnih dugova je datum sukcesije država.

U cilju zaštite interesa povjerilaca čl. 36. Konvencije sadrži odredbu po kojoj sukcesija ne nanosi štetu pravima i obavezama povjerilaca.

U praksi država, sudskim odlukama i pravnoj literaturi dugovi bi se mogli klasifikovati kao:

- a) državni dugovi i dugovi lokalnih vlasti,
- b) opšti dugovi i posebni ili lokalizirani dugovi,
- c) državni dugovi i dugovi javnih ustanova, javnih poduzeća i drugih kvazi državnih tijela,
- d) javni privatni dugovi,
- e) finansijski i upravni dugovi,
- f) politički i trgovački dugovi
- g) vanjski i unutrašnji dugovi,
- h) ugovorni dugovi i delektni i kvazi delektni ugovori,
- i) osigurani i neosigurani dugovi,
- j) garantirani i negarantirani dugovi,

k) državni dugovi i drugi državni dugovi zv. "odijozni dugovi", ratni dugovi ili dugovi podjarmljenja te režimski dugovi.¹³⁷

4.1.1. Opći državni dugovi

4.1.1.1. Definicija

„Opći dugovi (eng. *general debts*, franc. *dettes generales*) su dugovi koji su nastali na temelju ugovora koje je sklopila država ili njen ovlašteni organ da bi se sredstva stečena tim ugovorm koristila u interesu čitave države.”¹³⁸

"U prošlosti se razlikovao opći dug, koji se smatrao državnim dugom i regionalni ili lokalni dug, koji je ugovorila podređena teritorijalna vlast, i ona je bila isključivo obavezna za tu kategoriju dugova.”¹³⁹

Opći, javni ili nacionalni dug je onaj koji je ugovorila centralna vlast u korist čitave države.¹⁴⁰ Pri tome postoji razlika da li je u pitanju djelimična ili potpuna sukcesija. U slučaju djelimične sukcesije povjerioci i dalje imaju sva prava i obaveze prema državi prednici. Ostaje pitanje da li se ti dugovi trebaju podijeliti između države prednice i država sljednica. U slučaju potpune sukcesije država prednica prestaje postojati, postavlja se pitanje da li su države sukcesori solidarno odgovorne za namirenje duga i ako jesu u kom omjeru.¹⁴¹

Prema tome u slučaju totalne sukcesije kad država prednica prestaje postojati kao subjekt međunarodnog prava postavlja se pitanja preuzimanje njenog duga. Pred države sukcesore postavlja se pitanje da li su i u kom obimu dužne preuzeti državne dugove države prednice. Ovo pitanje se ne postavlja u slučaju djelimične sukcesije obzirom da država prednica nastavlja svoje postojanje. "Pri tome

¹³⁷ Klasifikacija prema: Yearbook of The International Law Commission 1981., vol II, part 2; Report of The International Law Commission A/CN 4/SER. C/1981/Add. 1(part II) Unitet Nations, New York 1982. Preuzeto iz: V. Filipović, Sukcesija država u pogledu državnih dugova, Zakonitost (46) 1992., broj 6-7, str. 957.

¹³⁸ V. Filipović, Sukcesija država u pogledu državnih dugova, Zakonitost (46) 1992., broj 6-7, str. 958

¹³⁹ J. Metelko, Pravičnost (1985), str 186. Također. "Danas se razmatra i treća kategorija dugova. 'Lokalizirani', 'Specijalni', ili 'Relativni' dugovi su takvi dugovi koje je preuzela država prednica zato da služe isključivo za potrebe određenog teritorija". J. Metelko, Pravičnost (1985), str 186.

¹⁴⁰ Vidi: D.P.O'Connell, State Succession ..., vol, I, str. 369, 416 i 456-457.

¹⁴¹ Isto, str 369-370.

okolnost što ona gubitkom područja praktički (i vjerovatno) gubi dio svoje finansijske sposobnosti da vrati dugove ne utječe na temeljni pravni odnos koji i dalje postoji samo između vjerovnika i države prednice."¹⁴²

4.1.1.2. Državna praksa

Sporazum u Versaju od 1919. (čl. 254) razlikovane su tri vrste država sukcesora:

"1)One koje su trebale preuzeti dio Njemačkog duga, kao što je to Čehoslovačka;

2)One koje su imale određene povlastice, kao što je Poljska;

3)One koje su bile izuzete od svih finansijskih odgovornosti, kao što je Francuska za Alzas i Loren. Tako je Sarska uprava bila oslobođena jer se područje smatralo kao kompenzacija za uništenje Francuskih rudnika uglja i dio plaćanja u odnosu na ukupnu reparaciju. Francuska je također, povratila Alzas i Loren oslobođene dugova jer Njemačka nije preuzela dio Francuskog duga 1871. U ostalim slučajevima saveznice su prihvatile opće načelo da bi države sljednice Njemačke trebale preuzeti plaćanje dijela duga Njemačkog carstva koji je postojao na dan 01. avgust 1914. i dio duga Njemačke kojoj je pripadalo područje na taj dan."¹⁴³

Što se tiče državnih dugova država prednica, poslije Prvog svjetskog rata bila je praksa da se na države sljednice raspodijele dugovi Austrougarske monarhije, "i to kako dugovi garantovani zalogom nad željeznicama, rudnicima soli i drugim dobrima (čl. 203 Sen Žermenskog ugovora o miru) tako i dugovi koji nisu bili zajamčeni zalogom (dugovi predstavljeni obveznicama) isto tako, po odredbi čl. 204. pomenutog ugovora, izvršena je i raspodjela dugova koji su pada li na administrativne oblasti ustupljene državama nasljednicama. Na taj način sve države nasljednice, pa i država SHS, bile su dužnici u određenom i utvrđenom procentu zajedničkoj kasi portera bivših Austrougarskih državnih dugova."¹⁴⁴

Ovaj sporazum odredio je i način podjele općeg Austrijskog duga, potvrđujući tri načela:

1. Austrijski dug podijelio se između novih država i država koje su povećale svoje područje raspadom dvojne monarhije,

¹⁴² V. Filipović, *Sukcesija ...*, str. 958.

¹⁴³ D.P.O'Connell, *State Succession...*, vol I, str 400. Preuzeto iz: V. Filipović, *Sukcesija država u pogledu državnih dugova*, *Zakonitost* (46) 1992., broj 6-7, str. 959.

¹⁴⁴ A. Đorđević, *Sukcesija države ...*, str 52

2. nositelji starog Austrijskog duga postali su izravnim vjerovnicima država sljednica, kojima su te države izdale nove dokumente u zamjenu za stare,
3. što je bilo više moguće, vjerovnicima su se osiguravala sva prava koje su imali prije podjele javnog duga (valuta, mjesto plaćanja, osiguranje i td.).

Ipak, konačan sporazum potpisan je tek 1931. u Parizu, kojim su određeni iznosi duga koji pripadaju pojedinoj državi.¹⁴⁵

"Na Berlinskom kongresu 1878. godine to načelo o preuzimanju dugova vrijedilo je samo za male Balkanske države dok velike sile (Rusija, Austrougarska, Velika Britanija) pri sticanju Besarabije i područja u Maloj Aziji, Bosne i Hercegovine, Cipra, nisu preuzele dio otomanskog duga, a ni pri aneksiji Bosne i Hercegovine 1908. godine nije preuzela dio Turskog državnog duga."¹⁴⁶

4.1.2. Lokalni državni dugovi

4.1.2.1. Definicija

"Lokalni dug (eng. *local debt*) je dug koji je nastao na temelju ugovora koji je sklopila određena područna jedinica koja se nalazi u sastavu države, ali ima određeni stupanj finansijske autonomije, s ciljem da se sredstva stečena na osnovu ugovora koriste za potrebe te područne jedinice."¹⁴⁷ Lokalni dug, ima tri karakteristike:

- 1) dužnik je određena područna jedinica države,
- 2) ta jedinica ima finansijsku samostalnost u odnosu na državu,
- 3) sredstva se koriste za potrebe područja te jedinice."¹⁴⁸

Lokalne jedinice nisu definisane međunarodnim pravom. Njihovo postojanje ovisi o ustavnom uređenju neke države u kojoj mogu ali ne moraju postojati lokalne jedinice sa finansijskom autonomijom. Ukoliko takve jedinice postoje one mogu biti različitog stupnja opštosti i imati različitu finansijsku autonomiju. Može se na primjer raditi o republici, pokrajini, kantonu, županiji, opštini i slično. U slučaju sukcesije država opšteusvojen stav je da lokalni dugovi prelaze na državu sukcesora. Ne bi bilo pravično da se jedna lokalna jedinica odvoji i pripoji drugoj državi ili oformi kao samostalna dr-

¹⁴⁵ Rousseau, 443-44. Preuzeto iz: V. Filipović, Sukcesija ..., str. 959.

¹⁴⁶ G. Dahm. Preuzeto iz: J. Metelko, Pravičnost (1995), str. 190.

¹⁴⁷ V. Filipović, Sukcesija ..., str. 963.

¹⁴⁸ Isto, str. 963.

žava, a da dugove koji se tiču isključivo te lokalne jedinice ostavi drugoj državi.

"Prema tome, lokalni dug je teritorijalni dug koji je ugovorila teritorijalna vlast podređena određenoj državi da ga koristi sama ta vlast na svojem teritoriju, koji teritorij ima neki stupanj finansijske autonomije, posljedica čega je da se dug može identificirati."¹⁴⁹

4.1.2.2. Državna praksa

Državna praksa je prihvatila kao pravilo da se lokalni dugovi prenose na državu sukcesora. Nakon Drugoga svjetskog rata bivša Jugoslavija anektirala je neke Italijanske teritorije. "Vlada FNRJ bila je oslobođena svakog plaćanja italijanskog državnog duga. Izuzetak je učinjen za one italijanske državne dugove, emitovane pre 10. juna 1940. godine koji su upotrijepljeni za javne radove i građanske administrativne službe na ustupljenoj teritoriji, a ti radovi nisu vezani sa vojnim ciljevima."¹⁵⁰

"Uz brojne primjere starijih ugovora Komisija je u svom komentaru navela primjer sporazuma od 4. listopada 1941. godine kojim je Treći Reich nakon prisilne aneksije teritorija preuzeo dugove koje je ugovorila Čehoslovačka za privatne željeznice u zemljama koje joj je oteo Reich. Ti su dugovi bili po nastanku vladini, a po svrsi lokalni."¹⁵¹

4.1.3. Lokalizirani dug

"Lokalizirani dug (eng. *localized debt*, franc. *dette regionale*) je državni dug koji je nastao na temelju ugovora koji je sklopila država odnosno njezin ovlašten organ, s namjerom da se sredstva stečena tim ugovorom koriste za potrebe određenog državnog područja."¹⁵² Ovaj dug ima tri osnovne karakteristike:

- 1) država namjerava koristiti sredstva na određenom području (*the principle of earmarking or intended use*);
- 2) država mora koristiti ta sredstva na tom području (*the criterion of actual use*);

¹⁴⁹ J. Metelko, Pravičnost (1995), str. 186.

¹⁵⁰ S. Đorđević, O kontinuitetu ..., str. 170.

¹⁵¹ J. Metelko, Pravičnost (1995), str. 192.

¹⁵² V. Filipović, Sukcesija ..., str. 964.

3) sredstva trebaju biti utrošena za korist i u stvarnom interesu tog područja (*the criterion of the interest or benefit of the territory*)."¹⁵³

4.1.4. Javni privatni dugovi

"Javni dug (eng. *public debt*, franc. *dette public*) jest dug koji znači obavezu određene javne vlasti - države ili niže lokalne vlasti, ali može značiti i obavezu javnih ustanova. Suprotno tome, privatni dug (eng. *private debt*, franc. *dette privee*) jest dug koji znači obavezu privatno pravnog subjekta ili fizičke osobe."¹⁵⁴

4.1.5. Odiozni dugovi

"Odiozni dugovi jesu 'a) svi dugovi koje je ugovorila država predhodnica da bi dosegla ciljeve protivne važnim interesima države sljednice ili prenesenog područja, b) svi dugovi koje je ugovorila država predhodnica sa svrhom koje nisu u skladu sa međunarodnim pravom i osobito s načelom međunarodnog prava utjelovljenim u povelji UN-a.'"¹⁵⁵

4.1.6. Politički dugovi

"Politički dugovi (eng. *political debts*, franc. *Dettes politiques*) su 'oni dugovi za koje je država proglašena odgovornom ili je priznala svoju odgovornost prema drugoj državi kao ishod političkih događaja.'"¹⁵⁶ U ove dugove spadaju dugovi nametnuti mirovnim sporazumima poraženim državama, kao i iz drugih odnosa među državama.

4.2. Konvencijska rješenja

Bečka konvencija o sukcesiji država u oblasti državne imovine, arhiva i dugova, razlikuje slijedeće kategorije sukcesije država: transfer dijela teritorije jedne države, stvaranje nove nezavisne države, ujedinjenje država, otcjepljenje dijela ili dijelova teritorije jedne države i raspadanje jedne države. Mi ćemo se posebno osvrnuti na poslednja dva slučaja.

¹⁵³ ILC Report, 76. Preuzeto iz: V. Filipović, *Sukcesija ...*, str. 964.

¹⁵⁴ ILC Report, 7., Preuzeto iz: V. Filipović, *Sukcesija ...*, str. 965.

¹⁵⁵ ILA Report, 78. Preuzeto iz: V. Filipović, *Sukcesija ...*, str. 966

¹⁵⁶ Jeze, 383-84. Preuzeto iz: V. Filipović, *Sukcesija ...*, str. 965.

Član. 40 navodi:

Otcijepljenje dijela ili dijelova teritorije jedne države

1. Kad se dio ili dijelovi teritorije jedne države odvoje od nje i obrazuju državu, a ukoliko država prednica i država sukcesor nisu drukčije ugovorile, državni dug države prednice prelazi na državu sukcesora u pravičnoj srazmjeri, vodeći računa naročito o imovini, pravima i interesima koji prelaze na državu sukcesora u vezi s ovim državnim dugom.

2. Paragraf 1. će se primjenjivati i kad se dio teritorije jedne države odvoji i prisajedini drugoj državi.

Član. 41 glasi:

Raspadanje jedne države

Kad se država raspadne i prestane da postoji i kada dijelovi teritorije države prednice obrazuju dvije ili više država sukcesora, a ukoliko države sukcesori ne oduče drukčije, državni dug države prednice prelazi na države sukcesore u pravednim srazmjerama, vodeći računa naročito o imovini, pravima i interesima koji prelaze na države sukcesore u vezi sa ovim državnim dugom.

Konvencija pravi razliku između djelimične i potpune sukcesije. Član 40. odnosi se na slučaj djelimične sukcesije pošto država prednica nastavlja svoju egzistenciju, dok se član 41 odnosi na potpunu sukcesiju, obzirom da država prednica prestaje postojati.

Za oba slučaja sukcesije karakteristično je da su navedene odredbe dispozitivne prirode obzirom da dolazi do njihove primjene tek ukoliko nema dogovora, u prvom slučaju između države prednice i države sukcesora, a u drugom između država sukcesora. Tek ukoliko zainteresovane države ne postignu sporazum dolazi do primjene principa pravične srazmjere koji mora biti osnovan na izvjesnim objektivnim elementima kao što su imovina, prava i interesi. Pri određivanju pravične srazmjere u raspodjeli državnih dugova neophodna je kumulacija ovih elemenata.

Kako bi se praktički provela pravična raspodjela državnog duga države prednice, moguće je ugovoriti i primijeniti različite sustave načina raspodjele. Osnovni sustavi načina raspodjele su:

- a) "sustav raspodjele u naturi po kojem se svaka država dužnik opterećuje dijelom starog duga i preuzima izravnu obavezu prema vjerovnicima. Stara smanjena država, ako i dalje postoji, ostaje dužnikom prema vjerovnicima samo za dio starog duga koji spada teritoriju koji je ostao pod njenom vlašću."¹⁵⁷
- b) "sustav određivanja obračuna između stare smanjene države i drugih država dužnika po kojem država prednica ostaje dužni-

¹⁵⁷ Preuzeto iz: J. Metelko, Pravičnost (1995), str. 203. (fus note izostavljene).

kom prema vjerovnicima za cjelokupni stari dug, dok države sljednice isplaćuju njoj svoje odgovarajuće iznose starog duga."

¹⁵⁸

- c) "sustav zajedničkog finansiranja Po tom sustavu ni država prednica ni države sljednice nisu u izravnom odnosu prema vjerovnicima. Servisiranje starog duga povejra se posebnoj ustanovi i sve države dužnici isplaćuju njoj odgovarajuće iznose starog duga."¹⁵⁹

4.3. Praksa država

Postoji veliki broj praktičnih primjera vezanih za raspodjelu državnog duga. Tako na primjer 1921. godine Irska je od Ujedinjenog kraljevstva dobila položaj dominiona i postala slobodna Irska država. Dugovi između države prednice i države sukcesora podijeljeni su tako da je Irska preuzela odgovornost za namirenje javnog duga Velike Britanije i plaćanja raznih mirovina na pošten i pravičan način, imajući u vidu svaki opravdani zahtjev na strani Irske za prebijanjem ili protivtužbom koji će iznosi, u nedostatku sporazuma, biti riješeni arbitražom jedne ili više osoba koji su građani Britanskog carstva.¹⁶⁰

Kad se Pakistan 1947. godine odvojio od Britanske Indije (pravna priroda tog odvajanja još nije razjašnjenja) sve finansijske obaveze, uključujući zajmove i garancije centralne vlade Britanske Indije ostale su odgovornost Indije. Indija je dakle, ostala jedinim dužnikom u odnosu na vjerovnike, a Pakistan je ostao dužnikom Indiji, i to za onaj iznos duga razmjernan imovini koju je primio.¹⁶¹

¹⁵⁸ Isto.

¹⁵⁹ J. Metelko, Pravičnost(1995.). str. 203. (fus note izostavljene).

¹⁶⁰ Vidi više: J. Metelko, Pravičnost (1995), str. 208.

¹⁶¹ Vidi više: D. P. O'Connell, State Succession ..., vol I., str. 404.

5. STANOVNIŠTVO

Promjena suvereniteta na nekoj teritoriji nije bez uticaja na stanovništvo odnosno teritorije. Država nameće prava i obaveze stanovništvu koje trajno ili privremeno boravi na njenoj teritoriji na osnovu svog prava teritorijalnog suvereniteta.

Stanovništvo koje trajno ili privremeno boravi na državnoj teritoriji prema državi je u odnosu državljana ili stranaca. Državljanstvo je odnos između pojedinca i države, odnosno formalna veza između pojedinca i države uređena unutrašnjim državnim zakonodavstvom. Državljanin je onaj koji je po zakonima neke države stekao njeno državljanstvo, a nije ga po tim zakonima kasnije izgubio.¹⁶² Iako je državljanstvo interni akt svake države, njime mogu biti povrijeđeni interesi drugih država o čemu se mora voditi računa prilikom regulisanja ove materije.

Međunarodno pravo postavlja ograničenja da se državljanstvo ne može nametnuti državljanima trećih država bez njihovog izričitog pristanka.

Ukoliko država prednica nastavi postojati, da bi se zaštitili interesi pojedinaca, priznaje se pravo opcije onima koji ne žele da prihvate suverenitet nove države. To pravo pruža mogućnost biranja državljanstva države prednice ili države sukcesora. Ako ne žele prihvatiti državljanstvo države sukcesora pojedinci mogu optirati u korist svoje ranije države. Pravo opcije vezano je za rok koji obično iznosi jednu ili dvije godine.

Pitanje državljanstva detaljno se reguliše ugovorima kojima se neka teritorija cedira. To su najčešće mirovni ugovori. Opcija kao način regulisanja državljanstva poznata je još u 19 vijeku, svoj zenit doživjela je u mirovnim ugovorima poslije Prvog svjetskog rata. U smanjenom obimu susrećemo je i nakon Drugog svjetskog rata. Ugovorima o miru sa Austrijom, Mađarskom i Bugarskom, bivša Kraljevina SHS uredila je pitanja državljanstva nakon Prvog svjetskog rata. Izvjesne kategorije lica imale su pravo opcije koja je vremenski ograničena na jednu godinu, odnosno šest mjeseci. Također nakon Drugog svjetskog rata mirovnim ugovorom sa Italijom iz 1947. godine predviđena je mogućnost opcije za italijansko državljanstvo sta-

¹⁶² Usp. J. Andrassy- B. Bakotić-B. Vukas, Međunarodno ..., str. 283.

novništva starijeg od 18 godina. Muž i žena su optirali nezavisno, a opcija roditelja odnosila se i na njihovu djecu mlađu od 18 godina.¹⁶³ U vezi sa pravom opcije postavlja se pitanje da li optanti mogu zadržati svoj domicil opcijom za državu prednicu, obzirom da država sukcesor često ne želi na svojoj teritoriji pojedince koji su optirali za drugu državu. Razgraničenja i mirovni ugovor sa Italijom poslije Prvog i Drugog svjetskog rata primjeri su obiju mogućnosti.

Slično je i pitanje da li optanti mogu sačuvati nepokretna dobra koja su imali na teritoriji koju napuštaju, odnosno da li mogu prenijeti pokretnu imovinu i novčana sredstva u državu za koju su optirali. Iseljavanje u isto vrijeme većeg broja stanovnika sa neke teritorije ima praktičnu posljedicu da zbog prevelike ponude cijene padaju. Pomenutim ugovorima o miru sa Italijom iz 1947. godine zagarantovano je pravo Italijanskih optanata da prodaju imovinu u Jugoslaviji. Prema odredbi tačke 10 aneksa XIV takva lica mogu pod istim uslovima kao i državljani države nasljednice prodati svoju pokretnu i nepokretnu imovinu, a pokretnu imovinu i novčana sredstva, posle namirenja dugova i poreza, mogu prenijeti u Italiju.¹⁶⁴

Promjena teritorijalnog suvereniteta pored prava opcije ponekad ima za posledicu i masovnu razmjenu stanovništva kao što je to bio slučaj sa Indijom i Pakistanom 1947. godine.¹⁶⁵ Promjene teritorijalnog suvereniteta po pravilu dovode do promjene državljanstva stanovništa koje se zatekne na ovoj teritoriji. Međutim, ovo pitanje može se riješiti na drugi način. Pri tome je odlučna činjenica da li je država prednica prestala da postoji ili je zadržala kontinuitet.

Neovisno o vrsti preobražaja postoje minimalne garancije sadržane u međunarodnom ugovornom pravu. Tako Univerzalna deklaracija o pravima čovjeka u čl. 15 propisuje da svako ima pravo na jedno državljanstvo. Niko ne smije biti proizvoljno lišen svoga

¹⁶³ " S druge strane dato je pravo opcije za Jugoslaviju Italijanskim državljanima čije je stalno mjesto boravka bilo gdje na Italijanskoj teritoriji ako im je razgovorni jezik jedan od Jugoslovenskih..." , M. Bartoš, Međunarodno ..., str. 338.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ "Prigodom stjecanja područja ponekad se ugovara i razmjena pučanstva. Velik opseg takvih operacija diktiranih političkim razlozima koje tako duboko zadiru u život mnogobrojnih pojedinaca i obitelji, izazvao je želju da se za postupak takve razmjene nađu neka načela kojih bi se države morale pridržavati. Međutim, postavljaju se ozbiljne sumnje može li se uopće takvo političko sredstvo, kojemu se pristupa u krajnjim slučajevima i u nesređenim prilikama podvrgnuti nekim stalnim pravilima. Sigurno je, ipak, da su u takvim slučajevima ugrožena temeljna prava čovjeka, te je opravdano zahtijevati da se i tom prilikom postupka prema načelima o međunarodnoj zaštiti prava čovjeka." J. Andrassy et al. Međunarodno ..., str. 266.

državljanstva, niti prava da promijeni državljanstvo.¹⁶⁶ Promjene teritorijalnog suvereniteta ne smiju ugroziti pravo na državljanstvo kao univerzalno ljudsko pravo niti mogu imati za posljedicu da jedno lice ili grupa lica ostanu bez državljanstva. Posebno lišavanje državljanstva ne smije biti rukovođeno rasnim, religijskim, etničkim ili političkim pobudama.

Konvencija o smanjenju broja apatrida u čl. 10 određuje da će svaki ugovor između država ugovornica kojim se određuje transfer teritorije sadržavati odredbe kojima će se osigurati da ni jedno lice ne ostane bez državljanstva kao rezultat tog transfera. U odsustvu takvih odredbi države ugovornice u čiju korist je izvršen transfer teritorije ili koje na drugi način steknu teritoriju, dat će svoje državljanstvo onim licima koja bi u suprotnom postala apatridi kao rezultat tog transfera ili sticanja teritorije.¹⁶⁷

Značaj ovog pitanja ogleda se i u činjenici da je Generalna skupština UN-a na svojoj 48. sjednici podržala odluku Komisije za međunarodno pravo da započene razmatranje pitanja sukcesije država i njezine posljedice na državljanstvo fizičkih i pravnih osoba.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Član 15 (2). Univerzalna deklaracija o pravima čovjeka.

¹⁶⁷ Konvencija o smanjenju broja apatrida.

¹⁶⁸Vidi: J. Andrassy et al. Međunarodno..., str. 264-266.

6. DRUGA PITANJA

6.1. Međunarodne organizacije

Što se tiče sukcesije država u pogledu članstva u međunarodnim organizacijama, ne postoje neka čvrsta pravila opšteg međunarodnog prava niti novija praksa država koja bi se mogla uzeti kao precedent. "Ma koliko se to pitanje čini usko povezanim sa sukcesijom u odnosu na međunarodne ugovore, jer su upravo međunarodni ugovori ustavni (konstitutivni) akti međunarodnih organizacija, treba ga ipak posmatrati izdvojeno."¹⁶⁹ Po opštim pravilima međunarodnog prava, generalno je prihvaćeno da nakon raspada država, država koja zadržava kontinuitet, ako takva postoji, preuzima članstvo države prednice u međunarodnim organizacijama, dok nova nezavisna država ili države moraju tražiti novo članstvo.¹⁷⁰ U slučaju disolucije država nejasno je koja od država sukcesora može naslijediti članstvo države prednice u međunarodnim organizacijama.¹⁷¹

"Postoje također mišljenja da što se tiče članstva u međunarodnim organizacijama koje je prilično specijalna vrsta ugovornih prava, u slučaju apsorpcije država, apsorbiranoj državi, koja je prestala da postoji, prestaje članstvo u onim međunarodnim organizacijama čiji je raniji bila član, a država koja ju je apsorbirala nastaviti će njeno ranije članstvo u njeno vlastito ime."¹⁷² "U slučaju ujedinjenja država nova unija će prema posebnim pravilima i proceduri međunarodne organizacije koja je u pitanju u njeno vlastito ime preuzeti ranije članstvo UN-a bez traženja članstva *de novo*."¹⁷³ Ovakva praksa je postojala kada je Ujedinjena Arapska Republika 1958. godine preuzela članska prava u Ujedinjenim nacijama, namjesto ranijeg odvojenog članstva Egipta i Sirije i kad je Tanzanija učinila isto na mjesto Tanjanjike i Zanzibara.¹⁷⁴

Ranije u doba raspada kolonijalnih carstava situacija je bila mnogo jasnija. Država prednica kolonijalna sila zadržavala je vlastito

¹⁶⁹ J. Andrassy et al. Međunarodno..., str. 272.

¹⁷⁰ D. P. O'Connell, State..., vol II, str. 174-177.

¹⁷¹ isto, str. 198-200.

¹⁷² Sir R. Jennings - A. Watts (ed.). Oppenheim's International Law, Ninth edition, Volum I., Peace, introduction and part 1, 1996., str. 213.

¹⁷³ Isto.

¹⁷⁴ Isto.

članstvo u međunarodnim organizacijama, dok je nova nezavisna država morala tražiti članstvo. Međutim, postojali su slučajevi da neka kolonija nakon sticanja nezavisnosti i ulaska u međunarodne organizacije ne uspije očuvati teritorijalni integritet kao što je bio slučaj sa Britanskom Indijom koja se raspala na dvije države, Indiju i Pakistan. Indija je zadržala kontinuitet u odnosu na Britansku Indiju i njeno članstvo u međunarodnim organizacijama dok je Pakistan morao tražiti članstvo u međunarodnim organizacijama.

U novije doba Rusija je zadržala kontinuitet u odnosu na bivši SSSR u pogledu članstva u međunarodnim organizacijama dok su ostale bivše sovjetske republike morale tražiti članstvo. To se ne odnosi na Bjelorusiju i Ukrajinu koje su od ranije bile članice UN-a i drugih međunarodnih organizacija.

Što se tiče Čehoslovačke nijedna od dvije države nastale njenim raspadom nisu zadržale kontinuitet u pogledu članstva u međunarodnim organizacijama nego su obje konkurisale za prijem u Ujedinjenje Nacije dok su u pogledu nekih drugih međunarodnih organizacija obje zadržale kontinuitet.

Također, u slučaju raspada bivše SFRJ nijedna od pet novostvorenih država nije zadržala njen kontinuitet u pogledu članstva u međunarodnim organizacijama. Za razliku od Bosne i Hercegovine, Slovenije, Hrvatske, a kasnije i Makedonije koje su tražile, i dobile članstvo u UN-u i brojnim drugim međunarodnim organizacijama, SR Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) rukovođene specifičnim razlozima pokušale su zadržati kontinuitet u odnosu na bivšu SFRJ, a time i članstvo u međunarodnim organizacijama. Praksa međunarodnih organizacija u pogledu ovog zahtjeva bila je neujednačena.

Što se tiče članstva u MMF-u i Svjetskoj banci praksa je bila različita.

Tako 1947. godine nakon raspada Britanske Indije, Indiji je dozvoljeno da zadrži članstvo Britanske Indije, dok je Pakistan priznat kao novi član 1950. godine.¹⁷⁵ Ali, 1971. godine Bangladeš (Istočni Pakistan) odvojio se od Pakistana. Pakistanu je dozvoljeno da zadrži članstvo dok je Bangladeš priznat kao novi član u avgustu 1972. godine.¹⁷⁶ Za vrijeme prije separacije Bangladeša od Pakistana, svjetska banka je dala brojne kredite Pakistanu za razvojne projekte. Nakon separacije Bangladeša, Pakistan je saopštio Svjetskoj banci da neće servisirati dugove Bangladeša za projekte locirane u Banglade-

¹⁷⁵ Isto str. 189.

¹⁷⁶ World Bank articles of agreement, art II,(1) (b), preuzeto iz P. R. Williams, State ..., str. 791.

šu.¹⁷⁷ Mada je poricala legitimitet zahtjeva Pakistana, Banka je uvijekla Bangladeš da preuzme odgovornost za projekte koji su u cjelini locirani u okviru njegove teritorije.¹⁷⁸ Kao rezultat svjetska banka je obavijestila Pakistan da produžava biti vezan vlastitim nacionalnim dugom. Pakistan se složio s tim aranžmanom i servisirao je te dugove.¹⁷⁹

Odlukom svjetske banke Slovenija, Hrvatska, BiH i Makedonija su naslijedile članstvo, (bivše SFRJ) u svjetskoj banci, dok je Srbiji/Crnoj Gori, zabranjeno da traži sukcesiju svjetske banke dok ne postane članica MMF-a.¹⁸⁰

6.2. Unutrašnje zakonodavstvo

Promjena suvereniteta na nekoj teritoriji ima za posljedicu prestanak djelovanja političkih ustanova i državnih organa države prednice i uspostavu političkih ustanova i organa vlasti države sukcesora. Na prisajedinjenoj (anektiranoj) teritoriji država sukcesor u načelu uspostavlja ili proširuje važenje vlastitog zakonodavstva. To pravo država sukcesor stiče po osnovu uspostave teritorijalnog suvereniteta.

"Novostvorena država je potpuno slobodna u izgradnji svog unutrašnjeg pravnog poretka. Nije dužna preuzimati zakonodavstvo stare države, a sama odlučuje da li će zakonodavstvo mijenjati postupno i polagano ili će promjene provesti što prije."¹⁸¹

Samim činom cesije odnosno aneksije nastupa promjena u pogledu ustavnog zakona. Što se tiče ostalih zakona, ako šta drugo nije ugovoreno, ukoliko je ugovor osnov sticanja područja, njihovo proširenje na novostečeno područje zavisi od veličine stečenog područja.

Ukoliko je stečeno područje veće po površini i broju stanovnika za očekivati je da se pravni poredak države sukcesora uvodi sporije i opreznije. Čak je poželjno uspostaviti prelazni period za uvođenje novog zakonodavstva.¹⁸² Ukoliko su pripojene oblasti ma-

¹⁷⁷ Isto.

¹⁷⁸ Isto.

¹⁷⁹ Isto.

¹⁸⁰ P.R.Williams, State ..., str. 804.

¹⁸¹ N. Vajić, Neki problemi sukcesije država, Zakonitost (46), 1992., br. 4, str. 575.

¹⁸² "Pitanje je naročito oštro postavljeno prilikom stvaranja Kraljevine SHS. Pojavila se Srbija i Crna Gora, svaka sa svojim specifičnim zakonodavstvom, zatim Hrvatska i Slavonija, Dalmacija, Slovenija, Vojvodina, Bosna i Hercegovina i svaka od tih oblasti, još za vrijeme Austrougarske imala je svoje posebno zakonodav-

njeg obima proširenje važenja zakona države sukcesora vrši se u kraćem vremenskom periodu.

Zakonodavstvo države sukcesora ne proširuje se automatski na novostečeno područje. Da bi se njeni zakoni primjenili i na novostečeno područje potrebno ih je proglasiti i obnarodovati. Pošto je opšte načelo da svako poznaje zakon, potrebno je da se on obnaroduje i na taj način učini poznatim stanovništvu novostečenog područja. Ova pravila važe za slučaj cesije neke teritorije sa jedne države na drugu.

U slučaju disolucije država, pretpostavka je da se radi o složenoj državi u kojoj su postojali entiteti sa izvjesnim stepenom autonomije u oblasti zakonodavstva. Promjena teritorijalnog suvereniteta odnosno nastanak nezavisnih država povlači za sobom pitanje preuzimanja zakonodavstva države prednice pošto je ona imala određene zakonodavne nadležnosti. Država sukcesor odlučuje po vlastitom nahođenju koje od zakona države prednice će preuzeti što predstavlja izraz njenog pravnog suvereniteta. Ona može preuzeti neke zakone, druge obustaviti od izvršenja, ili se prema njima ne odrediti ukoliko nemaju nikakvog uticaja na pravni poredak države sukcesora. Do časa preuzimanja zakoni se primjenjuju kao dio pravnog sistema države prednice koja je nestala, a od časa preuzimanja kao zakoni države sukcesora. Država sukcesor može preuzeti ne samo zakone države prednice nego i podzakonske akte donesene radi izvršenja zakona dajući nekom analognom organu države sukcesora prava i obaveze vezane za podzakonske akte. Isto tako država sukcesor može vlastitom podzakonskom aktivnošću izvršiti pruzete zakone države prednice. U normalnim okolnostima zakonodavac države sukcesora odlučuje o preuzimanju propisa države prednice. U izuzetnim okolnostima uzrokovanim stanjem nužde odnosno "poremećaja nadležnosti" odluku o preuzimanju zakona države prednice donose organi izvršne vlasti.

Nove nezavisne države oslobođene svojih kolonijalnih gospodara nisu vezane njihovim zakonima tako da izgrađuju vlastiti pravni sistem po vlastitom nahođenju.

stvo. Rad na izjednačavanju zakona nije bio okončan sve do Drugog svjetskog rata." S. Avramov, Međunarodno javno pravo, Beograd 1964. str. 81; "Kadkad u ostalom, u samom interesu države koja vrši aneksiju, a često i u interesu zauzete oblasti, cjelokupno zakonodavstvo države koja vrši aneksiju ne primjenjuje se u cjelini i odmah na anektiranu oblast; u tom cilju se obično predviđa jedan duži ili kraći rok." Luj Le Fir, Međunarodno ..., st. 403.

6.3. Stečena prava

Izraz stečena prava tvorevina je internog državnog prava u kojem se određuje sudbina subjektivnih prava stečenih po jednom zakonu ili u jednom poretku nakon što se zakon odnosno poredak promijeni. U takvim situacijama neka od tih subjektivnih prava biva-ju poštovana dok se druga ukidaju. U principu se subjektivna prava stečena u jednom poretku poštuju ukoliko dođe do njegove promje-ne. Na primjer prava iz radnog odnosa, socijalnog i penzijskog osigu-ranja i slično. Ovaj izraz prenešen je iz unutrašnjeg u međunarodno pravo.

"Stečena prava (acquired rights, droit acquis, erworbene Rechts)- (su) subjektivna prava nastala (stečena) u prošlom prav-nom poretku, koji je zamijenjen novim po kojemu ta prava ne bi mo-gla nastati, a uz to su ta prava, možda i načelno suprotna sadašnjem, novom pravnom poretku."¹⁸³

Pojam stečenih prava postavlja se prilikom promjene suve-riteta na nekoj teritoriji. U vezi sa ovim pitanjem moglo bi se od-mah konstatovati da ne postoji opšte međunarodno pravo i međuna-rodna praksa koje bi ovu materiju regulisale na jedinstven način. Isto tako u teoriji međunarodnog prava nema jedinstvenog stava po ovom pitanju.

Stečena prava bi se prije svega mogla klasificirati kao stečena prava fizičkih i stečena prava pravnih lica. "Prava fizičkih lica mogu se sastojati od, vlasničkih, posjedovnih ili drugih vrsta prava koja predstavljaju zahtjev u odnosu na druge pravne ili fizičke osobe, u kojim se neka njihova aktivnost ili pravo materijalizira ili može ma-terijalizirati."¹⁸⁴ Dok se subjektivna prava pravnih lica najčešće ispo-ljavaju u raznim vrstama koncesija.

"U prošlosti su se stečena prava počela pojavljivati kao pos-ljedica sukoba različitih kolonijalnih sila koje su se mijenjale na vlas-ti nad određenim novoosvojenim područjima, uključujući cijele kon-tinente."¹⁸⁵

¹⁸³ V. Ibler, Rječnik međunarodnog javnog prava, Zagreb 1987., str. 300; "I bez obzi-ra na to o kojoj integraciji se radi, prava fizičkih osoba koja nastaju kao posljedi-ca smjene različitih pravnih sustava u svjetskoj pravnoj doktrini nazvana su ste-čenim pravima." M. Kostrenčić, Prilog raspravi o stečenim pravima prilikom sukcesije država, Zakonitost (46) 1992, br. 6-7, str. 870.

¹⁸⁴ M. Kostrenčić, Prilog ..., str. 870.

¹⁸⁵ Isto, str. 871.

Stečena prava važila su samo za fizička i pravna lica vlasništvo kolonizatora, dok uopšte nisu uvažavana ista takva prava domaćeg stanovništva. U prvoj fazi kad su podjarmljivali druge države i narode kolonizatori su insistirali na čistoj prošlosti, da bi u procesu dekolonizacije postali strastveni zagovornici stečenih prava.

"Radeći na materiji 'stečenih ekonomskih i finansijskih prava i sukcesije država' Komisija za međunarodno pravo i njen specijalni izvjestitelj Bedjaouni, uspjeli su samo potvrditi prije izrečenu tvrdnju o 'kontraverznosti', tog instituta međunarodnog prava."¹⁸⁶ "Stav specijalnog izvještača jest, čini se inklinirao negaciji primjenjivosti instituta, 'stečenih prava' u pozitivnom međunarodnom pravu."¹⁸⁷

U toku procesa dekolonizacije mogli su se zapaziti dijametralno suprotni interesi s jedne strane bivših kolonija i s druge njihovih kolonijalnih gospodara. Specijalni izvjestitelj je čini se, bio skloniji da zaštiti interese ovih prvih.

"U vrijeme učestale fluktuacije kapitala koji postaje sve više nadnacionalan, odluke kojima se dira u stečena prava određenih subjekata, bez obzira na koje se države i o kojima područjima radi, mogu izazvati višeznačne učinke koji u svojoj krajnosti mogu biti za državu sukcesora negativniji nego sama trenutačna dobit (materijalna ili unutar politička) koju država i njezini subjekti ostvaruju odricanjem stečenih prava."¹⁸⁸

"U praksi se najčešće ostvarivanje stečenih prava postiže međunarodnim (u pravili mirovnim) ugovorima."¹⁸⁹ "Rijetki su slučajevi u prošlosti gdje su stečena prava priznata bez pritiska međunarodne javnosti, izravno kao pritisak pobjedničkih sila ili ne izravno kao uvjet za ekonomsku pomoć."¹⁹⁰

Jedno od najvažnijih pitanja stečenih prava vezanih za sukcesiju država je pitanje mirovina.

Za veliki broj ljudi od životnog interesa je rješenje ovog pitanja. Ova materija mogla bi se eventualno podvesti pod administrativne ugovore. Odnos između države i nosioca prava iz mirovinskog osiguranja spoj je privatno-pravnog i javno pravnog karaktera, i ako naravno, privatno-pravni karatker ima nešto veće značenje.

¹⁸⁶ S. Georgijevski - G. Kojevski, Sukcesija država u pogledu stečenih prava (vlasništva i vlasništvo sličnih prava) stranaca: slučaj sukcesije Jugoslovenskih republika, *Zakonitost* (46) 1992., br. 6-7, str. 878.

¹⁸⁷ S. Georgijevski - G. Kojevski, *Sukcesija ...*, str. 879.

¹⁸⁸ M. Kostrenčić, *Prilog ...*, str. 872.

¹⁸⁹ Isto, str. 873. fus nota izostavljena.

¹⁹⁰ Isto.

Što se tiče međunarodne prakse ona je različita i zavisi od toga da li se radi o potpunoj ili djelimičnoj sukcesiji. Za očekivati je da ukoliko je riječ o potpunoj sukcesiji što je međunarodna praksa i pokazala, države sukcesori poštuju stečena prava iz mirovinskog osiguranja. Ukoliko je riječ o djelimičnoj sukcesiji odlučujuće je da li je osoba stekla prava u otcijepljenom dijelu ili onom koji je zadržao kontinuitet.

U pogledu prakse rješavanja mirovinskih prava službenika saveznih organa postoji nekoliko primjera. "Poljski sudovi, na primjer nakon raspada Austrougarske nisu priznavali obavezu Poljske države prema bivšim službenicima Austrougarskog imperija. U podjeli Indije utvrđeno je da službenici središnje Indijske vlade koji su ostali zaposleni u Indijskom dominiju, imaju pravo na mirovinu od dominija, a službenici koji su nastavili raditi u provincijskim tijelima Pendžaba i Bengala svoja prava moraju ostvariti u lokalnim vladama."¹⁹¹

6.4. Sukcesija država u pogledu ratne štete

"Poznati pravni teoretičari J. Brouwilié i C. Rousseau zastupaju stanovište da u okviru sukcesije treba riješiti pitanje reparacije ratnih šteta, ako su štete posljedica predhodno vođenog rata između država sljednica. Uporište za takvo nastojanje imali su u poslijeratnim mirovnim ugovorima (osobito nakon Prvog i Drugog svjetskog rata)."¹⁹²

Reparacije¹⁹³ se najčešće vezuju za dužnosti države da nadoknadi štetu drugoj državi kao posljedicu izazivanja i vođenja napadačkog rata.

Pravo na reparacije zasniva se najčešće mirovnim ugovorima nakon okončanog rata. Svaki rat ne dovodi do ustanovljenja obaveza reparacije ratnih šteta, obzirom da ustanovljenje reparacija ovisi o mnogim činjenicama. Reparacija se može sastojati u nadoknadi štete ili uspostavi predašnjeg stanja. Reparacije imaju svoj izvor u međunarodnom običajnom pravu u kojem je još od antičkog doba u svijes-

¹⁹¹ isto, str. 876.

¹⁹² J. Kovačević-Čavlović, Sukcesija države SFRJ, Zbornik PFZ, 44 (1-2) 73-92 (1994), str. 78.

¹⁹³ Reparacije (lat.reparatio-obnova, ponovno uspostavljanje od reparare, popraviti, ispraviti, naknaditi; reparations, reparationen-Widergutmachungsleistungen)- u međunarodnom pravu naziv je za činidbu, činjenje, držanje koje jedna država vrši ili tek treba da izvrši drugoj i to s naslova naknade uzrokovane štete. V. Ibler, Rječnik..., str. 277.

ti ljudi preovladavala ideja da je napadač dužan naknaditi štete koje je uzrokovao napadnutoj državi.

"Ratna otšteta, kontribucija i ratni troškovi djelimično asociiraju na instituciju reparacije."¹⁹⁴ "Najbliže tome je ratna odšteta koja je trebala osigurati politički i ekonomski položaj pobjedničke države i saturaciju pobijeđene države -agresora."¹⁹⁵

U pogledu odnosa sukcesije i ratne štete Arbitražna komisija Konferencije o bivšoj Jugoslaviji u mišljenju br. 13 zauzela je stav da: "Pravila koja se primjenjuju na državnu sukcesiju, sa jedne, i pravila državne odgovornosti od kojih zavisi pitanje ratnih šteta sa druge strane, ulaze u dva različita područja međunarodnog prava." Pravična podjela aktive i pasive bivše SFRJ između država nasljednica se morala izvršiti bez da se dozvoli pitanju ratnih šteta da se umiješa u stvar državne sukcesije.

6.5. Deliktne obaveze

Stav međunarodne teorije i prakse je da u slučaju sukcesije države deliktne obaveze države prednice ni u kom slučaju ne prelaze na države sukcesore. Ovo je posljedica stava da su obaveze iz međunarodnih delikata lične prirode i da su strogo vezane za međunarodni subjektivitet države. Nestankom države kao subjekta međunarodnog prava nestaju njena prava i obaveze nastale po osnovu međunarodnog delikta.

¹⁹⁴ J. Kovačević-Čavlović, *Sukcesija ...*, str. 79.

¹⁹⁵ Isto.

V. IZVORI PRAVA U SUKCESIJI DRŽAVA

Pošto je sukcesija pojava koja zadire u različite političke, ekonomske, vojne i druge važne interese, države nisu isuviše spremne da se u ovoj materiji unaprijed obavežu. Konkretna praktična rješenja često zavise od izvanpravnih činjenica.

Izvori prava sukcesije država isti su kao i izvori međunarodnog prava uopšte.

To znači, da možemo govoriti o izvorima prava sukcesije u materijalnom i izvorima prava sukcesije u formalnom smislu.

Formalni izvori međunarodnog prava sistematizirani su u čl. 38 Statuta Međunarodnog suda u Hagu koji glasi:

1. Sud, čija je dužnost da svoje odluke u sporovima iznesenim pred njega donosi saglasno međunarodnom pravu, primjenjuje:
 - a) međunarodne konvencije bilo opšte, bilo posebne, koje postavljaju pravila izričito priznata od strane država u sporu,
 - b) međunarodni običaj, kao dokaz opšte prakse koja je prihvaćena kao pravo,
 - c) opšta pravna načela koja priznaju prosvijećeni narodi,
 - d) u granicama odredbe čl. 59, sudske odluke i učenja najpozvanijih stručnjaka međunarodnog javnog prava, različitih naroda kao pomoćno sredstvo za utvrđivanje pravnih pravila
2. Ova odredba ne ograničava pravo suda da jedan spor rješava *ex aequo et bono*, ako parnične stranke na to pristanu.

Kad se govori o sukcesiji država najčešće se pominju prva dva izvora i to redom kojim su nastali: običajno i ugovorno pravo sukcesije.

1. Običajno pravo sukcesije

Običajno pravo nastaje stalnim odnosno ponovljenim i neprekinutim vršenjem koje je praćeno uvjerenjem o pravnoj obaveznosti.

Običajno pravo se sastoji iz dva elementa, objektivnog koji se ogleda u ponavljanju određenog ponašanja u dužem vremenskom intervalu i subjektivnog (*opinio iuris*) koji se ogleda u uvjerenju da je to ponašanje pravno obavezno.

Običajno pravo u materiji sukcesije stvara se vrlo teško. To je posljedica činjenice da se sukcesije međusobno razlikuju ne samo u pogledu obima i vrste teritorijalnih promjena koje ju uzrokuju nego i u pogledu konkretnih uslova u kojima se dešavaju.

Također sukcesija nije pojava koja se svakodnevno dešava.

Pa ipak postoje nastojanja da se pravna pravila sadržana u nekim međunarodnim konvencijama tretiraju kao opšte običajno pravo. Uslovi za takvo stanovište su prema Presudi međunarodnog suda u Hagu o *Epikontinentalnom pojasu u Sjevernom moru* od 20. 2. 1969 slijedeći:

- I. "Na prvom mjestu bilo bi prijeko potrebno da odredbe u pitanju imaju normativan karakter, da čine osnovu za nastanak običajnih pravnih pravila."¹⁹⁶
- II. "Ta pravila 'po svojoj naravi moraju imati jednaku snagu za sve članove međunarodne zajednice i ne smiju biti podložna bilo kakvom pravu jednostranih izuzimanja od neke stranke po njezinoj volji ili njezinu vlastitu korist.' Drugim riječima na takve odredbe ne smiju biti dopuštene rezerve."¹⁹⁷
- III. "Potom 'veoma široko i reprezentativno sudjelovanje u konvenciji može biti dostatno pod uvjetom da obuhvaća i one države kojih su interesi posebno uključeni.'"¹⁹⁸
- IV. "Nužno je da praksa država, uključivši praksu država kojih su interesi posebno uključeni, mora biti raširena i istinski jednoobrazna u smislu pravila o kojima se radi, i

¹⁹⁶ I. C. J. Reports..., 1969., pp. 42-43, preuzeto iz: V. Đ. Degan, Primjenjiva pravna pravila u sukcesiji država, str. 836.

¹⁹⁷ Isto, fus nota izostavljena.

¹⁹⁸ Isto, fus nota izostavljena.

mora se odvijati na način da odražava opće priznanje odnosnoga pravnog pravila ili pravne obaveze.' " ¹⁹⁹

- V. "I napokon 'protek i kratkog vremena nije nužno smetnja za nastanak novog običajnog međunarodnog prava.' " ²⁰⁰

¹⁹⁹ Isto, fus nota izostavljena.

²⁰⁰ Isto, fus nota izostavljena.

2. Međunarodne konvencije

U materiji sukcesije za sada su usvojene dvije konvencije i to: Bečka konvencija o sukcesiji država u pogledu ugovora iz 1978. godine koja je stupila na pravnu snagu u januaru 1997. godine pošto ju je ratificiralo ili joj pristupilo 15 država, i Bečka konvencija o sukcesiji država u pogledu državne imovine, arhiva i dugova iz 1983. godine koja još uvijek nije stupila na pravnu snagu.

Uslovi za stupanje na pravnu snagu ovih konvencije su isti. Član 50. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhiv i dugove iz 1983. godine propisuje:

1. Ova Konvencija stupiće na snagu tridesetog dana posle deponovanja petnaestog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku od država koja ratifikuje Konvenciju ili joj pristupi posle deponovanja petnaestog instrumenta o ratifikaciji ili deponovanju, Konvencija će stupiti na snagu tridesetog dana pošto ova država deponuje svoj instrument o ratifikaciju ili pristupanju.

Ove konvencije predstavljaju kodifikovano međunarodno pravo u materiji koju regulišu. Ali pored načela međunarodnog običajnog prava, one sadrže norme kojima se na nov način uređuju pojedina pitanja na koji način doprinose progresivnom razvoju međunarodnog prava. One uređuju pitanja ugovora, državne imovine, arhiva i dugova. Norme sadržane u njima pretežno su uopštene i načelne i ostavljene na dispoziciju stranaka. Potstiču dogovaranje stranaka koje mora dovesti do ukupnog pravičnog rezultata.

Bečka konvencija o sukcesiji država u pogledu državne imovine, arhiva i dugova, ističe pravičnost kao pravilo pozitivnog međunarodnog prava. "Međutim, ta pravična načela na koja upućuje pravilo pozitivnog međunarodnog prava gotovo se izjadnačuju ne po svom temelju nego po širini shvaćanja s onim što se naziva prirodnim pravom."²⁰¹

²⁰¹ J. Metelko, Važnost ..., str.934

3. Drugi izvori

Raspadom SSSR-a Čehoslovačke i SFRJ odbor ministara Savjeta Evrope sazvaio je skup pravnih savjetnika radi razmijene mišljenja o pitanjima vezanim za sukcesiju u ugovore, državno vlasništvo, arhiv i dugove. I ako ovaj sastanak nije izgradio adekvatan izvor međunarodnog prava ukazao je na poglede država članica Savjeta Evrope na sukcesiju ugovornih obaveza.

Ističući korisnost Bečkih konvencija većina pravnih savjetnika stala je na stanovište da one ne mogu biti prihvaćene kao postojeće međunarodno pravo. Posebno, pravni savjetnici su našli da razlika između kontinuiteta i disolucije nije presudna u određivanju obaveza država sukcesora prema ugovornim obavezama bivše države. Oni su našli da je razlika između kontinuiteta i disolucije manje važna u praksi nego u teoriji, jer će države oslobođene ugovornih obaveza bivše države željeti da se neke od njih nastave. Mnogo njih identificiralo je par praktičnih razloga za nastavak ugovornih obaveza. U rezimeu diskusije predsjedavajući skupa je izjavio da bilateralni sporazumi trebaju biti podijeljeni prema praksi bez obzira na teorijske tačke razlikovanja kontinuiteta i čiste prošlosti.²⁰²

Što se tiče multilateralnih sporazuma teško je utvrditi generalno pravilo. Dok jedni podržavaju pristup čiste prošlosti drugi su spremni prihvatiti princip sukcesije. "Kada su u pitanju ugovori koji tretiraju ljudska prava i slobode mnogi su spremni prihvatiti kontinuitet u njihovom važenju."²⁰³

²⁰² Vidi: P. R. Williams, *The Treaty...*, str. 17.

²⁰³ Isto. str. 17.

VI. SUKCESIJA SFRJ

1. Disolucija SFRJ

1. 1. Uvod

Kako smo već istakli osnovne pojmovne i praktične distinkcije između kontinuiteta i disolucije²⁰⁴, u ovom dijelu ćemo se ograničiti samo na neka pitanja vezana za sukcesiju bivše SFRJ.

O kontinuitetu država govorimo u smislu postojanja pravne veze u pravima i obavezama iste države prema trećim subjektima međunarodnog prava nakon događanja i pojava koje bi taj kontinuitet mogle dovesti u pitanje.²⁰⁵

Kada se država prednica raspadne na veći broj nezavisnih država, a ni jedna od tih država se ne smatra državom nosiocem kontinuiteta države prednice onda govorimo o disoluciji (raspadu) države.

Do sukcesije država u širem smislu riječi dolazi u oba slučaja. Razlikovanje kontinuiteta i disolucije u pogledu ugovornih obaveza više je teorijske nego praktične prirode obzirom da sve države nastoje iz svojih praktičnih razloga uspostaviti nastavak svojih ugovora.

Ali, razlikovanje kontinuiteta od disolucije je odlučno za nastavak članstva u brojnim međunarodnim organizacijama, a važno je i

²⁰⁴ Categories of Succession are: "For the purposes of this resolution, State succession includes situations of dissolution of a State (discontinuity); cession, that is, the transfer of a part of the territory of a State to another States (continuity) of the two States, the predecessor State and the successor State); secession, that is separation of a territory by constituting a new State (continuity of the predecessor State with creation of a new State), as well as situation of unification of two or more States (continuity of a State with the incorporation of another State or discontinuity of two States and the creation of a new State). State Succession in Matters of Property and Debts, Justitia et Pace, Institut de droit international, Session of Vancouver - 2001, (Seventh Commission, Rapporteur: Mr Georg Ress). Article 2. Dostupno na: http://www.idi-il.org/idiE/resolutionsE/2001_van_01_en.PDF. 25.4.2012.

²⁰⁵ Ibid, article 3 «Succession and continuity of States are legal concepts which are not mutually exclusive. Continuity means that legal personality under international law subsists despite the changes in territory, population, political and legal regime and name. The fact that a State remains identical to itself in political and legal situation that are different to prior ones – sometimes deemed fictitious – supposes that the changes have not brought about a dissolution of the State.»

prilikom sukcesije imovine, arhiva, dugova, zakonodavstva, državljanstva i drugih pitanja.

Država koja je nosilac kontinuiteta države prednice nastavlja članstvo bivše države u UN i drugim međunarodnim organizacijama bez obaveze da saglasno statutima tih organizacija traži prijem u članstvo.

Stvaranjem pet novih država na području bivše SFRJ otvoren je postupak sukcesije njenih prava i obaveza.

SR Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) je pretendujući na kontinuitet u odnosu na bivšu SFRJ pokušala zauzeti njeno članstvo u UN-u i drugim međunarodnim organizacijama, odbijajući pri tome podnošenje molbe za prijem. Savjet Sigurnosti UN je svojom rezolucijom 777 eksplicitno zauzeo stav da SR Jugoslavija nije nasljednik SFRJ i da će morati zatražiti članstvo u ovoj organizaciji.

U međunarodnom pravu je uobičajeno da se država definira kao zajednica koja se sastoji od teritorije i stanovništva koji podliježu organiziranoj političkoj vlasti, kao i da takvu državu karakterizira suverenost. *Konvencija iz Montevidea o pravima i dužnostima država iz 1933. godine*²⁰⁶ u članu 1. propisuje: "Država kao međunarodno pravni subjekat mora posjedovati slijedeće elemente: 1. stalno stanovništvo; 2. utvrđenu teritoriju; 3. vladu, i 4. sposobnost da stupa u odnose sa drugim državama."²⁰⁷ Ova Konvencija je samo iznijela zahtjeve međunarodnog običajnog prava za priznanje postojanja države. "Međutim, postoje dokazi koji sugerišu da su ovi zahtjevi ...nedavno dopunjeni drugim – nezavisnost postignuta (i) u saglasnosti sa principom samoopredjeljenja, i (ii) ne u vođenju rasističkih politika – političkog ili moralnog karaktera."²⁰⁸

²⁰⁶ Konvencija iz Montevidea (Montevideo Convention on Rights and Duties of States) prihvaćena je od 15. Latinoameričkih država 1933. godine, na sedmoj međunarodnoj konferenciji američkih država.

²⁰⁷ Montevideo Convention on Rights and Duties of States 1933. (1934) 165 L.N.T.S. 19; U.S.T.S. 881; Malloy 4807; 28 A.J.I.L., Supp., 75. U Harris, D.J. (2004). str. 99.

²⁰⁸ Harris, D.J. (2004). str. 99. (Fus note izostavljene).

1.2. Tok disolucije

Zbog različitih pogleda na budućnost SFRJ koje su imale nje-ne konstitutivne republike došlo je do zaoštavanja njihovih međusobnih odnosa što je uslovalo uključivanje relevantnih evropskih institucija i organizacija u rasplet jugoslovenske krize.

Proklamovani cilj učešća spomenutih institucija i organizacija bio je "...miroljubivo i trajno rješenje krize u Jugoslaviji u skladu sa principima i obavezama KEBS-a..."²⁰⁹ Pored KEBS-a zapaženo učešće u raspletu krize uzela je i Evropska zajednica²¹⁰ i konferencija EZ o Jugoslaviji da bi na koncu odlučujuću ulogu u raspletu Jugoslovenske krize uzela Međunarodna konferencija o bivšoj Jugoslaviji poznatija kao Londonska konferencija.

Do involviranja međunarodne zajednice u jugoslavensku krizu dolazi u maju i junu 1991. godine zbog zapleta uzrokovanog odbijanjem prihvatanja Mesića na čelo predsjedništva SFRJ, proglašenja nezavisnosti Slovenije²¹¹ i Hrvatske²¹² kao i tzv. lažnog slovenačkog rata. Internacionalizacija jugoslovenske krize započela je izjavama²¹³ i deklaracijama EZ-a u kojima se izražavala zabrinutost za stanje u Jugoslaviji.

Godina 1991. bila je izuzetno značajna za Evropsku zajednicu koja je bila u fazi transformacije u Evropske uniju, tako da joj je jugoslavenska kriza dobrodošla radi ispoljavanja jedinstva i njene nove uloge u međunarodnim odnosima. Tako je Evropska unija ušla na velika vrata u rješavanje ove najozbiljnije krize u Evropi nakon II svjetskog rata.

Zbog teškoća u vezi sa izborom Stjepana Mesića u Predsjedništvo SFRJ, Evropska zajednica je poslala u Jugoslaviju ministarsku trojku koju su sačinjavali predstavnici Luksemburga *Žan Pos*, Holandije *Van den Bruk* i Italije *De Mikelis*. U zamjenu za izbor Mesića Ev-

²⁰⁹ Deklaracija KEBS-a o Jugoslaviji, Beograd, Međunarodna politika, broj 1001, od 1.2.1992., str.12.

²¹⁰ "U tom periodu EZ-a sazvala je mirovnu konferenciju o Jugoslaviji koja je počela sa radom 7.septembra 1991.godine u Hagu pod predsjedavanjem Lorda Karingtona." V. Đ. Degan, Historic events resulting in the dissolution of Yugoslavia, encyclopedica moderna, Goodman XIV, br. 2 (42), 1993., str. 164.

²¹¹ 25. juna 1991. Godine.

²¹² 25. juna 1991. godine.

²¹³ (EC) Statement on Yugoslavia, Brussels, 8 May 1991. i (EC) Statement on Yugoslavia, Brussels, 8 june 1991.

ropska zajednica je javno objavila da Evropa podržava jedinstvo Jugoslavije.²¹⁴

U okviru CSCE usvojeno je nekoliko dokumenata o situaciji u Jugoslaviji u kojima se izražava prijateljska zabrinutost i daje podrška demokratskom razvoju i teritorijalnom integritetu Jugoslavije, puno poštivanje ljudskih prava u svim dijelovima Jugoslavije, uključujući prava manjina, mirno rješavanje krize i stavlja naglasak da je na narodima Jugoslavije da odluče o budućnosti zemlje. Zahtijeva se hitan prekid vatre i izražava spremnost za obrazovanje Misije radi pomoći u stabilizaciji prekida vatre.²¹⁵

U Deklaraciji o situaciji u Jugoslaviji²¹⁶ Evropske zajednice, prihvaćenoj na izvanrednom sastanku ministara od 5. jula 1991. godine, sadržan je stav da je isključivo na narodima Jugoslavije da odluče o budućnosti zemlje. Pozivaju se sve strane u Jugoslaviji da započnu dijalog o budućnosti zemlje bez ikakvih preduslova poštujući principe utvrđene u Helsinškom završnom aktu i Pariskoj povelji za novu Evropu, uz posebno poštivanje ljudskih prava uključujući i pravo naroda na samoopredjeljenje u skladu sa Poveljom UN i relevantnim normama međunarodnog prava uključujući i ona koja se odnose na teritorijalni integritet država.

Ova Deklaracija sadrži i stav da su "...Zajednica i njene države članice odlučile o embargu na naoružanje i vojnu opremu" koji će se primijeniti na cijelu Jugoslaviju. "One pokreću hitan zahtjev drugim državama da slijede primjer."²¹⁷Ova izjava kao što ćemo vidjeti predstavljala je temelj za relevantnu rezoluciju Savjeta sigurnosti broj 713 o nametanju istovjetnog embarga.

Drugi krug razgovora "evropske trojke" sa učesnicima jugoslavenske krize zbio se na Brionima 7. jula 1991. godine, kada je prih-

²¹⁴ "U sitne sate 1. jula, Mesić je konačno izabran za šefa države, koja u očima onih što su ga izabrali više nije postojala. Višestruko izmanipulisana, ali odlučna u svom optimizmu trojka Evropske zajednice je izjavila da je postignut značajan napredak." L. Silber., Litl, A. (1996). Smrt Jugoslavije. Beograd: Radio B 92. str. 182.

²¹⁵ Statement on the situation in Yugoslavia issued by the Council of Ministers of the CSCE in Berlin on 19 June 1991; Documents Adopted by the Committee of Senior Officials in the Framework of the CSCE Mechanisms, Prague, 3-4 July 1991; Memorandum of Understanding on the Monitor Mission to Yugoslavia, 13 July 1991. Review of International Affairs, Vol. XLII (5. X-5. XI 1991), p. 21.

²¹⁶ (EC) Declaration on the Situation in Yugoslavia (Adopted at Extraordinary EPC Ministerial Meeting, The Hague, 5 July 1991), EC Press Release P. 61/91. U: Trifunovska, S. ed. (1994). Yugoslavia through Documents from its creation to its dissolution. Martinus Nijhoff Publishers. str. 310-311.

²¹⁷ Ibid, str. 311.

vaćena Deklaracija Evropske zajednice²¹⁸ koja sadrži principe koji će se poštivati da bi se osiguralo mirno rješenje jugoslavenske krize. Deklaracija ponavlja principe sadržane u ranijoj Deklaraciji.²¹⁹ Zajednica i njene članice su se obavezale na pružanje pomoći u postizanju mirnog i trajnog rješenja postojeće krize kroz pregovore.²²⁰ Deklaracija je sadržavala dva aneksa: Aneks I – Dalji modaliteti u pripremama pregovora i Aneks II – Upustvo za monitoring misiju u Jugoslaviji.

Deklaracija o Jugoslaviji od 10. jula poziva strane u Jugoslaviji na ispunjavanje odredaba Brionske deklaracije i obavještava da su Zajednica i njene države članice dogovorile osnove za ustanovljenje monitoring misije.

Izjavom o Jugoslaviji od 19. jula Evropska zajednica i države članice pozdravile su vijest da se Predsjedništvo Jugoslavije u punom sastavu susrelo 18. jula i da je donijelo odluku o povlačenju JNA sa teritorije Republike Slovenije.²²¹

Deklaracija o Jugoslaviji od 6. avgusta 1991. godine ponovila je ranije iznesene stavove Evropske zajednice. Novina je spremnost Zajednice i država članica za preduzimanje ekonomskih i finansijskih mjera protiv strana koje se ne povinuju prekidu vatre i ne poštuju

²¹⁸ (Joint Declaration of the Troika and the Parties directly concerned with the Yugoslav Crisis, the so-called "Brioni Accord"), brioni, 7. July 1991. Europe Documents No. 1725 of 16 July 1991. U: Trifunovska, S., Ibid, str. 311-315.

²¹⁹ "Do razgovora je došlo u vreme nastojanja da Slovenija i Hrvatska ispoštuju svoja obećanja uz garanciju EZ da izvrše suspenziju separatističkih odluka za tri meseca, da bi se u međuvremenu potražilo sporazumno političko rješenje." Jović, B. (1996). Poslednji dani SFRJ. drugo izdanje, Beograd. str.350.; "Na Brionima je 7. jula 1991. godine prihvaćena Deklaracija Evropske zajednice kao platforma za pregovore o budućnosti Jugoslavije." Kadijević, V. (1993). Moje viđenje raspada, Vojska bez države, Beograd. str. 118.; "Otcjepljenje Slovenije je u stvari, bilo ozvaničeno 8. jula na sastanku na vrhu održanom na Brionima, idiličnom Titovom utočištu na Jadranu. I pre nego što su se tog jutra okupili učesnici, savez sklopljen 24. januara između srpskog i slovenačkog lidera, kada su se Milošević i Kučan prvi put dogovorili o pravu naroda na otcjepljenje, sada je definitivno potvrđeno." Silber. L., Litl, A. (1996). Ibid., str.184.; "Brionski dokument čine: zajednička Deklaracija, moda liteti u pripremi pregovora i smjernice za posmatračku misiju u Jugoslaviji." Šušić, S. B. (1995). Balkanski geopolitički košmar. Beograd. str. 125, nota 211.

²²⁰ "Diplomatska pobjeda je pripala Miloševiću i Kučanu, koji su se između sebe dogovorili o odlasku Slovenije iz federacije na seriji sastanaka koji su, kako se tvrdi počeli u Beogradu 24. januara, a završili se na sjednici predsjedništva 18. jula." Silber.L., Litl, A., (1996). Ibid., str. 186.

²²¹ "Odgovore na ključna pitanja našli su sami učesnici, bez međunarodnog posredovanja. Ujedinjeni, Milošević i Kučan su izigrali i u stvari uništili Federativnu Jugoslaviju." Ibid.,.

utvrđene principe kao i da poprave ekonomske i finansijske odnose sa onim koji su spremni na saradnju.²²²

Sljedeći korak Evropske zajednice bila je Deklaracija o Jugoslaviji²²³ pod naslovom “*Elementi za globalno rješenje jugoslavenske krize*”, usvojena na ministarskom sastanku u Brislu 27. augusta 1991. godine. Deklaracija između ostalog navodi sljedeće:

“Evropska zajednica i njene države članice su užasnute sve većim nasiljem u Hrvatskoj. One podsjećaju odgovorne za nasilje na svoje opredjeljenje da nikada ne priznaju promjenu granica do koje nije došlo mirnim putem i sporazumno. Potpuno je pogrešna politika srpskih neregularnih formacija što nastoje da riješe probleme sa kojim očekuju da će se suočiti u novom ustavnom uređenju, vojnim sredstvima. Još više uznemirava to da se više ne može osporiti da pojedini elementi JNA pružaju aktivnu pomoć srpskoj strani...

Zajednica i njene države članice nikada neće prihvatiti politiku svršenog čina...

*Zauzimanje teritorija, što ne priznaje međunarodna zajednica, nikad neće proizvesti onu vrstu legitimne zaštite koju traže svi u novoj Jugoslaviji...”*²²⁴

Ova Deklaracija Evropske zajednice značajna je stoga što optužuje srpske neregularne formacije da nastoje uz pomoć “elementa JNA” svoj ustavni položaj anticipirati vojnim sredstvima. Također je značajan stav da Evropska zajednica neće prihvatiti politiku svršenog čina kao ni zauzimanje teritorija silom.

Ova Deklaracija je predstavljala pravni osnov za sazivanje Konferencije o Jugoslaviji i za uspostavu Arbitražne komisije koja će se pokazati vrlo značajnom institucijom u daljem raspletu jugoslavenske krize.

Prema slovu Deklaracije mirovna Konferencija bi okupila predsjedništvo Jugoslavije, saveznu vladu, predsjednike republika kao i predsjednika Savjeta EZ-a i predstavnike država članica.

Što se tiče Arbitražne komisije utvrđeno je da je čine pet članova koji bi bili izabrani iz redova predsjednika ustavnih sudova zemalja članica Evropske zajednice, s tim što bi dva člana jednoglasno imenovalo savezno predsjedništvo a tri EZ i njene države. Zada-

²²² Declaration on Yugoslavia, The Hague, 6. August 1991. EC Press Release P. 73/91. U: Trifunovska, S., Ibid, str. 327-328.

²²³ Declaration on Yugoslavia, Adopted at EPC Extraordinary Ministerial Meeting, Brussels, 27 August 1991, EPC Press Release P. 82/91. U: Trifunovska, S., Ibid, str. 333-334.

²²⁴Ibid., str 333-334; Jović, B. Ibid., str. 372.

tak Arbitražne komisije je bio da rješavanjem pravnih pitanja koja joj budu podnesena doprinese mirnom rješenju jugoslavenske krize. Pokretanja procedure pred arbitražom je ustanovljeno na sljedeći način. Nadležni organi bi svoje sporove podnijeli Arbitražnoj komisiji koja je bila dužna da donese odluku u roku od dva mjeseca.

Predsjedništvo SFRJ je u potpunom sastavu na sjednici održanoj 1. septembra 1991. godine prihvatilo Deklaraciju EZ-a sa svim posljedicama koje iz ovog prihvatanja proizilaze.²²⁵

U novoj zajedničkoj izjavi od 3. septembra 1991²²⁶. godine EZ i njene države članice izjavljuju da su odlučile da *“u okviru konferencije predsjedavajući prenosi na Arbitražnu komisiju pitanja upućena na arbitražu i rezultati razmišljanja komisije se vraćaju na konferenciju preko predsjedavajućeg... Šest republika je također prihvatilo ove dogovore.”*²²⁷ *“I ako su dogovori skraćeni, jasno je iz terminologije koja se koristi i čak iz sastava komisije da je namjera bila stvoriti tijelo da na osnovu prava rješava razlike koje joj strane budu upućivale, što precizno čini definiciju arbitraže.”*²²⁸

Politički vrh Srbije, krunje predsjedništvo SFRJ i Crna Gora prihvatili su stavove i mišljenja Arbitražne Komisije samo u slučaju poklapanja sa interesima Srbije. U suprotnom su osporavani, uključujući i nadležnost za angažiranje. Tako su u zajedničkom pismu, od 8. juna 1992. godine, srbijanski predsjednik Milošević i crnogorski

²²⁵ Cease-Fire Agreement, Belgrade, 1. September 1991. Review of International Affairs, Vol. XLII (5.x-5-xi 1991), p. 26. ; Cease-Fire Agreement, Belgrade, 1. September 1991. U: Trifunovska, S., Ibid, str. 334-336; Memorandum of Understanding on the Extension of Monitoring Activities of the Monitor Mission to Yugoslavia, Belgrade, 1. September 1991. U: Trifunovska, S., Ibid, str. 336-342.

²²⁶ (EC) Declaration on Yugoslavia, Adopted at the Extraordinary Ministerial Meeting, The Hague, 3 September 1991. U: Trifunovska, S., Ibid, str. p.342.

²²⁷ Ibid., str 343; Arbitražna komisija, interlokutorno mišljenje (Mišljenja broj 8, 9 i 10).

²²⁸ Arbitražna komisija, interlokutorno mišljenje (Mišljenja broj 8, 9 i 10).

“Arbitraža ima za cilj rješavanje sporova između država od strane izabranih sudija na bazi poštovanja prava, član 37 Haške konvencije o mirnom rješavanju sporova iz 1907. godine, Arbitražna komisija”; “Opravdano se može postaviti pitanje međunarodnog prava osnova za angažiranje Evropske zajednice u ‘jugoslovenskom slučaju’ s s obzirom na to da Jugoslavija nije članica te regionalne organizacije, niti su u njenom članstvu novonastale države na prostoru AVNOJ-evske Jugoslavije. Ipak je do toga došlo uz saglasnost tadašnjeg državnog vrha oličnog u predsjedništvu SFRJ, i uz pristanak Saveznog izvršnog vijeća (vlade) i rukovodstva federalnih jedinica. Ta saglasnost je kasnije potvrđena u spomenutoj Brionskoj deklaraciji i pristanku na sazivanje i prihvatanje nadležnosti Konferencije o Jugoslaviji u Hagu, septembra 1991. godine.” Šušić, S. B. Ibid., str. 125.

predsjednik Bulatović osporili nadležnost Arbitražne komisije da daje mišljenje o tri pitanja koja su joj dostavljena. To se desilo nakon što su nekoliko puta prihvatili ili čak inicirali njen rad. *“U novembru 1991. godine Republika Srbija je preuzela inicijativu u dostavljanju tri pitanja komisiji, od kojih je dva prenio predsjednik konferencije, koji je također postavio svoje vlastito treće pitanje.”*²²⁹ *“Sve republike su uzele učešće u ovoj proceduri i nijedna ni najmanje nije spomenula nadležnost na strani komisije, demonstrirajući identičnu interpretaciju njenog mandata i time priznajući nadležnost i u konsultativnim pitanjima.”*²³⁰

Kada je Mirovna konferencija započela sa radom 7. septembra 1991. godine,²³¹ u Hagu sa lordom Karingtonom kao predsjedavajućim, na ceremoniji otvaranja definisan je i njen zadatak koji se prema zajedničkoj izjavi sastojao u tome da *“ponovno uspostavi mir za sve u Jugoslaviji i da postigne trajna rješenja koja poštuju sve legitimne stvari i legitimne aspiracije.”* U radu Konferencije predsjedavajući je polazio sa pozicije da se SFR Jugoslavija raspala istupanjem Slovenije i Hrvatske neovisno o odlaganju odluka za period od tri mjeseca. Također polazio je od premise o postojanju šest suverenih država koje imaju interes da sačuvaju neku vrstu zajednice ili neku vrstu veza. Srbija se ponovo poslužila svojim oprobanim receptom, da prvo prihvati prijedloge međunarodne zajednice pa da u nastavku pregovora *“evoluiru ka svom konceptu.”*²³² Tako je 4. oktobra Milošević načelno prihvatio prijedlog međunarodne zajednice da bi ga četiri dana kasnije osporio.

Prijedlog o ustavnom uređenju buduće države se sastojao iz tri tačke i to:

“A) Labava asocijacija, ili savez suverenih ili nezavisnih republika;

²²⁹ Arbitražna komisija, Interlokutorno mišljenje U Trifunovska str. 633.

²³⁰ Arbitražna komisija, Ibid.

²³¹ Declaration on the occasion of the ceremonial opening of the Conference on Yugoslavia, Peace Palace, The Hague, 7 September 1991. EPC Press Release P. 86/91. . U: Trifunovska, S., Ibid, str. 343.

²³² To se najbolje vidi iz sljedećeg teksta: “Priprema za razgovor republičkih predsjednika u Sarajevu 6. Juna (1991.p.a.) o jugoslovenskoj krizi... Prema informacijama iz pouzdanih izvora, u EZ i NATO-u rade na izolaciji i kompromitovanju Srbije. U Sarajevu to treba da se potvrdi tako što će četiri republike da prihvate predlog Gligorova i Izetbegovića, a Srbija i Crna Gora da se izoluju i osude. Inače predlog je glup i nefunkcionalan. To bi bilo opravdanje Sloveniji i Hrvatskoj da konačno izađu iz Jugoslavije. Odlučili smo da ih šokiramo: da prihvatimo prijedlog kao osnovu za razgovore, da ih sprečimo u nameri, a potom da polako evoluiramo ka svom konceptu.” Jović, B. Ibid., str. 338.

B) Odgovarajući sporazumi koji bi se sklopili radi zaštite nacionalnih zajednica,

uključujući garantovanje ljudskih prava i eventualno davanje specijalnog

statusa određenim područjima;

C) Nemogućnost jednostranih promjena granica.”²³³

Konačnu verziju evropskog plana za razrješenje jugoslovenske krize, koja je pod radnim naslovom *Okvir za sveobuhvatno rješenje* dostavljena republičkim liderima 16. oktobra, povodom kojeg je organizirano zasjedanje 18. novembra u Hagu, Srbija je odbila. Ovaj plan EZ-a i ako su ga prihvatile sve druge republike uključujući i Crnu Goru, doživio je neuspjeh.

Plan je sadržavao sljedeće odredbe:

“a) Suverene i nezavisne republike sa međunarodnim subjektivitetom za one republike koje to žele;

b) Slobodna asocijacija republika sa međunarodnim subjektivitetom kako je to predviđeno ovim sporazumom;

c) Sveobuhvatni sporazum uključujući i kontrolne mehanizme za zaštitu prava čovjeka i specijalnog statusa za pojedine grupe i oblasti;

d) Evropsko angažiranje u slučajevima gdje je to potrebno;

e) U sklopu globalnog rješenja, priznanje nezavisnosti onih republika koje to budu željele, u okviru njihovih postojećih granica, osim ukoliko se ne postigne drukčiji sporazum.”²³⁴

“U onim područjima, u Hrvatskoj i Bosni, u kojima su činili većinu, Srbi bi na osnovu haškog prijedloga imali pravo da, po vlastitom izboru, koriste nacionalna obilježja i zastave, pravo na drugo državljanstvo koje bi dobile pored državljanstva matične republike kao i na sistem obrazovanja koji poštuje ‘vrijednosti i potrebe’ Srba. Konačno, dato im je pravo na vlastiti parlament, vlastitu administrativnu strukturu, uključujući i regionalne policijske snage i vlastito sudstvo.”²³⁵

Srbijanskim odbijanjem (kasnije se priključila i Crna Gora) prijedloga Evropske zajednice, propuštena je prilika mirnog raspleta jugoslovenske krize u narednom periodu.

²³³Silber. L., Litl, A., (1996). Ibid., str. 214.

²³⁴Peace Conference on Yugoslavia: Arrangements for General Settlement (the Co-called Carrington Draft Convention), the Hague, 18 October 1991. UN Doc. S/23169, Annex VI.

²³⁵ Silber.L., Litl, A. (1996). Ibid., str. 215.

1.3. Sticanje međunarodnog subjektiviteta država sukcesora SFRJ

Republike koje su konstituirale bivšu SFRJ stekle su suverenost i državnost po Ustavu SFRJ iz 1974. godine. Po slovu tog ustava republike su se dobrovoljno ujedinile u SFRJ pa stoga njima pripada i pravo na odluku o razdruživanju.

U vezi sa pitanjem republike Srbije da li pravo na samoopredjeljenje i razdruživanje pripada srpskoj manji u Republikama Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, *Arbitražna komisija Konferencije o Jugoslaviji* u Mišljenju broj: 2²³⁶ iznijela je stav da ma kakve okolnosti postojale pravo na samoopredjeljenje ne može dovesti do izmjene granica koje postoje u trenutku stjecanja nezavisnosti, osim ako se zainteresovane države suprotno dogovore. U ovom mišljenju izraženi su sljedeći stavovi:

a) Pravo na samoopredjeljenje ne smije uključivati promjene postojećih granica u vrijeme nezavisnosti (*uti possidetis iuris*) osim gdje se zainteresovane države drukčije dogovore;

b) Pošto pravo na samoopredjeljenje služi da štiti ljudska prava, srpskom stanovništvu u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj koje ima pravo na priznavanje svog identiteta prema međunarodnom zakonu, moraju se dati sva prava dopuštena manjinama prema međunarodnim konvencijama kao i državne i međunarodne garancije;

c) Jedina moguća posljedica ovog principa, za pripadnike srpskog stanovništva u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj, mogla bi biti da im bude priznato prema sporazumima između republika da imaju državljanstvo po svom izboru, sa svim pravima i obavezama koje to povlači za sobom prema zainteresiranim državama.

"Tvrđnja da pravni princip samoopredjeljenja podržava secesiju dijela postojeće države generalno je odbijena."²³⁷ Princip samoopredjeljenja realizuje se unutar postojećih državnih granica.

Nakon Srbijanskog odbijanja kojem se kasnije priključila i Crna Gora, prijedloga Evropske zajednice koji je pod radnim naslovom *Okvir za sveobuhvatno rješenje* dostavljen republičkim liderima 16. oktobra 1991, uslijedio je odgovor Evropske zajednice na sastanku u Brislu održanom između 15. i 17. decembra na kojem su

²³⁶ Conference on Yugoslavia, The Arbitration Commission of the peace Conference on Yugoslavia, Opinion No. 2. Paris, 11 January 1992, International Legal Materials Vol. 31 (1992), p. 1497.

²³⁷ Janis, M. W., Noyes, J. E. (1997). str. 414-415.

usvojene *Deklaracija o Jugoslaviji*²³⁸ kao i *Upustvo o kriterijima za priznavanje novih država u istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu*.²³⁹ Deklaracija o Jugoslaviji²⁴⁰ je zapravo "konkurs" raspisan od EZ-a za priznanje nezavisnosti onih jugoslavenskih republika koje ispunjavaju određene uvjete. Rok za podnošenje zahtijeva bio je 24. decembar 1991. godine, nakon čega je podnesene zahtjeve trebala razmatrati ranije ustanovljena Arbitražna komisija. Komisija je trebala donijeti odluke do 15. januara 1992. godine.

Izjave zainteresiranih republika odnosile su se na sljedeća pitanja:

- *Da li žele biti priznate kao nezavisne države;*
- *Da li prihvataju sve obaveze sadržane u dokumentu o kriterijima za priznanje novih država;*

²³⁸ EC Declaration on Yugoslavia, December 16, 1991. U.K.M.I.L. 1991, (1991) 62 B.Y.I.L. 559. U: Harris, D.J. (2004). Cases and Materia on International Law, London: Thomson. str. 149-152.

²³⁹ EC Guidelines on the Recognition of new States in Eastern Europe and in the Soviet Union, Harris, D.J. (2004). Str. 147-149.; U: Trifunovska, S., Ibid, p. 431.

Upustvo navodi:

"Zajednica i njene države članice potvrđuju njihovu prvrženost principima Helsinškog finalnog akta i Pariske povelje i posebno principa samoopredjeljenja. One potvrđuju njihovu spremnost da priznaju, u skladu sa normalnim standardima međunarodne prakse i političkih realnosti u svakom slučaju, one nove države koje, slijedeći historijske promjene u region, su se konstituirale na demokratskoj osnovi, i prihvatile odgovarajuće međunarodne obaveze i obavezale se u dobroj vjeri na miran postupak i pregovore. Stoga, one prihvataju zajednički stav o postupku priznanja ovih novih država koji zahtijeva:

- (i)poštivanje odredaba povelje Ujedinjenih nacija i obaveza propisanih u Helsinškom finalnom aktu i Pariskoj povelji, naročito u odnosu na vladavinu prava, demokraciju i ljudska prava;
- (ii)garancije za prava etničkih i nacionalnih grupa i manjina u skladu sa obavezama propisanim u okviru CSCE;
- (iii)poštivanje nepovredivosti granica koje mogu biti promijenjene mirnim sredstvima i zajedničkim sporazumom;
- (iv)prihvatanje svih relevantnih obaveza u odnosu na razoružanje i nuklearnu neproliferaciju kao i sigurnosti i regionalnoj stabilnosti;
- (v) predanost da sporazumno riješi, uključujući gdje je to potrebno pribjegavanjem arbitraži, svih pitanja koja se tiču sukcesije država i regionalnih sporova;

Zajednica i njene države članice neće priznati entitete koji su rezultat agresije. One će voditi računa o efektima priznanja na susjedne države.

Poštivanje ovih principa otvara put priznanju od Zajednice i njenih država članica i njihovoj uspostavi diplomatskih odnosa. To može biti propisano ugovorima. UN Doc. S/23293, Annex II U: Trifunovska, S., Ibid, str. 431-432.

²⁴⁰ EC Declaration on Yugoslavia.

- *Da li prihvataju uvjete navedene u Nacrtu Haške konvencije, koju razmatra Konferencija o Jugoslaviji, a naročito one u drugom poglavlju koji se odnose na ljudska prava i prava nacionalnih i etničkih grupa;*
- *Da li i dalje podržavaju napore*
 - *Generalnog sekretara i Savjeta sigurnosti UN-a, i*
 - *nastavak Konferencije o Jugoslaviji.*²⁴¹

Republika Slovenija podnijela je zahtjev za priznanje 19. decembra 1991. godine.²⁴²

Arbitražna Komisija Mirovne Konferencije o Jugoslaviji, je nakon razmatranja upućenog Predsjedniku Vijeća Evropske zajednice, zauzela stav da republika Slovenija zadovoljava kriterije sadržane u *Smjernicama o priznavanju novih država u Istočnoj Evropi i Svojetskom Savezu* i *Deklaraciji o Jugoslaviji*.²⁴³ Molba za priznanje bila je utemeljena na sprovedenom referendumu 23. decembra 1990. godine na kojem je 88, 5 % onih koji su glasali, glasalo za nezavisnost kao i na Deklaraciji o nezavisnosti Slovenije od 25. juna 1991. godine. Slovenija je primljena u članstvo Ujedinjenih Nacija 22. maja 1992. godine, po preporuci Savjeta Sigurnosti od 18. maja 1992. godine.²⁴⁴

U odnosu na Republiku *Hrvatsku*²⁴⁵ Arbitražna komisija je zauzela stav da zadovoljava neophodne uslove za priznanje od drža-

²⁴¹Ibid.

²⁴² Uz Molbu za priznanje Republika Slovenija je dostavila:

1. Odgovor na Upitnik Komisije koji je poslan zainteresovanim republikama 24. decembra 1991. godine;
2. Deklaraciju o nezavisnosti Slovenije od strane Skupštine Republike Slovenije 25. juna 1991. godine;
3. Ustavnu povelju usvojenu od Skupštine 25. juna 1991. godine,
4. Ustavni akt koji sprovodi Ustav, bez datuma;
5. Deklaracija Skupštine od 20. novembra;
6. Tekst Ustava od 23. decembra 1991;
7. Kratka bilješka o izbornom sistemu;
8. Kratka bilješka o zaštiti manjina;
9. Dokument koji se odnosi na referendum održan 23. decembra 1990;
10. Akt o inostranim poslovima od 5. juna 1991. godine. Opinion No. 4. of the Arbitration Commission of the peace Conference on Yugoslavia, Paris, 11, January 1992. International Legal Materials Vol. 31 (1992), p. 1512

²⁴³ Opinion No. 4. of the Arbitration Commission of the peace Conference on Yugoslavia, Paris, 11, January 1992. International Legal Materials Vol. 31 (1992), p. 1512.

²⁴⁴ Vidi Security Council resolution 754 (1992) (S/RES/754, 18 May 1992).

²⁴⁵ Vidi Opinion No. 5. of the Arbitration Commission of the peace Conference on Yugoslavia, Paris, 11, January 1992. International Legal Materials Vol. 31 (1992),

va članica Evropske Zajednice sadržane u *Smjernicama o priznavanju novih država u Istočnoj Evropi i Svojetskom Savezu i Deklaraciji o Jugoslaviji*, uz ogradu da vlasti republike Hrvatske treba da dopune Ustavni akt od 4. decembra 1991. godine, o ljudskim pravima i slobodama i pravima nacionalnih i etničkih zajednica i manjina u Republici Hrvatskoj. Republika Hrvatska je primljena u članstvo UN 22. maja 1992. godine.²⁴⁶

Po molbi Republike *Makedonije*,²⁴⁷ Arbitražna Komisija je zauzela stav da Republika Makedonija zadovoljava uslove sadržane u

p. 1503. Također: U svrhu razmatranja molbe za priznanje Arbitražna Komisija je uzela u obzir sljedeće materijale " ...koje je dostavila Republika Hrvatska:

1. Odgovore na upitnik Komisije koji je poslan zainteresovanim republikama 24. decembra 1991. godine;
2. Dokument koji potkrepljuje Molbu za priznanje od 19. maja 1991. godine;
3. Ustav republike Hrvatske od 22. decembra 1990. godine;
4. Izvještaj o rezultatima referenduma održanog 19. maja 1991. godine;
5. Ustavnu odluku od 25. juna 1991. godine, o suverenitetu i nezavisnosti Republike Hrvatske, kao što je potvrđeno članom 140. Ustava;
6. Deklaraciju od 25. juna 1991. godine, koja ustanovljava suverenitet i nezavisnost Republike Hrvatske;
7. Ustavni akt od 4. decembra 1991. godine o ljudskim pravima i slobodama nacionalnih i etničkih zajednica i manjina u Republici Hrvatskoj;
8. Odluku Parlamenta od 28. decembra 1991. godine, koja podržava Molbu Predsjednika Republike Hrvatske za priznanje te Republike;
9. Pismo od 11. januara 1992. godine, koje je poslao telefaksom Predsjednik Republike Hrvatske u odgovoru na Zahtjev Arbitražne komisije od 10. januara 1992. godine, za dodatnim informacijama..."

²⁴⁶ Vidi Security Council Resolution 753 (1992) (S/RES753, 18 May 1992) and General Assembly Resolution 46/238 .

²⁴⁷ Molba za priznanje bila je potkrijepljena sljedećim materijalima:

1. Deklaracija od 19. decembra 1991. godine, Skupštine Republike Makedonije, priložena pismu od 20. decembra 1991. godine, za priznanje, Predsjedniku Vijeća Evropske zajednice od strane Ministra inostranih poslova Republike Makedonije;
 2. Pismo od 20. decembra 1991. godine, Ministra inostranih poslova Republike Makedonije;
 3. Odgovori na upitnik Komisije poslan zainteresovanim republikama 24. decembra 1991. godine;
 4. Izvještaj o rezultatima referenduma održanog 8. septembra 1991. godine;
 5. Deklaracija od 17. septembra 1991. godine Skupštine Republike Makedonije;
 6. Ustav republike Makedonije od 17. novembra 1991. godine i amandmani doneseni 6. januara 1992. godine;
 7. Pismo od 11. januara 1992. godine poslano telefaksom od strane Ministarstva za inostrane poslove Predsjedniku Arbitražne komisije u odgovoru na zahtjev Komisije od 10. januara 1992. godine za dodatnim informacijama.
- Vidi: Mišljenje broj 6 o priznanju Socijalističke Republike Makedonije od strane Evropske zajednice i njenih država članica. Opinion No. 6. of the Arbitration

Smjernicama o priznavanju novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu i Dekleraciji o Jugoslaviji. Takav stav formiran je i na temelju garancija koje je ova Republika dala u pogledu odricanja od teritorijalnih pretenzija bilo koje vrste uključujući i one koje proizilaze iz samog imena Makedonija kao i odricanje od bilo koje neprijateljske propagande prema bilo kojoj drugoj državi.

U pogledu molbe koju je Ministar spoljnih poslova *Bosne i Hercegovine* uputio 20. decembra 1991. godine Predsjedniku Ministarskog Vijeća Evropske zajednice, za priznanje Bosne i Hercegovine od strane zemalja Evropske zajednice, Arbitražna komisija je izrazila mišljenje da "...*volja stanovništva Bosne i Hercegovine da se SRBiH konstituiše kao nezavisna država se ne može smatrati potpuno utvrđenom...*" Ova ocjena mogla bi biti promijenjena ukoliko bi ova volja bila utvrđena putem referenduma na koji bi bili pozvani svi građani bez razlike.

Na referendumu održanom 29. februara i 1. marta 1992. godine većina građana izjasnila se za suverenu i nezavisnu Republiku Bosnu i Hercegovinu. Rezultat referenduma bio je zvanično objavljen 6. marta 1992. godine, nakon čega je uslijedilo međunarodno priznanje republike Bosne i Hercegovine.

SR Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) kao nova država osnovana je 27. aprila 1992. godine, na zajedničkoj sjednici skupština Srbije i Crne Gore na kojoj je usvojena zajednička Deklaracija predstavnika naroda Srbije i Crne Gore, kojom je izražena volja građana ovih dviju republika da ostanu u zajedničkoj državi i usvojen novi Ustav. Deklaracija izražava namjeru novostvorene države da nastavi međunarodnopravni i politički personalitet SFRJ i poštovanje svih međunarodnopravnih obaveza bivše SFRJ.²⁴⁸ To je potvrđeno i u Noti Stalne misije Jugoslavije pri UN upućena Generalnom sekretaru UN.²⁴⁹ U Noti se navodi da: "Strogo poštujući kontinuitet međunarodnog personaliteta Jugoslavije, Savezna Republika Jugoslavija će nastaviti ispunjavati sva prava data i sve obaveze preuzete od Socijalističke

Commission of the peace Conference on Yugoslavia, Paris, 11, January 1992. International Legal Materials Vol. 31 (1992), p. 1507.

²⁴⁸ UN Doc. A/46/915., Declaration adopted on 27 April 1992 at a joint session of the Assembly of the SFRY, the National Assembly of the Republic of Serbia, and the Assembly of Montenegro. "1.The Federal Republic of Yugoslavia, continuing the State, international legal and political personality of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, shall strictly abide by all the commitments that the Socialist Federal Republic of Yugoslavia assumed internationally..."

²⁴⁹ UN Doc. A/46/915, Note dated 27 April 1992 from the Permanent Mission of Yugoslavia to the United Nations addressed to the Secretary-General.

Federativne Republike Jugoslavije u međunarodnim odnosima, uključujući njeno članstvo u svim međunarodnim organizacijama i učešće u međunarodnim ugovorima koje je ratificirala ili im pristupila Jugoslavija."

U preambuli Ustava nove države se navodi da se Ustav donosi na temelju "neprekinutog subjektiviteta Jugoslavije". Ovaj Ustav bio je zasnovan na tezi da je SR Jugoslavija nastavljač bivše SFRJ a da se sam ustav temelji na revizionom postupku Ustava SFRJ iz 1974. godine.

Ostale države sukcesori bivše SFRJ nisu prihvatile ovaj stav kao ni Ujedinjene nacije.

Savjet Sigurnosti u Rezoluciji 757 (1992) "*...ističe da tvrdnja Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) da automatski nastavi članstvo bivše Sotcijalističke Federativne Republike Jugoslavije u Ujedinjenim Nacijama nije generalno prihvaćena...*"²⁵⁰

A u Rezoluciji 777 (1992) "*...Smatra da Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) ne može automatski nastaviti članstvo bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u Ujedinjenim Nacijama i stoga preporučuje Generalnoj Skupštini da odluči da Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) treba aplicirati za članstvo u Ujedinjenim Nacijama i da ne treba učestvovati u radu Generalne Skupštine...*"²⁵¹

Generalna Skupština prihvatila je preporuku Savjeta Sigurnosti i Rezolucijom 47/1 (1992) uskratila Saveznoj Republici Jugoslaviji pravo učešća u radu Generalne Skupštine.²⁵² Nakon usvajanja ovih rezolucija uslijedio je period u kojem je SR Jugoslavija imala nejasan status u pogledu članstva u UN. Učestvovala je u radu nekih a bila uskraćena za učešće u drugim organima i specijaliziranim agencijama UN. Međunarodni Sud Pravde U Hagu označio je ovu situaciju kao *sui generis*.²⁵³

²⁵⁰ Security Council Resolution 757 (1992) (S/RES/757, 30 May 1992).

²⁵¹ Security Council Resolution 777 (1992) (S/RES/777, 19 September 1992).

²⁵² UN Doc. A/RES/47/1: General Assembly Resolution 47/1 (1992) "Generalna Skupština ...1. Smatra da Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) ne može automatski nastaviti članstvo bivše Sotcijalističke Federativne Republike Jugoslavije u Ujedinjenim Nacijama i da stoga odlučuje da Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) treba aplicirati za članstvo u Ujedinjenim Nacijama i da neće učestvovati u radu Generalne Skupštine..."

²⁵³ Application for revision of the Judgement of 11. July 1996 in the case concerning Application of the Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (Bosnia and Hercegovina v. Yugoslavia), Preliminary objections, Judgement, 3 February 2003.

Evropska zajednica²⁵⁴ i SAD²⁵⁵ također, nise prihvatile kontinuitet SR Jugoslavije u odnosu na SFRJ:

SR Jugoslavija je podnijela zahtjev za prijem u članstvo UN 27. oktobra 2000. godine. Primljena je u članstvo 1. novembra 2000. godine Rezolucijom Savjeta Sigurnosti 1326 (2000)²⁵⁶ i Rezolucijom Generalne Skupštine 55/12 (2000)²⁵⁷

Od 4. februara 2003. godine ova država nastavlja postojanje pod nazivom Državna Zajednica Srbije i Crne Gore²⁵⁸ da bi 2006. godine nakon sprovedenog referenduma Crna Gora proglasila nezavisnost.²⁵⁹

Disolucija Državne Zajednice Srbije i Crne Gore nije od uticaja na započeti postupak sukcesije bivše SFRJ. Sukcesija ove državne zajednice upravlja se saglasno Ustavnoj Povolji kojom je ova zajednica utemeljena.²⁶⁰

²⁵⁴ „Zajednica i njene države članice ne priznaju novi federalni entitet koji obuhvata Srbiju i Crnu Goru kao državu sukcesora bivše Jugoslavije do trenutka kad bude donešena odluka od kvalifikovanih međunarodnih institucija...” European Council Declaration on the former Yugoslavia, Lisbon, 27 June 1992. UN Doc. S/242000, Anex.

²⁵⁵ “Ambasada bivše SFRJ prosljedila je 27. aprila 1992. godine, State Departmentu SAD diplomatsku notu navodeći da se

SFRJ transformisala u SR Jugoslaviju koja se sastoji od Republike Srbije i Republike Crne Gore. Strogo poštujući kontinuitet međunarodnog personaliteta Jugoslavije SR Jugoslavija će nastaviti, ispunjavati sva prava i obaveze naslijeđene od SFRJ u međunarodnim odnosima uključujući i njeno članstvo u svim međunarodnim organizacijama i participiranje u međunarodnim ugovorima, ratificiranim od Jugoslavije. SAD-e je u odgovoru na ovu diplomatsku notu odbila da prizna Srbiju/Crnu Goru kao nezavisnu državu i osporila Srbiji/Crnoj Gori kontinuitet u odnosu na SFR Jugoslaviju. Slično, nepriznanje je spriječilo SAD da traži obavezivanje, kao osnovu za uspostavu diplomatskih odnosa jer je SAD-e zadržala ranije diplomatske odnose sa Srbijom-Crnim Gorom kroz ambasadu SAD-e u bivšoj SFR Jugoslaviji lociranoj u Beogradu. SAD-e je prema tome obdacija tvrdila da je Srbija-Crna Gora produžetak bivše SFRJ.” P.R.Williams, *The Treaty ...*, str 29

²⁵⁶ UN Doc. S/RES/1326: (2000) Security Council Resolution 1326 (2000)

²⁵⁷ UN Doc. A/RES/55/12: General Assembly resolution 55/12 (2000).

²⁵⁸ Odluka o proglašenju Ustavne Povelje Državne Zajednice Srbije i Crne Gore od 4. februara 2003. godine

²⁵⁹ Vidi: Odluka o proglašenju nezavisnosti Crne Gore; Deklaracija o proglašenju nezavisnosti Republike Crne Gore; UN Doc. S/RES/1691 (2006) Security Council Resolution 1691 (2006) i UN Doc. A/RES/60/264, General Assembly Resolution 60/264.

²⁶⁰ Vidi Ustavna Povelja Državne Zajednice Srbije i Crne Gore čl. 1, 2, 59 i 60. kao i pismopredsjednika Borisa Tadića od 3. juna 2006. godine, u kojem saopćava UN da je Republika Srbija postala sukcesor prava i obaveza koje su pripadale Državnoj Zajednici Srbije i Crne Gore

1.4. Datumi sukcesije

Raspad SFRJ nije se desio odjednom za razliku od raspada Čehoslovačke i SSSR-a koji su se desili tačno utvrđenih datuma.

Proces disolucije SFRJ tekao je postepeno proglašavanjem nezavisnosti pojedinih njenih republika i bio je skopčan sa upotrebom oružane sile Srbije i Crne Gore protiv država koje su proglašavale nezavisnost. Sam proces disolucije započeo je osporavanjem ustavnog poretka bivše SFRJ od strane Srbije i Crne Gore ustanovljenog ustavom SFRJ iz 1974. godine, kao i pokušajem da se on na protivustavan način izmijeni. Ovo se prije svega odnosi na protivustavno ukidanje autonomije bivšim autonomnim pokrajinama Vojvodini i Kosovu, koje su bile u sastavu Republike Srbije, uz istovremeno zadržavanje njihovih predstavnika u saveznim organima.

Proces raspada SFRJ ubrzan je zahtjevom republika Slovenije i Hrvatske da se SFRJ transformiše u konfederaciju kao i nepopustljivim zahtjevom Srbije za stvaranje čvrste federacije.

Nakon toga Slovenija, Hrvatska, Makedonija i Bosna i Hercegovina sprovele su referendum o nezavisnosti koji su rezultirali proglašenjem nezavisnosti ovih država. Proces disolucije okončan je stvaranjem federacije između Srbije i Crne Gore pod nazivom SR Jugoslavija i njenim konačnim raspadom 2006. godine.

Postojanje jedne države faktičko je a ne pravno pitanje. Kod federativnih država koje u svom sastavu imaju određeni broj federalnih jedinica i čiji federativni (centralni) organi, izražavaju federativnu strukturu države, pitanje postojanja države vezano je za činjenicu da li su u federativnim, organima predstavljeni i da li u radu učestvuju svi dijelovi federacije.

SFRJ se raspala onog trenutka kad su njeni federativni organi prestali izražavati njenu federativnu strukturu. Proces disolucije je trajao izvjesno vrijeme s tim što se može utvrditi kad je započeo, i kad je okončan. Započeo je istupanjem predstavnika prve federalne jedinice, a okončan transformacijom preostalih federalnih jedinica u novu asocijaciju prema njihovom izboru. SFRJ je faktički prestala postojati onog trenutka kad je u federativnim organima prestala biti zastupljena većina federalnih jedinica.

U materiji sukcesije država potrebno je utvrditi tačan dan kad se sukcesija zbilja. Dan sukcesije država *“označava datum kada je država sukcesor zamijenila državu predhodnicu u pogledu odgovor-*

nosti za međunarodne odnose teritorije na koju se odnosi sukcesija država.”²⁶¹

Najčešće datum proglašenja nezavisnosti države sukcesora smatra se datumom sukcesije. Ali to nije u cjelosti tačno kada se radi o sukcesiji bivše SFRJ. U Mišljenju broj 1 Arbitražna Komisija je zauzela stav “*da je SFRJ u procesu disolucije*”²⁶² a u Mišljenju broj 11²⁶³ Arbitražna Komisija zauzima stav da je sukcesija SFRJ okončana 27. aprila 1992. godine, usvajanjem ustava nove države od strane skupština Srbije i Crne Gore.

Okolnosti pod kojim se sukcesija zbila zahtijevale su odgovor na pitanje da li je neka od država sukcesora država kontinuiteta u odnosu na SFRJ i kad se sukucija zbila za pojedine države sukcesore na što je Arbitražna komisija zauzela stav u Mišljenju broj: 9²⁶⁴ da se nijedna država nasljednica nemože smatrati državom kontinuiteta.

Arbitražna komisija zauzela je konačan stav o datumima sukcesije pojedinih država sukcesora bivše SFRJ kako slijedi²⁶⁵:

8. oktobar 1991. godine, u slučaju Slovenije i Hrvatske;²⁶⁶

17. novembar 1991. godine u slučaju Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije;²⁶⁷

6. mart 1992. godine, u slučaju Republike Bosne i Hercegovine;²⁶⁸

27. april 1992. godine, u slučaju Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora)

²⁶¹ Vidi čl. 2. Bečke Konvencije o Sukcesiji država u odnosu na ugovore iz 1978. godine i čl. 2. Bečke Konvencije o sukcesiji država u odnosu na imovinu arhiv iz dugove iz 1983. godine

²⁶² Opinion No. 1. of the Arbitration Commission of the peace Conference on Yugoslavia, Paris, 29 November 1991, International Legal Materials Vol. 31 (1992), p. 1494.

²⁶³ Opinion No. 11 of the Arbitration Commission of the peace Conference on Yugoslavia, Paris, 16 July 1993, UN Doc. S/26233, Appendix VI (enclosure).

²⁶⁴ Opinion No. 9 of the Arbitration Commission of the peace Conference on Yugoslavia, Paris, 4 July 1992, International Legal Materials, vol. 31, p. 1523.

²⁶⁵ Vidi: Opinion No. 11 of the Arbitration Commission of the peace Conference on Yugoslavia, Paris, 16 July 1993, UN Doc. S/26233, Appendix VI (enclosure).

²⁶⁶ Hrvatska i Slovenija proglasile su nezavisnost 25. juna 1991. godine, ali je Brionskom deklaracijom od 7. jula ova nezavisnost odložena za tri mjeseca.

²⁶⁷ Makedonija je proglasila nezavisnost 25. januara 1991. godine, održala referendum 8. oktobra 1991. godine a rezultate referenduma ugradila u Ustav 17. novembra 1991. godine koji je tog dana stupio na pravnu snagu.

²⁶⁸ postupajući po Mišljenju broj: 4. od 11. januara 1992. godine, u Bosni i Hercegovini sproveden je referendum 29. februara 1. marta 1992. godine, čiji su rezultati zvanično objavljeni 6. marta 1992. godine.

2. Državnost Republike Bosne i Hercegovine

Republika Bosna i Hercegovina bila je država u smislu međunarodnog prava i prema tome subjekt međunarodnog prava u periodu kojim se bavimo.

Republika Bosna i Hercegovina priznata je kao država 6. aprila 1992. godine od Evropske zajednice i njenih država članica a 7. aprila 1992. godine od SAD-a i Hrvatske. Po preporuci Savjeta sigurnosti UN-a od 20. maja 1992. godine primljena je u članstvo Ujedinjenih nacija 22. maja 1992. godine pod nazivom Republika Bosna i Hercegovina, čije je članstvo zadržala nakon unutrašnje transformacije "Dejtonskim sporazumom" pod nazivom Bosna i Hercegovina.

Međunarodno priznanje Republike Bosne i Hercegovine bilo je puko priznanje činjenice njenog postojanja, pa prema tome nije je konstituiralo kao državu nego je potvrdilo fakt njenog postojanja. Za Republiku Bosnu i Hercegovinu ono je značajno utoliko što je potvrdilo njenu državnost koja je bila predmet osporavanja od njenih ratnih protivnika.

Državnost Republike Bosne i Hercegovine seže u historiju najmanje onoliko koliko i državnost njenih susjednih država.²⁶⁹ Ipak, za ocjenu njene državnosti u relevantnom periodu, od važnosti je njen ustavni položaj unutar bivše Jugoslavije.

Prvi Ustav druge Jugoslavije donesen 1946. godine izričito je spominjao suverenost narodnih republika. "Suverenost narodnih republika u sastavu Federativne Narodne Republike Jugoslavije ograničena je samo pravima, koja su ovim Ustavom data Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji (član 9 stav 1). Federativna Narodna Republika Jugoslavija štiti i brani suverena prava narodnih republika (član 2). Protivan je Ustavu svaki akt uperen protiv suverenosti, ravnopravnosti i nacionalne slobode naroda Federativne Narodne Republike Jugoslavije i njenih narodnih republika (član 10)."

Spomenuti Ustav je stvorio jaku federaciju tako da je u to vrijeme kako u pravnoj teoriji tako i u političkoj praksi prevladavao stav da je pravo na samoopredjeljenje uključujući i pravo na otcjepljenje koje je pripadalo republikama kao suverenim državama, konzumirano u trenutku ulaska narodnih republika u federativnu jugoslavensku državu.

²⁶⁹ Vidi: Klajić, N. (1994). Srednjovjekovna Bosna. Zagreb: Eminex.

Dalji razvoj ustavnosti u jugoslavenskoj federaciji vodio je slabljenju federacije i jačanju državnosti jugoslavenskih republika u njenom sastavu. To je dovelo do toga da su po njenom posljednjem Ustavu iz 1974. godine, republike postale *de facto* države sa svim atributima državnosti. Ovim ustavom stvorena savezna država bila je nominalno federacija ali su njeni konfederativni elementi i brojni i značajni.

Ustav SFRJ iz 1974. godine u osnovnim načelima propisuje da su:

“Narodi Jugoslavije polazeći od prava svakog naroda na samoopredjeljenje uključujući i pravo na otcjepljenje, na osnovu svoje slobodno izražene volje u zajedničkoj borbi svih naroda i narodnosti u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji a u skladu sa svojim istorijskim težnjama... ujedinili se u saveznu republiku slobodnih i ravnopravnih naroda i narodnosti i stvorili ... Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju ...

Radni ljudi i narodi i narodnosti ostvaruju svoja suverena prava u socijalističkim republikama i u socijalističkim autonomnim pokrajinama u skladu sa njihovim ustavnim pravima, a u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji - kad je to u zajedničkom interesu ovim Ustavom utvrđeno.”

Ovo osnovno načelo Ustava predstavlja idejno-politički osnov i pravac za tumačenje Ustava. Također, ovo načelo na nedvosmišlen način pokazuje da su republike mjesto gdje se ostvaruju suverena prava koja se samo izuzetno kad je to u zajedničkom interesu ostvaruju u federaciji. Također osnovna načela ističu i pravo na samoopredjeljenje kao i pravo na otcjepljenje.

Član 1 ovog Ustava navodi da je Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija savezna država kao državna zajednica dobrovoljno ujedinjenih naroda i njihovih socijalističkih republika a član 3. definiira republiku na sljedeći način:

“Socijalistička Republika je država zasnovana na suverenosti naroda i na vlasti i samoupravljanju radničke klase i svih radnih ljudi i socijalistička samoupravna demokratska zajednica radnih ljudi i građana i ravnopravnih naroda i narodnosti.”

Narod se ovdje ne poistovjećuje sa nacijom. Narodna i nacionalna suverenost dva su različita tipa suverenosti. Narodna suverenost se poistovjećuje sa pojmom demokracije. Pod narodom se podrazumijevaju svi građani koji žive u jednoj državi. Izraz narodna suverenost izražava idejno-političko opredjeljenje da narod vrši suverenu državnu vlast na način da država sprovodi volju naroda poisto-

vijećenog sa građanima odnosno državljanima države, a ne pripadnicima određenog etnikuma. Nacionalna odnosno etnička suverenost govori o etničkim srodnicima odnosno pripadnicima jedne nacije kao nosiocima suvereniteta. Iz spomenutih ustavnih odredaba nesumnjivo proizilazi da je narod nosilac suvereniteta (član 3) kao i da narod ostvaruje svoja suverena prava u republici a samo izuzetno kad je to u zajedničkom interesu u federaciji (osnovna načela 1).

Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine definira Bosnu i Hercegovinu na sljedeći način:

“Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina je demokratska suverena država ravnopravnih građana, naroda Bosne i Hercegovine - Muslimana, Srba i Hrvata i pripadnika drugih naroda i narodnosti koji u njoj žive.”²⁷⁰

Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine ističe da je Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina suverena država. Nosioци suvereniteta su ravnopravni građani i narodi i narodnosti koji u njoj žive, s tim da su posebno apostrofirani sljedeći narodi: Muslimani, Srbi i Hrvati koji u njoj žive. Prema tome suverenost pripada državi - Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini i njenom narodu, shvaćenom u najširem smislu riječi. Čitav koncept državnosti socijalističkih republika u drugoj Jugoslaviji počivao je na njihovoj suverenosti koja je bila manje ili više ograničena u interesu svih ostalih socijalističkih republika. Položaj Bosne i Hercegovine kao višenacionalne zajednice bio je specifičan samo u smislu priznanja realiteta da se radi o višenacionalnoj zajednici.

Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina imala je i sva druga obilježja državnosti. Prema članu 5. Ustava SFRJ “teritorija Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije je jedinstvena i sačinjavaju je teritorije socijalističkih republika.” Teritorija republike ne može se mijenjati bez pristanka republike. Granice Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ne mogu se mijenjati bez saglasnosti svih republika i autonomnih pokrajina. Granica između republika može se mijenjati samo na osnovu njihovog sporazuma.

²⁷⁰ “Službeni list SR BiH” broj 21/90 od 31. jula 1990. godine, amandman LX. Ovaj amandman na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine u skladu je sa Ustavom SFRJ i usvojen je u skladu sa postupkom amandiranja Ustava. Raniji član 1 (1) je glasio: “Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina je socijalistička demokratska država i socijalistička samoupravna demokratska zajednica radnih ljudi i građana, naroda Bosne i Hercegovine - Muslimana, Srba i Hrvata i pripadnika drugih naroda i narodnosti...”

Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina je imala svoju teritoriju. Član 5 Ustava SR BiH glasi:

“1. Teritorija SR Bosne i Hercegovine je jedinstvena i nedjeljiva.

Granice Republike mogu se mijenjati odlukom Skupštine SR Bosne i Hercegovine samo u skladu sa voljom građana cijele Republike, izražene njihovim prethodnim izjašnjanjem putem referenduma, ako se za mijenjanje izjasni najmanje dvije trećine ukupnog broja birača.”²⁷¹

Slične odredbe o nepromjenljivosti republičkih granica i načinu njihove promjene sadržavali su i ustavi drugih socijalističkih republika.

Pripadnost građana Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini izražena je republičkim državljanstvom, a drugim socijalističkim republikama, državljanstvom tih republika. Ustavi svih republika propisivali su da državljani drugih republika imaju ista prava i dužnosti kao i njeni državljani, na koji način su izbjegnuti praktični problemi. Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina imala je i sve druge znake državnosti kao što su: zastava, grb, glavni grad i slično.

Svi ovi navodi ukazuju na činjenicu da je Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina u vrijeme otpočinjanja i zapleta jugoslavenske krize bila u istom položaju kao i druge republike bivše SFRJ što je dovelo i do njenog međunarodnog priznanja.

²⁷¹ “Službeni list SR BiH” broj 21/90. Prije amandiranja ovaj član je glasio: “Granice republika mogu se mijenjati odlukom republičke skupštine samo u skladu sa izraženom voljom stanovništva odgovarajućeg područja i općim interesima republike, a na osnovu sporazuma sa susjednom republikom” (član 5 Ustava SR BiH iz 1974. godine).

3. Okolnosti i tok međunarodnog priznanja Republike Bosne i Hercegovine

Do međunarodnog priznanja Bosne i Hercegovine dolazi u specifičnim uvjetima dezintegracije SFRJ i ekspanzije velikodržavlja iz njenog susjedstva.

Bosna i Hercegovina, je podnijela zahtjev za međunarodno priznanje nakon što su Predsjedništvo i Vlada 20. decembra 1991. godine, na odvojenim sjednicama donijeli *Odluku o priznanju državnosti Bosne i Hercegovine*.²⁷² Ovoj odluci su prethodili *Memorandum* (pismo o namjerama) i *Platforma* o položaju Bosne i Hercegovine i budućem ustrojstvu jugoslavenske zajednice koje su zajedno sa Ustavom SFRJ iz 1974. godine i Ustavom SR BiH iz 1974. godine s

²⁷² Odluka o priznanju državnosti usvojena na sjednici Predsjedništva i Vlade 20.12.1991. godine glasi:

- I. (Predsjedništvo) Vlada SR Bosne i Hercegovine, izražava želju da SR Bosna i Hercegovina bude priznata kao nezavisna država i moli Evropsku zajednicu i njene zemlje članice da je priznaju u postupku i u roku predviđenom u Briselskoj deklaraciji o Jugoslaviji.
- II. Bosna i Hercegovina izjavljuje da prihvata sve obaveze sadržane u "smjernicama za priznavanje novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu", usvojenim na Savjetu ministara ino-poslova u Brislu 16.12.1991. godine.
- III. Bosna i Hercegovina prihvata Nacrt Haške konvencije uključujući svakako i poglavlje II koje se odnosi na ljudska prava nacionalnih i etničkih grupa koje se razmatra u okviru Konferencije o Jugoslaviji. Pri tome i ovom prilikom, ponovo ističemo da u Bosni i Hercegovini žive tri ravnopravna konstitutivna naroda koji prema popisu stanovništva ove godine čine: Hrvati 17,27%, Muslimani 43,74%, Srbi 31,33%. Osim toga u ovoj republici se 5,51% stanovništva izjasnilo kao Jugoslaveni, a samo 2,15% stanovništva pripada ostalim etničkim grupama.
- IV. Naš stav je da se pitanje odnosa među jugoslavenskim republikama treba riješiti mirnim putem. Mi cijenimo i podržavamo napore koje poduzima Generalni sekretar UN i Evropska zajednica i dajemo podršku Konferenciji o Jugoslaviji. Republika će se zalagati za stvaranje nove zajednice koja će obezbjediti prosperitet za sve učesnike. Poznato je da Bosna i Hercegovina ni do sada nije pravila nikakve opstrukcije u tom planu. Ovdje posebno ističemo da Bosna i Hercegovina nema niti će kao nezavisna država imati ikakvih teritorijalnih pretenzija prema bilo kojoj susjednoj državi i da neće voditi nikakve neprijateljske propagandne aktivnosti protiv koje susjedne države, uključujući korišćenje naziva koji bi u sebi sadržavali teritorijalne zahtjeve. Zbog toga predlažemo da Evropska zajednica i njene države članice priznaju suverenitet i nezavisnost Bosne i Hercegovine.
- V. Ova odluka stupa na snagu danom objavljivanja u "Službenom listu SR BiH." O. Ibraimagić, *Državnost i nezavisnost Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 1997, str. 58. i 59.; Begić, K.I. (1997). *Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*. Sarajevo: Bosanska knjiga. str. 41.

amandmanima iz 1990. godine činili zahtjev Bosne i Hercegovine pravno mogućim. Mi smo se već ranije osvrnuli na odredbe saveznog i republičkog ustava koje čine pravni osnov za priznanje Bosne i Hercegovine kao suverene i nezavisne države. Memorandum (pismo o namjerama) i Platforma o položaju Bosne i Hercegovine i budućem ustrojstvu jugoslavenske zajednice, su usvojeni na zasjedanju Vijeća republičke skupštine 14. novembra 1991. godine.

*Memorandum*²⁷³ se sastoji iz sedam tačaka.

U prvoj tački se navode razlozi njegovog donošenja, a to su donošenje novog ustava Republike Srbije kao i bitna i nepovratna promjena konstitucije Jugoslavije uzrokovana plebiscitarnim i referendumskim odlukama Slovenije, Hrvatske i Makedonije.

U drugoj tački se navodi zalaganje Bosne i Hercegovine za opstanak jugoslavenske zajednice na novim prihvatljivim osnovama. U trećoj se ističe, da s obzirom na nacionalni sastav njenog stanovništva, Bosna i Hercegovina neće prihvatiti nikakvo ustavno rješenje buduće jugoslavenske zajednice u kojoj ne bi istovremeno bili i Srbija i Hrvatska. U budućoj integraciji - ma kakva ona bila Bosna i Hercegovina treba da bude sa Srbijom i Hrvatskom povezana na isti način. U tački pet se navodi da stavovi izneseni u ovom Memorandumu izražavaju volju većine poslanika skupštine i kao takvi političku volju većine građana Bosne i Hercegovine, te predstavljaju obavezujući osnov za ponašanje državnih i političkih organa republike. U tački šest se priznaje pravo skupštinskoj manjini da zahtijeva i ostvaruje svaki legitimni interes - etnički, kulturni, ekonomski i socijalni - uz uvjet da se isti ostvaruje bez primjene sile i na legalan i demokratski način.

*Platforma*²⁷⁴ se sastoji iz dva dijela. Prvi se bavi Bosnom i Hercegovinom a drugi Jugoslavijom. Prvi dio opisuje buduću Bosnu i Hercegovinu kao građansku republiku u kojoj će biti zaštićeni i nacionalni interesi stanovništva. Odgovarajućom strukturom Skupštine osigurat će se da se isključi mogućnost majorizacije u procesu odlučivanja o najbitnijim pitanjima za ravnopravnost svih naroda i narodnosti koji u njoj žive. Drugi dio sadrži, izjavu da "*zbog izvorne strukture nacionalnog sastava stanovništva Republike Bosne i Hercegovine, ova republika prihvata i zalaže se za jugoslavensku zajednicu čiji su sastavni dijelovi i republike Hrvatska i Srbija.*"

²⁷³ "Službeni list SR BiH", broj 32/91.

²⁷⁴"Službeni list SR BiH", broj 32/91.

Bosna i Hercegovina je 20. decembra 1991. godine podnijela zahtjev za međunarodno priznanje Bosne i Hercegovine, i uz zahtjev priložila sljedeće dokumente:

1. *Odgovor na upitnik koji je Komisija uputila zainteresovanim republikama 24.12.1991. godine;*
2. *Izvod iz odredaba Ustava SR BiH iz 1974. godine, Amandmanima na taj Ustav usvojenim 1990. godine, izvode odredaba Ustava SFRJ i nacrtu Ustava čija je priprema u toku;*
3. *“Memorandum” i “Platformu” skupštine SR BiH od 14. oktobra 1991. godine;*
4. *Pismo predsjednika predsjedništva SR BiH upućeno predsjedniku Konferencije o Jugoslaviji lordu Karingtonu od 27. decembra 1991. godine o konstituisanju “skupštine srpskog naroda Bosne i Hercegovine”;*
5. *Odluku predsjednika vlade SR BiH od 8. januara 1992. godine koja je objavljena u Službenom listu. Tom odlukom Vlada se obavezuje na poštovanje međunarodnih prava spomenutih u smjernicama;*
6. *Odgovore od 8. januara 1992. godine, na zahtjev Komisije od 3. januara 1992. godine za dodatnim informacijama;*²⁷⁵

Komisija je osim toga imala na raspolaganju dva pisma koja je 22. decembra 1991. godine i 9. januara 1992. godine uputio predsjednik “Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini.”²⁷⁶

Nakon što je razmotrila navedene činjenice i akte među kojima su bili ne samo oni kojima se potkrepljuje zahtjev za priznanje, nego i oni kojima se taj zahtjev osporava, Arbitražna komisija je zauzela stav da je nužno sprovesti referendum građana Bosne i Hercegovine da bi se utvrdila stvarna volja stanovništva Bosne i Hercegovine. Da bi međunarodna zajednica prihvatila rezultate referenduma zahtijeva se da se referendum održi pod međunarodnom kontrolom.

*Odluka o raspisivanju referenduma zajedno sa Odlukom o povlačenju predstavnika Bosne i Hercegovine iz svih saveznih organa i institucija donesene su na zasjedanju republičke skupštine 25. januara 1992. godine.*²⁷⁷

Odlukom o povlačenju predstavnika Bosne i Hercegovine iz saveznih organa i institucija raskinute su ustavnopravne veze između Bosne i Hercegovine i SFRJ koja se nalazila u procesu disolucije. Bosna i Hercegovina je raskinula državno-pravne veze sa subjektom

²⁷⁵ Arbitražna komisija, Mišljenje broj: 4.

²⁷⁶ Ibid.

²⁷⁷ Vidi Zapisnik sa zasjedanja Skupštine Republike Bosne i Hercegovine od 25. januara 1992. godine.

koji je neovisno odluci Skupštine Bosne i Hercegovine ili paralelno s njom bio u procesu nestajanja.²⁷⁸

Referendumsko pitanje o kojem će se građani Bosne i Hercegovine izjašnjavati 29. februara i 1. marta 1992. godine, definirano je ovako: *“Jeste li za suverenu i nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, državu ravnopravnih građana, naroda Bosne i Hercegovine - Muslimana, Srba, Hrvata i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive.”*²⁷⁹

Rezultati referenduma pokazali su da je velika većina građana Bosne i Hercegovine glasala za suverenost i nezavisnost. Pozitivan odgovor na referendumsko pitanje dalo je 63,95 % od ukupnog biračkog tijela. *Republička izborna komisija* na sjednici održanoj 6. marta 1992. godine, utvrdila je *rezultate republičkog referenduma* za utvrđivanje statusa Bosne i Hercegovine i objavila rezultate referenduma. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine u funkciji Skupštine potvrdilo je izvještaj o referendumu, donoseći istovremeno *Uredbu sa zakonskom snagom o provođenju odluke o republičkom referendumu*.²⁸⁰ To je značilo da je Bosna i Hercegovina preuzela puni državni suverenitet i međunarodni subjektivitet.²⁸¹

Kako je Republička izborna komisija proglasila rezultate republičkog referenduma 6. marta 1992. godine, može se s pravom konstatirati da Bosna i Hercegovina postoji kao suverena i nezavisna država i kao subjekat međunarodnog prava počevši od ovog datuma. Ovo potvrđuje i činjenica da je nakon ovog dana uslijedilo međunarodno priznanje Bosne i Hercegovine od mnogih država i međunarodnih organizacija.

Održani referendum nije isključio etničke Srbe. Ne može se sa sigurnošću utvrditi procenat učešća pojedinih naroda na referendumu. Posrednim putem, ako se ima u vidu etnička struktura stanovništva u pojedinim općinama može se pretpostaviti da su se pozivu na referendum u najvećem broju odazvali Hrvati, zatim Bošnjaci

²⁷⁸ Prema Mišljenju broj 1 Arbitražne komisije od 29.11.1991. godine.

²⁷⁹ Oslobođenje, broj 15.661, 26. 1.1992. godine, strana 1.

²⁸⁰ “Službeni list R BiH”, broj 3/93.

²⁸¹ “Kako je referendum bio pod međunarodnom kontrolom, bitno je naglasiti da se ocjene o organizaciji i provedbi referenduma evropskih posmatrača nisu razlikovale od onih koje su dale legalne vlasti. Po povratku iz BiH, šef posmatračke misije Evropskog parlamenta A. Ostlander, holandski poslanik u Evropskom parlamentu, izjavio je da je ‘glasanje bilo iskreno, organizacija korektna i mada su neke političke stranke izrazile sumnju, evropski posmatrači su se na terenu uvjerali da nije bilo prevare i ne postoji valjana osnova za osporavanje vjerodostojnosti rezultata izbora...” Begić, K. I. Ibid., str. 79, nota 11.

(muslimani) pa tek onda Srbi. I pored opstrukcije SDS-a i nekih drugih političkih stranaka sa srpskim predznakom, izvjestan broj Srba posebno u gradskim centrima odazvao se pozivu za referendum. Referendum je prema tome manifestirao volju građana Bosne i Hercegovine za nezavisnošću i suverenitetom. Stoga Arbitražna komisija u svom Mišljenju broj 11 navodi:

"...Na referendumu održanom 29. februara i 1. marta 1992. godine, većina ljudi te republike izjasnila se za suverenu i nezavisnu Bosnu. Rezultati referenduma su zvanično objavljeni 6. marta, i od tog datuma, uprkos dinamičnim događajima koji su se desili u Bosni i Hercegovini, ustavni organi ove republike su djelovali kao organi suverene države da bi održali njen teritorijalni integritet i svoju punu i isključivu vlast. Tako, 6. mart 1992. godine se mora smatrati datumom kada je Bosna i Hercegovina naslijedila SFRJ."

Nakon što je Bosna i Hercegovina ispunila uvjete za međunarodno priznanje više od 100 država je već u prvim godinama njene samostalnosti formalno priznalo Bosnu i Hercegovinu a većina ih je i formalno uspostavila pune diplomatske odnose. Za Bosnu i Hercegovinu su posebno značajna priznanja Evropske zajednice i njenih država članica 6. aprila i SAD-a i Hrvatske 7. aprila 1992. godine. Države i međunarodne organizacije koje su priznale Bosnu i Hercegovinu bile su svjesne nemogućnosti centralne vlasti da u potpunosti ostvari suverenitet na cjelokupnom teritoriju Bosne i Hercegovine.

*Rezolucijom Savjeta sigurnosti broj 755 od 20. maja 1992. godine "Savjet sigurnosti nakon ispitivanja molbe Republike Bosne i Hercegovine za prijem u Ujedinjene nacije preporučuje Generalnoj skupštini da Bosnu i Hercegovinu primi u članstvo Ujedinjenih nacija."*²⁸² Rezolucija Savjeta sigurnosti propraćena je Izvještajem predsjednika Savjeta koji je upućen Generalnoj skupštini.²⁸³ Nakon toga Bosna i Hercegovina je *Rezolucijom Generalne skupštine broj 46/237*

²⁸² (S/RES/755, 20. May 1992). U: Bethlehem, D., Weller, M. (ed.). (1997). The Yugoslav Crisis in International Law: General Issue, part I, Cambridge: University Press. str.9.

²⁸³ Ibid., (S/23982, 20. May 1992) U izvještaju se između ostalog navodi: "Zadovoljstvo mi je u ime članova Savjeta, izraziti naše čestitke Republici Bosni i Hercegovini u slučaju preporuke Savjeta Generalnoj skupštini, da Bosna i Hercegovina bude primljena u članstvo Ujedinjenih nacija. Mi ističemo sa velikim zadovoljstvom da se Bosna i Hercegovina svečano obavezala da podrži ciljeve i principe Povelje Ujedinjenih nacija, koji uključuju principe koji se odnose na mirno rješavanje sporova i neupotrebu sile i neispunjavanje obaveza sadržanih u Povelji. Svi članovi Savjeta su uvjereni da će Bosna i Hercegovina učiniti značajan doprinos u radu organizacije".

*od 22. maja 1992. godine*²⁸⁴ primljena u članstvo Ujedinjenih nacija sa svim pravima i obavezama koje proizilaze iz članstva Ujedinjenih nacija.

²⁸⁴ General Assembly Resolution 46/237 on Admission of Bosnia and Hercegovina to United Nation Membership, Adopted at 86 plenary meeting, 22 May 1992. U: Trifunovska, S., Ibid, str. 580.

4. Sukcesija SFRJ

Postupak sukcesije SFRJ odvijao se u okviru Konferencije o Jugoslaviji da bi u najvećem dijelu bio okončan zaključenjem sporazuma o sukcesiji 2001. godine koji je stupio na pravnu snagu 2004. godine.

Kao ugovorne strane pojavljuju se pet nezavisnih i suverenih država, sukcesora bivše SFRJ. Sve one imaju ugovorni kapacitet odnosno ugovornu sposobnost, a kao članice organizacije UN-a dužne su postupati u skladu sa načelom suverene jednakosti svih njenih članova. Isto tako dužne su poštovati opšte priznata načela međunarodnog ugovornog prava i to načela slobodnog pristanka i dobrovoljnosti i pravilo *pacta sunt servanda*.

Šporove nastale u vezi sa ugovorima dužne su rješavati u skladu sa načelima pravde i međunarodnog prava.

Pregovori o sukcesiji bivše SFRJ vođeni su u okviru Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji unutar koje je instituirana radna grupa za pitanja sukcesije sa zadatkom posredovanja u rješavanju pitanja vezanih za sukcesiju. Radna grupa za sukcesiju je nastojala da dovede do rješenja kombinovanjem individualnih kontakata sa državama sukcesorima, posredovanjem, predlaganjem i plenarnim sastancima.

Konferencija je imenovala stalne Kopredavajuće u osobama šef države/vlade predsjedništva Evropske zajednice i Generalni Sekretar UN-a, Upravljački odbor, ured kopredsjedavajućih, radne grupe, sekretarijat i arbitražnu komisiju.²⁸⁵

Upravljački odbor čine predstavnici trojke EZ-a, trojke KEBS-a, pet stalnih članova Savjeta sigurnosti UN-a, jedan predstavnik Organizacije islamskih zemalja, dva predstavnika susjednih zemalja i Lord Karington. Za kopredsjedavajućeg upravljačkog odbora određeni su predstavnik Generalnog sekretara UN-a i predstavnik predsjedništva EZ.

Stalni ured kopredsjedavajućih uspostavljen je u Ženevi u uredu UN-a, a činili su ga pored kopredsjedavajućih Upravljačkog odbora i predsjednici radnih grupa.

²⁸⁵ International Conference on the Former Yugoslavia, London, 26 – 28 August 1992, Work Programme of the Conference, 27 August 1992 – LC/C4 (Final), International Legal Materials, Vol. 31 (1992), p. 1531.

Osnovano je šest radnih grupa sa sjedištem u uredu kopredsjedavajućih u Ženevi. To su:

1.Radna grupa za Bosnu i Hercegovinu čiji je zadatak da pomogne u sprečavanju i

prestanku neprijateljstava i postizanju ustavnog dogovora;

2.Radna grupa za humanitarna pitanja sa zadatkom unapređenja humanitarne pomoći u svim njenim aspektima, uključujući i izbjeglice;

3.Radna grupa za etničke i nacionalne zajednice i manjine sa zadatkom da preporuči

inicijative za rješavanje etničkih pitanja u bivšoj Jugoslaviji, koja se neće baviti pitanjima Kosova, obzirom da je predviđeno osnivanje posebne radne grupe za ovu pokrajinu;

4.Radna grupa za *pitanja sukcesije* sa zadatkom da riješi pitanja koja proizilaze iz činjenice stvaranja novih država na teritoriji bivše Jugoslavije;

5.Radna grupa za ekonomska pitanja čiji je zadatak da obradi ekonomska pitanja koja proizilaze iz stvaranja novih država na teritoriji bivše SFRJ;

6.Radna grupa za izgradnju povjerenja i sigurnosti i verifikacione mjere čiji su zadaci za razvije mjere izgradnje povjerenja koje pokrivaju vojna kretanja, kontrolu naoružanja i transfere i ograničenja naoružanja, i mjere za njihovo nadgledanje i verifikaciju.²⁸⁶

Sekretarijat je uspostavljen u uredu UN-a u Ženevi sa izvršnim direktorom na čelu. Namještenici u njemu su osoblje UN-a i EZ-a.²⁸⁷

Arbitražnu komisiju Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji sačinjavali su tri člana koje je odredilo Vijeće ministara EZ-a između predsjednika ustavnih sudova na dužnosti unutar država članica EZ-a ili od članova najviših sudova u tim zemljama.

Na početku su to bili članovi iz Francuske, Njemačke i Italije. Jednog člana je odredio predsjednik Međunarodnog suda pravde od bivših članova suda ili osoba koje imaju kvalifikacije tražene u članu 2. Statuta Suda. Peti član je bio član Evropskog suda za ljudska prava kojeg je određivao predsjednik tog suda.²⁸⁸ Dvojica sudija nisu mogli

²⁸⁶ Isto.

²⁸⁷ Isto.

²⁸⁸ Arbitražnu komisiju su sačinjavali: Robert Badenter (predsjednik Ustavnog suda Francuske), Francisko Paolo Casavola, (predsjednik Ustavnog suda Italije), Roman Hercog, (predsjednik Ustavnog suda Njemačke), Elizabeth Palm (sudija Evropskog suda za ljudska prava) (Švedska), Jose Maria Ruda bivši predsjednik

biti iste nacionalnosti. U postupku pred Arbitražnom komisijom svaka stranka u sporu mogla je imenovati jednog *ad hoc* člana komisije i to iz reda sudija ustavnih sudova ili najvišeg suda koji postoji u zemljama članicama konferencije o sigurnosti i saradnji u Evropi.

Postojale su dvije vrste postupaka pred Arbitražnom komisijom i to odlučujući i savjetodavni. U prvom, Arbitražna komisija donosi obavezujuće odluke za stranke u sporu. Zainteresovane države sukcesori bivše SFRJ mogle su da iznesu bilo koji spor pred Arbitražnu komisiju s tim da su predhodno morale dobiti ovlaštenje Koprredsjednika Konferencije o Jugoslaviji.

U drugom, Arbitražna komisija daje svoj savjet odnosno mišljenje o bilo kojem pravnom pitanju koje joj je upućeno od strane koprredsjednika Konferencije o Jugoslaviji.

Arbitražna komisija je pozvana da propiše vlastitu proceduru što je ona i učinila na sastanku u Parizu 26. aprila 1993. godine.²⁸⁹

Arbitražna komisija je na zahtjev ovlaštenog podnosioca, u toku svoga postojanja usvojila 15 savjetodavnih mišljenja.

Londonska konferencija je usvojila Izjavu o principima kao osnov za dogovorno rješenje problema bivše Jugoslavije. Izjava sadrži 13 takvih principa od kojih su za potrebe ovog rada značajna dva.

Prvi se tiče fundamentalnih poštivanja nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta svih država u regionu i poštovanja nepovredivosti svih državnih granica u skladu sa poveljom UN-a, završnim aktom KEBS-a i Pariskom poveljom, kao i odbacivanjem svih napora da se osvoje teritorije i promijene granice silom.

Drugi ističe zahtjev da se konačno rješenje svih pitanja *sukcesije bivše SFRJ* mora postići *konsenzusom* ili *arbitražom* i obavezuju se sve strane da se uzajamno priznaju i da poštuju međusobni status i prava prema bilo kojem takvom sporazumu. Usvojeni principi²⁹⁰

Međunarodnog suda pravde (Argentina). Međunarodna Konferencija o bivšoj Jugoslaviji, 27. januar 1993. Sastav i zadaci Arbitražne komisije Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji.

²⁸⁹ Pravila sudskog postupka Arbitražne komisije Mirovne konferencije o Jugoslaviji od 26.4.1993.godine.

²⁹⁰ "The London Conference Has endorsed the following principles as the basis for a negotiated settlement of the problems of former Yugoslavia:

...(ix) the requirement that a final settlement of all questions of succession to the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia must be reached by consensus or by arbitration and the commitment of all parties to recognize each other mutually, to respect each others' status and rights under any such settlement and to share the duties and responsibilities of successor states,..." International Conference on the Former Yugoslavia, London, 26 - 28 August 1992, Statement on Principles, 26 August 1992. LC/C2 (Final).

daju osnov za zaključak da sve novonastale države imaju jednak status, da među njima nema onih koje su otcijepljene i onih koji su produžetak kontinuiteta. Kako se radi o jednakopravnim državama sve one se pozivaju da poštuju principe međunarodnog prava.

Državama sukcesorima bivše SFRJ predloženo je da sukcesiju sprovedu na temelju Bečkih konvencija o sukcesiji od 1978. i 1983. godine, koje su inspirisane principima međunarodnog prava, s tim da ishod sukcesije mora biti pravičan.

U Mišljenju broj 8 od 4. jula 1992. godine,²⁹¹ Arbitražna komisija je zauzela stav da je proces disolucije SFRJ na koji se poziva u Mišljenju broj 1 od 29. novembra 1991 godine, sada završen i da SFRJ više ne postoji. Ovakav stav posljedica je činjenice da su na njevoj teritoriji stvorene nove nezavisne države kao novi subjekti međunarodnog prava.

Bosna i Hercegovina je radi vršenja poslova sukcesije osnovala Direkciju za poslove državne sukcesije.²⁹² Zadatci Direkcije su bili:

1. Utvrđivanje principa sukcesije u skladu sa međunarodnim konvencijama;
2. Identifikacija nacionalnosti, penzija, privatnog vlasništva i drugih pitanja od interesa za građane Republike Bosne i Hercegovine;
3. Identifikacija kapaciteta, odnosno nepokretne i pokretne imovine koja je produkt sukcesije u bivšoj Jugoslaviji i inozemstvu;
4. Utvrđivanje potraživanja i obaveza bivše Jugoslavije i njenih institucija polazeći od jednakih prava Republike kao jedne od pravnih sljednika;
5. Identifikaciju diplomatske i konzularne imovine;
6. Identifikaciju ratne štete uključivo i opljačkanu imovinu;
7. Utvrđivanje vojne imovine;
8. Utvrđivanje arhivske građe državnih institucija;
9. Utvrđivanje o tretmanu arhivske građe sporazuma i ugovora koja je od značaja za sukcesiju bivše Jugoslavije;
10. Utvrđivanje članstva Jugoslavije u međunarodnim organizacijama i shodno tome sagledavanje prava i obaveza sljednika u pogledu nastavljanja članstva Republike kao jednog od sljednika bivše Jugoslavije u tim organizacijama.

²⁹¹ International Legal Materials, Vol. 31 (1992), p. 1521.

²⁹² "Službeni list RbiH, broj: 17/92 od 19. septembra 1992.

5. Principi sukcesije SFRJ

Kako je Arbitražna komisija istakla u svom prvom mišljenju, sukcesija država se reguliše principima međunarodnog prava utjelovljenim u Bečkim konvencijama o sukcesiji, za koje su se sve republike dogovorile da budu temelji za diskusiju o sukcesiji SFRJ.

Bečka konvencija o sukcesiji država u pogledu državne imovine, arhiva i dugova ističe pravičnost kao osnovno načelo odnosno princip na kome dioba državne imovine, arhiva i dugova treba biti zasnovana.

U čl. 17. st. 3. i 18. st. 2. naveden je zajednički princip po kome način na koji su uređena pitanja diobe državne imovine države prednice u slučajevima otcjepljenja i raspada države nije od uticaja na svako pitanje pravične kompenzacije između država sukcesora koje bi se moglo postaviti nakon sukcesije država.

Kako je kod nepokretne imovine kriterij smještaja nepokretne imovine odlučujući za njeno sticanje, a kod pokretne imovine veza koja postoji između pokretne imovine i aktivnosti države prednice vezane za određenu teritoriju, moglo bi doći do očiglednih nepravdi.

Gotovo cjelokupna pokretna ili nepokretna imovina mogla bi po ovim kriterijima pripasti samo jednoj državi sukcesoru.

Stoga pravičnost je ovdje korektiv za ispravljanje nepravdi prouzrokovanih načinom regulisanja ove materije pomenutom konvencijom. Princip pravičnosti omogućava da se izvrši pravična kompenzacija i na taj način obeštete pojedine države sukcesori. Ovo pod uslovom da je kompenzacija put do pravičnosti, jer se pravičnost može postići i raspodjelom neke imovine među državama sukcesorima ili prenosom određene imovine jednoj od država sukcesora ili na sličan način.

Princip pravičnosti sadržan je i u raspodjeli državnog arhiva štoje uzrokovano činjenicom da je arhiv u najvećem obimu smješten u glavnom gradu države pa je potrebno obezbijediti ne samo pravičnu raspodjelu arhiva nego i mogućnost ostvarenja i drugih interesa svih država sukcesora kao što su pravo na razvoj, na informaciju o njihovoj istoriji, kulturnoj baštini i slično. Isto tako dugovi države prednice prelaze na države sukcesore u pravičnoj srazmjeri.

Kako vidimo pravičnost je osnovni korektiv pri diobi države imovine, arhiva i dugova.

Pod pravičnošću se podrazumijeva subjektivni osjećaj koji ima svaki pojedinac o pravednom i nepravednom. Njegova suština je da dopunjuje pravo u postupku njegove primjene. Kako su pravna pravila apstraktna i generalna pravila ponašanja, neophodno ih je u postupku primjene korigovati i upotpuniti načelom pravičnosti.

Standardna definicija pravičnosti potiče od Aristotela koji joj je posvetio čitavu petu knjigu djela zvanog Nikomahova etika. U svom najopštijem značenju, pravičnost je vrlina koja kao moralna dispozicija ujedinjuje u sebi sve druge vrline. Tu se Aristotel podudara sa Platonom, za koga je pravičnost najviša od četiri tzv. "stožerne vrline" ali se od njega razlikuje utoliko ukoliko vrlinu ograničava na naše ponašanje prema drugim.²⁹³

Aristotel razlikuje pravičnost u užem i pravičnost u širem smislu. U užem smislu pravičnost predstavlja suglasnost s jednakošću odnosno pravičnost je vrlina pored drugih.

Postoje dvije vrste pravičnosti u užem smislu.

Distributivna pravda (*iustitia distributive*) koja članovima zajednice dijeli dobra i časti prema vrijednosti i zaslugi i dostojanstvu. Primjenjuje se u odnosima između zajednice i pojedinaca.

Komutativna pravda (*iustitia kommutativa*) dolazi do izražaja u odnosima i poslovima među pojedincima a cilj joj je održavanje dobrovoljno ili nedobrovoljno ravnoteže socijalnih dobara.

Prva vodi računa o dostojanstvu članova zajednice, i u njihovim individualnim zaslugama za državu i upravlja se po geometrijskoj proporciji tj. ukoliko je ko dostojniji i zaslužniji utoliko mu više pripada. Ona otprilike obuhvata ono što danas zovemo državno pravo. Druga, koja se zove i korektivna ili bolje regulativna, ne uzima u obzir ugled i vrijednost ličnosti, nego samo stečenu korist ili pretrpljenu štetu.²⁹⁴

Pravičnost je u širem smislu suglasnost i sa zakonom i sa jednakošću odnosno pravičnost je zakonitost koja u državnoj zajednici stvara i održava harmoniju.

Kod pravičnosti kao vrline Aristotel primjenjuje princip sredine mjere u predmetu. Pravičnost je sredina između tvorenja i podnošenja nepravde. Onaj ko tvori nepravdu suviše mnogo prisvaja, a onaj koji je trpi posjeduje suviše malo.²⁹⁵

Od pravičnosti Aristotel razlikuje pravednost kao pravičnost više vrste. Pravednost je izraz opšteg nepisanog zakona odnosno

²⁹³ Aristotel, Nikomahova etika, Beograd 1970. (1129, b, 26 SS).

²⁹⁴ Isto, str.XXXI.

²⁹⁵ Isto, (1131,b 19).

korekcija konkretnog zakona (propisa) u određenim situacijama. Pravdenost za razliku od pravičnosti se ne rukovodi tekstem, slovom zakona, nego njegovim smislom, odnosno duhom zakona (namjerom zakonodavčevom). Razliku između onog što je pravično i onog što je pravedno Aristotel objašnjava primjerom Antigone, koja se u istimenoj Sofoklovoj tragediji, više pokorava Bogu nego ljudima odnosno prirodnim nego pozitivnim zakonima.

Iustinian definiše pravednost kao postojanu i neprestanu volju da se svakom da ono što mu po pravu pripada.²⁹⁶

Po Tomi Akvinskom pravednost je sposobnost po kojoj netko postojanom i neprestanom voljom svakome daje ono što mu po pravu pripada.²⁹⁷

Pravičnost u međunarodnom pravu ima mnogo širu primjenu od one navedene u pomenutoj Bečkoj konvenciji. Njena primjena je vezana za sve izvore međunarodnog prava. Pri tome se razlikuje pravičnost koja je uključena u pravo odnosno u ispravnu primjenu prava o kojoj je sudac kako u unutrašnjem tako i u međunarodnom pravu dužan voditi računa po službenoj dužnosti, od pravičnosti koja se postavlja kao nešto izvan prava. U ovom drugom slučaju pravičnost može da bude nešto različito od prava ili nešto što služi kao dopuna pravu. Ovakva pravičnost nije pozitivno pravo i ima funkciju da koriguje pozitivno pravo predviđajući ponekad nešto čak suprotno pravu. Tako npr. u čl. 38. st. 2. Statuta Međunarodnog suda pravde stoji da Međunarodni sud može jedan spor rješavati *ex aequo et bono* ako parnične stranke na to pristanu.²⁹⁸

Obzirom na funkciju koju ima u odnosu na pravo pravičnost može biti *secundum legem*, *praeter legem* i *contra legem*.

Pravičnost *secundum legem* koristi se u praktičnoj primjeni prava kao korektiv za ispravnu primjenu odnosno tumačenje prava. Primjena pravičnosti u primjeni i tumačenju prava dolazi u obzir ako je pravno pravilo nejasno pa ga treba interpretirati na način na koji upućuje princip pravičnosti.²⁹⁹

Pravičnost *praeter legem* primjenjuje se za popunjavanje pravnih praznina. Postoje situacije kad izvjesna materija nije reguli-

²⁹⁶ Iustinian, Dgesta, 11, tit. leg. 10. cit prema T. Akvinski, Država, Zagreb 1990., str. 243.

²⁹⁷ T. Akvinski, Država ..., str. 244.

²⁹⁸ Ako je pravednost suprotna pravnoj normi koju valja primjeniti, pravednost ne može biti primjenjena jer ona nije objektivno pravo. Stoga je svako udaljšavanje od primjene prava i traženje rješenja u primjeni pravednosti (*ex aequo et bono*), mora temeljiti na pristanku odnosnih država. V. Ibler, Rječnik..., str. 238

²⁹⁹ Usp. J. Metelko, Pravičnost..., (Pravičnost *infra legem*) str. 25.

sana pravom, a trebala je biti regulisana odnosno kad neka oblast nije regulisana u dovoljnoj mjeri pa se ustanovi postojanje pravne praznine. Postojale su teorije koje su poricale postojanje praznina u pravu. Međutim, danas se općenito smatra da su praznine u pravu realnost, a pogotovo u međunarodnom pravu, zbog velike složenosti i dinamičnosti društvenih odnosa i relativne statičnosti pravnih pravila, kao i nedostatka središnjeg zakonodavca i svjetskog zakonika.³⁰⁰

Pravičnost *contra legem* znači da se pravičnost primjenjuje suprotno postojećem pravnom pravilu. Ona može biti primijenjena samo u situacijama kad su stranke u sporu izričito pristale odnosno ugovorile njenu primjenu. Mogućnost njene primjene izričito propisuje čl. 38. st. 2. Statuta Međunarodnog suda pravde pod uslovom da stranke izričito pristanu na njenu primjenu. Međunarodni sud ne može samostalno odustati od primjene međunarodnog prava pozivajući se na pravičnost.³⁰¹

Komisija za međunarodno pravo u svom je radu na kodifikaciji i progresivnom razvitku međunarodnog prava o sukcesiji država u materiji drukčijoj nego što su ugovori, bila pod jakim uticajem presude Međunarodnog suda u Hagu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa u Sjevernom moru iz 1969. godine kojom je započela snažna infuzija pravičnosti u međunarodno pravo.³⁰² Način shvaćanja pravičnosti u ovoj presudi bio je od velikog uticaja na jurisdikciju međunarodnih sudova u sporovima koji su se nakon toga pojavili, a za očekivati je da će uticati i na interpretaciju pravičnosti prema Bečkoj konvenciji iz 1983. godine.

Iz razloga što pravičnost kao pravilo pozitivnog međunarodnog prava, obuhvaćajući u svom sadržaju pravična načela, pravične kriterije i pravična rješenja, nije statično pravilo, moguće ju je elastično primjeniti u različitim situacijama, na koji način se pokazuje kao veoma pogodno pravilo za regulisanje slučajeva sukcesije država u pogledu države imovine, arhiva i dugova.

³⁰⁰ Usp. J. Metelko, Pravičnost ..., str. 26.

³⁰¹ Usp. Ibid. str. 27.

³⁰² Usp. Ibid. str. 37.

VII. PREDMET SUKCESIJE BIVŠE SFRJ

Definisanje predmeta sukcesije odnosno utvrđivanje koji ugovori, imovina (aktiva i pasiva) bivše SFRJ predstavljaju predmet sukcesije prouzrokovalo je među državama nasljednicama brojne polemike, rasprave i neslaganja.

SR Jugoslavija u kojoj se nalazilo sjedište bivše vlade i u kojoj se zahvaljujući upravo toj činjenici nalazilo najviše zajedničke imovine kao i najviše relevantnih podataka vezanih za aktivu i pasivu, pokušala je iskoristiti tu činjenicu i u pregovorima oko diobe zauzeti privilegovano mjesto.³⁰³

To se najbolje vidi iz nastojanja dobivanja ulogu države nosioca kontinuiteta bivše SFRJ. Tome su se usprotivili države sukcesori kao i svi relevantni međunarodni faktori.

*Sukcesija bivše SFRJ okončana je Sporazumom o pitanjima sukcesije bivše SFRJ, zaključenim u Beču 29. juna 2001. godine, koji je stupio na snagu 2. juna 2004, nakon što je ratificiran od svih država sukcesora bivše SFRJ.*³⁰⁴

³⁰³ Zajednička Jugoslovenska država nastala je 1. 12. 1918. godine i sjedište njenih ustanova neprestano je od tada bilo u Beogradu. Tamo su od tada podignute mnoge javne zgrade koje po članu 18. Bečke konvencije prelaze na državu sljednicu na čijem se području nalaze tj. na Srbiju.

³⁰⁴ Predsjedništvo Bosne i Hercegovine ratificiralo je sporazum na sjednici od 28. Novembra 2001. godine. Objavljen je u "Službenom glasniku BiH" (Dodatak: Međunarodni ugovori) br. 10/2001.

1. MEĐUNARODNI UGOVORI

Bivša SFRJ zaključila je veliki broj međunarodnih ugovora pa se postavlja pitanje kakav je položaj država nasljednica u odnosu na te ugovore.

Osnovna načela međunarodnog ugovornog prava koja su ugrađena u Bečku konvenciju o pravu ugovora iz 1969. godine su načela slobodnog pristanka i dobrovoljnosti ali i načelo pravne sigurnosti koje se manifestuje u potrebi osiguranja trajnosti i stalnosti u međunarodnim odnosima.

Bečka konvencija o sukcesiji država u odnosu na ugovore iz 1978. godine ne sadrži izričite odredbe koje se odnose na raspad države, za razliku od Bečke konvencije o sukcesiji država u pogledu državne imovine, arhiva i dugova iz 1983. godine. Ali je očigledno da se član 34. koji se odnosi na situaciju kada država prestane postojati, odnosi i na raspad države.

Bečka konvencija o sukcesiji država u odnosu na ugovore ne pravni razliku između secesije i disolucije propisujući istovjetne pravne posljedice na oba slučaja sukcesije.

U slučaju raspada države ugovori koji su bili na snazi za čitavo područje države prednice ostaju na snazi i za sve nove države (čl. 34. Konvencije). Svi ugovori bivše SFRJ koji su bili na snazi na dan sukcesije u pogledu cjelokupne teritorije SFRJ ostaju na snazi i u odnosu na svaku novonastalu državu sukcesora. Svaki ugovor koji je bio na snazi na dan sukcesije samo u pogledu dijela teritorije države prednice (SFRJ), koji je postao njen nasljednik, ostaje na snazi samo u odnosu na tu državu sukcesora.

Ove načelne odredbe primjenjuju se samo ako se zainteresovane države drukčije ne sporazume ili ako iz ugovora ne proističe odnosno ako se na drugi način ne utvrdi da bi primjena ugovora na državu sukcesora bila nespojiva sa predmetom i ciljem ugovora ili bi iz osnova izmijenila uslove izvršenja ugovora.³⁰⁵

Praksa vezana za važenje ugovora na snazi u odnosu na države sukcesore je različita i zavisi od toga da li se radi o dvostranim ili mnogostranim ugovorima.

³⁰⁵ Član 34. Bečke konvencije o sukcesiji država u pogledu međunarodnih ugovora iz 1988. godine

Za razliku od tzv. Radiciranih ugovora (čl. 11. i 12. Konvencije)³⁰⁶ za sve ostale međunarodne ugovore potrebno je očitovanje država kojih se to tiče i to prije svih država sukcesora. Dvostrani ugovori ostaju na snazi ako se o tome izričito sporazume država sukcesor i druga ugovorna strana, ili se iz njihovog postupanja da zaključiti da su se prećutno saglasile o važenju nekog ugovora. Za mnogostrane ugovore praksa je mnogo jednostavnija. Dovoljno je da se država sukcesor jednostrano očituje dostavljanjem notifikacije de-
pozitar.

Za razliku od ugovora na snazi u pogledu ugovora koji nisu na snazi na dan sukcesije država, države sukcesori bivše SFRJ mogle su notifikacijom, uspostaviti svojstvo "države ugovornice" u mnogostranom ugovoru, ako je na dan sukcesije država SFRJ bila ugovornica u tom ugovoru. Države sukcesori su mogle notifikacijom, uspostaviti svojstvo stranke mnogostranog ugovora koji stupa na snagu poslije dana sukcesije država, ako je na taj dan SFRJ bila država ugovornica u tom ugovoru.

Države sukcesori ne mogu postati države ugovornice ako iz ugovora proističe ili je na drugi način ustanovljeno da bi primjena ugovora na državu sukcesora bila nespojiva sa predmetom i ciljem ugovora ili bi iz osnova promijenila uslove izvršenja ugovora (čl. 36. st. 3.).

Što se tiče ugovora koje je potpisala bivša SFRJ pod rezervom ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja države sukcesori mogu ratifikovati potvrditi ili odobriti takve ugovore kao da ga je svaka od njih sama potpisala i na taj način postati države ugovornice tih ugovora. I u ovom slučaju uslov je da ne postoje smetnje iz čl. 37. st. 2. i 3. Bečke konvencije.

Isto tako ako se radi o mnogostranom međunarodnom ugovoru kod kojeg je za učešće u ugovoru potrebna saglasnost svih država članica međunarodnog ugovora, države sukcesori bivše SFRJ mogu postati države ugovornica tog ugovora samo uz pristanak svih država ugovornica.

Da bi jedna država sukcesor bivše SFRJ postala država ugovornica ili članica nekog višestranog ili mnogostranog međunarod-

³⁰⁶ Bečka konvencija o sukcesiji država u odnosu na ugovore: Radicirani ugovori su oni ugovori koji se odnose na ugovorom ustanovljenu granicu i režim granice, te na obaveze i prava koja se tiču upotrebe ili ograničenja upotrebe nekog područja (čl. 11. i 12. Konvencije).

nog ugovora, ona mora da očituje svoju volju u obliku notifikacije učinjene pismenim putem.³⁰⁷

Notifikaciju potpisanu od ovlaštenog lica država sukcesor dostavlja depozitaru ili ako ovog nema državama ugovornicama ili članicama ugovora.

Bosna i Hercegovina je notifikacijom o sukcesiji, prihvatanju ili odobrenju postala članicom brojnih međunarodnih ugovora (prilog I). Pravni osnov za sukcesiju predstavljala je Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni³⁰⁸ kojom je članom 1. I dio stav 4. tačke 6. preuzet Zakon o zaključivanju i izvršavanju međunarodnih ugovora ("Službeni list SFRJ", br. 5/78, 2/89 i 47/89) kao i savezni zakoni koji se odnose na ratifikaciju međunarodnih ugovora i sporazuma.

³⁰⁷ izraz "notifikacija o sukcesiji" označava notifikaciju bez obzira kako ona glasi ili kako je nazvana koju u odnosu na jedan multilateralni ugovor upućuje država sukcesor i kojom se daje pristanak te države da bude smatrana vezanom tim ugovorom. Član 2. t. 1. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na ugovore.

³⁰⁸ "Službeni list RBiH", broj: 2/92 od 11. aprila 1992.

2. DRŽAVNA IMOVINA

Mi će mo ovdje iznijeti dileme koje su postojale u vrijeme kad je pitanje sukcesije SFRJ bilo aktualno i koje su prethodile Sporazumu o sukcesiji..

Pojam državne imovine sadržan je u članu 8. Bečke konvencije o sukcesiji država u odnosu na imovinu, arhiv i dugove koji glasi:

"Za svrhe članova ovog dijela, izraz 'državna imovina' države prednice podrazumijeva imovinu, prava i interese koji, na dan sukcesije država i u skladu sa unutrašnjim pravom države prednice, pripada ovoj državi."

Konvencija u članu 18 propisuje za slučaj raspada države slijedeće:

1. Kad se neka država raspadne i prestane da postoji, i kada dijelovi teritorije države prednice obrazuju dvije ili više država sukcesora, a ukoliko se odnosne države sukcesori drukčije ne dogovore:

- a) nepokretna državna imovina države prednice prelazi na državu sukcesora na čijoj se teritoriji ona nalazi;
- b) nepokretna država imovina države prednice, koja se nalazi van njene teritorije, prelazi na države sukcesore u pravičnoj razmjeri;
- c) pokretna država imovina države prednice, vezana za aktivnosti države prednice u pogledu teritorija na koje se odnosi sukcesija država, prelazi na odnosnu državu sukcesora;
- d) pokretna državna imovina države prednice, izvan one koja je pomenuta u alineji c), prelazi na države sukcesore u pravičnoj srazmjeri.

2. Odredbe paragrafa 1 su bez utjecaja na svako pitanje pravične kompenzacije između država sukcesora koje bi se moglo postaviti nakon sukcesije država.

Ukoliko se odnosne države nisu o tome drukčije dogovorile ili odlučio odgovarajući međunarodni organ, datum prelaska državne imovine sa države prednice na državu sukcesora je datum sukcesije (član 10. Konvencije).

Prema tome za određivanje koja imovina bivše SFRJ čini predmet sukcesije, odlučno je unutrašnje zakonodavstvo bivše SFRJ.

U vezi s tim moglo bi se eventualno postaviti pitanje vezano za vremensko važenje zakona bivše SFRJ koja se nije raspala na neki određeni dan, nego je njena dezintegracija i raspad trajao jedno duže vrijeme, koji je to relevantan datum za utvrđivanje vremenskog važenja zakona.

U obzir bi mogla doći četiri datuma.

Kako je proces dezintegracije bivše SFRJ trajao duže vremena to bi za određivanje relevantnog datuma za vremensko važenje unu-

trašnjeg zakonodavstva mogao se uzeti dan kad je otpočela dezintegracija države, ili dan kad se dezintegracija okončala.

Prestanak postojanja SFRJ za razliku od drugih nedavno razdijeljenih država (SSSR i Čehoslovačke) rezultirao je ne iz sporazuma između strana nego iz procesa dezintegracije koji je trajao neko vrijeme, počevši po mišljenju arbitražne komisije 29. novembra 1991. godine kada je komisija izdala Mišljenje broj 1 i završavajući 14. jula 1992. godine kada je komisija izdala Mišljenje broj 8.³⁰⁹

Također bi za svaku državu nasljednicu mogao doći u obzir njen relevantni datum sukcesije koji Bečka konvencija iz 1983. godine definiše u čl. 2. kao: "Dan kada je država sukcesor zamijenila državu prednicu u odgovornosti za međunarodne odnose teritorije na koju se odnosi sukcesija država." To je za Republiku Bosnu i Hercegovinu 6. mart 1992. godine.³¹⁰

Datumi predloženi u Memorandumu o razumijevanju koji je u nacrtu ponuđen državama nasljednicama bivše SFRJ djelimično se razlikuju od relevantnih datuma sukcesije država koji je za svaku pojedinu državu nasljednicu utvrdila Arbitražna komisija

I najzad bi u obzir mogao doći i 31. 12. 1990. na koji je datum izvršen obračun aktive i pasive bivše SFRJ.

Arbitražna komisija konstatuje da je jedini nacrt inventara aktive i pasive SFRJ sačinjen na dan 31. 12. 1990. godine (Draft single inventory of the assets and liabilities of the SFRJ as at 31. decembar 1990).³¹¹ Određivanje datuma je neophodno zbog mogućnosti da u vremenskom intervalu od odpočinjanja pa do okončanja postupka dezintegracije dođe do izmjene relevantnog zakonodavstva na štetu pojedinih država sljednica kao i do nepravedenog umanjenja imovine.

Stoga je najprikladniji 31. 12. 1990. godine, obzirom da je za taj datum sačinjen jedini Nacrt inventara aktive i pasive bivše SFRJ koji je predložen u Memorandumu o razumijevanju kao "referentni datum" i koji vremenski predhodi godini odpočinjanja dezintegracije SFRJ.

Prema tome predmet sukcesije trebala je biti imovina bivše SFRJ koju je ova posjedovala na dan 31. 12. 1990. godine prema zakonima koji su bili na snazi na taj dan.

³⁰⁹ Mišljenje broj 11. Arbitražne komisije mlrovnne konferencije o bivšoj Jugoslaviji

³¹⁰ Memorandum o razumijevanju (Nacrt 17. juli 1996).

³¹¹ Mišljenje broj 14 Arbitražne komisije.

Iako je svojina teorijski i praktički apsolviran pojam, u njegovoj primjeni na imovinu bivše SFRJ koja je predmet sukcesije postojala su duboka razmimoilaženja.

Naime, SR Jugoslavija kao jedna od učesnica u pregovorima istakla je dva problema vezana za vođenje postupka sukcesije bivše SFRJ. Njeni predstavnici su tvrdili da je prije rasprave o mogućim principima diobe neophodno prvo raspraviti pitanje šta se smatra državom, odnosno da li se država može svesti samo na državne organe savezne države i svojstveno tome državna imovina samo na stvari i prava koji su bila u posjedu (državini) i upotrebi tih organa³¹², što je po njima pogrešno.

Oni smatraju da pored stvari i prava koja su bila u posjedu i upotrebi državnih odrgana predmet sukcesije treba da budu i druge kategorije stvari i prava "ne samo van državine i upotrebe državnih odrgana već i van usko shvaćenih državnih funkcija."

Na taj način se ne samo proširuje imovina koja je predmet sukcesije i na imovinu koja je po Ustavu SFRJ iz 1974. godine prenesena na socijalističke republike, nego se i predlaže unošenje u sukcesiju jednog uzročno-posljedičnog lanca-principa zajedničkog finansiranja na osnovu odluka federalnih državnih i paradržavnih organa koji će postupak sukcesije potpuno usporiti.

Drugi problem koji je istakla njihova pregovaračka strana ticao se pitanja koja državna imovina treba da bude predmet diobe. U tom cilju je sačinjena lista od 9160 stavki koje po njima treba da budu predmet diobe. Do ovolikog broja stavki došlo se na osnovu predloženog principa za identifikaciju svojine bivše SFRJ - principa zajedničkog finansiranja na osnovu odluke državnih i paradržavnih organa.

SRJ je zahtijevala da predmet podjele bude sva pokretna i nepokretna imovina Kraljevine Jugoslavije, nerealizirane interne i vanjske obaveze Kraljevine Jugoslavije, te pokretna i nepokretna imovina SFRJ finansirana iz zajedničkih izvora i prava nastalih u vezi s tim i na bazi njih ili iz odluka kompetentnih državnih organa kao i interne i eksterne obaveze.

Stav ostalih država sukcesora bivše SFRJ, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Slovenije i Makedonije je bitno drukčiji.

One su polazile od toga da su već ranije bile konstituisane kao države, obzirom da im je Ustav SFRJ iz 1974. godine dao državni subjektivitet i da je na njih prenesen dio imovine SFRJ, a da predmet

³¹² Stav srpske delegacije sadržan je u nedatiranom materijalu pod nazivom: O principima identifikacije državne svojine SFRJ.

sukcesije treba da bude samo ona imovina koja se po tom ustavu smatrala imovinom federacije. Kako su republike definisane kao izvorni nosioci suvereniteta koji na svom području ostvaruju veliki broj državnih funkcija to su one postale i vlasnici cjelokupne pokretne i nepokretne imovine koja se u njima zatekla i koja im je bila nužna radi ostvarivanja njihovih funkcija.

Kako je federacija zadržala izvjestan broj zajedničkih funkcija nužnih radi funkcionisanja države kao cjeline to su im trebala i sredstva radi ostvarivanja tih funkcija. Ova sredstva čine glavninu imovine bivše SFRJ koju je trebalo pravično podijeliti među državama sukcesorima.

Predmet sukcesije država, dakle treba da bude ona imovina čiji je vlasnik bila SFRJ kao posebno pravno lice i imovina paradržavnih organizacija i drugih institucija koje su po Ustavu SFRJ iz 1974. godine bili konstitutivni elementi ekonomskog, političkog i pravnog sistema federacije tj. ona imovina, aktivi i dugovi koji su na dan sukcesije pripada li SFRJ u skladu sa njenim internim pravom koje je važno na dan sukcesije isključujući imovinu republika i imovinu organizacija udruženog rada.³¹³

Na ovaj način predmet diobe bi bila samo ona imovina koja je pripadala bivšoj SFRJ kao pravnom licu, a ne i imovina republika i privrednih subjekata.

Karakter društvene svojine, koja je specifičan svojinski oblik i ekonomska kategorija, omogućio je da se dioba većeg dijela državne imovine izvrši već po Ustavu SFRJ iz 1974. godine.

Za identifikaciju tako shvaćene imovine SFRJ koja bi bila predmet diobe predloženi su slijedeći kriteriji:

- 1.pravo na donošenje odluka;
- 2.vršenje normalnih vlasničkih prava i preuzimanje odgovornosti uključujući i dugove;
- 3.funkcije koje je Ustav SFRJ iz 1974. godine davao državi SFRJ;
- 4.kriteriji koji postoje u uporednom pravu i međunarodnoj praksi;
- 5.javna upotreba objekata ili njihovo korišćenje za javne svrhe;
- 6.vlasnička ovlašćenja koja sačinjavaju ovlašćenje za: korišćenje, ubiranje plodova, raspolaganje i posjedovanje;

³¹³ Radni materijal direkcije BiH za sukcesiju bivše SFRJ.

7. centralno finansiranje izvršeno iz budžeta i zajednički formiranih fondova.³¹⁴

Odmah se može uočiti dubina razmimoilaženja u definisanju imovine bivše SFRJ između SRJ s jedne i ostalih država nasljednica s druge strane.

Dok ostale nasljednice bivše SFRJ uz izvjesne rezerve posebno prema sedmom kriteriju prihvataju navedene kriterije, SR Jugoslavija ističe važnost i predlaže primjenu samo tog kriterija³¹⁵.

Na upit kopredsjednika Komiteta za upravljanje Mirovnom konferencijom o bivšoj Jugoslaviji koje aktive i pasive treba da budu predmet raspodjele između država nasljednica SFRJ, arbitražna komisija je ove podijelila na dvije grupe i to na one koji su predmet dogovora između država nasljednica SFRJ i one koje nisu predmet takvog dogovora.

Arbitražna komisija je zauzela stav da "nekretnine koje se nalaze na teritoriji jedne od država nasljednica prelaze pod njenu jurisdikciju. Pod uslovom da dođe do eventualnih kompenzacija, a pod pretpostavkom da bi takva imovina veoma nejednako bila podijeljena između država nasljednica SFRJ, ovaj princip *locus in quo* dozvoljava da se utvrdi bivši vlasnik te imovine. Dakle, pošto se radi o javnoj imovini ona prelazi na državu nasljednicu na teritoriji na kojoj se nalazi. Porijeklo, ili prvobitno finansiranje ove imovine, zajmovi ili doprinosti koji su im mogli biti dodijeljeni su bez reperkusija u tom pogledu."³¹⁶

"Da bi utvrdili da ova imovina, aktiva i dugovi pripadaju bivšoj SFRJ potrebno je pozvati se na njeno interno pravo koje je bilo na snazi na dan sukcesije država, a naročito na ustav SFRJ iz 1974. godine."³¹⁷ Ali je problem predstavljao koncept "društvene svojine".

Arbitražna komisija, dalje zauzima stav da je "Ustav iz 1974. godine prenio vlasništvo nad mnogobrojnom imovinom na republike, koja se ne može smatrati da je pripadala SFRJ na dan sukcesije država ma kakvo bilo porijeklo ili prvobitno finansiranje te imovine."³¹⁸

³¹⁴ Isto.

³¹⁵ Isto: Delegacija BiH zastupa savt da se prvih 6 kriterija može u suštini svesti u jedan, i to onaj koji državnu svojinu definira sa materijalno-pravne tačke gledišta, kao sistem vlasničkih ovlaštenja i odgovornosti, a samu sukcesiju kao pravnu stvar. Sedmi kriterij je neprihvatljiv.

³¹⁶ Vidi: Mišljenje broj 14 Arbitražne komisije.

³¹⁷ Ibid.

³¹⁸ Ibid.

Što se tiče “društvene svojine” ona je bila u suštini, u rukama “organizacija udruženog rada”, entiteta koji su imali pravni subjektivitet, i koje su funkcionisale u okviru samo jedne republike i bile u njenoj isključivoj nadležnosti. Njihova imovina, dugovi i aktiva ne treba da budu predmet nikakve podjele. U okviru sukcesije država svaka država nasljednica ima u njihovom pogledu svoje najveće kompetecije.³¹⁹

Stoga je imovina SFRJ, koja je predmet sukcesije bila nešto izvan koncepta društvene svojine kojom su upravljali i raspolagali privredni subjekti kako je to u ovom tekstu opisano.

Predmet sukcesije može da bude samo imovina federacije.

Kako su na federaciju prenesena izvejesna prava i dužnosti u zajedničkom interesu svih republika to su federaciji bila neophodna određena sredstva radi izvršavanja svojih obaveza i odgovornosti. Prihodi i rashodi federacije utvrđivani su u budžetu federacije.

Postojale su dvije kategorije prihoda federacije.

Prvu čine prihodi od carina i drugi izvorni prihodi federacije utvrđeni saveznim zakonom.

Drugu kategoriju čine doprinosi republika i autonomnih pokrajina utvrđeni u skladu sa načelom ravnopravnosti i zajedničke odgovornosti republika i autonomnih pokrajina za finansiranje funkcija federacije.³²⁰

Ovako pribavljena sredstva služila su federaciji za ostvarivanje njenih funkcija. To su prije svega sredstva vezana za poslove narodne odbrane, sredstva potrebna za rad saveznih organa i organizacija koje su se finansirale iz budžeta federacije, zajmovi, međunarodne i druge obaveze utvrđene zakonom.³²¹

Na ovaj način i ovim sredstvima formirana je obimna imovina “JNA”, imovina saveznih organa, prije svega predsjedništva, skupštine, vlade, sekretarijata, organizacija i agencija na saveznom nivou, aktiva i pasiva Narodne banke Jugoslavije i drugih finansijskih organizacija i institucija, transakcije iz finansijskih sporazuma, imovina društveno-političkih organizacija na federalnom nivou, savezne komore, imovina drugih udruženja na federalnom nivou kao i imovina javnih preduzeća na federalnom nivou.

Interese federacije u pogledu korišćenja, raspolaganja i upravljanja društvenim sredstvima zastupalo je Savezno javno pravobranilaštvo.

³¹⁹ Isto.

³²⁰ Čl. 279. Ustava SFRJ iz 1974.

³²¹ Ustav SFRJ čl. 281.

Savezno javno pravobranilaštvo zastupa federaciju kao i nje-ne organe i organizacije i fondove federacije, koji imaju svojstvo društveno političkih organizacija, pred sudovima i drugim organima u SFRJ i inozemstvu.³²²

Zaštittu prava interesa federacije u pogledu društvenih sredstava kojima su se koristili, upravljali i raspolagali savezni sekretarijati za narodnu odbranu, jedinice i ustanove JNA, vršilo je vojno pravobranilaštvo JNA, koje je bilo takvo organizovano da je imalo svoje ispostave u obliku vojnih pravobranilaštava pri određenim jedinicama i ustanovama.

U zastupanju saveznog sekretarijata za narodnu odbranu jedinica i ustanova JNA pred sudovima i drugim organima vojno pravobranilaštvo je imalo ista ovlašćenja kao i savezno javno pravobranilaštvo.³²³

Pridržavajući se odredaba čl. 18. (1.). da prema principu *locus in quo*, nepokretna državna imovina države prednice prelazi na državu sukcesora na teritoriji na kojoj se nalazi i člana 10. po kojem je datum prelaska imovine države prednice datum sukcesije država, a koji je za Republiku Bosnu i Hercegovinu 6. 3. 1991, Republika Bosna i Hercegovina je preuzela sredstva SFRJ koja su se zatekla na njenoj teritoriji na taj datum.

Na isti način su postupile i ostale države sukcesori. Radi toga je Republika Bosna i Hercegovina donijela Uredbu sa zakonskom snagom o preuzimanju sredstava bivše SFRJ u svojinu Republike Bosne i Hercegovine.³²⁴

Član 1. ove Uredbe određuje da:

“Društvena sredstva bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, koja su koristila bivša Jugoslovenska Narodna Armija, Savezni organi i Savezne organizacije, koja se nalaze na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, postaju svojina Republike Bosne i Hercegovine.”

U članu 2. Uredbe obrazlaže se da se pod tim sredstvima podrazumijevaju:

“Nepokretne i pokretne stvari, imovinska prava, novčana sredstva i potraživanja zatečena na računu kod Službe društvenog knjigovodstva Republike Bosne i Hercegovine.”

Naloženo je resornim ministarstvima da izvrše popis i utvrde evidenciju ovih sredstava.

³²² Čl. 7. Zakona o saveznom javnom pravobranilaštvu (“Sl. list SFRJ” br. 4/77).

³²³ Ist.o čl. 28.

³²⁴ “Sl. list RBiH” br. 6/92, str. 224.

I ako Bečka konvencija ustanovljava princip da je za utvrđivanje imovine koja pripada državi prednici mjerodavno unutrašnje pravo države prednice postoje slučajevi koji čine izuzetak od ovog pravila.

Unutrašnje pravo države prednice primjenjivo je samo na nepokretne i pokretne stvari koje se nalaze na njenoj teritoriji.

Na nepokretne i pokretne stvari koje se nalaze u trećoj državi primjenjuje se njeno pravo po principu *legis rei sitae*.

"U međunarodnom privatnom pravu općenito je prihvaćeno pravilo da se nekretnine kvalificiraju po *lex rei sitae*, a to se pravo primjenjuje i na razlikovanja između pokretnina i nekretnina."³²⁵

U cilju utvrđivanja imovine koja bi bila predmet diobe u februaru 1993. nezavisni konsultanti sačinili su privremeni popis neto imovine SFRJ. Prema ovom popisu na dan 31. decembar 1990. imovina bi iznosila 60 milijardi US\$. Od toga vojna imovina³²⁶ čini 75%, nepokretna imovina 3.4% i finansijska imovina 21.6%. Kasnije procjene su se kretale oko 100 milijardi US\$.³²⁷

*Sukcesija bivše SFRJ okončana je Sporazumom o pitanjima sukcesije bivše SFRJ, zaključenim u Beču 29. juna 2001. godine, koji je stupio na snagu 2. juna 2004.*³²⁸ Sporazumom je definisana imovina koja je predmet sukcesije te je definisan način njene raspodjele. Imovina bivše SFRJ je definisana kao:

- Aneks A: Pokretna i nepokretna imovina;
- Aneks B: Diplomatska i konzularna imovina;
- Aneks C: Finansijska aktiva i pasiva.

Član 2. Aneksa A Sporazuma za nepokretnu državnu imovinu propisuje:

(1) Nepokretna državna imovina SFRJ koja se nalazila na teritoriju SFRJ prelazi na onu državu sljednicu na čijemu se teritoriju sada nalazi.

Član 3. Aneksa A za pokretnu državnu imovinu propisuje:

(1) Materijalna pokretna državna imovina SFRJ koja se nalazila na teritoriju SFRJ prelazi na državu sljednicu na čijemu se teritoriju nalazila na dan na koji je potonja proglasila neovisnost.

³²⁵ K. Saiko, Sukcesije država i međunarodno privatno pravo – Miscelanea. Zakonitost (46) 1992 – broj 6-7 – str. 970-980. str. 981-985.

³²⁶ "Većina ove imovine upotrijebljena je od SRJ za vođenje rata protiv drugih država sukcesora ili je sada zastarjela." Ana Stanić, Financial Aspects of State Succession: The Case of Yugoslavia, EJIL (2001), Vol. 12 No. 4, 751-779. str. 755.

³²⁷ Ibid.

³²⁸ Vidi prilog: Sporazumom o pitanjima sukcesije bivše SFRJ, zaključenim u Beču 29. juna 2001. Godine.

Član 3. Aneksa B propisuje:

Diplomatska i konzularna imovina osim one koju države stječu u skladu s članom 1. ovoga Aneksa raspodijelit će se na način da ukupna i konačna raspodjela diplomatske i konzularne imovine u naravi (uključujući i imovinu stečenu u skladu s članom 1.) što bliže odražava sljedeće omjere po vrijednosti za svaku državu:

Bosna i Hercegovina 15%

Hrvatska 23,5%

Makedonija 8%

Slovenija 14%

Savezna Republika Jugoslavija 39,5% .

Osnov za raspodjelu propisan je članom 4. ovog Aneksa i glasi:

(3) Osnova za razmjernu raspodjelu imovine je vrednovanje u "Izvješću od 31. decembra 1992. o vrednovanju imovine i dugova bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije sa stanjem od 31. decembra 1990".

Član 1. Aneksa C propisuje da je financijska aktiva SFRJ obuhvaćala cjelokupnu financijsku imovinu SFRJ, uključujući naročito:

(a) račune i drugu financijsku imovinu u ime saveznih resora i ispostava SFRJ;

(b) račune i drugu financijsku imovinu u ime Narodne banke Jugoslavije;

(c) deviznu imovinu, uključujući rezerve zlata i drugih plemenitih kovina SFRJ ili Narodne banke Jugoslavije;

(d) iznose dužne Narodnoj banci Jugoslavije od banaka u drugim zemljama proistekle iz nezavršenih međubankovnih poslova; te su zemlje, ali bez ograničenja na njih, nabrojane u Dodatku 2. ovom Aneksu.

(e) finansijske kvote i prava vučenja SFRJ, Narodne banke Jugoslavije ili drugih saveznih tijela ili ustanova u međunarodnim financijskim organizacijama, kao i financijsku imovinu držanu kod takvih organizacija.

(f) drugu imovinu SFRJ, uključujući iznose dužne Narodnoj banci Jugoslavije ili SFRJ od drugih dužnika osim onih navedenih pod (a) – (e) gore.

Raspodjela imovine na neto osnovi po članu 4. uključuje:

(a) vlasništvo SFRJ 27% udjela u kapitalu Jugoslavenske banke za međunarodnu gospodarsku suradnju kako je postojalo prije njene pretvorbe u poslovnu banku, što će se raspodijeliti među državama sljednicama prema omjerima dogovorenima u članu 5.(2); i

(b) neto iznos dužan Narodnoj banci Jugoslavije od banaka u drugim zemljama, proistekao od nezavršenih međubankovnih poslova, što će se tabelarno prikazati i rasporediti prema omjerima dogovorenima u članu 5.(2). Te su zemlje, ali bez ograničenja na njih, one nabrojene u Dodatku 2. ovom Aneksu.

Član 5 propisuje:

(1) Financijska imovina u inozemstvu (poput gotovine, zlata i drugih plemenitih kovina, pologa na računima i vrijednosnica), bilo da je u posjedu SFRJ ili Narodne banke Jugoslavije izravno ili stranih banaka, jugoslavenskih udruženih banaka ili predstavništava jugoslavenskih banaka u inozemstvu, uključuje slijedeće:

(i) monetarno zlato (271,642.769 oz.) protcijenjeno 31. ožujka 2001. na 70,18 milijuna US\$;

(ii) devizni računi u stranim poslovnim bankama protcijenjeni 31. ožujka 2001. na 307,61 milijun US\$ 14

(iii) devizni računi u udruženim bankama SFRJ u inozemstvu protcijenjeni 31. ožujka 2001 na 645,55 milijuna US\$; i

(iv) zlato (1209,78 oz.) prethodno u posjedu Zlatne komisije Francuske, Velike Britanije i SAD, protcijenjeno 22. svibnja 2001. na 343,76 tisuća US\$.

(2) Raspoloživa financijska imovina u inozemstvu navedena u stavku (1) ovog Člana raspoređuje se u slijedećim omjerima koji se odvojeno primjenjuju na stavke (i), (ii), (iii) i (iv):

Bosna i Hercegovina	15,50%
Hrvatska	23,00%
Makedonija	7,50%
Slovenija	16,00%
Savezna Republika Jugoslavija	38,00%

(3) Ako se u roku od pet godina ustanovi postojanje trenutno nepoznate financijske imovine u inozemstvu, ona će se što prije raspodijeliti u omjeru navedenom u stavku (2) ovog Člana i uz primjenu mehanizma opisanog u članku 6..

3. DRŽAVNI DUGOVI

3.1. Sukcesija u pogledu državnih dugova.

Definicija državnog duga data je u članu 33. Bečke konvencije o sukcesiji država u oblasti državne imovine, arhiva i dugova iz 1983. godine u koji glasi:

“Za svrhe članova ovog dijela (poglavlja) izraz 'državni dugovi' podrazumijeva svaku finansijsku obavezu države prednice u pogledu druge države, međunarodne organizacije ili svakog drugog subjekta međunarodnog prava, nastalu u skladu sa međunarodnim pravom.”

Bečka konvencija vrši klasifikaciju dugova prema posebnim kategorijama sukcesije država, pa prema tome razlikuje i dugove koji su posljedica raspada jedne države.

Dugovi države prednice se dijele na namjenske (*alotcirane*) i nenamjenske (*nealotcirane*) dugove o čemu je bilo više riječi u prethodnim poglavljima.

Konvencijska definicija “državnog duga” ne obuhvata javne dugove države prednice kao ni njene dugove privatnim licima.

Konvencija u članu 41. koji se odnosi na situaciju disolucije jedne države navodi:

“Kad se država raspadne i prestane da postoji i kada dijelovi teritorije države prednice obrazuju dvije ili više država sukcesora, a ukoliko države sukcesori ne odluče drukčije, državni dug države prednice prelazi na države sukcesore u pravednim razmejrama, vodeći računa naročito o imovini, pravima i interesima koji prelaze na države sukcesore u vezi sa ovim državnim dugom.”

U toku pregovora među državama sukcesorima bivše SFRJ njeni dugovi grupisani su u 5 kategorija:

- a) alocirani vanjski dug bivše SFRJ
- b) nealotcirani vanjski dug
- c) finansijski dugovi vojnog odjeljenja Narodne banke Jugoslavije
- d) finansijski dugovi Jugoslovenske banke za međunarodnu saradnju

Ovi dugovi također uključuju dugove SFRJ po obveznicama izdatim 1936. godine u pogledu oduzetog poljoprivrednog zemljišta u Bosni i Hercegovini.³²⁹

Alocirani vanjski dug bivše SFRJ dijeli se, kako je to u međunarodnom pravu uobičajno među državama, prema lokaciji ulaganja na koju se dug odnosi. Ostali dugovi bivše SFRJ treba da se podijele prema proporcijama utvrđenim od strane, Međunarodnog monetarnog fonda "s tim da ako je neka država već napravila aranžmane sa povjericima ovi aranžmani će se uzeti u obzir i za taj iznos umanjiti obaveze države sukcesora."³³⁰ Prema raspoloživim podacima (Jugoslavija Statistical Survey, No 5, NBJ, March 1991.) daje se pregled dugova Republika i Pokrajina SFRJ.³³¹

Tabela 1.

Stanje dugova, datim kredita i neto dugova po federalnim jedinicama 30. rujna 1990. (u mil.USD)

Dužnici	dug	Konvertibilno područje krediti	Neto	dug	Klirinško Područje krediti	Neto	Neto dug ukupno
BiH	1.667	533	1.144	456	43	413	2.090
Crna Gora	597	8	589	67	-	67	656
Hrvatska	2.994	757	2.237	34	117	-83	2.154
Makedonija	761	20	741	75	1	74	815
Slovenija	1.788	379	1.409	10	4	6	1.415
Srbija	3.302	652	2.650	522	28	494	3.144
Kosovo	726	-	726	75	-	75	801
Vojvodina	841	78	763	57	3	54	817
Federacija	3.609	-	3.609	-	555	-555	3.054
Jugoslavija	16.295	2427	13.868	1.296	751	545	14.413

Iz navedene tabele se vidi da je dug federacije dana 30. 9. 1990. godine iznosio 3.609.000 konvertibilnih dolara, pa se u vezi s tim postavlja pitanje kriterija za raspodjelu federalnog duga na dr-

³²⁹ Memorandum, Nacrt: 17. Juli 1996. Neformalni osobni dokument.

³³⁰ Isto.

³³¹ Jugoslavija Statistical Survey, No 5, NBJ, March 1991. str. 89.

žave sukcesore. Problem je tim složeniji što je bio čest slučaj da federacija uzima devizni kredit, da se devize prodaju jednoj republici, a dobiveni dinarski iznos ustupi republici za koju je kredit tražen. U takvim slučajevima je sporno ko je zapravo imao stvarnu korist od takvih kredita.

Stoga je neophodno utvrditi veći broj kriterija za utvrđivanje o čijem se zapravo dugu radi, odnosno ko po načelu pravičnosti treba zapravo da vrati taj dug.

Svjetska banka je raspolagala nešto drukčijim podacima:

Tabela 2
Procjena dugoročnih dugova po republikama i kreditorima (US dolari) kraj 1991.³³²

	MM F	Svjetska banka	Drugi multilateralni	Bilateralni	Komercijalni	Privatni	Ukupno
Bosna		450	100	415	643	317	1 925
Hrvatska		169	130	660	880	325	2 164
Makedonija		157	178	210	195	210	850
Slovenija		147	378	358	466	408	1765
Srbija i Crna Gora	683	2135	958	3152	3200	2760	12205
Alocirani nealocirani				1000	1000	1100	3783
Ukupno	683	2135	958	4152	4200	3860	15988

Dugovi bi se generalno mogli svrstati u dvije grupe i to: tehničke i funkcionalne. Prvi su zasnovani, pretežno na raspoloživim ekonomskim agregatima danas, drugi na za dug relevantnim ekonomskim agregatima u vrijeme nastanka najvećeg dijela vanjskog duga, pa i duga federacije, a to je u drugoj polovini 70 godina, tačnije u razdoblju 1975.-1981.³³³ Prema tim kriterijima "uvoz, izvoz i udio u društvenom proizvodu" udjeli u snošenju duga (%) bili bi ovi: Bos-

³³² Estimate of the long-term debts by republics and creditors (US\$) as at the end of 1991. Source: Cvikl and Mrak, 'World Bank Internal Document - Former Yugoslavia's Debt Apportionment', June 1996, at 5. Preuzeto iz: Ana Stanič, Financial Aspects of State Succession: The Case of Yugoslavia, EJIL (2001), Vol. 12 No. 4. str. 758.

³³³ Jugoslavija Statistical Survey, No 5, NBJ, March 1991. str. 89.

na i Hercegovina 12,5; Crna Gora 2,6; Hrvatska 24,1; Makedonija 5,8; Slovenija 19,5 i Srbija sa pokrajinama 35,7.³³⁴

15. decembra 1992. Godine MMF je nakon procjene da se SFRJ raspala podijelio njene dugove Fondu prema sljedećem udjelu:

Tabela 3.

Bosna	13.2 procenta
Hrvatska	28.4 procenta
Makedonija	5.4. procenta
Slovenija	16.39 procenata
SRJ	35.52 procenata

IMF Press Release No. 92/92, 15 December 1992, at 8.³³⁵

Sporazum o pitanjima sukcesije bivše SFRJ u članu 2. Aneksa C propisuje:

(1) (a) Financijska pasiva SFRJ obuhvaćala je (uz izuzetak stavaka (2) i (3) ovog člana) dugove SFRJ, dugove za koje je jamčila SFRJ i financijska potraživanja prema SFRJ, te se poglavito sastojala od –

(i) vanjskog duga SFRJ službenim vjerovnicima i međunarodnim financijskim institucijama;

(ii) vanjskog duga SFRJ poslovnim vjerovnicima;

(iii) iznosa plativih od Narodne banke Jugoslavije bankama u drugim zemljama, proisteklih iz nezavršenih međubankovnih poslova. Te su zemlje, ali bez ograničenja na njih, nabrojene u

Dodatku 2. ovom Aneksu;

(iv) vanjskog duga SFRJ drugim vjerovnicima osim onih nabrojanih pod (i) – (iii) gore.

(b) Vanjski dug pod (i) – (iv) gore označava se kao alocirani dug ako se krajnji korisnik duga nalazi na teritoriju određene države sljednice ili skupine država sljednica. Alocirani dug ne podliježe sukcesiji i dužna ga je prihvatiti država sljednica na čijem se teritoriju nalazi krajnji korisnik.

(c) Obveze SFRJ, Narodne banke Jugoslavije ili drugih saveznih institucija u odnosu na međunarodne finansijske organizacije uključene su u vanjski dug SFRJ.

³³⁴ isto, str. 89.

³³⁵ Preuzeto iz: Ana Stanič, *Financial Aspects of State Succession: The Case of Yugoslavia*, EJIL (2001), Vol. 12 No. 4. str. 759.

(2) Finansijske obveze koje valja uzeti u obzir prema stavku (1) ovog člana ne uključuju finansijske obveze SFRJ po Sporazumu sklopljenom između SFRJ i Italije 18. februara 1983. o konačnom rješenju uzajamnih obveza.

(3) Ostale finansijske obveze uključuju:

(a) jamstva SFRJ ili njene Narodne banke Jugoslavije za štedne pologe u čvrstoj valuti u nekoj komercijalnoj banci ili bilo kojoj njenoj ispostavi u bilo kojoj državi sljednici prije datuma kojeg je ova proglasila neovisnost; i

(b) jamstva SFRJ za štedne pologe izvršene prije određenih datuma kod ispostava Poštanske štedionice u bilo kojoj od republika bivše SFRJ.

Član 3.

(1) Velik dio aktive i pasive SFRJ već je u praksi raspoređen na osnovu sporazuma između država sljednica ili sporazuma između njih pojedinačno i dotičnih institucija, a to su:

(a) udio SFRJ u aktivi i pasivi Međunarodnog monetarnog fonda;

(b) udjeli Svjetske banke i s njom povezanih institucija koje drži SFRJ;

(c) dugovanja SFRJ prema Svjetskoj banci;

(d) udjeli Europske banke za obnovu i razvitak, Afričke razvojne banke i Interameričke razvojne banke koje držala SFRJ;

(e) dugovi SFRJ prema Europskoj investicijskoj banci;

(f) zlato i druge rezerve i udjeli Banke za međunarodna poravnanja (BIS), Basel, koje je držala SFRJ;

(g) jamstva SFRJ za štedne pologe izvršene prije određenih datuma pri Poštanskoj štedionici i njezinim ispostavama;

(h) onaj dio vanjskog službenog duga SFRJ kojeg su preuzele neke države sljednice u omjerima utvrđenima sporazumima između svake od njih i članova "Pariškog kluba";

(i) onaj dio vanjskog poslovnog duga SFRJ bankama (tzv. "Londonskog kluba") temeljem Novog finansijskog sporazuma iz 1988. kojeg su preuzele neke 13 države sljednice u omjerima utvrđenima sporazumima između svake od njih i članova "Londonskog kluba";

(2) U pogledu podstavka (h) i (i) stavka (1) gore, četiri od pet država sljednica sklopile su sporazume s vjerovnicima "Pariškog kluba" i "Londonskog kluba". Preostala država sljednica, Savezna Republika Jugoslavija, preuzet će odgovornost za sav svoj alocirani dug vjerovnicima "Pariškog kluba" i "Londonskog kluba" i svoj udio u nealocirano dugu takvim vjerovnicima. Očekuje se da će to riješiti preostala potraživanja "Pariškog kluba" i "Londonskog kluba" prema SFRJ.

Zasad je nemoguće predvidjeti ishod rješenja, no rješenjem potraživanja "Pariškog kluba" i "Londonskog kluba" od strane SRJ zaključit će se, kao i između država sljednica, rješavanje njihovih obveza prema "Pariškom klubu" i "Londonskom klubu". Države sljednice obustavit će sve postojeće pravne postupke ili financijska potraživanja jedna protiv druge u odnosu na obveze prema "Pariškom klubu" i "Londonskom klubu" nakon potpisivanja ovog Ugovora, te ubuduće neće pokretati nikakve druge pravne postupke ili financijska potraživanja, bez obzira na ishod rješavanja SRJ potraživanja "Pariškog kluba" i "Londonskog kluba".

(3) Raspodjele prema stavku (1) ovog člana konačne su i nijedna država sljednica neće to pitanje ponovno otvarati u sklopu sukcesijskih pitanja.

4. DRŽAVNI ARHIVI

Državni arhivi države prednice čine dokumenti koje su državni organi prednice izdavali ili primali u obavljanju svojih funkcija, a koji su na dan sukcesije pripadali državi prednici. To znači da arhivi uži teritorijalnih cjelina, crkveni, privatni i drugi slični arhivi nisu predmet sukcesije. Pravilo međunarodnog prava je da svi državni arhivi države prednice, ma gdje se nalazili i bez obzira na koga budu preneseni, moraju ostati otvoreni za slobodan pristup, korištenje i kopiranje ostalim državama sljednicama. To pravilo se posebno odnosi na "tekuće archive" države prednice.

Bečka konvencija o sukcesiji država u oblasti državne imovine, arhiva i dugova iz 1983. (u daljem tekstu Konvencija) u čl. 20 definišući pojam državnog arhiva navodi:

"Za svrhe članova ovog dijela, izraz 'državni arhivi države prednice' podrazumijeva sva dokumenta, ma kakav bio njihov datum, njihova priroda, izdata ili primljena od države prednice u obavljanju njenih funkcija, koja su na dan sukcesije država pripadala državi prednici u skladu s njenim unutrašnjim pravom, a bila su od nje sačuvana neposredno ili pod njenim nadzorom kao archive u bilo koje svrhe."

Član 31. Konvencije odnosi se na slučaj raspada države i glasi:

1. Kad se država raspadne i prestane da postoji i kada dijelovi teritorije države prednice obrazuju dvije ili više država sukcesora, a ukoliko se odnosne države sukcesori o tome ne dogovore drukčije:

a) dio državnih arhiva države prednice koji treba da se nalazi na teritoriji jedne države sukcesora radi normalne administracije njene teritorije, prelazi na ovu državu sukcesora;

b) dio državnih arhiva države prednice, izvan onog što je pomenuto u alineji a) koji se direktno odnosi na teritoriju jedne države sukcesora prelazi na ovu državu sukcesora.

2. Državni arhivi države prednice, izvan onih što su spomenute u paragrafu 1. prelaze na države sukcesore na pravičan način, vodeći računa o svim relevantnim okolnostima.

U toku pregovora o sukcesiji definisani su i arhivi SFRJ.

"Državni arhivi SFRJ " znače sve dokumente bez obzira na datum ili vrstu proizvedene ili primljenje od SFRJ (ili njene predho-

dnice države Jugoslavije od 1. 12. 1918. godine) u vršenju njenih funkcija koji su, na referentni datum, pripadale SFRJ u skladu sa njenim internim pravom i bili zaštićeni od nje direktno ili pod njenom kontrolom kao arhivi u bilo koju svrhu.³³⁶

U članu 1. (a) Aneksa D Sporazuma o sukcesiji navodi se da:

"Za potrebe ovoga Aneksa, pojam "državni arhivi SFRJ" obuhvaća sve dokumente, bez obzira na vrijeme njihova nastanka ili vrstu, i bez obzira gdje su smješteni, koje je stvorila ili primila SFRJ (ili bilo koji konstitutivni dio jugoslavenske države od 1. Decembra 1918.) u obavljanju svojih funkcija i koji su 30. juna 1991. pripadali SFRJ sukladno njezinom unutarnjem zakonu te koje je sukladno saveznom zakonu o uređenju saveznih arhiva čuvala neposredno ili nadzirala kao arhivsko gradivo u bilo koju svrhu."

Član 1 (b) definira rwpubličke i druge arhive:

"Za potrebe ovoga Aneksa, pojam "republički ili drugi arhivi" odnosi se na arhivsku građu bilo koje države koja je bila konstitutivna republika SFRJ ili njihovih teritorijalnih ili administrativnih jedinica, i obuhvaća sve dokumente, bez obzira na vrijeme njihova nastanka ili vrstu, i bez obzira gdje su smješteni, koju je stvorila ili primila bilo koja od ovih republika ili njihovih teritorijalnih ili administrativnih jedinica u obavljanju njihovih funkcija i koji su im 30. Juna 1991. pripadali sukladno važećem zakonu te koju su, sukladno zakonu o uređenju arhiva svake republike, čuvali neposredno ili nadzirali kao arhivsku građu u bilo koju svrhu."

Pod dokumentima se podrazumijevaju filmovi, audio i video zapisi i ostale snimke kao i bilo koja forma kompjuterskih zapisa. Kako je Jugoslavija u svome postojanju, prošla kroz dvije faze koje bi se mogle označiti kao unitarna i federativna, dokumenti u smislu spomenute konvencije obuhvataju kako one iz perioda unitarizma (centralizma) od 1918. tako i one iz perioda federalizma koji je egzistirao nakon 1943. godine.

Član 2. Aneksa D propisuje:

"Ako su republički ili drugi arhivi bili premješteni iz republike kojoj su pripada li, ili ako su državni arhivi SFRJ bili premješteni s mjesta njihova nastanka, prema odredbama ovoga Aneksa i u skladu s međunarodno prihvaćenim načelom provenijencije, država koja ih trenutačno nadzire što je prije moguće vratit će ih republici kojoj su pripada li ili na mjesto njihova nastanka."

³³⁶ Memorandum od 17. jula 1996. godine (neformalni dokument).

Onaj dio državnog arhiva SFRJ koji je neophodan za normalno upravljanje teritorijom jedne ili više država prijeći će na te države bez obzira gdje se ti arhivi trenutno nalaze. Isto tako dijelovi državnih arhiva SFRJ koji se direktno ili indirektno odnose na teritoriju jedne ili više država ili su bili proizvedeni ili primljeni na teritoriji jedne ili više država, prelaze na te države bez obzira gdje se ti arhivi trenutno nalaze.

Tako član 3. Propisuje:

"Dio državnih arhiva SFRJ (upravni, tekući i arhivski zapisi) koji je neophodan za redovito upravljanje teritorijem jedne ili više država, sukladno načelu funkcionalne pertinencije, predat će se tim državama, bez obzira gdje je ta arhivska građa trenutačno smještena."

Dijelovi državnih arhiva SFRJ primljeni od centralnih ili federalnih agencija iz trećih država prijeći će na državu ili države na koje se takvi arhivi odnose. Ako arhivi treba da prijeđu na više od jedne države, onda će se te države dogovoriti koja će od njih primiti original i omogućiti ostalim da sačine kopije. Državni arhivi SFRJ treba da budu podijeljeni među državama na pravičan način, uzimajući u obzir sve relevantne okolnosti, a ukoliko se države dogovore neki od tih arhiva mogu biti zadržani u zajedničkom nadzoru s tim da svaka država može načiniti kopije arhiva koji su u pitanju. Arhivi svaki od država sukcesora koji su joj pripadali kao konstitutivnoj jedinici bivše SFRJ ili su pripadali užoj političko-teritorijalnoj jedinici predstavljaju vlasništvo te države i ne podliježe podjeli.³³⁷

Privatni arhivi nisu predmet podjele. Oni koji su uzeti od njihovih vlasnika nakon 1.12.1918.godine bit će vraćeni tamo gdje su proizvedeni ili njihovim vlasnicima, prema međunarodnim principima provenijencije, bez bilo kakve kompenzacije ili drugih uvjeta.³³⁸

Prava i obaveze koje su po bilateralnim ugovorima na snazi između SFRJ i ostalih država koji se tiču restitucije arhiva, bit će u mjeri u kojoj nisu izvršeni, preuzeti od odgovarajuće države ili država. Trenutni posjednik originala bilo kojeg arhiva koji treba da se prenese može sačiniti kopije istih. Trošak pravljenja kopija snosi država koja pravi takve kopije. Trošak transportovanja arhiva, na koje prelazi pravo vlasništva snosi primalac.³³⁹

³³⁷ Isto.

³³⁸ Isto.

³³⁹ Isto.

Aneks D sporazuma o sukcesiji iz 2001. odnosi se na sukcesiju državnih arhiva. Aneks je utemeljen na stavovima koji su izloženi u Memorandumu iz 1996.³⁴⁰

³⁴⁰ Vidi Sporazum o sukcesiji u prilogu.

5. DRŽAVLJANSTVO

Promjena suvereniteta na nekoj teritoriji nije bez utjecaja na stanovništvo odnosno teritorije. Država nameće prava i obaveze stanovništvu koje trajno ili privremeno boravi na njenoj teritoriji na osnovu svog prava teritorijalnog suvereniteta.

Stanovništvo koje trajno ili privremeno boravi na državnoj teritoriji prema državi je u odnosu državljana ili stranaca. Državljanstvo je odnos između pojedinca i države, odnosno formalna veza između pojedinca i države uređena unutrašnjim državnim zakonodavstvom. "Državljanin je onaj koji je po zakonima neke države stekao njeno državljanstvo, a nije ga po tim zakonima kasnije izgubio."³⁴¹

Svaki pojedinac na području koje je promijenilo suverenitet ima pravo na državljanstvo. Države sukcesori ne smiju nikoga proizvoljno lišiti državljanstva niti ga spriječiti da ukoliko ispunjava tražene uslove državljanstvo promijeni. Posebno je važno istaći zabranu da se neko lice liši državljanstva zbog rasnih, vjerskih, etničkih ili političkih razloga.

Disolucija bivše SFRJ prouzrokovala je posljedice vezane za državljanstvo. Državljanin bivše SFRJ imali su istovremeno državljanstvo SFRJ i državljanstvo jedne od njenih republika.³⁴²

Materija državljanstva spadala je u isključivu republičku nadležnost. Jugoslovenski državljanin mogao je imati državljanstvo samo jedne od republika. Jugoslovenskom državljaninu čije se republičko državljanstvo ne može ustanoviti određivano je državljanstvo one republike u kojoj je neprekidno i dobrovoljno prebivalo posljednje dvije godine, a ako toga nije bilo - onda republike u kojoj je rođen, a ako nije bio rođen u SFRJ onda one republike u kojoj je najduže boravio posljednjih 10 godina, ili, ako mu se ni po tom osnovu ne bi moglo ustanoviti državljanstvo, onda republike u kojoj se zatekao u vrijeme određivanja državljanstva.³⁴³

³⁴¹ Vidi više Andrassy, J., Bakotić, B., Vukas, B. (1995). Međunarodno pravo 1 dio. Zagreb: Školska knjiga. str. 283.

³⁴² Članom 249. Ustava SFRJ iz 1974. godine propisano je da: "Za građane Jugoslavije postoji jedinstveno državljanstvo SFRJ. Svaki državljanin republike istovremeno je i državljanin SFRJ. Državljanin jedne republike ima na teritoriji druge republike ista prava i dužnosti kao i njeni državljanin."

³⁴³ Pravni leksikon, Beograd, 1964, str. 188.

Disolucija kao način preobražaja države u odnosu na secesiju uzrokuje znatno manje problema vezanih za državljanstvo.³⁴⁴

Disolucijom bivše SFRJ njeno stanovništvo nije ostalo bez državljanstva obzirom da im je preostalo njihovo republičko državljanstvo.

Ali ako se imaju u vidu česte i masovne migracije stanovništva koje nisu praćene formalnom promjenom državljanstva, a koje su se dešavale nakon Drugog svjetskog rata u doba kolonizacija, a zatim ekonomske migracije iz nerazvijenih u razvijene republike, onda je jasno da i u ovoj oblasti postoji mnoštvo neriješenih i spornih pitanja o kojima se morao postići dogovor država sukcesora. Situaciju posebno usložnjavaju masovne migracije u toku trajanja agresije 1992-1995.

Državljanstvo je materija koju svaka država uređuje svojim unutrašnjim zakonodavstvom što je izraz njenog pravnog suvereniteta. Ali prilikom regulisanja ove materije države nisu sasvim slobodne. One su ograničene pravilima međunarodnog prava sadržanim u vrijeme kad su ova pitanja bila aktuelna u univerzalnoj deklaraciji o pravima čovjeka, a zatim u konvenciji o smanjenju broja apatrida.

Memorandum iz 1996. dao je slobodu svakoj državi sukcesoru SFRJ da odredi svojim vlastitim zakonodavstvom ko će biti njen državljanin uz izvjesna ograničenja. Državljanstvo će se dati bez diskriminacije nosiocima ranijeg republičkog državljanstva vodeći računa da nijedan državljanin bivše SFRJ ne ostane bez državljanstva.

Države sukcesori ne smiju nikoga proizvoljno lišiti državljanstva niti ga spriječiti da ukoliko ispunjava tražene uslove državljanstvo promijeni. Posebno je važno istaći zabranu da se neko lice liši državljanstva zbog rasnih, vjerskih, etničkih ili političkih razloga.

Bosna i Hercegovina je nakon sticanja nezavisnosti u cilju regulisanja ovog pitanja donijela Uredbu sa zakonskom snagom o državljanstvu RBiH³⁴⁵ kojom je perpetuirala ranije republičko državljanstvo. Pored kategorije stanovništva koja je imala ranije republičko državljanstvo, državljanstvo RBiH mogle su steći i druge kategorije stanovništva. To su prije svega osobe koje su imale prebivalište na području RBiH, iseljenici iz RBiH i njihovi potomci u pravoj liniji, bračni dugovi i usvojenici državljanina RBiH. Pored ovih kategorija, državljanstvo RBiH mogla je steći svaka osoba čiji je prijem u državljanstvo RBiH predstavljao interes za republiku kao i svako onaj ko se

³⁴⁴ Za secesiju su vezana pitanja opcije preseljenja stanovništva itd.

³⁴⁵ Uredba sa zakonskom snagom o državljanstvu RBiH ("Sl.list RBiH " br.18/92 od 07.10.1992.)

osjeća državljaninom R BiH ako ispunjava zakonske uslove koji su tako postavljeni da je praktično državljaninom R BiH mogao postati svako ko nije učestvovao u agresiji na R BiH. Stav zakonodavca u vezi sa pitanjem naturalizacije često se mijenjao.

Dejtonskim ustavom potvrđen je kontinuitet Bosne i Hercegovine tako da su svi državljani R BiH ostali državljani Bosne i Hercegovine, s tim da parlamentarna skupština zauzme stav prema pitanju državljanstva osoba naturaliziranih poslije 6. 4. 1992. godine, što se praktično svodi na reviziju državljanstva ovih osoba.

Ovaj ustav slično ustavima bivše SFRJ predviđa postojanje dvije vrste državljanstva i to državljanstva Bosne i Hercegovine koje uređuje parlamentarna skupština BiH i državljanstva entiteta koje oni samostalno uređuju s tim da su svi građani nekog entiteta samim tim i građani Bosne i Hercegovine.³⁴⁶

Ovaj ustav postavlja izvjesna ograničenja zakonodavstvu zasnovana na opštem međunarodnom pravu kojim se zabranjuje entitetima i Bosni i Hercegovini da nekog samovoljno liše državljanstva, a posebno to ne može biti uzrokovano diskriminacijom po zabranjenim osnovama kao što su pol, rasa, boja kože, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno porijeklo, zbog pripadnosti nekoj nacionalnoj manjini, imovini, rođenju ili zbog drugog razloga.

Ustav je predvidio mogućnost postojanja dvojnog državljanstva na koji način se omogućava građanima Bosne i Hercegovine da pored njenog, odnosno državljanstva jednog od njenih entiteta ima i državljanstvo neke strane države. Osobe sa dvojnim državljanstvom mogu u njoj ostvarivati svoja biračka prava samo pod uslovom da je Bosna i Hercegovina zemlja njihovog prebivališta. Uslov za omogućavanje dvojnog državljanstva je postojanje bilateralnog sporazuma između Bosne i Hercegovine i treće države.

Ustav Federacije Bosne i Hercegovine također sadrži ograničenje da se nikome ne može arbitrarno uskratiti državljanstvo Federacije i također pruža mogućnost dvojnog državljanstva zadržavanjem državljanstva drugih država.

Zbog svog značaja pitanje državljanstva bilo je predmet sporazumijevanja među državama sukcesorima bivše SFRJ kako bi se osiguralo da ni jedna osoba ne ostane bez državljanstva.

³⁴⁶ Član 7. Aneksa 4 opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini (Ustav)

6. STEČENA PRAVA

"Stečena prava (*acquired rights, droit acquis, erworbenere rechts*) su subjektivna prava nastala (stečena) u prošlom pravnom poretku, koji je zamijenjen novim po kojemu ta prava ne bi mogla nastati, a uz to su ta prava, možda i načelno suprotna sadašnjem, novom pravnom poretku."³⁴⁷

Izraz stečena prava tvorevina je unutrašnjeg državnog prava koje određuje sudbinu subjektivnih prava stečenih po jednom zakonu ili u jednom poretku nakon što se zakon odnosno poredak promijenili. U takvim situacijama neka od tih subjektivnih prava bivaju poštivana dok se druga ukidaju. U principu se subjektivna prava stečena u jednom poretku poštuju ukoliko dođe do njegove promjene, na primjer: prava iz radnog odnosa, socijalnog i penzijskog osiguranja i slično.

Ovdje ćemo spomenuti samo neka od njih:

Penzije. Svaka osoba zadržava pravo na penziju koju je stekla u državi prednici. Što se tiče međunarodne prakse ona je različita i zavisi od toga da li se radi o potpunoj ili djelimičnoj sukcesiji. Za očekivati je da ukoliko je riječ o potpunoj sukcesiji što je međunarodna praksa i pokazala, države sukcesori poštuju stečena prava iz mirovinskog osiguranja. Međutim, ukoliko je riječ o djelimičnoj sukcesiji odlučujuće je da li je osoba stekla prava u otcijepljenom dijelu ili onom koji je zadržao kontinuitet. U pravilu država sukcesor u takvim slučajevima priznaje temeljna prava iz mirovinskog osiguranja građanima koji steknu njeno državljanstvo.

Aneks E sporazuma o sukcesiji iz 2001. posvećen je pitanju mirovina. Po članu 1. Sporazuma svaka država preuzet će odgovornost i redovito plaćati zakonito odobrene mirovine koje financira ta država u svojstvu bivše konstitutivne republike SFRJ, bez obzira na nacionalnost, državljanstvo, mjesto boravka ili prebivalište korisnika.

³⁴⁷ Vidi više Ibler, V. (1987). Rječnik međunarodnog javnog prava. Zagreb. str. 300; "i bez obzira na to o kojoj integraciji se radi, prava fizičkih osoba koja nastaju kao posljedica smjene različitih pravnih sustava u svjetskoj pravnoj doktrini nazvana su stečenim pravima." Kostrečić, M. Prilog raspravi o stečenim pravima prilikom sukcesije država, *Zakonitost* (46) 1992, br.6-7, str. 870.

Po članu 2. Sporazuma svaka država preuzet će odgovornost i redovito plaćati mirovine koje pripadaju njenim državljanima koji su bili javni ili vojni službenici SFRJ bez obzira na to gdje je njihovo mjesto boravka ili prebivalište, ako su te mirovine bile financirane iz saveznog proračuna ili drugih saveznih sredstava SFRJ.

Vlasnička prava. Imovina fizičkih i pravnih osoba nije predmet sukcesije i ne podliježe podjeli između država sljednica. Aneks G sporazuma o sukcesiji iz 2001. posvećen je pitanju privatne imovine i stečenih prava. Član 2. Aneksa propisuje da će prava na pokretnu i nepokretnu imovinu koja se nalazi u nekoj državi sljednici na koju su građani ili druge pravne osobe SFRJ imali pravo na dan 31. decembar 1990. priznat će se, te će biti zaštićena i vraćena od strane te države u skladu s utvrđenim standardima i normama međunarodnog prava bez obzira na nacionalnost, državljanstvo, mjesto boravka ili prebivalište tih osoba. Bilo kakav navodni prijenos prava na pokretnu i nepokretnu imovinu učinjen nakon 31. prosinca 1990. i zaključen pod prisilom bit će nevaljan i ništavan.

7. SUKCESIJA U ČLANSTVO MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA

Što se tiče sukcesije država u pogledu članstva u međunarodnim organizacijama, ne postoje neka čvrsta pravila općeg međunarodnog prava niti novija praksa država koja bi se mogla uzeti kao precedent. Ma koliko se to pitanje čini usko povezanim sa sukcesijom u odnosu na međunarodne ugovore, jer su upravo međunarodni ugovori ustavni (konstitutivni) akti međunarodnih organizacija, treba ga ipak posmatrati izdvojeno.³⁴⁸

Memorandum iz 1996. predlaže da države članice koje žele zauzeti mjesto SFRJ ili neke federalne institucije u nekoj međunarodnoj organizaciji preuzmu neophodne korake za postizanje tog članstva. Ostale države koje su u poziciji da to učine trebaju joj pružiti potrebnu pomoć u postizanju tog članstva. O pristupu država sukcesora bivše SFRJ članstvu u UN bilo je riječi u prethodnim poglavljima.

U slučaju Državne zajednice Srbije i Crne Gore, Srbija je zadržala članstvo u međunarodnim organizacijama dok je Crna Gora aplicirala za članstvo.

³⁴⁸ Vidi više: Andrassy, J., Bakotić, B., Vukas, B. (1995). op.cit. str. 272.

8. ZAKONODAVSTVO

Ustavom SFRJ iz 1974. godine zakonodavna nadležnost bila je podijeljena između republika sjedne i federacije s druge strane.

Nadležnosti federacije mogle su se svrstati u slijedeće grupe: zaštita suverenih prava i ravnopravnosti naroda, obezbjeđivanje suvereniteta, nezavisnosti, teritorijalne cjelokupnosti, bezbjednosti, i odbrane Jugoslavije i vođenje međunarodne politike i međunarodnih odnosa, utvrđivanje osnova društveno-ekonomskih odnosa i prava radnih ljudi i položaja samoupravnih organizacija i zajednica, uređivanje osnova sistema društvenog planiranja kao i izvjesna ovlašćenja u oblasti privrede i finansija, u oblasti narodne odbrane, u oblasti državne bezbjednosti, kontroli prometa i zaštiti od zaraza i drugih pojava kojima se ugrožava život i zdravlje ljudi, u oblasti saobraćaja i veza, u oblasti krivičnog i građanskog prava, u oblasti evidencije i statistike, u oblasti saveznog obrazovanja i funkcionisanja, obezbjeđenje jedinstvenog sistema društvenog samoupravljanja, osnovnih sloboda i prava i dužnosti čovjeka i građanina i uopšte osnove jedinstva društveno-političnog sistema i obezbjeđenje mehanizma i sistema kreditiranja bržeg privrednog razvitka nedovoljno razvijenih republika i krajeva.³⁴⁹

Svoje nadležnosti u navedenim oblastima federacija je ostvarivala donošenjem zakona (potpunih, osnovnih i opštih) i podzakonskih akata.

Disolucija SFRJ uzrokovala je potrebu supstituiranja država sukcesora u oblasti u koje su spadale u zakonodavnu nadležnost federacije.

Republike su u ovoj oblasti mogle da zauzmu različite stavove. Mogle su da preuzmu zakone federacije i da ih primjenjuju kao vlastite, da samostalno uredi ova pitanja donoseći samostalne zakone ili da neke zakone stave van snage.

Bosna i Hercegovina je nakon sticanja nezavisnosti donijela *Uredbu sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju Saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički*

³⁴⁹ Grupisanje izvršeno prema J.Đorđević, *Ustavno pravo*, Beograd 1976.,str. 441-445

*zakoni.*³⁵⁰ Ovi zakoni odnose se na oblasti privrede (privrede i finansije, saobraćaj i veze, ekonomske odnose sa inostranstvom i inostrani poslovi), oblast državne uprave i pravosuđa (državna uprava, pravosuđe), oblast zdravstvenog rada i socijalne zaštite (zdravstvo, penzijsko-invalidsko osiguranje, socijalna i dječija zaštita), oblast boračke i invalidske zaštite, oblast obrazovanja, nauke, kulture i fizičke kulture i ostali propisi.³⁵¹

Navedeni zakoni u skladu sa načelom ustavnosti i zakonitosti moraju biti u saglasnosti sa Ustavom Bosne i Hercegovine, a svi ostali propisi i sa Ustavom i sa Zakonom.

Pored navedenih zakona, Uredbama sa zakonskom snagom preuzeti su i drugi značajniji zakoni, kao što su Zakon o opštem upravnom postupku, Zakon o upravnim sporovima, Zakon o službi u Oružanim snagama, njegovoj primjeni u Bosni i Hercegovini, Krivični zakon SFRJ, Zakon o krivičnom postupku, Zakon o osnovnim svojinsko pravnim odnosima, Zakon o obligacionim odnosima i Zakon o parničnom postupku.

Podzakonodavna djelatnost vezana za izvršavanje saveznih zakona prenesena je na republičke organe, s tim da ovlašćenja koja je imalo Savezno izvršno vijeće preuzima republička vlada, a ovlašćenja saveznih sekretarijata nadležna republička ministarstva.

Bosna i Hercegovina je također donijela *Uredbu sa zakonskom snagom o neprimjenjivanju odredaba Saveznih zakona i propisa donesenih za njihovo izvršenje na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine.*³⁵²

Zakoni su grupisani u slijedeće cjeline: oblast privrede (privreda i finansije), državne uprave i pravosuđa (uprava, unutrašnji poslovi, pravosuđe) i boračko-invalidska zaštita.

Ovaj zakon reguliše pitanja stečenih prava tako da priznaje prava stečena na osnovu zakona čija primjena prestaje stupanjem na snagu ove Uredbe pod uslovom da su prava stečena do 31. 3.1992. godine.

Pitanja koja se odnose na proizvodnju i promet naoružanja i vojne opreme voljom zakonodavca stavljena su u nadležnost vlade

³⁵⁰ Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju Saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakon ("Sl.list RBiH" br. 2/92).

³⁵¹ Prilog 2

³⁵² Uredba sa zakonskom snagom o ne primjenjivanju odredaba Saveznih zakona i propisa donesenih za njihovo izvršenje na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine. ("Sl.list RBiH" br.2/92)

koja ih uređuje podzakonskim aktima do trenutka kada će ih zakonodavac urediti odgovarajućim propisima.

Bosna i Hercegovina je supstituirala SFRJ u zakonodavnoj nadležnosti u uslovima neposredne ratne opasnosti, a zatim i ratnog stanja, što je imalo za posljedicu da se savezni zakoni preuzimaju odnosno abrogiraju u uslovima poremećaja nadležnosti između zakonodavnog tijela i izvršne vlasti. Ratno stanje i neposredna ratna opasnost imali su za posljedicu preuzimanje zakonodavne nadležnosti od Predsjedništvo Bosne i Hercegovine koje je to i učinilo donoseći Uredbe sa zakonskom snagom.

ZAKLJUČAK

1. Pitanja uzrokovana preobražajem subjekata međunarodnog prava, međunarodno pravo rješava institutom sukcesije. I ako je sukcesija kao pojam preuzeta iz unutrašnjeg prava u međunarodnom pravu je našla svoju punu primjenu. Primjenjuje se na sukcesiju država i sukcesiju međunarodnih organizacija.

Da bi se postavilo pitanje sukcesije potrebno je da se desi neka vrsta preobražaja postojećeg subjekta međunarodnog prava. Od inteziteta preobražaja zavisi o kojoj pojavi je riječ, odnosno koja pravila će se primjeniti. Razlikujemo sukcesiju u širem smislu koja pored sukcesije u užem smislu obuhvata i kontinuitet. Sukcesija u širem smislu odnosi se na svaki preobražaj države dok se sukcesija u užem smislu odnosi na preuzimanje prava i obaveza države prednice od država sukcesora. Sukcesija država je pojava međunarodnih političkih odnosa koja iziskuje pravna rješenja. Definiše se kao zamjena jedne države drugom u pogledu odgovornosti za međunarodne odnose jedne teritorije.

Kontinuitet se odnosi na postojanje pravne veze u pravima i obavezama iste države prema drugim subjektima međunarodnog prava, a pitanje kontinuiteta postavlja se u vezi sa preobražajima država koji bi taj kontinuitet mogli dovesti u pitanje. Identitet države je pretpostavka za njen kontinuitet.

Za sukcesiju u užem smislu i za kontinuitet primjenjuju se različita pravila. Stoga je neophodno utvrditi o kojoj od ove dvije pojave je riječ. Država sukcesor nasleđuje prava i obaveze države prednice dok se kod kontinuiteta produžava važenje prava i obaveza iste države.

Državu karakterišu tri spoljna obilježja: teritorija, stanovništvo i suverena vlast. U toku svog postojanja država može proširiti suverenitet na nove teritorije, može izgubiti suverenitet na dijelovima teritorije ili na čitavoj teritoriji u kojem slučaju se radi o nestanku države.

Kod sukcesije, država prednica gubi suverenitet na jednom dijelu teritorije ili potpuno nestaje, a druga, država sukcesor proširuje svoj suverenitet na novu teritoriju ili tek nastaje.

Država sukcesor može preuzeti sva prava i obaveze države prednice, preuzeti samo neka prava i obaveze države prednice što je

najčešći slučaj ili faktički preuzeti neku teritoriju bez preuzimanja prava i obaveza vezanih za tu teritoriju.

Po pitanju obaveznosti preuzimanja prava i obaveza države prednice od države sukcesora prilikom promjene teritorijalnog suvereniteta razvile su se mnoge teorije kako u sklopu teorija o državi i pravu uopšte tako i u međunarodnoj pravnoj literaturi. One se mogu svrstati u dvije osnovne grupe i to: teorije kontinuiteta koje zagovaraju kontinuitet u pravima i obavezama države sukcesora u odnosu na državu prednicu i teorija tabulae rasae (*clean slate*) koje zagovaraju čistu prošlost.

Sukcesija se pokazala kao vrlo složeno pitanje međunarodnog prava. Međunarodni običaji se u ovoj materiji ustaljuju vrlo teško. To je posljedica specifičnosti svake sukcesije ali i nespremnosti država da se u ovoj oblasti unaprijed obavežu i da se rukovode ičim drugim sem trenutnim državnim interesom. To se najbolje vidi iz činjenice da je sukcesija uvrštena u prioritetna pitanja međunarodnog prava, ali da kodifikacija ide vrlo sporo i teško. Poslije dugog i napornog rada Komisija za međunarodno pravo UN-a je sačinila: Bečku konvenciju o sukcesiji država u pogledu međunarodnih ugovora (1978) i Bečku konvenciju o sukcesiji država u pogledu državne imovine, arhiva i dugova (1983). Bečka konvencija iz 1978. stupila je na snagu tek u januaru 1997. godine i ako je za njeno stupanje na snagu bilo potrebno svega 15 instrumenata o ratifikaciji ili pristupanju, dok Bečka konvencija iz 1983. još nije stupila na pravnu snagu.

Ove konvencije predstavljaju kodifikovano međunarodno pravo u materiji koju regulišu. Ali pored načela međunarodnog običajnog prava, one sadrže i norme kojima na nov način uređuju pojedina pitanja na koji način doprinose progresivnom razvoju međunarodnog prava. One uređuju pitanja ugovora, imovine, arhiva i dugova. Norme sadržane u njima pretežno su uopštene i načelne i ostavljene na dispoziciju stranaka. Podstiče se dogovaranje zainteresovanih strana koje mora dovesti do ukupnog pravičnog rezultata.

Bečka konvencija iz 1978. godine stupanjem na pravnu snagu postala je dio međunarodnog pozitivnog prava i međunarodni zakon za države članice, a za ostale članice međunarodne zajednice ima važnost međunarodnog običajnog prava. Bečka konvencija iz 1983. ima važnost međunarodnog običajnog prava.

3. Postupak sukcesije sprovodi se dogovorom između zainteresovanih država kao što je to bio slučaj između Češke i Slovačke na osnovu Ustavnog zakona po kojem počev od ponoći 1. 1. 1993. godine, Češka i Slovačka egzistiraju kao dvije odvojene i neza-

visne države. Mnogobrojna i raznovrsna pitanja proizašla iz zajedničkog življenja riješena su sporazumno.

Ukoliko zainteresovane strane ne mogu da se dogovore pa dođe do spora, one su dužne da ga iznesu pred arbitražu, Međunarodni sud u Hagu ili da primijene neki drugi postupak mirnog rješavanja sporova. Ali ako nastane spor oko tumačenja ili primjene Bečkih konvencija o sukcesiji zainteresovane strane su dužne da ga rješavaju postupkom konsultacija ili pregovora, a u slučaju da ga ne mogu riješiti na ovaj način dolazi do primjene postupka koncilijacije.

4. Predmet sukcesije je imovina kao i raznovrsna prava i obaveze države prednice, koja se povodom promjene teritorijalnog suvereniteta prenose na državu sukcesora.

Kako je sukcesija nasljeđivanje države prednice od država sukcesora, predmet sukcesije je ustvari ono što se nasljeđuje, a to je imovina koju država prednica ima u času otvaranja ostavinskog postupka te različita prava i obaveze vezana za različite djelatnosti države prednice. Država u toku svog postojanja stiče različitu nepokretnu i pokretnu imovinu koja se u slučaju njenog nestanka ili drugog vida preobražaja može zadesiti u zemlji ili inostranstvu, zaključuje najraznovrsnije bilateralne i multilateralne ugovore u vezi sa čim nastaje obimna dokumentacija. Stupajući u poslovne odnose sa drugim subjektima međunarodnog prava država zasniva dužničko-povjerilačke odnose pa se može desiti da ostavlja znatne dugove ili potraživanja. Također, preobražaji država zadiru u najraznovrsnija prava i interese pojedinaca počevši od državljanstva, radnih odnosa, raznovrsnih statusnih pitanja, različitih sudskih i upravnih postupaka i slično. Prema tome, predmet sukcesije su imovina, prava i obaveze države prednice kojima raspolaže na dan sukcesije država pod kojim se podrazumijeva dan kad je država sukcesor zamijenila državu prednicu u odgovornosti za međunarodne odnose teritorije na koju se odnosi sukcesija.

5. Postojanje ili nepostojanje jedne države je faktičko pitanje.

Kod država federativnog tipa koje su sastavljene od federativnih jedinica koje imaju određeni stepen autonomije i čiji centralni (federalni) organi odražavaju federativnu strukturu države, pitanje postojanja federacije vezano je za činjenicu da li su federalne jedinice predstavljene i da li učestvuju u radu centralnih organa. Ukoliko federalne jedinice nisu predstavljene niti učestvuju u radu centralnih organa, to znači da je federativna država prestala postojati.

U ocjeni da li jedan preobražaj države okvalifikovati kao raspad (disoluciju) ili otcjepljenje (secesiju) relevantan je odgovor na pitanje: da li je većina federalnih jedinica predstavljena u centralnim organima ili je istupila iz centralnih organa. Također su relevantne i mjerljive veličine kao što su teritorija, stanovništvo, resursi i slično.

Na teritoriji bivše SFRJ stvoreno je pet nezavisnih država koje su njeni jednakopravni nasljednici. Potpuno su bile bez osnova tvrdnje SR Jugoslavije da ona ima kontinuitet u odnosu na bivšu SFRJ. Pošto je identičnost jedne države prije i poslije preobražaja pretpostavka za kontinuitet, očigledno je da SR Jugoslavija nije isto što i SFRJ. Nije joj identična, pa prema tome ne pripada joj ni kontinuitet u odnosu na SFRJ.

6. Predmet sukcesije bivše SFRJ je sva njena imovina "aktiva i pasiva" i sva prava i obaveze kojima je raspolagala na dan 31. 12. 1990. Godine, koji je prihvaćen kao relevantni datum i za koji je sačinjen popis aktive i pasive SFRJ.

Aktiva i pasiva podijeljeni su u dvije kategorije. Prvu bi činile ona aktiva i pasiva, prava i obaveze po kojima države sukcesori mogu da se dogovore a drugu ona aktiva i pasiva, prava i obaveze o kojim adržave sukcesori ne mogu da se dogovore.

Države sukcesori bivše SFRJ su se dogovorile da principi međunarodnog prava sadržani u spomenutim Bečkim konvencijama o sukcesiji predstavljaju osnov za sprovođenje postupka sukcesije.

Postupak sukcesije ustanovljen sporazumom država sukcesora, zasnovan na pomenutim principima međunarodnog prava mora biti usklađen sa imperativima opšteg međunarodnog prava kao i sa fundamentalnim pravima pojedinaca, naroda i nacionalnih manjina, a usvojena rješenja moraju voditi pravičnom rezultatu.

Za određivanje šta predstavlja državnu imovinu koja je predmet sukcesije mjerodavno je unutrašnje pravo države prednice. Ovakav stav izražen u Bečkoj konvenciji o sukcesiji država u odnosu na državnu imovinu, arhiv i dugove, načelne je prirode i nije ga moguće realizovati u svim situacijama, nego samo u onim kad se imovina (nepokretna i pokretna) nalazi na teritoriji države prednice.

Sukcesija bivše SFRJ okončana je zaključenjem Sporazuma o pitanjima sukcesije bivše SFRJ, zaključenim u Beču 29. juna 2001. godine, koji je stupio na snagu 2. juna 2004, nakon što je ratificiran od svih država sukcesora bivše SFRJ.

CONCLUSION

1. The issues imposed by transformation of the international law's subjects, states in the first place, are solved by the institute of succession. Although taken over from the internal law, the term "succession" has its full application in the international law. It is applied in cases of succession of states and international organizations.

To raise a question of succession, the existing subject of the international law should undergo a kind of transformation. The transformation intensity defines the nature of the incident as well as the rules to be applied. One should be aware of a succession in wider sense, to include continuity, as opposed to a succession in limited sense. The first mentioned refers to every transformation of a state, whilst the second refers to taking rights and obligations on by the successor states from the predecessor state. The succession of a state is an event within the international political relations which requires legal solution. It is defined as a replacement of one state by another in the responsibility for the international relations of territory.

Continuity is related to the existence of a legal connection within a state's rights and obligations against other subjects of the international law, whereas the question of continuity is raised in relation to the state's transformation which may jeopardise that continuity. The identity of a state is a presumption for its continuity.

Different rules are applied for a succession in limited sense of the word and for the continuity. It is, thus, necessary to clearly identify the situation; the successor state inherits the predecessor state's rights and obligations, whilst the continuity implies continuation of the validity of the same country's rights and obligations.

A state is characterized by the three outer features: the territory, population and sovereign power. During its existence, a state may extend its sovereignty over new territories or may lose its sovereignty over a part or the whole of the territory, the latter being the state's disappearance.

In case of succession, the predecessor state loses either its sovereignty over a part of the territory or disappears as a whole, while the other country, the successor state, extends its sovereignty over the new territory or is being founded. The successor state may take on all rights and obligations from the predecessor state, which

is to mean an absolute (universal) succession; may take on some of the predecessor state's rights and obligations, which is the most common case or may factually take over a territory without taking on the rights and obligations related to it.

With reference to liability for taking on the predecessor state's rights and obligations by the successor state in the context of territorial sovereignty changes, many theories have been developed both within the theories on state and law in general and in the literature on the international law. They could be classified into two major groups: the continuity theories arguing for the continuity of the successor state's rights and obligations with reference to the predecessor state, and the "Clean slate" theories which insist on the clean past.

Bečka konvencija iz 1978. godine stupanjem na pravnu snagu postala je dio međunarodnog pozitivnog prava i međunarodni zakon za države članice, a za ostale članice međunarodne zajednice ima važnost međunarodnog običajnog prava. Bečka konvencija iz 1983. ima važnost međunarodnog običajnog prava.

2. It appears that succession is a pretty complex and difficult problem for the international law's regulation processes. International practices are hard to be established in this field. This is the consequence of each succession's peculiarity as well as of the state's unwillingness to feel bound to anything else in the field but its current state interests. This is best provable both by succession position in the list of the international law's priority issues and extremely hard and slow codification process. After a long and troublesome work, the UN Commission for International Law prepared the two conventions in this field: The Vienna Convention on Succession in Terms of International Agreements (1978) and the Vienna Convention on Succession in Terms of State Property, Files and Debts (1983). The 1978 Convention came into effect only in January 1997, although this was dependent on just fifteen instruments of ratification or accession, whilst the 1983 Convention has not yet come into force.

These two conventions represent the codified international law in the matter they regulate. While including the principles of the international customary law, the conventions contain the norms to arrange a few new issues, thus contributing to the progressive development of the international law. The issues arranged include agreements, property, archive and debts. The norms contained are mainly general and principled and left for the parties' disposition. They sti-

multilateral agreement between the parties involved, to facilitate the overall just result.

By coming into force, the Vienna Convention of 1978 became a part of the international positive law and an international regulation for the member states, with a role and validity of the international common law for the remaining members of the international community. The Vienna Convention of 1983 is valid as the international common law.

3. A succession procedure is conducted by the agreement between the states involved, as in the case of Czech and Slovak Republics which, on the basis of the law, have been existing as the two separate and independent states since 01/01/1993. Numerous problems of different kinds, resulting from joined existence, have been solved by the agreement.

If the parties involved reach a dispute instead of an agreement, they are obliged to ask for arbitration, address the International Court of Justice for assistance or apply a procedure of the peaceful settlement of dispute. If there is a dispute over interpretation or application of the Vienna Convention on Succession, the parties involved are obliged to try to solve it either by the consultation procedure or negotiations. If this fails, a conciliation procedure is to be applied.

4. The succession's subject is the predecessor state's property as well as various rights and obligations, passed on to the successor state due to the territorial sovereignty change.

As succession is the predecessor state's inheritance by the successor state, its subject is what is being inherited i.e. the property the antecedent state possesses at the moment of the legacy procedure commencement as well as various rights and obligations related to the actions by the predecessor state. Throughout its existence, a state comes into possession of different movable and immovable property which, in case of its disappearance or a form of transformation, could be in the country or abroad, as well as it signs all kinds of bilateral and multilateral agreements which result in plentiful documentation. Through business activities with other subjects of the international law, a state establishes the debtor - creditor relations which may be followed by the considerable debts. A state's transformation also affects an individual's rights and interests including citizenship, working relationships, different statutory issues, court or administrative proceedings etc.. The succession subject, therefore, includes the property, rights and obligations of the predecessor sta-

te, being in its possession at the day of succession ie. the date when the predecessor state is replaced by the successor state in terms of responsibility for international relations of the territory the succession applies to.

5. Existence or non-existence of a state is a factual rather than legal

question. As for the states of federal type, composed of the units which possess a certain degree of autonomy and whose central bodies reflect the state's federal structure, the question of the federation's existence is related to its units' representation in the central bodies and participation in their operations. If the latter is not the case, the federal state has ceased to exist.

When in doubt whether to qualify a state's transformation as its dissolution or its secession, the answer to the following question could be helpful: Are most of the federal units represented in the central bodies or are their operations within these bodies terminated? The magnitudes such as territory, population, resources etc. are also relevant for correct judgement on this issue.

The SFR of Yugoslavia has become dissolved, all of the aforementioned relevant indicators implying such a conclusion. Most of the republics - the federation's units - have withdrawn their representatives in the central (federal) bodies. This applies not only to the number of the federation's units but also to the territory, population and resources.

On the former SFRY territory five independent states were founded as its legitimate successors. The claims made by SR Yugoslavia on its continuity referring the ex- SFRY are completely groundless. Given the sameness of one state prior to and after the transformation as a presumption for continuity, it follows that SR Yugoslavia is not the same as SFRY. Not identical to the former state, it has no continuity over the ex-SFRY.

6. The subject of the ex-SFRY succession includes all its property (assets and liabilities) and all its rights and obligations on the day of 12/31/1990, the date which has been recognized as relevant and for which has been prepared the draft single inventory of the assets and liabilities of the SFRY.

The assets and liabilities are classified into two categories. The first would include those assets and liabilities, rights and obligations, which the successor states can agree on (agree items), whilst the second would include those assets and liabilities, rights and obli-

gations, which the successor states cannot agree on (non-agreed items).

The states which are successors of the ex-SFRY agreed on the international law's principles, contained by the Vienna Conventions on Succession, as the ground for the succession procedure. This means that any dispute over the interpretation or application of the principles contained by the conventions is to be settled by consultations and negotiations, conciliation, arbitration or with assistance of the International Court of Justice.

The succession procedure, established by the agreement between the successor states and based on the mentioned principles, has to be compatible with the imperatives of the general international law and the fundamental rights of individuals, nations and national minorities, and the solutions adopted have to lead towards just results.

In defining the state property which is the subject of succession, the internal law of the antecedent state is legitimate. Such an attitude, expressed by the Vienna Convention on Succession in the field of property, files and debts, is of principled character and cannot be obeyed in all situations, but only those when the property (assets and liabilities) is within the territory of the predecessor state.

Succession of the former Yugoslavia finished by the conclusion of The Agreement on Succession Issues of the Former SFRY signed in Vienna on 29 June 2001, came into force 2 June 2004 following its ratification by all successor countries.

PRILOG I

MEĐUNARODNI MULTILATERALNI UGOVORI KOJE JE BOSNA I HERCEGOVINA PREUZELA SUKCESIJOM, PRIHVATANJEM ILI PRISTUPANJEM

I Ugovori, ustavi i statuti za koje je izvršena notifikacija o sukcesiji, prihvatanju ili pristupanju u postupku regulisanja članstva Republike Bosne i Hercegovine u međunarodnim organizacijama.³⁵³

- 1) Povelja Ujedinjenih nacija od 26.juna 1945. godine
- prihvatanje
- 2) Statut Međunarodnog suda pravde (priložen u Povelju Ujedinjenih nacija)
- 3) Ustav Organizacije ujedinjenih nacija za ishranu i poljoprivredu od 16. oktobra 1945. godine
- prihvatanje
- 4) Ustav Organizacije ujedinjenih nacija za prosvjetu, nauku i kulturu od 16. Novembra 1945. godine sa dopunama
- prihvatanje
- 5) Ustav Svjetske zdravstvene organizacije od 22. Jula 1946. godine sa dopunama
- prihvatanje
- 6) Konvencija o Svjetskoj meteorološkoj organizaciji od 11. oktobra 1948. godine sa dopunama
- prihvatanje
- 7) Konvencija o Međunarodnoj pomorskoj organizaciji od 6.marta 1948. godine sa dopunama
- prihvatanje
- 8) Konvencija o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu od 7. decembra 1944. godine
-pristupanje
- 9) Protokol o autentičnom trojezičnom tekstu Konvencije o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu iz 1944.godine od 24.septembra 1968. godine
- prihvatanje
- 10) Statut Svjetske organizacije za turizam od 27. novembra 1970. godine

³⁵³ Ovi ugovori objavljeni su u "Sl.list RBiH" br. 25/93 od 15. decembra 1993. godine i "Sl.list RBiH" br. 15/95 od 27. aprila 1995. godine.

- prihvatanje
- 11) Sporazum o osnivanju Međunarodnog fonda za razvoj poljoprivrede od 13. jula 1976. godine
 - pristupanje
- 12) Ustav Organizacije ujedinjenih nacija za industrijski razvoj od 8. aprila 1979. godine
 - pristupanje
- 13) Konvencija o osnivanju Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu od 14. jula 1967. godine i dopunjena 2. oktobra 1979. godine
 - sukcesija
- 14) Pariška konvencija za zaštitu industrijske svojine od 20. marta 1883. godine, revidirana u Štokholmu 14. jula 1967. godine i dopunjena 2. oktobra 1979. godine
 - sukcesija
- 15) Madridski aranžman o međunarodnom registrowanju žigova od 14. aprila 1891. godine revidirana u Štokholmu 14. jula 1967. godine i dopunjen 2. oktobra 1979. godine
 - sukcesija
- 16) Načinski aranžman o međunarodnoj klasifikaciji proizvoda i usluga radi registrowanja žigova od 15. juna 1957. godine, revidiran u Ženevi 13. maja 1977. godine i dopunjen 2. oktobra 1979. godine
 - sukcesija
- 17) Lokarnski aranžman o ustanovljenju međunarodne klasifikacije za industrijske uzroke i modele od 8. oktobra 1968. godine i dopunjen 2. oktobra 1979. godine
 - sukcesija
- 18) Bernska konvencija od 9. septembra 1886. godine za zaštitu književnih i umjetničkih djela revidirana u Parizu 24. jula 1971. godine i dopunjena 20. oktobra 1979. godine
 - sukcesija
- 19) Ustav Mešunarodne organizacije rada
 - prihvatanje
 - Sukcesija šezdeset konvencija Međunarodne organizacije rada koje je ratifikovala bivša Jugoslavije, a koje su na snazi:
 - 20) Konvencija br. 2. o nezaposlenosti, 1919.
 - 21) Konvencija br. 3. o zapošljavanju žena prije i poslije porođaja, 1919.
 - 22) Konvencija br. 8 o naknadi za nezaposlenost u slučaju gubitka zbog brodoloma, 1920.
 - 23) Konvencija br. 9. o namještanju mornara, 1920.
 - 24) Konvencija br. 11 o pravima udruživanja i koaliranja poljoprivrednih radnika, 1921.
 - 25) Konvencija br. 12 o obeštećenju nesrećnih slučajeva na poslu u poljoprivredi, 1921.
 - 26) Konvencija br. 13 o upotrebi olovnog bjelila u bojedisanju, 1921.

- 27) Konvencija br. 14 o primjeni nedeljnog odmora u industrijskim preduzećima, 1921.
- 28) Konvencija br. 18 o obaveznom ljekarskom pregledu djece i mladića zaposlen na brodovima, 1921.
- 29) Konvencija br. 19 o jednakom postupanju prema stranim i domaćim radnicima u pogledu obeštećenja nesrećnih slučajeva pri radu, 1925.
- 30) Konvencija br.18 o obeštećenju usljed profesionalnih oboljenja, 1925.
- 31) Konvencija br. 19 o jednakom postupanju prema stranim i domaćim radnicima u pogledu obeštećenja nesrećnih slučajeva pri radu, 1925.
- 32) Konvencija br. 22 o ugovoru o najmu mornara, 1926.
- 33) Konvencija br. 23 o repatiranju mornara, 1926.
- 34) Konvencija br. 24 o osiguranju za slučaj bolesti industrijskih i trgovačkih radnika i domaće posluge, 1927.
- 35) Konvencija br. 25 o osiguranju za slučaj bolesti poljoprivrednih radnika, 1927.
- 36) Konvencija br. 27 o naznačavanju težine na velikim koletima koja se prenose lađom, 1929.
- 37) Konvencija br. 29 o prinudnom ili obaveznom radu, 1930.
- 38) Konvencija br. 32 o zaštiti od nesreća na poslu radnika zaposlenih na utovaru i istovaru brodova (revidirana) ,1932.
- 39) Konvencija br. 45 o zaposlenju žena na podzemnim radovima u rudnicima svih kategorija, 1935.
- 41) Konvencija br. 53 o minimumu stručne sposobnosti zapovjednika i oficira trgovačke mornarice, 1936.
- 42) Konvencija br. 56 o bolesničkom osiguranju pomoraca, 1936.
- 43) Konvencija br. 69 koja se odnosi na diplomu o sručnoj sposobnosti brodskih kuvara, 1946.
- 44) Konvencija br. 73 koja se odnosi na ljekarski pregled pomoraca , 1946.
- 45) Konvencija br. 74 koja se odnosi na svjedodžbe o sposobnosti kvalifikovanog mornara , 1946.
- 46) Konvencija br. 80 o djelimičnoj reviziji konvencija usvojenih od strane opšte konferencije Međunarodne organizacije rada na 28 prvih zasjedanja, 1946.
- 47) Konvencija br. 81 koja se odnosi na inspekciju rada u industriji i trgovini , 1947.
- 48) Konvencija br. 87 o sindikalnim slobodama i zaštiti sindikalnih prava, 1948.
- 49) Konvencija br. 90 o noćnom radu djece u industriji (revidirana),1948.
- 50) Konvencija br. 91 o plaćenom odmoru pomoraca (revidirana), 1949.
- 51) Konvencija br. 92 koja se odnosi na smještaj posade na brodu (revidirana), 1949.
- 52) Konvencija br. 97 o migraciji u cilju zapošljavanja (revidirana), 1949.
- 53) Konvencija br. 98 koja se odnosi na primjenu principa prava organizovanja i kolektivnih pregovora, 1949.

- 54) Konvencija br. 100 o jednakosti nagrađivanja muške i ženske radne snage za rad jednake vrijednosti, 1951.
- 55) Konvencija br. 102 o minimalnoj normi socijalnog obezbjeđenja, 1952.
- 56) Konvencija br. 103 o zaštiti materinstva, 1952.
- 57) Konvencija br. 106, o nedeljnom odmoru u trgovini i biroima, 1957.
- 58) Konvencija br.109 o platama, radnom vremenu i brojnom stanju posade (revidirana),1958.
- 59) Konvencija br. 111, koja se odnosi na diskriminaciju u pogledu zapošljavanja i zanimanja, 1958.
- 60) Konvencija br. 113, koja se odnosi na ljekarski pregled ribara, 1959.
- 61) Konvencija br. 114 koja se odnosi na ugovor o zaposlenju ribara, 1959.
- 62) Konvencija br. 116 o djelimičnoj reviziji konvencija usvojenih od strane Generalne konferencije Međunarodne organizacije rada na njena prva 32 zasijedanja radi standardizacije odredaba koje se odnose na pripremanje izvještaja o primjeni konvencija Međunarodnog biroa rada, 1961.
- 63) Konvencija br. 119 o zaštiti mašina, 1963.
- 64) Konvencija br. 121 o davanjima u slučaju nesreća na poslu i profesionalnih oboljenja, 1964 (plan I.dopunjen 1980).
- 65) Konvencija br. 122 o politici zapošljavanja, 1964.
- 66) Konvencija br.126 o smještaju ribara na ribarskim brodovima, 1966.
- 67) Konvencija br.129 o inspekciji rada u poljoprivredi, 1969.
- 68) Konvencija br. 131 o utvrđivanju minimalnih plata s posebnim osvrtom na zemlje u razvoju, 1970.
- 69) Konvencija br. 132 o plaćenom godišnjem odmoru (revidirana) 1970.
- 70) Konvencija br. 135 o zaštiti i olakšicama koje se pružaju predstavnicima radnika u preduzeću, 1971.
- 71) Konvencija br. 136 o zaštiti od opasnosti trovanja benzolom, 1971.
- 72) Konvencija br. 138 o minimalnim godinama starosti za zasnivanje radnog odnosa, 1973.
- 73) Konvencija br. 139 o sprečavanju i kontroli profesionalnih rizika prouzrokovanih kancerogenim supstancijama i agensima, 1974.
- 74) Konvencija br. 140 o plaćenom odsustvu za svrhe obrazovanja, 1974.
- 75) Konvencija br. 142 o profesionalnoj orijentaciji i stručnom osposobljavanju u razvoju ljudskih resursa, 1975.
- 76) Konvencija br. 143 o migracijama u uslovima zloupotrebe i unapređenju jednakih mogućnosti i tretmanu radnika migranata, 1975.
- 77) Konvencija br. 148 o zaštiti radnika od profesionalnih rizika u radnoj sredini prouzrokovanih zagađenjem vazduha , bukom i vibracijom, 1977.
- 78) Konvencija br. 155 o zaštiti na radu , zdravstvenoj zaštiti i radnoj sredini,1981.

- 79) Konvencija br. 156 o jednakim mogućnostima i tretmanu za radnice i radnice (radnici sa porodičnim obavezama), 1981.
- 80) Konvencija br. 158 o prestanku radnog odnosa na inicijativu poslodavca, 1982.
- 81) Konvencija br. 159 o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju invalida, 1983
- 82) Konvencija br. 161 o službama medicine rada, 1985.
- 83) Konvencija br. 162 o bezbjednosti prilikom korišćenja azbesta, 1986.

II Ugovori za koje je depozitar Generalni sekretar Ujedinjenih Nacija (sukcesija)

- 1) Konvencija o privilegijama i imunitetima UN-a od 13. februara 1946.
- 2) Konvencija o privilegijama i imunitetima specijalnih agencija od 21. novembra 1947.
- 3) Bečka konvencija o diplomatskim odnosima od 18. aprila 1961.
- 4) Fakultativni protokol uz Bečku konvenciju o diplomatskim odnosima koji se odnose na obavezno rješavanje sporova, 18. aprila 1961.
- 5) Bečka konvencija o konzularnim odnosima, 4. april 1963.
- 6) Konvencija o specijalnim misijama, 8. decembra 1969.
- 7) Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju krivičnih djela protiv lica pod međunarodnom zaštitom, uključujući diplomatske agente, 14. decembra 1973.
- 8) Bečka konvencija o predstavljanju država u njihovim odnosima s međunarodnim organizacijama univerzalnog karaktera, 14. marta 1975.
- 9) Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, 9. decembra 1948.
- 10) Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, 7. marta 1966.
- 11) Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, 16. decembra 1966.
- 12) Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 16. decembra 1966.
- 13) Konvencija o nezastarjevanju ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti, 26. novembra 1968.
- 14) Međunarodna konvencija o suzbijanju i kažnjavanju zločina aparthejda, 30. novembra 1973.
- 15) Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka, 10. decembra 1984.
- 16) Međunarodna konvencija protiv aparthejda u sportu, 10. decembra 1985.
- 17) Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena, 18. decembra 1979.

- 18) Konvencija o pravima djeteta, 20. novembra 1989.
- 19) Konvencija o statusu izbjeglica, 28. jula 1951.
- 20) Konvencija o statusu lica bez državljanstva, 28. septembra 1954.
- 21) Protokol o statusu izbjeglica, 31. januara 1967.
- 22) Konvencija o psihotropnim supstancama, 21. februara 1971.
- 23) Jedinствена konvencija o opojnim drogama iz 1961 dopunjena Protokolom od 25. marta 1972. o izmenama i dopunama jedinstvene konvencije o opojnim drogama iz 1961. sačinjena u Njujorku 8. avgusta 1975.
- 24) Konvencija UN-a protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci, 20 decembra 1988.
- 25) Konvencija za suzbijanje i ukidanje trgovine licima i eksploatacije prostituisanja drugih, otvorena za potpisivanje u Leik Saksesu, Njujork, 21. mart 1950.
- 26) Konvencija o carinskim pogodnostima za kružna turistička putovanja, 4. juna 1954.
- 27) Carinska konvencija o privremenom uvozu privatnih drumskih vozila, 4. juna 1954.
- 28) Carniska konvencija o međunarodnom prevozu robe na osnovu karne- ta TIR (TIR konvencija), 14. novembra 1975.
- 29) Međunarodna konvencija o usklađivanju graničnih kontrola robe, 21. oktobra 1982.
- 30) Deklaracija o izgradnji velikih puteva za međunarodni saobraćaj, 16 septembra 1950.
- 31) Sporazum o znakovima za radove na putu, kojim se dopunjuje Evropski sporazum od 16. septembra 1950 o dopuni konvencije o drumskom saobraćaju iz 1949 i Protokola o putnim oznakama iz 1949. zaključen u Ženevi 16. decembra 1955.
- 32) Konvencija o ugovoru za međunarodni prevoz robe drumom (CMR), 19. maja 1956.
- 33) Evropski sporazum o međunarodnom prevozu opasne robe u drumskom saobraćaju (ADR), 30. septembra 1957.
- 34) Protokol kojim se dopunjuje čl. 14. st. 3. Evropskog sporazuma o međunarodnom prevozu opasne robe u drumskom saobraćaju (ADR), 30. septembra 1957, zaključen u Njujorku 21. avgusta 1975.
- 35) Konvencija o saobraćaju na putevima, 8. novembra 1968.
- 36) Evropski sporazum o dopuni konvencija o saobraćaju na putevima otvoren za potpisivanje 8. novembra 1968. u Beču. Zaključen u Ženevi 1. maja 1971.
- 37) Evropski sporazum o glavnim međunarodnim saobraćajnim arterijama (AGR), 15 novembra 1975.
- 38) Evropski sporazum o glavnim međunarodnim željezničkim prugama, 31. maja 1985.

- 39) Sporazum o uvozu obrazovnih, naučnih i kulturnih materija, otvoren za potpisivanje u Leik Saksesu, Njujork, 22. novembra 1950.
- 40) rotokol uz sporazum o uvozu obrazovnih, naučnih i kulturnih materijala, 22. novembra 1950 zaključen u Najrobiju 26. novembra 1976.
- 41) Međunarodni sporazum o osnivanju Univerziteta za mir, 5. decembra 1980.
- 42) Konvencija o političkim pravima žena otvorena za potpisivanje u Njujorku 31. marta 1953.
- 43) Konvencija o državljanstvu udate žene, 20. februara 1957.
- 44) Konvencija o pristanku na bra, o minimalnoj starosti za sklapanje braka i o registrovanju brakova otvorena za potpisivanje u Njujorku 10. decembra 1962.
- 45) Protokol o dopuni konvencije o ropstvu potpisane Ženevi 25. septembra 1926, od 7. decembra 1953.
- 46) Konvencija o ropstvu potpisana u Ženevi, 25. septembra 1926 i dopunjena Protokolom 7. decembra 1953.
- 47) Dopunska konvencija o ukidanju ropstva, trgovine robljem i ustanove i prakse slične ropstvu, 7. septembra 1956.
- 48) Međunarodna konvencija protiv uzimanja talaca, 17. decembra 1979.
- 49) Konvencija o ostvarivanju alimentacionih zahtjeva u inostranstvu, 20 juna 1956.
- 50) Konvencija o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu, 29. aprila 1958.
- 51) Konvencija o otvorenom moru, 29. aprila 1958.
- 52) Konvencija o priznanju i izvršenju inostranih arbitražnih odluka, 10. juna 1958.
- 53) Evropska konvencija o međunarodnoj trgovinskoj arbitraži, 21. aprila 1961.
- 54) Bečka konvencija o ugovornom pravu, 23. marta 1969.
- 55) Bečka konvencija o sukcesiji država u odnosu na ugovore, 23. avgusta 1978.
- 56) Konvencija o zabrani ili ograničavanju upotrebe određenih vrsta klasičnog oružja za koje se može smatrati da ima prekomjerne traumatske efekte ili da djeluje bez razlike u pogledu ciljeva, uključujući Protokol I. II. i III. od 10. oktobra 1980.
- 57) Konvencija o prekoračenom zagađenju vazduha na velikim udaljenostima, 13. novembra 1979.
- 58) Protokol uz konvenciju o prekoračenom zagađivanju vazduha na velikim udaljenostima iz 1979, o dugoročnom ifnansiranju programa saradnje za praćenje i procjene prekoračenog prenosa zagađujućih tvari u vazduhu na velike daljine u Evropi, 28. septembra 1984.
- 59) Bečka konvencija o zaštiti ozonskog omotača, 22. marta 1985.
- 60) Montrelaski protokol o supstancama koje oštećuju ozonski omotač, 16. septembra 1987.
- 61) Konvencija i statut o slobodi tranzita, 20. aprila 1921.

- 62) Fakultativni protokol uz Bečku konvenciju o diplomatskim odnosima o sticanju državljanstva sačinjen u Beču 18. aprila 1961.
- 63) Fakultativni protokol uz Bečku konvenciju o konzularnim odnosima o sticanju državljanstva sačinjen u Beču 24. aprila 1963.
- 64) Fakultativni protokol uz Bečku konvenciju o obaveznom rješavanju sporova sačinjen u Beču 24. aprila 1963. (sukcesija potpisa)
- 65) Fakultativni protokol uz konvenciju o specijalnim misijama o baveznom rješavanju sporova usvojen od Generalne skupštine UN-a, 08.decembra 1969.
- 66) Konvencija o zastarjelosti potraživanja u oblasti međunarodne kupoprodaje robe, zaključena u Njujorku 17. juna 1974.
- 67) Konvencija UN-a o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe zaključen u Beču 11. aprila 1980
- 68) Međunarodna konvencija za olakšanje uvoza trgovačkih uzoraka i reklamnog materijala, sačinjena u Ženevi, 7. novembra 1952.
- 69) Carinska konvencija o kontejnerima, sačinjena u Ženevi 18. maja 1956.
- 70) Carinska konvencija o privremenom uvozu komercijalnih drugih vozila , sačinjena u Ženevi 8. maja 1956.
- 71) Evropska konvencija o carinskom postupku sa paletama koje se koriste u Međunarodnom prevozu sačinjena u Ženevi, 9. decembra 1960.
- 72) Konvencija o oporezivanju drumskih vozila za privatnu upotrebu u međunarodnom saobraćaju, sačinjena u Ženevi 18. maja 1956.
- 73) Konvencija o fiskalnom režimu drumskih vozila za međunarodni transport robe, sačinjena u Ženevi 14. decembra 1956.
- 74) Evropski sporazum o putnim oznakama sačinjenim u Ženevi, 13. decembra 1957.
- 75) Sporazum o prihvatanju jednoobraznih uslova za homologaciju i uzajamno priznavanje homologacije opreme i dijelova motornih vozila sačinjen u Ženevi 20..marta 1958.
- 76) Konvencija o putnim znakovima i signalima zaključena u Beču 08.novembra 1968.
- 77) Evropski sporazum o radu posade na vozilima koja obavljaju međunarodni drumski prevoz (AETR), zaključen u Ženevi 1. jula 1970.
- 78) Sporazum o međunarodnom prevozu lako kvarljivih namjernica i specijalnim vozilima za njihov prevoz (ATP), zaključen u Ženevi 1. decembra 1970.
- 79) Evropski sporazum kojim se dopunjuje konvencija o putnim znakovima i signalima otvorena za potpisivanje u Beču 08.novembra 1968. zaključen u Ženevi 1. maja 1971.
- 80) Protokol o putnimoznakama, dodatak Evropskom sporazumu kojim se dopunjuje konvencija o putnim znakovima i signalima otvorena za potpisivanje u Beču 08.novembra 1968. zaključen u Ženevi 1. marta 1973.

- 81) Konvencija o ugovoru o međunarodnom drumskom prevozu putnika i prtljaga (CVR), zaključena u Ženevi 1. marta 1973.
- 82) Sporazum o minimalnim uslovima za izdavanje i za važnost vozačkih dozvola (APC), zaključen u Ženevi 1. aprila 1975.
- 83) Sporazum za olakšanje međunarodnog prometa vizuelnog i auditivnog materijala, vaspitnog, naučnog i kulturnog karaktera otvoren za potpisivanje u Lejksaksesu, Njujork, 15. jula 1949.
- 84) Međunarodna konvencija za zaštitu izvođača, proizvođača honograma i radio difuznih organizacija, sačinjena u Rimu 26. oktobra 1961. (sukcesija potpisa)
- 85) Konvencija za zaštitu proizvođača honograma OD neovlaštenog umnožavanja njihovih honograma, zaključena u Ženevi 29. oktobra 1971. godine (Sukcesija potpisa)
- 86) Konvencija o međunarodnom pravu na ispravku, otvorena za potpis u Njujorku 31. marta 1953.
- 87) Konvencija o ribolovu i o čuvanju bioloških bogastava otvorenog mora, sačinjena u Ženevi 29. aprila 1958.
- 88) Konvencija o epikontinentalnom pojasu sačinjena u Ženevi 29. aprila 1958.
- 89) Fakultativni protokol o potpisivanju koji se odnosi na obavezno rješavanje sporova, sačinjen u Ženevi 29. aprila 1958.
- 90) Konvencija UN-a o pravu mora, zaključena u Montego Bay, Jamajka 10. decembra 1982.
- 91) Bečka konvencija o ugovornom pravu između država i međunarodnih organizacija ili između međunarodnih organizacija, zaključena u Beču 21. marta 1986.
- 92) Konvencija o distribuciji signala za prenos programa preko satelita, zaključena u Brislu, 21. maja 1974.

III Ugovori čiji je depozitar Generalni direktor UNESCO-a (sukcesija)

- 1) Univerzalna konvencija o autorskom pravu sa priložima, 6. septembra 1952.
- 2) Protokol 1 uz Univerzalnu konvenciju o autorskom pravu o primjeni konvencije na djela lica bez državljanstva i izbjeglica od 6. septembra 1952.
- 3) Protokol 2 uz Univerzalnu konvenciju o autorskom pravu o primjeni konvencije na djela određenih međunarodnih organizacija, 6. septembra 1952.
- 4) Protokol 3 uz Univerzalnu konvenciju o autorskom pravu o datumu stupanja na snagu instrumenata o ratifikaciji ili prihvatanju ili pristupanju konvenciji, 6. septembra 1952.

- 5) Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba sa pravilnikom o izvršavanju konvencije za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba od 14. maja 1954.
- 6) Protokol za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba od 14. maja 1954
- 7) Konvencija o borbi proti diskriminacije u oblasti prosvjete , 14. decembra 1960.
- 8) Konvencija o mjerama za zabranu i sprečavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prenosa svojine kulturnih dobara, 14. novembra 1970.
- 9) Univerzalna konvencija o autorskom pravu izmjenjena u Parizu 24. jula 1971.
- 10) Konvencija o zaštiti svjetske, kulturne i prirodne baštine, 16 novembra 1972.
- 11) Međunarodna konvencija o priznavanju visokoškolskih studija, diploma i stepena u mediteranskim, arapskim i evropskim državama, 17 decembra 1976.
- 12) Konvencija o priznavanju visokoškolskih studija i diploma u državama koje pripadaju evropskom regionu, 21. decembra 1979.

IV Ugovori za koje je depozitar Vlada Holandije (sukcesija)

- 1) Konvencija o građanskom sudskom postupku od 1. marta 1954.
- 2) Konvencija o sukobima zakona u pogledu oblika testamentarnih odredaba, 5. oktobra 1961.
- 3) Konvencija o ukidanju potrebe legalizacije stranih javnih isprava, 5. oktobra 1961.
- 4) Konvencija o zakonu koji se primjenjuje na saobraćajne nezgode, 4. maja 1971.
- 5) Konvencija o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece, 25 oktobra 1980.
- 6) Konvencija čiji je cilj da obezbjedi lakši pristup pravosuđu na međunarodnom planu, 21. oktobra 1980.
- 7) Aranžman o izbjeglim mornarima, 23. novembra 1957.
- 8) Protokol koji se odnosi na mornare izbjeglice, 12. juna 1973.

V Ugovori za koje je depozitar Vlada Švajcarske (sukcesija)

- 1) Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu, 12. avgusta 1949.
- 2) Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika , bolesnika i brodolomnika oružanih snaga na moru, 12. avgusta 1949.

- 3) Ženevska konvencija o postupanju sa ratnim zarobljenicima, 12. avgusta 1949.
- 4) Ženevska konvencija o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata, 12. avgusta 1949.
- 5) Dopunski protokol uz Ženevske konvencije, 12. avgusta 1949. o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I.), 8. juna 1977.
- 6) Dopunski protokol uz Ženevske konvencije, 12. avgusta 1949. o zaštiti žrtava ne međunarodnih oružanih sukoba (Protokol II,) 8. juna 1977.

VI Ugovori za koje je depozitar Vlada SAD-a (sukcesija)

- 1) Sporazum o spasavanju astronauta, povratku astronauta i vraćanju predmeta izbačenih u kosmom sačinjen u Vašingtonu, Londonu i Moskvi, 22. aprila 1968.
- 2) Konvencija o suzbijanju nezakonite otmice vazduhoplova, sačinjena u Hagu, 16. decembra 1970.
- 3) Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva, sačinjena u Montrealu 23. septembra 1971.
- 4) Protokol o suzbijanju nezakonitih akata nasilja na aerodromu koji služe međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu kojim se dopunjuje konvencija o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva, otvorena za potpisivanje u Montrealu 24. februara 1988.
- 5) Konvencija o zabrani usavršavanja, proizvodnje i stvaranja zaliha bakteriološkog(biološkog) i toksičkog oružja i o njihovom uništavanju, sačinjena u Vašingtonu, Londonu i Moskvi 10. aprila 1972.
- 6) Protokol o autentičnom tekstu konvencije o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu (Čikago 1944), na četiri jezika, sačinjeno u Montrealu 30. septembra 1977.
- 7) Konvencija o sprečavanju zagađivanja mora, otpatcima i drugim tvarima, sačinjena u Vašingtonu, Londonu, Meksiko Siti i Moskvi, 29. decembra 1972.
- 8) Ugovor o zabrani eksperimenata s nuklearnim oružjem u atmosferi, kosmosu i pod vodom, sačinjen u Moskvi 5. avgusta 1963.
- 9) Ugovor o neširenju nuklearnog oružja, sačinjen u Vašingtonu, Londonu i Moskvi, 1. jula 1968.
- 10) Pakt o odricanju od rata kao instrumenta nacionalne politike (Briand-Kelloggo Pakt) potpisan u Parizu 27. avgusta 1928.
- 11) Ugovor o zabrani smještaja nuklearnog i drugog oružja za masovno uništavanje na dnu mora i oceana i njihovo podzemlje, sačinjen u Vašingtonu, Londonu i Moskvi 11. februara 1971.

- 12) Konvencija o međunarodnoj obavezi naknade štete počinjene od strane vasijskih letjelica, sačinjena u Vašingtonu, Londonu i Moskvi 29. marta 1972.
- 13) Konvencija o jednoobraznom zakonu o obliku međunarodnog testa-
menta, sačinjena u Vašingtonu 26. oktobra 1973.

**VII Ugovori za koje je depozitar Generalni sekretar Sav-
jeta Evrope (pristupanje ugovorima čija je članica bila bivša
SFRJ)**

- 1) Evropska kulturna konvencija od 19. decembra 1954.
- 2) Evropska konvencija o ekvivalenciji diploma na temelju kojih je mogu-
će stupiti u visokoškolske ustanove od 11. decembra 1953.
- 3) Evropska konvencija o priznavanju razdoblja visokoškolskih studija,
15. decembra 1956.
- 4) Evropska konvencija o akademskom priznavanju sveučilišnih kvalifi-
kacija, 14. decembra 1959.
- 5) Protokol uz evropsku konvenciju o ekvivalenciji diploma na temelju
kojih je moguće stupiti u visokoškolske ustanove, 3. juna 1964.
- 6) Evropska konvencija o zaštiti arheološkog nasljedstva, 6. maja 1969.
- 7) Evropski sporazum o stalnom plaćanju stipendija studentima koji
studiraju u inostranstvu, 12. decembra 1969.
- 8) Evropska konvencija o nasilju i nedoličnom ponašanju gledalaca na
sportskim priredbama, naročito na nogometnim utakmicama, 19. av-
gusta 1985.
- 9) Konvencija o zaštiti arhitektonskog blaga Evrope, 3. oktobra 1985.
- 10) Konvencija protiv dopinga u sportu, 16. novembra 1989.
- 11) Konvencija o odgovornosti hotelijera u vezi s imovinom njihovih gosti-
ju, 17. decembra 1962.
- 12) Konvencija o izradi evropske formakopeje, 22. jula 1964.
- 13) Evropska konvencija o nadzoru na uvjetno osuđenim ili uvjetno oslo-
bođenim osobama, 30. novembra 1964.
- 14) Evropska konvencija o zaštiti životinja za uzgoj, 10. marta 1976.
- 15) Evropska konvencija o međunarodnim posljedicama oduzimanja pra-
va na vožnju motornog vozila, 3. juna 1976.
- 16) Evropska konvencija o zaštiti životinja za klanje, 10. maja 1979.

Uredba sa zakonskom snagom o ratifikaciji međunarodnih konvencija³⁵⁴

U cilju uspostave diplomatskih i konzularnih odnosa Republike Bosne i Hercegovine sa drugim državama Predsjedništvo BiH je na prijedlog Vlade RBiH 19. maja 1992. godine donijelo Uredbu sa zakonskom snagom o ratifikaciji sljedećih međunarodnih konvencija:

1. Bečka konvencija o konzularnim odnosima,
2. Bečka konvencija o diplomatskim odnosima,
3. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima,
4. Konvencija o statusu izbjeglica (do 1. 1. 1991.),
5. Protokol o statusu izbjeglica (poslije 1. 1. 1991.),
6. Haški aranžman o izbjeglim mornarima,
7. Haška konvencija o građanskom postupku;
8. Konvencija o ukidanju potrebe legalizacije stranih isprava,
9. Haška konvencija o dukobima zakona u pogledu oblika testamentarnih odredaba,
10. Konvencija o pristanku na brak, o minimalnoj starosti za sklapanje braka i o registrovanju brakova,
11. Konvencija o državljanstvu udate žene,
12. Pariška konvencija o izdavanju nekih izvoda iz matičnih knjiga namijenjenih inostranstvu, i
13. Konvencija o ostvarivanju alimentacionih zahtjeva u inostranstvu.

³⁵⁴ Službeni list RBiH 5/92 od 3. juna 1992. godine.

PRILOG 2

Savezni zakoni koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni³⁵⁵

I OBLAST PRIVREDE

1. Privreda i finansije

- 1) Zakon o preduzećima ("Službeni list SFRJ", br. 77/88, 40/89, 46/90 i 61/90),
- 2) Zakon o zadrugama ("Službeni list SFRJ" broj 3/90),
- 3) Zakon o jedinstvenoj klasifikaciji djelatnosti ("Službeni list SFRJ", broj 6/76),
- 4) Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji ("Službeni list SFRJ 84/89),
- 5) Zakon o mjernim jednicima i mjerilima ("Službeni list SFRJ", br. 9/84, 18/84, 59/86, 20/89 i 9/90),
- 6) Zakon o standardizaciji -Prečišćeni tekst ("Službeni list SFRJ, br. 8/91),
- 7) Zakon o kontroli predmeta od dragocjenih metala ("Službeni list SFRJ", br. 58/81, 59/86, 20/89, 9/90 i 53/91),
- 8) Zakon o društvenom kapitalu ("Službeni list SFRJ" br. 84/89 i 46/90),
- 9) Zakon o osnovama bezbjednosti transporta naftovodima i plinovodima ("Službeni list SFRJ", br. 64/73),
- 10) Zakon o zabrani izgradnje nuklearnih elektrana u SFR Jugoslaviji ("Službeni list SFRJ", broj 35/89),
- 11) Zakon o geološkim istraživanjima od interesa za cijelu zemlju ("Službeni list SFRJ", broj 63/90),
- 12) Zakon o jedinstvenom načinu utvrđivanja evidentiranja i prikupljanja podataka o rezervama mineralnih sirovina i podzemnih voda i bilansa tih rezervi ("Službeni list SFRJ", br. 53/77, 24/86 i 17/90),
- 13) Zakon o trgovini ("Službeni list SFRJ", broj 46/90), osim čl. 16, 17, 18, 24 i 27. do 29,

³⁵⁵ Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni. Službeni list RBiH 2/92 od 11. aprila 1992. godine.

- 14) Zakon o mjerama ograničenja tržišta i slobodnog prometa roba i usluga od interesa za cijelu zemlju ("Službeni list SFRJ" br. 28/75, 54/86 i 73/90),
- 15) Zakon o sistemu društvene kontrole cijena ("Službeni list SFRJ", broj 84/89, osim člana 3, člana 5. stav 2. i čl.7. do 10,
- 16) Zakon o saveznoj tržišnoj inspekciji ("Službeni list SFRJ", br.24/74, 23/80, 22/87, 70/88 i 35/91) , osim čl. 8. i 9,
- 17) Zakon o kontroli kvaliteta oljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u spoljno-trgovinskom prometu ("Službeni list SFRJ", br. 28/75, 70/78, 54/86 i 30/91),
- 18) Zakon o Narodnoj banci Jugoslavije i jedinstvenom monetarnom poslovanju narodnih banaka republika i narodnih banaka autonomnih pokrajina ("Službeni list SFRJ" br. 34/89, 88/89 i 61/90),
- 19) Zakon o bankama i drugim finansijskim organizacijama ("Službeni list SFRJ" br. 10/89, 40/89,87/89, 18/90 i 72/90),
- 20) Zakon o sanaciji, stečaju i likvidnosti banaka i drugih finansijskih organizacija ("Službeni list SFRJ" br. 84/89 i 63/90) osim čl. 5 do 13.,
- 21) Zakon o privremenim mjerama o pretvaranju dijela kratkoročnih kredita iz primarne misije u dugoročne kredite ("Službeni list SFRJ", br. 25/90),
- 22) Zakon o privremenim mjerama o odgodi vraćanja dijela kredita iz primarne misije ("Službeni list SFRJ" br.26/90),
- 23) Zakon o privremenoj mjeri o prijevremenoj otplati obaveza po komercijalnim kreditima prema SSSR-u koje su dospjele u 1989. I koje dospijevaju u idućim godinama ("Službeni list SFRJ", br. 61/90),
- 24) Zakon o kreditnim odnosima s inostranstvom ("Službeni list SFRJ" br. 84/90),
- 25) Zakon o korištenju kredita po Sporazumu o privrednoj i tehničkoj saradnji u izgradnji i rekonstrukciji industrijskih i drugih objekata u SFRJ zaključeno 29. 05.1981.godine između SIV-a, Skupštine SFRJ i Vlade SSSR-a ("Službeni list SFRJ", br. 18/82),
- 26) Zakon o zaduživanju inostranstvu za refinansiranje kredita i uzimanje finansijskih kredita od 1988 do 1996. godine ("Službeni list SFRJ" br.31/88, 8/89 i 33/89),
- 27) Zakon o načinu i uslovima izvršavanja obaveza o kreditima međunarodnih, finansijskih organizacija za koje je federacija dala garanciju ili supergaranciju i kreditima iz međudržavnih sporazuma ("Službeni list SFRJ", br. 43/86),
- 28) Zakon o uslovima korištenja odobrenih i sklopljenih ugovora o zajmu s međunarodnim finansijskim organizacijama ("Službeni list SFRJ" br. 37/87),
- 29) Zakon o carinskoj tarifi ("Službeni list SFRJ" br. 27/78, 29/83, 7/84, 43/86, 81/87 i 34/89)

- 30) Zakon o plaćanju posebne naknade za izravnanje poreskog opterećenja uvezene robe ("Službeni list SFRJ" br. 63/80),
- 31) Zakon o posebnoj taksi na uvezenu robu ("Službeni list SFRJ" br. 31/70),
- 32) Zakon o osnovama sistema osiguranja imovine i lica ("Službeni list SFRJ", br. 17/90 i 82/90),
- 33) Zakon o Jugoslovenskoj banci za međunarodnu-eknomsku saradnju ("Službeni list SFRJ", br. 77/88),
- 34) Zakon o osiguravanju sredstava osnivačkog uloga Federacije u Jugoslovenskoj banci za međunarodnu-ekonomsku saradnju ("Službeni list SFRJ" br. 41/89, 21/90 i 61/90),
- 35) Zakon o finansiranju osiguranja izvoznih poslova protiv nekomercijalnih rizika ("Službeni list SFRJ" br. 71/73 i 52/79),
- 36) Zakon o tržištu novca i tržištu kapitala ("Službeni list SFRJ" br. 64/89),
- 37) Zakon o vrijednosnim papirima ("Službeni list SFRJ" br. 63/89 i 29/90),
- 38) Zakon o mjenici ("Službeni list FNRJ" br. 104/46 i "Službeni list SFRJ" br. 16/65, 54/70 i 57/89),
- 39) Zakon o čeku ("Službeni list FNRJ", br. 105/46 i "Službeni list SFRJ" br. 12/65, 50/71 i 52/73),
- 40) Zakon o visini stope zatezne kamate ("Službeni list SFRJ" br. 57/89),
- 41) Zakon o utvrđivanju ukupnog iznosa sredstava za finansiranje programa modernizacije sistema sigurnosti zračne plovidbe od 1989 do 1993.godine ("Službeni list SFRJ" br. 33/89),
- 42) Zakon o programu modernizacije sistema sigurnosti zračne plovidbe od 1989 do 1993.godine ("Službeni list SFRJ" br. 44/89),
- 43) Zakon o privremenim mjerama o načinu osiguranja sredstava za nabavu aviona za gašenje šumskih i drugih požara i načinu osiguranja sredstava za upotrebu i održavanje tih aviona koji su za tu svrhu prije nabavljeni ("Službeni list SFRJ" br. 73/90)
- 44) Zakon o načinu osiguravanja sredstava federacije na ime uloga SFRJ u Sedmom opštem povećanju sredstava Interameričke banke za razvoj ("Službeni list SFRJ" br. 21/90),
- 45) Zakon o osiguranju sredstava za sudjelovanje SFRJ u VII popuni sredstava Međunarodnog udruženja za razvoj (IDA) (do 1994.godine) ("Službeni list SFRJ" br. 68/84),
- 46) Zakon o osiguranju sredstava za udio SFRJ u Trećoj popuni sredstava Međunarodnog fonda za razvoj poljoprivrede (JFAD) (od 1990 do 1991.godine) ("Službeni list SFRJ" br. 70/89),
- 47) Zakon o osiguranju federacije na ime uloga SFRJ u četvrtom opštem povećanju kapitala Afričke banke za razvoj (do 1993.godine) ("Službeni list SFRJ" br. 40/89),

- 48) Zakon o osiguranju sredstava federacije za povećanje uloga SFRJ u kapitalu Međunarodne finansijske korporacije (IFC) - do 1991.godine, ("Službeni list SFRJ" br. 59/86),
- 49) Zakon o osiguranju sredstava Federacije na ime članskog uloga SFRJ u osnivački kapital Evropske banke za obnovu i razvoj ("Službeni list SFRJ" br. 18/91),
- 50) Zakon o primjeni propisa i rješavanju sukoba republičkih i pokrajinskih zakona na području poreza , doprinosa i taksa ("Službeni list SFRJ".br. 47/83),

2. Poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda

- 1) Zakon o zaštiti bilja od bolesti i štetočina koje ugrožavaju cijelu zemlju ("Službeni list SFRJ" br. 74/89), osim čl. 55., 56. i 57.
- 2) Zakon o priznavanju novostvorenih, odobravanju uvođenja u proizvodnju stranih i zaštiti sorti poljoprivrednog šumskog bilja, ("Službeni list SFRJ" br. 38/80 i 82/90)
- 3) Zakon o zaštiti životinja OD zaraznih bolesti koje ugrožavaju cijelu zemlju ("Službeni list SFRJ",br. 43/86 i 53/91),
- 4) Zakon o osnovama režima roda OD interesa za dvije ili više republika odnosno autonomnih pokrajina među državnim vodama ("Službeni list SFRJ"br. 2/74 i 24/76),

3. Saobraćaj i veze

- 1) Zakon o osnovama bezbjednosti u željezničkom saobraćaju ("Službeni list SFRJ" Br.26/91), osim čl. 3.,čl. 13.st. 2., čl. 25. st. 1., čl. 44. st. 1., čl. 57. i čl. 128.st. 3.,
- 2) Zakon o ugovorima o prevozu u željezničkom saobraćaju ("Službeni list SFRJ" br. 2/74 i 17/90) osim čl.67.
- 3) Zakon o sistemima veza ("Službeni list SFRJ" br. 41/88, 88/89, 29/90,), osim čl. 3., 5., 7., 25., 26., 28. do 31 i 52. do 54.,
- 4) Zakon o poštanskim telegrafskim i telefonskim uslugama ("Službeni list SFRJ" br. 2/86)
- 5) Zakon o vazdušnoj plovidbi ("Službeni list SFRJ", br. 45/86, 24/88 i 80/90), osim čl. 70.,st.,2.,
- 6) Zakon o obaveznim i osnovnim materijalno-pravnim odnosima u vazdušnoj plovidbi ("Službeni list SFRJ" br. 22/77 i 12/85),
- 7) Zakon o ustanovi za održavanje unutrašnjih plovnih puteva ("Službeni list SFRJ" br.,50/74 i 17/81 i 24/88), osim čl.,3.,st.,2.,,čl.,4.,st.,2. i čl.,16. i 19.,
- 8) Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi ("Službeni list SFRJ" br.,22/77,,13/82,,30/85,,80/89 i 29/90), osim čl.,36.,st.,2.,,čl.,114.,st.,3.,, čl.,163-165, čl.,1015 do 1017 ,čl.,1038-1043. i čl. 1045,

- 9) Zakon o Jugoslovenskom registru brodova ("Službeni list SFRJ" br.6/89), osim čl. 10., čl. 11. st. 2. i čl. 21.-23.
- 10) Zakon o ustanovi za održavanje pomorskih plovnih puteva ("Službeni list SFRJ" br. 50/74, 17/81 i 46/88), osim čl. 5., 16., 20 i 21.,
- 11) Zakon o obalnom moru i epikontinentalnom pojasu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ("Službeni list SFRJ" br. 49/87,57/89), osim čl. 39. i 40.,
- 12) Zakon o prevozu u međunarodnom drumskom saobraćaju ("Službeni list SFRJ" br. 41/80, 56/80, 3/87, 80/89 i 29/90).

4. Ekonomski odnosi sa inostranstvom i inostrani poslovi

- 1) Zakon o spoljnotrgovinskom poslovanju ("Službeni list SFRJ" br. 63/89),
- 2) Zakon o privremenim mjerama o izmjenama i dopunama Zakona o spoljnotrgovinskom poslovanju ("Službeni list SFRJ" br. 11/91),
- 3) Zakon o stranim ulaganjima ("Službeni list SFRJ" br. 77/88),
- 4) Zakon o slobodnim i carinskim zonama ("Službeni list SFRJ" br. 3/90)
- 5) Zakon o obavljanju inozemnih poslova iz nadležnosti saveznih organa uprave i saveznih organizacija ("Službeni list SFRJ" br.56/81), osim čl. 6 do 8, čl. 16. do 24, čl. 27. st. 2. tač. 17, čl. 35., čl. 42. st. 2., čl. 44., 54, 61, 62. 67.,i 74,
- 6) Zakon o zaključivanju i izvršavanju međunarodnih ugovora ("Službeni list SFRJ" br. 5/78, 2/89 i 47/89) kao i savezni zakoni koji se odnose na ratifikaciju međunarodnih ugovora i sporazuma.

II OBLAST DRŽAVNE UPRAVE I PRAVOSUĐA

1. Državna uprava

- 1) Zakon o statističkim istraživanjima važnim za cijelu zemlju - Prečišćeni tekst ("Službeni list SFRJ" br. 39/77, 63/86, 44/89 i 72/90),
- 2) Zakon o jedinstvenoj evidenciji prostornih jedinica ("Službeni list SFRJ" br. 18/88)
- 3) Zakon o jedinstvenoj klasifikaciji djelatnosti ("Službeni list SFRJ" br. 6/76)
- 4) Zakon o hidrometeorološkim poslovima od interesa za cijelu zemlju ("Službeni list SFRJ" br. 18/88).

2. Unutrašnji poslovi

- 1) Zakon o osnovama sistema državne bezbjednosti ("Službeni list SFRJ" br. 15/84 i 42/90) osim čl. 1. do 10., čl. 13., 14., 15., čl. 16. st. 2., čl. 17 do 23. i čl.26.,
- 2) Zakon o državljanstvu SFRJ ("Službeni list SFRJ" br. 58/76) osim čl. 14. st. 1. t. 4. st. 2. čl. 25. i 27,
- 3) Zakon o kretanju i boravku stranaca ("Službeni list SFRJ br. 36/80, 53/85, 30/89 i 53/91), osim čl.11. st. 1. tač. 3. i čl. 3. i 4. čl. 18. st. 2., čl. 22., st. 2. ,čl. 24., čl. 26. st. 2., čl. 40, čl. 41. st. 2. čl. 42. st. 2., čl. 45. st.1., čl. 46. st. 2. i 4., čl. 47., čl. 49. st. 1. čl. 51. st. 4., čl. 53. st. 1. i 2., čl. 55. st.4., čl. 56., čl. 57. st. 2. 3. i 4. čl. 58., čl. 61. st. 4., čl. 62. st. 2. i 3., čl. 64. st. 2., čl. 65. st.2., čl.68. st.2., čl. 73. st. 2., čl. 81. st. 3., čl. 85. st. 3., čl. 95. st. 2., čl. 47. st. 2., čl. 98. st. 2. i čl. 99. do 103.,
- 4) Zakon o prelaženju državne granice i kretanje u graničnom pojasu ("Službeni list SFRJ" br. 34/79, 56/80 i 53/85), osim čl. 6., 7., 10., čl. 20. st. 1., čl. 30. čl. 33. st.3., čl. 34. st.4., čl. 46., čl. 47. st. 2., čl. 48. 49, 50., 51., 57., 67., 68., i 69.,
- 5) Zakon o putnim ispravama državljana SFRJ ("Službeni list SFRJ" br. 30/79, 36/79 i 53/85) osim čl. 2. st. 2., čl. 5., st. 3., čl. 12. st. 2. i 3., čl. 13. st. 2., čl. 21. st. 2., i čl. 23., 25. st. 4, čl. 29. 30, 44, 46..
- 6) Zakon o osnovama bezbjednosti saobraćaja na putevima ("Službeni list SFRJ" br. 50/88, 80/89 i 11/91),
- 7) Zakon o prometu eksplozivnih materija ("Službeni list SFRJ" br. 30/85 i 6/89),
- 8) Zakon o osnovnim podacima za ličnu kartu ("Službeni list SFRJ" br. 6/73),
- 9) Zakon o osnovnim podacima za matične knjige ("Službeni list SFRJ" br. 6/73),
- 10) Zakon o uvođenju jedinstvenog matičnog broja građana ("Službeni list SFRJ" br. 58/76.),
- 11) Zakon o jedinstvenom registru stanovništva ("Službeni list SFRJ" br. 24/86).

3. Pravosuđe

- 1) Zakon o postupku za upis u sudski registar ("Službeni list SFRJ" br. 13/83 i 17/90),
- 2) Zakon o izvršnom postupku ("Službeni list SFRJ" br. 20/78, 6/82, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90 i 35/91),
- 3) Zakon o rješavanju sukoba nadležnosti u izvršenju kaznenih sankcija ("Službeni list SFRJ" br. 13/83),

- 4) Zakon o privrednim prestupima ("Službeni list SFRJ" br. 4/77, 14/85, 74/88, 57/89 i 3/90),
- 5) Zakon o rješavanju sukoba zakona o propisima drugih zemalja u određenim odnosima ("Službeni list SFRJ" br. 43/82 i 72/82),
- 6) Zakon o rješavanju sukoba i zakona i nadležnosti u statusnim, porodični i nasljednim odnosima ("Službeni list SFRJ" br. 9/79).

III OBLAST ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE ZAŠTITE

1. Zdravstvo

- 1) Zakon o evidencijama u oblasti zdravstva ("Službeni list SFRJ" br. 22/88 i 18/88),
- 2) Zakon o uslovima za uzimanje i presađivanje dijelova ljudskog tijela ("Službeni list SFRJ" br. 63/90 i 22/91)
- 3) Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti koje ugrožavaju cijelu zemlju ("Službeni list SFRJ" br. 51/84 i 63/90),
- 4) Zakon o stavljanju lijekova u promet ("Službeni list SFRJ" br. 43/86)
- 5) Zakon o proizvodnji, prometu opojnih droga ("Službeni list SFRJ" br. 13/91),
- 6) Zakon o prometu otrova ("Službeni list SFRJ" br. 13/91),
- 7) Zakon o zaštiti o jonuzujućih zračenja i o nuklearnoj sigurnosti ("Službeni list SFRJ" br. 53/91)
- 8) Zakon o odgovornosti za nuklearne štete ("Službeni list SFRJ" br. 22/88 i 34/79)
- 9) Zakon o zdravstvenoj ispravnosti životnih namjernica i predmeta opšte upotrebe ("Službeni list SFRJ" br. 53/91).

2. Radni odnosi

- 1) Zakon o osnovnim pravima iz radnog odnosa ("Službeni list SFRJ" br. 60/89 i 42/90),
- 2) Zakon o štrajku ("Službeni list SFRJ" br. 23/91),
- 3) Zakon o evidencijama u oblasti rada ("Službeni list SFRJ" br. 17/90),
- 4) Zakon o praznicima ("Službeni list SFRJ" br. 6/72),
- 5) Zakon o zaštiti građana SFRJ na privremenom radu u inostranstvu ("Službeni list SFRJ" br. 15/80 i 61/88),
- 6) Zakon o uslovima za zasnivanje radnog odnosa sa stranim državljaninom ("Službeni list SFRJ" br. 11/78 i 64/89),
- 7) Zakon o pribavljanju sredstava od građana za proširivanje materijalne osnove organizacije udruženog rada ("Službeni list SFRJ" br. 24/86)
- 8) Zakon o računanju vremena ("Službeni list SFRJ" br. 69/82).

3. Penzijsko-invalidsko osiguranje

- 1) Zakon o osnovnim pravima iz penzijskog i invalidskog osiguranja ("Službeni list SFRJ" br. 23/82, 77/82, 75/85, 8/85, 65/87, 76/88, 74/89, 87/89, 44/90 i 84/90),
- 2) Zakon o matičnoj evidenciji o osiguranicima i uživaocima prava iz penzijsko invalidskog osiguranja ("Službeni list SFRJ" br. 34/79 i 68/88)
- 3) Zakon o određivanju naknade za potraživanja po osnovu socijalnog osiguranja nastale u inostranstvu ("Službeni list SFRJ" br. 7/77 i 13/79),
- 4) Zakon o obavezama federacije za penzije boraca ("Službeni list SFRJ" br. 39/74, 46/74, 68/81, 57/83 i 9/36),
- 5) Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju vojnih osiguranika ("Službeni list SFRJ" br. 7/85 i 74/87 i 20/89).

4. Socijalna i dječija zaštita

- 1) Zakon o zaštiti članova porodica lica na obaveznoj vojnoj službi ("Službeni list SFRJ" br. 18/76) osim čl. 3., 21., 22. i 23.
- 2) Zakon o položaju i ovlaštenjima Crvenog krsta Jugoslavije ("Službeni list SFRJ" br. 13/76),
- 3) Zakon o upotrebi i zaštiti znaka i naziva Crvenog krsta Jugoslavije ("Službeni list SFRJ" br. 13/82),
- 4) Zakon o doplatku na djecu i drugim oblicima zaštite djece vojnih osiguranika ("Službeni list SFRJ" br. 58/76 i 7/85).

IV OBLAST BORAČKE I INVALIDSKE ZAŠTITE

- 1) Zakon o osnovnim pravima "Nosilaca partizanske spomenice 1941" ("Službeni list SFRJ" br. 67/72, 40/73, 33/76, 32/81, 68/81, 25/85, 75/85, 44/89, 87/89, 20/90 i 42/90), osim odredaba kojima se uređuje pravo na banjsko i klimatsko liječenje, godišnje novčano primanje za opravak, besplatnu i povlaštenju vožnju i godišnji odmor,
- 2) Zakon o osnovnim pravima lica odlikovanih Ordenom narodnog heroja ("Službeni list SFRJ" br. 67/72, 21/74, 33/76, 32/81, 68/81, 25/85, 75/85, 44/89, 87/89, 20/90 i 42/90), osim odredaba kojima se uređuje pravo na banjsko i klimatsko liječenje, godišnje novčano primanje, besplatnu i povlašćenu vožnju i godišnji odmor,
- 3) Zakon o osnovnim pravima boraca špansko nacionalno-oslobodilačkog i revolucionarnog rata od 1936 do 1939. godine ("Službeni list SFRJ" br. 67/72, 40/73, 33/76, 32/81, 68/81, 25/85, 75/85, 44/89, 87/89, 20/90 i 42/90), osim odredaba kojima se uređuju prava na banjsko i

klimatsko liječenje, godišnje novčano primanje za oporavak, besplatnu i povlaštenu vožnju i godišnji odmor,

- 4) Zakon o obilježavanju i održavanju groblja i grobova pripadnika savezničkim armija i drugih stranih armija na teritoriji Jugoslavije ("Službeni list SFRJ" br. 60/75)
- 5) Zakon o osnovnim pravima vojnih invalida i porodica palih boraca ("Službeni list SFRJ" br. 68/81, 41/83, 75/85, 44/89, 87/89, 20/90 i 42/90) osim odredaba koje se odnose na pravo na stalni invalidski dodatak banjsko i klimatsko liječenje, povlašćenu vožnju, putničko motorno vozilo, isplatu novčanih primanja u stranoj valuti, određivanje visine i usklađivanje novčanih primanja, s tim da se mjesečna novčana primanja koja korisnici ostvaruju na dan stupanja na snagu ovog zakona, usklađuju, na način i po postupku, kako je to propisano za novčana primanja po Zakonu o zaštiti vojnih invalida ("Službeni SR BiH" br. 35/90).

V OBLAST OBRAZOVANJA,NAUKE,KULTURE I FIZIČKE KULTURE

- 1) Zakon o autorskom pravu ("Službeni list SFRJ" br. 19/78, 24/86 i 21/90),
- 2) Zakon o zaštiti izuma tehničkih unapređenja i znakova razlikovanja ("Službeni list SFRJ" br. 34/81 i 3/90).

VI OSTALI PROPISI

- 1) Zakon o evidenciji naučne, kulturne, prosvjetne i tehničke saradnje sa inostranstvom, ("Službeni list SFRJ" br. 59/81),
- 2) Jedinствена nomenklatura u SFRJ, ("Službeni list SFRJ" br. 31/90),
- 3) Jedinствена standardna klasifikacija zanimanja ("Službeni list SFRJ" br. 29/81),
- 4) Dogovor o jedinstvenom načinu organizovanja vršenja zaštite od grada na teritoriji SFRJ ("Službeni list SFRJ" br. 34/82).
- 5) Zakon o opštem upravnom postupku
- 6) Zakon o upravnim sporovima
- 7) Zakon o sužbi u oružanim snagama i njegovoj primjeni u BiH
- 8) Krivični zakon SFRJ
- 9) Zakon o krivičnom postupku
- 10) Zakon o osnovnim svojinsko-pravnim odnosima
- 11) Zakon o obligacionim odnosima
- 12) Zakon o parničnom postupku

PRILOG 3

UGOVOR O PITANJIMA SUKCESIJE

Predstavnici Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske, Republike Makedonije, Republike Slovenije i Savezne Republike Jugoslavije, u suverenoj jednakosti pet država sljednica bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, imajući na umu potrebu da u interesu svih država sljednica i njihovih građana te u interesu stabilnosti u regiji i uzajamnih dobrih odnosa riješe pitanja sukcesije države, proizišle uslijed raspada bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, održavši rasprave i pregovore pod okriljem Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji i Visokoga predstavnika u cilju identificiranja i utvrđivanja pravične međusobne raspodjele prava, obveza, imovine i dugova bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, djelujući u okviru mandata koji je Visokome predstavniku dodijeljen odlukom Mirovne konferencije u Londonu 8-9. decembra 1995, te u svjetlu dogovora između država sljednica i izjava usvojenih od strane Vijeća za provedbu mira i njegovog Koordinacijskoga odbora, imajući na umu stavove Savjeta sigurnosti u rezoluciji 1022 (1995) o poželjnosti konsenzusnoga rješenja neriješenih pitanja sukcesije, potvrđujući odluku od 10. aprila 2001. u vezi s raspodjelom imovine bivše SFRJ koja se čuva u Banci za međunarodna poravnanja (tekst odluke priložen je ovome Ugovoru), prikazujući svoju spremnost na suradnju u rješavanju neriješenih pitanja sukcesije u skladu s međunarodnim pravom, sporazumjeli su se kako slijedi:

Član 1.

Za potrebe ovoga Ugovora "SFRJ" označava bivšu Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju.

Član 2.

Svaka država sljednica priznaje načelo po kojemu u svako doba mora poduzimati neophodne mjere za sprječavanje gubitka, oštećenja ili uništenja državnih arhiva, državnoga vlasništva i imovine SFRJ u pogledu kojih u skladu s ovim odredbama ima interes jedna ili više država sljednica.

Član 3.

Niže navedeni aneksi utvrđuju uvjete po kojima se rješava materija svakoga od tih aneksa:

Aneks A: Pokretna i nepokretna imovina;

Aneks B: Diplomatska i konzularna imovina;

Aneks C: Financijska aktiva i pasiva (osim onih o kojima je riječ u Dodatku ovome Ugovoru);

Aneks D: Arhivi;

Aneks E: Mirovine;

Aneks F: Ostala prava, interesi i obveze;
Aneks G: Privatna imovina i stečena prava.

Član 4.

- (1) Ovime se utemeljuje Stalni zajednički odbor viših predstavnika svake od država sljednica, kojemu mogu pomagati eksperti.
- (2) Glavna zadaća toga Odbora je nadzor nad efektivnom provedbom ovoga Ugovora, te da posluži kao forum za raspravljanje pitanja koja se jave tijekom provedbe Ugovora. Odbor može, po potrebi, usvajati prikladne preporuke vladama država sljednica.
- (3) Prvi formalni sastanak Stalnoga zajedničkoga odbora sazvat će se na inicijativu Republike Makedonije u roku od dva mjeseca od stupanja na snagu ovoga Ugovora. Odbor se može sastajati neformalno, na privremenoj osnovi, u bilo koje vrijeme koje odgovara državama sljednicama nakon potpisivanja ovoga Ugovora.
- (4) Odbor donosi vlastita pravila postupka.

Član 5.

- (1) Razlike koje mogu proizići iz tumačenja i primjene ovoga Ugovora rješavat će se u prvome redu raspravom među zainteresiranim državama.
- (2) Ako se razlike ne mogu razriješiti u tim raspravama u roku od mjesec dana od prvoga priopćenja u raspravi, zainteresirane države će
- (a) iznijeti stvar pred neovisnu osobu po njihovu izboru, u cilju brzoga i autoritativnoga utvrđivanja materije, koja će biti poštovana te koja prema potrebi može naznačiti konkretne rokove za djelovanje; ili
- (b) uputiti stvar na rješavanje Stalnom zajedničkom odboru ustanovljeno-me člankom 4. ovoga Ugovora.
- (3) Razlike koje mogu proizići iz tumačenja izraza korištenih u ovome Ugovoru ili u bilo kojemu kasnijemu ugovoru potrebnome radi provedbe aneksa ovoga Ugovora mogu se dodatno na inicijativu bilo koje zainteresirane države uputiti na obvezujuće rješavanje stručnjaku pojedincu (koji ne smije biti državljanin nijedne od stranaka ovoga Ugovora) kojega dogovorno imenuju stranke u sporu ili, ako se one ne mogu suglasiti, kojega imenuje predsjednik Suda za mirenje i arbitražu OESSa. Taj stručnjak utvrđuje sva pitanja postupka, nakon konzultacija sa strankama koje su zatražile takvo rješavanje, ako to stručnjak smatra prikladnim, s čvrstom nakanom da osigura brzo i učinkovito razrješenje nesuglasja.
- (4) Postupak iz stava (3) ovoga Člana strogo se ograničava na tumačenje izraza korištenih u ugovorima o kojima je riječ, te ni u kom slučaju ne dopušta ekspertu da utvrđuje praktičnu primjenu bilo kojega od tih ugovora. Konkretno, navedeni postupak ne odnosi se na
- (a) Dodatak ovom Ugovoru;
- (b) Članove 1, 3. i 4. Aneksa B;
- (c) Članove 4. i 5. (1) Aneksa C;
- (d) Član 6. Aneksa D.

(5) Ništa u prethodnim stavcima ovoga Člana neće utjecati na prava ili obveze stranaka ovoga Ugovora iz bilo koje važeće odredbe koja ih obvezuje u pogledu rješavanja sporova.

Član 6.

Aneksi ovome Ugovoru i Dodaci Ugovoru i Aneksima sastavni su dio Ugovora.

Član 7.

Ovaj Ugovor, zajedno sa svim kasnijim ugovorima potrebnima za provedbu aneksa ovome Ugovoru, konačno rješava uzajamna prava i obveze država sljednica u pogledu pitanja sukcesije obuhvaćenih ovim Ugovorom. Činjenica da se on ne bavi nekim drugim pitanjima izvan sukcesije nema utjecaja na prava i obveze država stranaka ovoga Ugovora u odnosu na ta druga pitanja.

Član 8.

Na osnovu reciprociteta svaka država sljednica mora poduzeti potrebne mjere u skladu s njezinim unutarnjim pravom da osigura priznavanje i pravne učinke odredaba ovoga Ugovora pred svojim sudovima, upravnim sudištima i tijelima, te da druge države sljednice i njihovi državljani imaju pristup tim sudovima, upravnim sudištima i tijelima radi osiguranja provedbe ovoga Ugovora.

Član 9.

Ovaj Ugovor države sljednice moraju provoditi u dobroj vjeri u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda i u skladu s međunarodnim pravom.

Član 10.

Na ovaj Ugovor ne mogu se stavljati rezerve.

Član 11.

(1) Ovaj Ugovor podliježe ratifikaciji.

(2) Ratifikacijske isprave moraju se čim prije položiti kod depozitara određenog u članku 13. ovoga Ugovora. Depozitar će obavijestiti države sljednice i Ured Visokoga predstavnika o datumu polaganja svake ratifikacijske isprave.

Član 12.

(1) Ovaj Ugovor stupa na snagu trideset dana nakon polaganja pete ratifikacijske isprave. Depozitar će obavijestiti države sljednice, kao i Ured Visokoga predstavnika, o datumu njegovog stupanja na snagu.

(2) Bez obzira na stavak (1) ovoga Člana, Član 4. (3) ovoga Ugovora, Član 5. Aneksa A, članci 1. te 5.-6. Aneksa B, kao i Član 6. te Dodatak Aneksa C, priv-

remeno će se primjenjivati nakon potpisivanja ovoga Ugovora, u skladu s odredbama sadržanima u njima.

Član 13.

(1) Jedan izvorni primjerak ovoga Ugovora Visoki predstavnik će položiti kod glavnog tajnika Ujedinjenih naroda, koji će djelovati kao depozitar.

(2) Depozitar nakon stupanja ovoga Ugovora na snagu osigurava njegovu registraciju u skladu s člankom 102. Povelje Ujedinjenih naroda. Sastavljeno u Beču dana 29. lipnja 2001. u sedam izvornika na engleskome jeziku, od kojih po jedan zadržava svaka od država sljednica, jedan Ured Visokoga predstavnika, a jedan se pohranjuje kod depozitara.

Za Bosnu i Hercegovinu (Zlatko Lagundžija)

Za Republiku Hrvatsku(Tonino Picula)

Za Republiku Makedoniju (Ilija Filipovski)

Za Republiku Sloveniju (Dimitrij Rupel)

Za Saveznu Republiku Jugoslaviju.....(Goran Svilanović)

Dodatak Ugovoru o pitanjima sukcesije

Imovina kod Banke za međunarodna poravnanja

1. Pet izaslanstava koja sudjeluju kao ravnopravne države sljednice u pregovorima za razrješenje pitanja sukcesije nakon raspada SFRJ suglasilo se (slijedom prethodnih aranžmana u ime središnjih banaka država sljednica) da se imovina bivše SFRJ (zlato, druge rezerve te udjeli) koja se čuva u Banci za međunarodna poravnanja raspodijeli među njima u sljedećim omjerima:

Bosna i Hercegovina 13,20%

Hrvatska 28,49%

Makedonija 5,40%

Slovenija 16,39%

Savezna Republika Jugoslavija 36,52%

2. Suglasnost pet izaslanstava s naprijed navedenom raspodjelom daje se na temelju dogovora postignutoga na sastancima održanima 21-23. veljače i 9-10. travnja 2001. te ni u kom slučaju ne prejudicira eventualni dogovor o raspodjeli bilo koje druge imovine.

Bruxelles, 10. travnja 2001.

Aneks A

Pokretna i nepokretna imovina

Član 1.

(1) Radi postizanja pravičnoga rješenja, pokretna i nepokretna državna imovina federacije konstituirane kao SFRJ ("državna imovina") prelazi na države sljednice u skladu s odredbama niže navedenih Člana ovoga Aneksa.

(2) Ostala vlasnička prava i interesi SFRJ obuhvaćeni su Aneksom F ovoga Ugovora.

(3) Privatna imovina i stečena prava građana i drugih pravnih osoba SFRJ obuhvaćeni su Aneksom G ovoga Ugovora.

Član 2.

(1) Nepokretna državna imovina SFRJ koja se nalazila na teritoriju SFRJ prelazi na onu državu sljednicu na čijemu se teritoriju sada nalazi.

(2) Države sljednice će uložiti maksimalne napore da jedna drugoj pomognu u obavljanju njihovih diplomatskih i konzularnih aktivnosti osiguravanjem pogodne imovine na svom teritoriju.

Član 3.

(1) Materijalna pokretna državna imovina SFRJ koja se nalazila na teritoriju SFRJ prelazi na državu sljednicu na čijemu se teritoriju nalazila na dan na koji je potonja proglasila neovisnost.

(2) Stavak (1) ovoga Člana ne odnosi se na materijalnu pokretnu državnu imovinu od velike važnosti za kulturno nasljeđe neke od država sljednica koja i potječe s teritorija te države, poput: umjetničkih djela; rukopisa, knjiga i drugih predmeta od umjetničkoga, povijesnoga ili arheološkoga interesa za tu državu; te znanstvenih zbirki i važnih zbirki knjiga ili arhiva koji prelaze na tu državu. Zainteresirana država sljednica će tu imovinu identificirati čim prije, a najkasnije 2 godine nakon stupanja ovoga Ugovora na snagu.

(3) Ako je materijalnu pokretnu državnu imovinu SFRJ (osim vojne imovine), koja je prešla na neku od država sljednica u skladu sa stavkom (1) ovoga Člana, s njezina teritorija neovlašteno odnijela neka druga država sljednica, potonja mora čim prije osigurati povratak te imovine ili platiti punu naknadu za njezino odnošenje. 7

Član 4.

(1) Bez obzira na stavak (1) Člana 3. ovoga Aneksa, materijalna pokretna državna imovina SFRJ koja je bila dio vojne imovine te države podliježe posebnim aranžmanima koje će međusobno dogovoriti zainteresirane države sljednice.

(2) Glede materijalne pokretne i nepokretne imovine bivše Jugoslavenske narodne armije koja je bila korištena u civilne svrhe, aranžmani iz stavka (1) ovoga Člana uvažavat će članke 2. (1) i 3. (1) ovoga Aneksa.

Član 5.

(1) Države sljednice osnovat će Zajednički odbor za sukcesiju pokretne i nepokretne imovine koji će osiguravati pravilnu provedbu odredaba ovoga Aneksa primjenjivih na materijalnu pokretnu i nepokretnu imovinu (osim vojne imovine) i rješavanje svih problema koji eventualno nastanu tijekom njihove primjene.

(2) Zajednički odbor počinje s radom u roku od 3 mjeseca od potpisivanja ovoga Ugovora.

Član 6.

Država sljednica na čijemu se teritoriju nalazi nepokretna i materijalna pokretna imovina utvrđuje, za potrebe ovoga Aneksa, o tome je li ta imovina bila državna imovina SFRJ u skladu s međunarodnim pravom.

Član 7.

Kad slijedom ovoga Aneksa imovina prelazi na neku od država sljednica, njezin naslov i pravo na tu imovinu tretiraju se kao da su nastali na dan kad je ta država proglasila neovisnost, te se smatra da su naslov i prava neke druge države sljednice na tu imovinu prestala postojati od toga datuma.

Član 8.

(1) Kad materijalna pokretna i nepokretna državna imovina SFRJ prelazi na državu sljednicu u skladu s člancima 1. do 3. ovoga Aneksa, ta imovina ne podliježe vrednovanju za potrebe ovoga Ugovora, te se za prelazak te imovine na odnosnu državu sljednicu ne plaća nikakva naknada.

(2) Međutim, ako bilo koja od država sljednica smatra da primjena Člana 1. do 3. ovoga Aneksa rezultira znatno neravnopravnom raspodjelom državne imovine SFRJ (osim vojne imovine) među državama sljednicama, ta država može to pitanje iznijeti na Zajedničkom odboru koji će se osnovati po članku 5. ovoga Aneksa. Zajednički odbor jednoglasnim djelovanjem može poduzeti mjere koje smatra prikladnima u danim okolnostima.

Član 9.

Odredbe ovoga Aneksa ne diraju u odredbe Aneksa B i D u svezi s diplomatskom i konzularnom imovinom i arhivima.

Aneks B

Diplomatska i konzularna imovina

Član 1.

(1) Kao privremenu i djelimičnu raspodjelu diplomatske i konzularne imovine SFRJ, države sljednice odabrale su sljedeću imovinu koja im se ima dodijeliti:

Bosna i Hercegovina London (veleposlanstvo)

Hrvatska Pariz (veleposlanstvo)

Makedonija Pariz (generalni konzulat)

Slovenija Washington (veleposlanstvo)

Savezna Republika Jugoslavija Pariz (rezidencija)

(2) Svaki postupak neophodan radi omogućavanja svakoj od država sljednica da stupi u posjed imovine koja joj je dodijeljena mora se obaviti u roku od šest mjeseci od datuma potpisivanja ovoga Ugovora.

Član 2.

(1) Diplomatska i konzularna imovina SFRJ raspodijelit će se u naravi (tj. kao nekretnine) a ne u obliku novčanih isplata.

(2) U toj raspodjeli Bosna i Hercegovina i Makedonija, dobivaju veći udio no što bi dobili prema ključu MMF-a ili bilo kojemu drugome kriteriju povoljnijemu za Bosnu i Hercegovinu i Makedoniju za raspodjelu te imovine.

Član 3.

Diplomatska i konzularna imovina osim one koju države stječu u skladu s člankom 1. ovoga Aneksa raspodijelit će se na način da ukupna i konačna raspodjela diplomatske i konzularne imovine u naravi (uključujući i imovinu stečenu u skladu s člankom 1.) što bliže odražava sljedeće omjere po vrijednosti za svaku državu:

Bosna i Hercegovina 15%

Hrvatska 23,5%

Makedonija 8%

Slovenija 14%

Savezna Republika Jugoslavija 39,5%

Član 4.

(1) Diplomatska i konzularna imovina SFRJ navedena je u popisu koji se nalazi u dodatku ovome Aneksu. Na tom popisu imovina je grupirana prema zemljopisnim regijama. Svaka država sljednica unutar svake zemljopisne regije ima pravo na razmjerni udio prema navodu u članku 3. 10

(2) Raspodjela imovine obaviti će se sporazumom između 5 država. Ako se ne bude mogao postići sporazum o raspodjeli imovine, države sljednice usvojiti će postupak po kojemu će sva imovina koju je odabrala samo jedna država sljednica pripasti toj državi, a tamo gdje dvije ili više država odaberu istu imovinu, te države će se morati dogovoriti o tome kojoj od njih će pripasti ta imovina.

(3) Osnova za razmjernu raspodjelu imovine je vrednovanje u "Izvješću od 31. prosinca 1992. o vrednovanju imovine i dugova bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije sa stanjem od 31. prosinca 1990".

(4) Pokretna državna imovina SFRJ koja je dio sadržaja diplomatske ili konzularne imovine prelazi na onu državu sljednicu koja je stekla tu diplomatsku ili konzularnu imovinu.

(5) Pokretna državna imovina SFRJ koja je dio sadržaja diplomatske i konzularne imovine i koja je od velike važnosti za kulturno nasljeđe neke od država sljednica prelazi na tu državu.

Član 5.

Države sljednice osnovat će Zajednički odbor sastavljen od jednakoga broja predstavnika iz svake od država radi osiguravanja efektivne provedbe Člana 3. i 4. ovoga Ugovora. Funkcije Zajedničkoga odbora uključuju:

(a) verifikaciju te prema potrebi izmjene i dopune popisa iz Člana 4. (1);

(b) ocjenu pravnoga statusa svake imovine, njezinog fizičkog stanja te eventualnih financijskih obveza koje uz nju idu; kao i

(c) ocjenu vrijednosti imovine ako je to potrebno.

Član 6.

Zajednički odbor započinje s radom na privremenoj osnovi u roku od 3 mjeseca od datuma potpisivanja ovoga Ugovora.

Član 7.

Koja god je država sljednica u položaju održavati i popravljati bilo koju diplomatsku ili konzularnu imovinu SFRJ, mora poduzeti potrebne korake u tom cilju, imajući na umu konkretno sljedeće:

(a) načelo da u svakome trenutku mora poduzeti neophodne mjere za zaštitu od gubitka ili oštećenja ili uništenja te imovine, te

(b) obvezu da plati naknadu za svaki gubitak, oštećenje ili uništenje koji proiđu iz propusta da se poduzme takva mjera.

Aneks C

Financijska aktiva i pasiva

Član 1.

Financijska aktiva SFRJ obuhvaćala je cjelokupnu financijsku imovinu SFRJ (poput gotovine, zlata i drugih plemenitih kovina, vezanih računa i vrijednosnica), uključujući osobito –

(a) račune i drugu financijsku imovinu u ime saveznih resora i ispostava SFRJ;

(b) račune i drugu financijsku imovinu u ime Narodne banke Jugoslavije;

(c) deviznu imovinu, uključujući rezerve zlata i drugih plemenitih kovina SFRJ ili Narodne banke Jugoslavije;

(d) iznose dužne Narodnoj banci Jugoslavije od banaka u drugim zemljama proistekle iz nezavršenih međubankovnih poslova; te su zemlje, ali bez ograničenja na njih, nabrojane u Dodatku 2. ovom Aneksu.

(e) finansijske kvote i prava vučenja SFRJ, Narodne banke Jugoslavije ili drugih saveznih tijela ili ustanova u međunarodnim financijskim organizacijama, kao i financijsku imovinu držanu kod takvih organizacija.

(f) drugu imovinu SFRJ, uključujući iznose dužne Narodnoj banci Jugoslavije ili SFRJ od drugih dužnika osim onih navedenih pod (a) – (e) gore.

Član 2.

(1) (a) Financijska pasiva SFRJ obuhvaćala je (uz izuzetak stavaka (2) i (3) ovog Člana) dugove SFRJ, dugove za koje je jamčila SFRJ i financijska potraživanja prema SFRJ, te se poglavito sastojala od –

(i) vanjskog duga SFRJ službenim vjerovnicima i međunarodnim financijskim institucijama;

- (ii) vanjskog duga SFRJ poslovnim vjerovnicima;
 - (iii) iznosa plativih od Narodne banke Jugoslavije bankama u drugim zemljama, proisteklih iz nezavršenih međubankovnih poslova. Te su zemlje, ali bez ograničenja na njih, nabrojene u Dodatku 2. ovom Aneksu;
 - (iv) vanjskog duga SFRJ drugim vjerovnicima osim onih nabrojanih pod (i) – (iii) gore.
- (b) Vanjski dug pod (i) – (iv) gore označava se kao alatirani dug ako se krajnji korisnik duga nalazi na teritoriju određene države sljednice ili skupine država sljednica. Alatirani dug ne podliježe sukcesiji i dužna ga je prihvatiti država sljednica na čijem se teritoriju nalazi krajnji korisnik.
- (c) Obveze SFRJ, Narodne banke Jugoslavije ili drugih saveznih institucija u odnosu na međunarodne finansijske organizacije uključene su u vanjski dug SFRJ.
- (2) Finansijske obveze koje valja uzeti u obzir prema stavku (1) ovog člana ne uključuju finansijske obveze SFRJ po Sporazumu sklopljenom između SFRJ i Italije 18. veljače 1983. o konačnom rješenju uzajamnih obveza.
- (3) Ostale finansijske obveze uključuju:
- (a) jamstva SFRJ ili njene Narodne banke Jugoslavije za štedne pologe u čvrstoj valuti u nekoj komercijalnoj banci ili bilo kojoj njenoj ispostavi u bilo kojoj državi sljednici prije datuma kojeg je ova proglasila neovisnost; i
 - (b) jamstva SFRJ za štedne pologe izvršene prije određenih datuma kod ispostava Poštanske štedionice u bilo kojoj od republika bivše SFRJ.

Član 3.

- (1) Velik dio aktive i pasive SFRJ već je u praksi raspoređen temeljem sporazuma između država sljednica ili sporazuma između njih pojedinačno i dotičnih institucija, a to su:
- (a) udio SFRJ u aktivi i pasivi Međunarodnog monetarnog fonda;
 - (b) udjeli Svjetske banke i s njom povezanih institucija koje drži SFRJ;
 - (c) dugovanja SFRJ prema Svjetskoj banci;
 - (d) udjeli Europske banke za obnovu i razvitak, Afričke razvojne banke i Interameričke razvojne banke koje držala SFRJ;
 - (e) dugovi SFRJ prema Europskoj investicijskoj banci;
 - (f) zlato i druge rezerve i udjeli Banke za međunarodna poravnanja (BIS), Basel, koje je držala SFRJ;
 - (g) jamstva SFRJ za štedne pologe izvršene prije određenih datuma pri Poštanskoj štedionici i njezinim ispostavama;
 - (h) onaj dio vanjskog službenog duga SFRJ kojeg su preuzele neke države sljednice u omjerima utvrđenima sporazumima između svake od njih i članova "Pariškog kluba";
 - (i) onaj dio vanjskog poslovnog duga SFRJ bankama (tzv. "Londonskog kluba") na osnovu Novog finansijskog sporazuma iz 1988. kojeg su preuzele neke 13 država sljednice u omjerima utvrđenima sporazumima između svake od njih i članova "Londonskog kluba";

(2) U pogledu podstavka (h) i (i) stavka (1) gore, četiri od pet država sljednica sklopile su sporazume s vjerovnicima "Pariškog kluba" i "Londonskog kluba". Preostala država sljednica, Savezna Republika Jugoslavija, preuzet će odgovornost za sav svoj alotcirani dug vjerovnicima "Pariškog kluba" i "Londonskog kluba" i svoj udio u nealotciranom dugu takvim vjerovnicima. Očekuje se da će to riješiti preostala potraživanja "Pariškog kluba" i "Londonskog kluba" prema SFRJ. Zasad je nemoguće predvidjeti ishod rješenja, no rješenjem potraživanja "Pariškog kluba" i "Londonskog kluba" od strane SRJ zaključit će se, kao i između država sljednica, rješavanje njihovih obveza prema "Pariškom klubu" i "Londonskom klubu". Države sljednice obustavit će sve postojeće pravne postupke ili financijska potraživanja jedna protiv druge u odnosu na obveze prema "Pariškom klubu" i "Londonskom klubu" nakon potpisivanja ovog Ugovora, te ubuduće neće pokretati nikakve druge takve pravne postupke ili financijska potraživanja, bez obzira na ishod rješavanja SRJ potraživanja "Pariškog kluba" i "Londonskog kluba".

(3) Raspodjele prema stavku (1) ovog Člana konačne su i nijedna država sljednica neće to pitanje ponovno otvarati u sklopu sukcesijskih pitanja.

Član 4.

Raspodjela imovine na neto osnovi uključuje:

(a) vlasništvo SFRJ 27% udjela u kapitalu Jugoslavenske banke za međunarodnu gospodarsku suradnju kako je postojalo prije njene pretvorbe u poslovnu banku, što će se raspodijeliti među državama sljednicama prema omjerima dogovorenima u članku 5.(2); i

(b) neto iznos dužan Narodnoj banci Jugoslavije od banaka u drugim zemljama, proistekao od nezavršenih međubankovnih poslova, što će se tabelarno prikazati i rasporediti prema omjerima dogovorenima u članku 5.(2). Te su zemlje, ali bez ograničenja na njih, one nabrojene u Dodatku 2. ovom Aneksu

Član 5.

(1) Financijska imovina u inozemstvu (poput gotovine, zlata i drugih plemenitih kovina, pologa na računima i vrijednosnica), bilo da je u posjedu SFRJ ili Narodne banke Jugoslavije izravno ili stranih banaka, jugoslavenskih udruženih banaka ili predstavništava jugoslavenskih banaka u inozemstvu, uključuje slijedeće:

(i) monetarno zlato (271,642.769 oz.) protcijenjeno 31. ožujka 2001. na 70,18 milijuna US\$;

(ii) devizni računi u stranim poslovnim bankama protcijenjeni 31. ožujka 2001. na 307,61 milijun US\$ 14

(iii) devizni računi u udruženim bankama SFRJ u inozemstvu protcijenjeni 31. ožujka 2001 na 645,55 milijuna US\$; i

(iv) zlato (1209,78 oz.) prethodno u posjedu Zlatne komisije Francuske, Velike Britanije i SAD, protcijenjeno 22. svibnja 2001. na 343,76 tisuća US\$.

(2) Raspoloživa financijska imovina u inozemstvu navedena u stavku (1) ovog Člana raspoređuje se u sljedećim omjerima koji se odvojeno primjenjuju na stavke (i), (ii), (iii) i (iv):

Bosna i Hercegovina 15,50%

Hrvatska 23,00%

Makedonija 7,50%

Slovenija 16,00%

Savezna Republika Jugoslavija 38,00%

(3) Ako se u roku od pet godina ustanovi postojanje trenutno nepoznate finansijske imovine u inozemstvu, ona će se što prije raspodijeliti u omjeru navedenom u stavku (2) ovog Člana i uz primjenu mehanizma opisanog u članku 6.

Član 6.

Svaka država sljednica imenuje po jednog predstavnika svoje središnje banke ili drugog ovlaštenog predstavnika u Odbor koji će se sastati u roku od 30 dana od potpisivanja ovog Ugovora radi dogovora o moda litetima inicijalne raspodjele sspomenute u članku 5. ovog Aneksa. Njihov će cilj biti izvršiti što bržu raspodjelu imovine. Osim toga, oni će zajednički dogovarati verificiranje, utvrđivanje i izvršenje raspodjela temeljem Člana 4. ovog Aneksa. Oni će također izvršiti pripreme za raspodjelu u mogućem opsegu imovine po članku 1.(f) i dugovanja po članu 2.(1) (a)

(iv) ovog Aneksa u omjeru utvrđenom u članu 5.(2). Odbor će također izraditi konačan popis svekolikog duga SFRJ.

Član 7.

Jamstva SFRJ ili njene NBJ za deviznu štednju položenu u nekoj poslovnoj banci ili nekoj od njenih ispostava u bilo kojoj od država sljednica prije datuma njena proglašenja neovisnosti bit će predmetom pregovora bez odgode, time da se pritom posebno uzme u obzir potreba zaštite devizne štednje pojedinaca. Ti će se pregovori održati pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja.

Član 8.

(1) Povrat državama sljednicama njihovih doprinosa Saveznom fondu za razvoj manje razvijenih republika i Kosova, isplata doprinosa koje države sljednice duguju Fondu, te otplata kredita tim državama iz navedenog Fonda, ukidaju se.

(2) Finansijske obveze SFRJ po Sporazumu sklopljenom između SFRJ i Italije 18. Februara 1983. o konačnom rješenju uzajamnih obveza raspoređuju se na države sljednice koje su korisnice tog Sporazuma. Sporazum s Italijom sklopljen 1955. između SFRJ i Republike Italije o lokalnoj trgovini između područja Gorizia-15 Udine i Sežana-Nova Gorica-Tolmin (Gorički sporazum) kao i Sporazum između SFRJ i Republike Italije o pograničnim područjima Trsta s jedne strane i Buja, Kopa, Sežane s druge strane (Tršćanski

sporazum), zajedno s pripadajućim platnim dogovorima, isključeni su iz odredbi ovog stavka. Pitanja vezana za Trščanski sporazum rješavat će Hrvatska i Slovenija. Pitanja vezana za Gorički sporazum rješavat će samo Republika Slovenija.

Član 9.

U svezi s raspodjelom dogovorenom u prethodnim članovima ovog Aneksa države sljednice zaključile su Ovlast za otkrivanje podataka u dodatku ovom Aneksu, te će u opsegu u kojem to još nisu učinile:

(a) omogućiti slobodan pristup i dati preslike evidencija i podataka koje zatraži svaka država sljednica i koji su u njenu posjedu i odnose se na financijsku aktivu i pasivu SFRJ. Računi Narodne banke Jugoslavije otvoreni nakon datuma prvog uvođenja sankcija UN nisu predmetom ove obveze otkrivanja informacija.

(b) razmjenjivati informacije o računima i financijskoj imovini koji se nalaze u bankama u trećim državama i pripadaju određenim osobama (kako ih utvrde vlasti koje u tim državama reguliraju bankovno poslovanje).

Član 10.

Svaka država sljednica uvela je novu valutu i ustanovila je svoju monetarnu neovisnost. Kao takve, nijedna država sljednica neće postavljati financijska potraživanja ili pokretati pravne postupke protiv bilo koje druge države sljednice vezane za uvođenje svoje nove valute ili uspostavu svoje monetarne neovisnosti. 16

Dodatak 1. Aneksu C

Ovlast za otkrivanje podataka središnjim bankama i/ili nadležnim ministarstvima glede podataka o financijskoj i drugoj imovini SFRJ u središnjim bankama trećih zemalja i/ili u drugim financijskim institucijama Pet izaslanstava koja sudjeluju u raspravama i pregovorima za rješenje pitanja sukcesije proizišlih iz raspada SFRJ i koje rade na brznoj raspodjeli imovine SFRJ

među državama sljednicama u okviru Ugovora što su ga sklopile u Beču 25. svibnja 2001 dogovorile su se da svakoj državi sljednici budu stavljeni na raspolaganje podaci o bankovnim položima, posjedovanju vrijednosnica ili o drugim vrstama finansijske imovine Narodne banke Jugoslavije (NBj), kao i druge imovine SFRJ kako se spominju u rezoluciji br. 1022 Vijeća sigurnosti UN (skupno Zamrznuti računi), u stranim bankama, stranim financijskim institucijama ili drugim stranim pravnim osobama sa stanjem od 31. maja 2001. U tu svrhu one ovlašćuju središnje banke, nadležna ministarstva i/ili druge finansijske institucije da pruže finansijske podatke glede Zamrznutih računa središnjoj banci i ministarstvu financija svake države sljednice po primitku zahtjeva za takvim podacima postavljenog od središnje

banke svake države sljednice. Ti podaci mogu obuhvaćati, premda se na njih ne ograničavaju, podatke o sastavu i vrijednosti Zamrznutih računa u bankama, finansijskim institucijama i drugim tijelima koje se nalaze na njihovu teritoriju ili podliježu njihovim propisima, kontroli ili upravljanju. Osim pružanja informacija s 31. svibnjem 2001, od banaka se također traži da

udovolje naknadnim zahtjevima za informacijama o Zamrznutim računima SFRJ iz svake od dolje potpisanih država sljednica. Ako bude potrebno za otkrivanje finansijskih podataka o Zamrznutim računima, Narodna banka Jugoslavije (NBj) izdat će ovlaštenja potrebna za otkrivanje takvih informacija središnjim bankama i ministarstvima financija država sljednica. Ako bude zatraženo, takvo će ovlaštenje uključivati i ime i adresu strane banke, broj računa i

svaku drugu informaciju potrebnu za identificiranje računa. Nijedna država sljednica neće pokretati bilo kakve pravne postupke temeljene na finansijskim podacima otkrivenima kao posljedica gornjih dogovora.

Ova ovlast stupa na snagu današnjeg dana i o njoj svjedoči Posebni pregovarač za pitanja sukcesije SFRJ u Uredu Visokog predstavnika, Sir Arthur Watts.

Potpisali voditelji izaslanstava:

Bosna i Hercegovina

prof. dr. Miloš Trifković

Republika Hrvatska

g. Božo Marenić 17

Republika Makedonija

g. Nikola Todorčevski

Republika Slovenija

dr. Miran Mejak

Savezna Republika Jugoslavija

prof. dr. Dobrosav Mitrović

Svjedok:

Posebni pregovarač za pitanja sukcesije

Sir Arthur Watts

Beč. 25. maja 2001. 18

Dodatak 2 uz Aneks C

Država Valuta

Albanija XAL

Kambodža XKH

Mongolija KMN

Egipat XEG

Gvineja XGN

ČSSR XCS

DR Njemačka XDD

SSSR

SSSR - kredit 555 mil.

XSU

Brazil XBR

Alžir XDZ

SSSR - klirinška rublja XEE

Indija XIN

Bugarska LEV

Ghana USD

Mexico USD 19

Aneks D

Arhivi

Član 1.

(a) Za potrebe ovoga Aneksa, pojam "državni arhivi SFRJ" obuhvaća sve dokumente, bez obzira na vrijeme njihova nastanka ili vrstu, i bez obzira gdje su smješteni, koje je stvorila ili primila SFRJ (ili bilo koji konstitutivni dio jugoslavenske države od 1. decembra 1918.) u obavljanju svojih funkcija i koji su 30. juna 1991. pripadali SFRJ sukladno njezinom unutarnjem zakonu te koje je sukladno saveznom zakonu o uređenju saveznih arhiva čuvala neposredno ili nadzirala kao arhivska građa u bilo koju svrhu.

(b) Za potrebe ovoga Aneksa, pojam "republički ili drugi arhivi" odnosi se na arhivsku građu bilo koje države koja je bila konstitutivna republika SFRJ ili njihovih teritorijalnih ili administrativnih jedinica, i obuhvaća sve dokumente, bez obzira na vrijeme njihova nastanka ili vrstu, i bez obzira gdje su smješteni, koje je stvorila ili primila bilo koja od ovih republika ili njihovih teritorijalnih ili administrativnih jedinica u obavljanju njihovih funkcija i koji su im 30. juna 1991. pripadali sukladno važećem zakonu te koje su, sukladno zakonu o uređenju arhiva svake republike, čuvali neposredno ili nadzirali kao arhivsku građu u bilo koju svrhu.

(c) Pojam "dokumenti" u prethodnim stavcima uključuje filmske, audio ili video vrpce i druge zapise te bilo koji oblik računalnog zapisa, kao i dokumente koji predstavljaju kulturno vlasništvo.

Član 2.

Ako su republički ili drugi arhivi bili premješteni iz republike kojoj su pripadali, ili ako su državni arhivi SFRJ bili premješteni s mjesta njihova nastanka, prema odredbama ovoga Aneksa i u skladu s međunarodno prihvaćenim načelom provenijencije, država koja ih trenutačno nadzire što je prije moguće vratit će ih republici kojoj su pripada li ili na mjesto njihova nastanka.

Član 3.

Dio državnih arhiva SFRJ (upravni, tekući i arhivski zapisi) koji je neophodan za redovno upravljanje teritorijem jedne ili više država, sukladno nače-

lu funkcionalne pertinencije, predat će se tim državama, bez obzira gdje je ta arhivska građa trenutačno smještena.

Član 4.

(a) Dio državnih arhiva SFRJ koji predstavlja cjelinu

(i) koja se izravno odnosi na teritorij jedne ili više država, ili

(ii) koja je nastala ili je primljena na teritoriju jedne ili više država, ili 20

(iii) koja se sastoji od međunarodnih ugovora kojih je SFRJ bila depozitar i koja se odnosi jedino na pitanja glede teritorija jedne ili više država, ili na ustanove koje imaju sjedište na teritoriju jedne ili više država, predat će se tim državama, bez obzira gdje je to arhivsko gradivo trenutačno smješteno.

(b) U predstojećoj podjeli državnih arhiva SFRJ, na osnovu ovoga člana,

(i) izvornik Međunarodnog ugovora o problemima vodnog gospodarstva potpisanog između SFRJ i Grčke 1959. (Službeni list SFRJ, br. 20. od 4. lipnja 1960.) i Međunarodnog ugovora o čuvanju i obnavljanju pograničnih znakova na jugoslavensko-grčkoj granici za zaštitu, sprječavanje i rješavanje pograničnih incidenata (Službeni list SFRJ, br. 20. od 26. Februara 1959.) bit će predan Republici Makedoniji.

(ii) izvorni tekst ili ovjerene preslike Međunarodnog ugovora iz Osima i Osimskog sporazuma iz 1975., te bilo kakvi s njima povezani ugovori, arhivsko gradivo i pripremni radovi glede njihovih pregovora i provedbe, bit će od sada dostupni Hrvatskoj i Sloveniji kako bi mogle, uz potpuno posjedovanje relevantnih materijala, pregovarati s Italijom o posljedicama tih međunarodnih ugovora za njihove države.

Član 5.

Ako sukladno člancima 3. i 4. arhivsko gradivo pripadne dvjema ili većem broju država, te će se države dogovoriti koja će od njih dobiti izvornik i omogućiti drugima da naprave preslike.

Član 6.

(a) U vezi s državnim arhivima SFRJ, osim one arhivske građe navedene u članovima 3. i 4., države će ugovorom koji će se sklopiti u roku od 6 mjeseci nakon stupanja na snagu ovoga Ugovora utvrditi njegovu pravičnu međusobnu raspodjelu, ili njihovo zadržavanje kao zajedničko nasljeđe država koje će imati slobodan i neometan pristup toj građi. Ako se takav ugovor ne sklopi, arhivska građa postat će zajedničko nasljeđe. U oba slučaja, svaka država može napraviti preslike arhivske građe o kojoj je riječ na osnovi pravične podjele troškova.

(b) Ugovor iz stava (a) uzet će u obzir sve relevantne okolnosti koje uključuju uvažavanje, koliko je moguće, načela poštivanja cjelovitosti arhivskih fondova državnih arhiva SFRJ, kako bi se olakšao potpuni pristup tim arhivskim fondovima i njihovo istraživanje. Poštivanje cjelovitosti arhivskih fondova ne dovodi u pitanje gdje bi se određeni arhivski fond trebao čuvati. Ministarstva ili odjeli odgovorni za arhive u svakoj državi u roku od 24

mjeseca od dana kada ovaj Ugovor stupi na snagu utvrdit će i međusobno razmijeniti popise arhivskih fondova na koje bi se ovo načelo trebalo primijeniti te će nakon toga nastojati usuglasiti jedinstven popis u daljnjem roku od 3 mjeseca. Također će utvrditi te međusobno razmijeniti u roku od 24 mjeseca od dana stupanja na snagu ovog Ugovora popis arhivskoga gradiva na koje se odnose članovi 3. i 4.

Član 7.

U predstojećoj provedbi ovog Ugovora, omogućit će se slobodan i neometan pristup predstavnicima zainteresiranih država državnim arhivima SFRJ s datumom do 30. juna 1991. Taj pristup također se primjenjuje na republičke i druge arhive (osim na tekuće zapise) koje sada imaju dotične države.

Član 8.

Republički ili drugi arhivi vlasništvo su dotične države te ne podliježu odredbama ovoga Aneksa, osim sukladno člancima 1., 2. i 7.

Član 9.

Privatna arhivska građa ne podliježe drugim odredbama ovoga Aneksa. Ono koje je

oduzeto njihovim vlasnicima nakon 1. Decembra 1918. vratit će se tamo gdje je nastala ili njenim vlasnicima, sukladno međunarodno usvojenom načelu provenijencije, bez ikakve naknade ili drugih uvjeta.

Član 10.

Ako su 30. juna 1991. bili na snazi dvostrani međunarodni ugovori SFRJ o povratu arhivske građe, a koji još nisu u cijelosti izvršeni, države zainteresirane za to arhivsku građu spremne su preuzeti prava i obveze koje je prije imala SFRJ u pogledu izvršavanja tih međunarodnih ugovora.

Član 11.

(a) Sadašnji posjednik izvornika bilo koje arhivske građe koja treba biti predana u skladu s ovim Aneksom, može napraviti njegove kopije.

(b) Trošak izrade kopija u skladu s članovima 5. i 11. (a) podliježe daljnjem sporazumu između zainteresiranih država. (c) Trošak prijevoza arhivske građe koja treba biti predana u skladu s ovim Aneksom snosit će primatelj.

(d) Sadašnji posjednik arhivske građe koju treba predati ili koja se može kopirati u skladu s ovim Aneksom pridonijet će smanjenju troškova u što je moguće većoj mjeri.

(e) Bilo koja država koja stavi na raspolaganje arhivska građa za izradu kopije omogućit će dostupnost najboljeg dokumenta za izradu kopija i pružiti slobodan i jednak pristup svim državama koje izrađuju kopije.

(f) Država koja posjeduje izvornike dokumenata koji sačinjavaju dio državnih arhiva SFRJ omogućit će njihovu dostupnost za izradu ovjerene kopije u

dokazne svrhe na zahtjev zainteresiranoga korisnika, ako preslika u drugoj državi nije upotrebljiva za njegove legitimne potrebe.

Član 12.

U roku od 3 mjeseca od dana stupanja na snagu ovog Ugovora predstavnici ministarstava ili odjela odgovornih za arhive u svakoj državi sastat će se kako bi proveli ovaj Aneks te poduzeli neposredne moguće mjere. Pripreme za taj sastanak kao i za početni opći nadzor provedbe ovoga Aneksa, provest će Stalni zajednički odbor osnovan na temelju Člana 4. ovoga Ugovora.

Aneks E Mirovine

Član 1.

Svaka država preuzet će odgovornost i redovito plaćati zakonito odobrene mirovine koje finansira ta država u svojstvu bivše konstitutivne republike SFRJ, bez obzira na nacionalnost, državljanstvo, mjesto boravka ili prebivalište korisnika.

Član 2.

Svaka država preuzet će odgovornost i redovito plaćati mirovine koje pripadaju njenim državljanima koji su bili javni ili vojni službenici SFRJ bez obzira na to gdje je njihovo mjesto boravka ili prebivalište, ako su te mirovine bile financirane iz saveznog proračuna ili drugih saveznih sredstava SFRJ; s time da u slučaju osobe koja je državljanin više država -

(i) ako ta osoba ima prebivalište u jednoj od tih država, mirovinu će plaćati ta država, i

(ii) ako ta osoba nema prebivalište u nekoj od tih država kojih je državljanin, mirovinu će plaćati država na teritoriju na kojem je ta osoba prebivala 1. Juna 1991.

Član 3.

Države će, ako je potrebno, sklopiti dvostrane aranžmane za osiguranje plaćanja mirovina u skladu s člancima 1. i 2. osobama koje se nalaze u nekoj državi izvan one koja plaća mirovine tih osoba, za prijenos potrebnih sredstava za osiguranje plaćanja tih mirovina, te za plaćanje mirovina razmjerno plaćanju doprinosa. Po potrebi, sklapanje takvih konačnih dvostranih aranžmana može se provesti sklapanjem privremenih aranžmana za osiguranje plaćanja mirovina u skladu s člankom 2. Svi dvostrani ugovori sklopljeni između bilo koje dvije države imat će prednost pred odredbama ovoga Aneksa, te će urediti pitanje međusobnih potraživanja između mirovinskih fondova država glede plaćanja mirovina prije nego li su takvi ugovori stupili na snagu.

Aneks F

Ostala prava, interesi i obveze

Član 1.

Sva prava i interesi koji su pripada li SFRJ i koji na drugi način nisu obuhvaćeni ovim Ugovorom (uključujući, ali se ne ograničavajući na, patente, zaštitne znakove, autorska prava, tantijeme i potraživanja dugova SFRJ i prema SFRJ) podijelit će se među državama sljednicama, uzimajući u obzir udio za raspodjelu finansijske imovine SFRJ u Aneksu C ovoga Ugovora. Raspodjela takvih prava i interesa obaviti će Stalni zajednički odbor osnovan na temelju Člana 4. ovog Ugovora.

Član 2.

Sva potraživanja prema SFRJ koja nisu uključena u ovaj Ugovor razmotrit će Stalni zajednički odbor osnovan na temelju Člana 4. ovoga Ugovora. Države sljednice izvijestit će jedna drugu o takvim potraživanjima prema SFRJ.

Aneks G

Privatna imovina i stečena prava

Član 1.

Privatna imovina i stečena prava građana i drugih pravnih osoba SFRJ države sljednice štitiće se u skladu s odredbama ovog Aneksa.

Član 2.

(1) (a) Prava na pokretnu i nepokretnu imovinu koja se nalazi u nekoj državi sljednici na koju su građani ili druge pravne osobe SFRJ imali pravo na dan 31. decembra 1990. priznat će se, te će biti zaštićena i vraćena od strane te države u skladu s utvrđenim standardima i normama međunarodnog prava bez obzira na nacionalnost, državljanstvo, mjesto boravka ili prebivalište tih osoba. To uključuje osobe koje su, nakon 31. decembra 1990, stekle državljanstvo ili su zasnovale mjesto boravka ili prebivalište u nekoj drugoj državi, a ne u državi sljednici. Osobe koje ne mogu ostvariti ova prava imaju pravo na naknadu u skladu s normama građanskog i međunarodnog prava.

(b) Bilo kakav navodni prijenos prava na pokretnu i nepokretnu imovinu učinjen nakon 31. decembra 1990. i zaključen pod prisilom ili protivno pododjeljku (a) ovoga Člana, bit će nevaljan i ništavan.

(2) Svi ugovori sklopljeni od strane građana ili drugih pravnih osoba SFRJ do 31. decembra 1990, uključujući one sklopljene s javnim poduzećima, poštivat će se bez diskriminacije. Države sljednice omogućit će izvršavanje obveza temeljem takvih ugovora tamo gdje je izvršenje takvih ugovora bilo spriječeno raspadom SFRJ.

Član 3.

Države sljednice poštivat će i zaštititi prava svih fizičkih i pravnih osoba SFRJ na intelektualno vlasništvo, uključujući patente, zaštitne znakove,

autorska prava, i druga povezana prava (npr. tantijeme), te će se pridržavati međunarodnih konvencija u tome smislu.

Član 4.

Države sljednice poduzet će mjere koje mogu zahtijevati opća načela prava ili su na drugi način pogodne za osiguranje učinkovite primjene načela iznijetih u ovome Aneksu, kao što je sklapanje dvostranih ugovora i obavještanje njihovih sudova i drugih nadležnih tijela.

Član 5.

Ništa u gore navedenim odredbama ovoga Aneksa neće dokidati odredbe dvostranih ugovora sklopljenih o istome pitanju između država sljednica koji, na određenim područjima, mogu biti mjerodavni za te države.

Član 6.

Domaće zakonodavstvo svake države sljednice glede stanarskog prava primjenjivat će se podjednako na osobe koje su bile državljani SFRJ i koje su imale to pravo, bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovinsko stanje, rođenje ili drugi položaj.

Član 7.

Sve fizičke i pravne osobe iz svake države sljednice će, na temelju reciprociteta, imati ista prava pristupa sudovima, upravnim sudištima i tijelima te države i drugih država sljednica u svrhe ostvarivanja zaštite njihovih prava.

Člana 8.

Gore navedene odredbe ovoga Aneksa ne dovode u pitanje bilo koja jamstva nediskriminacije povezana s privatnom imovinom i stečenim pravima koja postoje u domaćem zakonodavstvu država sljednica.

BIBLIOGRAFIJA

Knjige i članci

- Andrassy.J. Međunarodno pravo, Zagreb, V. izdanje 1971 i VI-II 1984.
- Andrassy.J.- Bakotić.B.- Vukas.B., Međunarodno pravo 1 dio, Zagreb 1995.
- Aristotel, Politika, Beograd, 1970.
- Aristotel, Nikomahova etika, Beograd, 1970.
- Avramov.S.,Međunarodno javno pravo, drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Beograd,1963.
- Avramov.S.-Kreča.M., Međunarodno javno pravo, 11 izdanje, 1990.
- Akvinski.T., Država, Zagreb 1990.
- Bartoš. M., Međunarodno javno pravo, 3 sveska, 1954/58
- Brownlie. I.,Principles of publics international Law, 4.ed,1991.
- Brierly. J. L., The Law of nations, Oxsford, 1995.
- Crnić-Grotić. V., Sukcesija država s obzirom na ugovore u slučaju raspada federacije, Zakonitost (46) 1992., broj: 6-7. str. 855-869.
- Čović. Š., Agresija i sukcesija, Agresija na Bosnu i Hercegovinu i borba za njen opstanak, 1992-1995.godine, Sarajevo, 1997.
- Degan. V. Đ.,Historic events resulng in the dissolution of Yugoslavia encyclopeadia moderna, god.XIV, broj 2 (42), 1993. str. 163-169.
- Degan, V. Đ., Domašaj i autoritet presedana u praksi Međunarodnog suda, ZPF u Zagrebu, br. 3. 1972. str. 253-269.
- Degan, V. Đ.,Samoopredjeljenje naroda i teritorijalna cjelovitost država u uvjetima raspada Jugoslavije, Zakonitost (46) 1992. broj: 4. str. 543-569.

- Degan, V.Đ., Primjenjiva pravila o sukcesiji država, *Zakornost* (46),1992., broj 6-7. str. 829-854.
- Degan, V. Đ., Sukcesija država u pogledu nepokretne i pokretne državne imovine, *Zakornost* (46),1992.,broj: 6-7. str. 903-917.
- Dimitrov.E., Značajke problematike sukcesije Jugoslavije, *Zakornost* (46),1992., broj 6-7. str. 990-1001.
- Dika, M.,Arbitražno rješavanje sporova u odnosima s post Jugosovenskim elementom, Zagreb, Prinosi pored. prouč. međunar.prava, vol.22-23,1991-1992.
- Đorđević.A., Sukcesija države i praksa Jugoslavije, Institut za međunarodnu politiku i privredu,Beograd ,1965
- Đorđević. S., O kontinuitetu država s posebnim osvrtom na međunarodnopravni kontinuitet Kraljevine Jugoslavije i FNRJ, Naučna knjiga, Beograd, 1967.
- Fiedler.W.,State Succession, encyclopeadia of public International Law, R. Bernhardt, 10 Nord Holland,Amsterdam, New Work, Oxsford, Tokyo,1987, str.446-457.
- Filipović. V.Sukcesija država u pogledu državnih dugova, *Zakornost* (46), 1992.,broj 6-7. str. 952-969.
- Georgievski.S.-Koevski.G., Sukcesija država u pogledu stečenih prava (Vlasništva i vlasništvo sličnih prava) stranaca: slučaj sukcesije Jugoslovnskih republika, *Zakornost* (46),1992.,broj 6-7, str. 878-891.
- Grotius. H.,De iure belli ac pacis , libri tres, the clasic of international Law, ed. by J. B. Scott, The translation, Book II by F. W. Kelsey, Oxsfor, London, 1925
- Ibler. V., Rječnik međunarodnog javnog prava, Zagreb, 1987,
- Janković,B.M., Međunarodno javno pravo, 3 izdanje, Beograd, 1974.
- Jelinić. S., O sukcesiji država i o pitanju odgovornosti u pogledu nezakonito prisvojene imovine gospodarskih subjekata u drugim republikama, *Zakornost* (46), 1992., broj: 6-7. str. 892-902.

- Kelsen.H.,Das Problem der Souveroniteot und die Theorie des Volkerrechts, Beitrag 24, einer,reinen Rechtslehre, Tuingen, Verlag von J.C.B.Mohr (Paul Siebeck) 1920.
- Kelsen. H.,Opšta teorija prava i države (1945), Beograd, 1951 (preveli L. Lukić i M. Simić).
- Kelsen. H.,Principles of international Law, New Work, 1959,
- Kovačević-Čavlović, J., Sukcesija države SFRJ, Zbornik PFZ, 44 (1-2),1994. str. 73-92.
- Kostrenčić M.,Prilog raspravi o stečenim pravima prilikom sukcesije država, Zakonitost (46), 1992, broj: 6-7. str. 870-877.
- Kaikobad, K. H., Some observations on the doctrine of continuity and finality of Bounderies, 54 (BYBIL),1983.
- Lapaš, D. Raspad države u savremenom međunarodnom pravu. UDK, veljača 2003. str. 325-345.
- Le Fir, L.,Međunarodno javno pravo, Beograd, 1934,
- Metelko,J., Teorija prava i države i sukcesija država, Zbornih PFZ, 42, (4), 1992. str. 369-390.
- Metelko,J., Pravičnost u sukcesiji država, Zagreb, 1992. i 1995.
- Metelko, J., Važnost pravičnosti u sukcesiji država u pogledu državne nepokretne i pokretne imovine u posebnim slučajevima raspada i otcjepljenja, Zakonitost (46), 1992.,broj 6-7. str. 918-951.
- Metelko,J.,Pravičnost u znanosti međunarodnog prava, ZPF, broj: 3-4, Zagreb 1981. str. 381-389.
- Mc Nair,L.The Law of Treatis, London 1961,
- Muminović.E., Državljanstvo Bosne i Hercegovine: neka predhodna pitanja, Pravna misao,1995, broj 7-12,
- O'Connell, D.P. ,The Law of State Succession, Cambridge. The University Press, 1956.
- O'Connell, D.P., State Succession in Municipal Law and International Law, vol.I.i II, Cambridge, at The University Press, 1967,

- Openheims, International Law, Ninth edition, Longman, London, New Work, Toronto, 1996,
- Pravni leksikon, Savremena administracija, Beograd 1964,
- Perić B., Država i pravni sustav, Zagreb 1992,
- Radbruch G., Filozofija prava, Beograd ,1980,
- Stanković O.-Orlić M., Stvarno pravo , Beograd 1982.
- Stanić, A. Financial Aspects of State Succession: The Case of Yugoslavia,EJIL 12 (2001), 751-779.
- Sali S.-Terzić Z., Međunarodni dokuzmenti o ljudskim pravima – Instrumenti Ustafa federacije BiH, Sarajevo 1996,
- Saiko K.,Međunarodno privatno pravo, opći dio, Zagreb ,1996.,
- Saiko K., Sukcesija država i međunarodno privatno pravo-Miscelanea, Zakonitost(46), 1992., broj 6-7, 981-980.
- Seršić, M. Sukcesija države u odnosu na arhiv, Zakonitost (46) 1992 – broj 6-7 – str. 970-980.
- Triva -Belajac-Dika,Građansko, parnično, procesno pravo, Narodne novine, Zagreb 1986,
- Vajić N., Neki problemi sukcesije država, Zakonitost (46),1992, broj: 6-7. str. 570-577.
- Williams P.R.,The Treaty obligations of the Successor States of The Former Soviet Union, Yugoslavia and Czechoslovakia: Do they continue inforce, Denver, Journal of International Law and Policy, volume 23, number 1, 1994
- Williams P.R., State Succession and The Internacional financial Institutions:Political criteria v.Protection of outstanding financial obligations, The International and Comparative Law Quarterly, volume 43, 1994

Drugi izvori

- Arbitražna komisija ICFY, Mišljenja 1-15,
- Bečka konvencija o pravu ugovora iz 1969
- Bečka konvencija o sukcesiji država u odnosu na ugovore,1978

- Bečka konvencija o sukcesiji država u pogledu državne imovine arhiva i dugova iz 1983,
- British Yearbook of International Law, 1983
- Dejtonski sporazum,
- Denver Journal of International Law and Policy
- The International and Comparative Law Quarterly
- Yearbook of The International Law Commission
- Londonska konferencija - radni program
- Londonska konferencija - izjava o principima
- Međunarodna politika, Beograd, 1992.
- Pravna misao , Sarajevo, 1995
- Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a o Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1995.
- Službeni list R BiH 1992-1997
- Službeni list SFRJ 1963-1991, dodatak: Međunarodni ugovori
- Sastav i zadaci Arbitražne komisije ICJ
- Sporazum o sukcesiji
- Ustav Federacije BiH
- Ustav SFRJ iz 1974.
- Vjesnik Zagreb od 16.05.1977.
- Zbirka propisa o nekretninama
- Zakon o udruženom radu, prečišćen tekst ("Sl.List SFRJ" br. 11/88)
- Zakon o preduzećima iz 1988
- Zakon o saveznom javnom pravobranilaštvu,
- Zakonitost